

๑
374
๘ ๒๒๒ ๐

การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

ปริญญานิพนธ์

ของ

ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์

๗ S.A. 2530

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาทุกระดับ

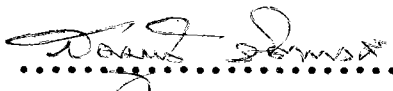
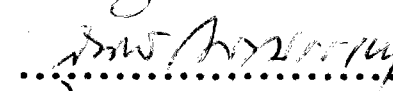
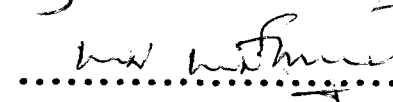
มีนาคม 2530

ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

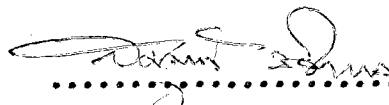
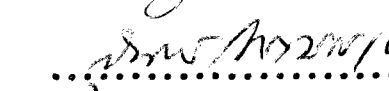
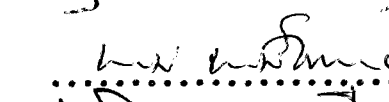

164871

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปัญหานีพิมพ์
ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาศุภบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้เนื่องจากผู้วิจัย ได้รับคำแนะนำเบื้องต้นจาก ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง และได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจากที่ปรึกษา ทั้งทางด้านวิชาการและปฏิบัติการจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ดร.พนม พงษ์ไพบูลย์ รองเลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งจาก ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อธิบดีกรมวิชาการ ที่ได้ อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาทางด้านวิชาการ ตลอดจนได้กรุณาช่วยเหลือผู้วิจัย ทั้งด้านปฏิบัติการและหน้าที่การงานมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ อาจารย์ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย ศาสตราจารย์ ดร.เทียนฉาย กีระนันทน์ นายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล นายชัยทรัพย์ ทรัพย์สาร และขอบคุณผู้อำนวยการ กองแผนงานและฝ่ายปฏิบัติการของทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดโครงการหรือกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนของประเทศ รวมทั้งท่านผู้รู้และมีประสบการณ์ในด้านดังกล่าว ที่ได้ให้ความ อนุเคราะห์กำหนดเกณฑ์การประเมินพร้อมทั้งเสนอแนะรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนเพื่อประชาชนภาคชนบทในช่วงทศวรรษหน้า ซึ่งได้ขออนุญาตนำชื่อของท่าน ปรากฏไว้ตอนท้ายของงานวิจัยนี้แล้ว

ขอบพระคุณอาจารย์สุนทร สุนันท์ชัย นายสุนัย ทองนพ อธิบดีกรมพัฒนาชุมชน รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ และนายแพทย์ ชูวิทย์ ลิขิตยักรวรา ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำและพิจารณาแบบสอบถามเพื่อการค้นคว้าข้อมูล รวมทั้งเว เจ้าหน้าทีที่กระทรวงหลักในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้านด้วยที่ให้ความช่วยเหลือ ในการรวบรวมข้อมูลด้วย

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณผู้ให้การเกื้อหนุนด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงาน การพิสูจน์อักษร การจัดพิมพ์และใช้รูปเล่ม ซึ่งไม่ได้กล่าวนามไว้ในรายงานวิจัยนี้ และ ช่างซึ่งในบุญคุณของโครงการสภาพการศึกษานอกโรงเรียนฯ สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติและกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ให้ทุนอุดหนุนและอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัย
จนทำให้งานวิจัยนี้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญที่ศึกษา	1
ปัญหาในการวิจัย	6
กรอบความคิดในการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	10
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	11
ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย	12
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	12
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	14
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบท	14
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่	14
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาเศรษฐกิจ	28
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาสังคม	29
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาการเมือง	31
การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาจิตใจ	33
เป้าหมายวัตถุประสงค์และโครงการการศึกษานอกโรงเรียน	33
แนวคิดและหลักการการประเมินโครงการ	38
ความหมายการประเมินและการประเมินโครงการ	38
ความแตกต่างระหว่างการประเมินกับการวิจัย	42
ประเภทและลักษณะการประเมินโครงการ	43
การประเมินผลกระทบของโครงการ	45

ตัวแปรและเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบของโครงการ	50
การประเมินแบบมีส่วนร่วม	57
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	58
งานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้อง	60
ประเภทการให้ความรู้พื้นฐาน	60
ประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล	65
ประเภทการให้ความรู้ ทักษะอาชีพและการฝึกอบรม	68
ความรู้และทักษะอาชีพ	68
การฝึกอบรมประชาชน	70
งานวิจัยและประเมินผล เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่	73
3 การดำเนินการวิจัย	76
ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการกำหนดเกณฑ์	
การประเมิน	76
ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลกระทบ	81
ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	81
ตัวแปรที่ศึกษา	83
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล	85
วิธีการและขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล	87
การวิเคราะห์ข้อมูล	88
ขั้นตอนที่ 3 การเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา	
นอกโรงเรียนที่เหมาะสม	90
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	92
ตอนที่หนึ่ง การกำหนดเกณฑ์การประเมิน	92

ตอนที่สอง การประเมินผลกระทบ	96
การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน	96
สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้รับและไม่ได้รับบริการ	102
สภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และ ทัศนคติของผู้รับบริการ	105
สาเหตุการตัดสินใจของประชาชนที่เลือกและเข้าร่วมโครงการ	109
ผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชน ในชนบท	111
การเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนระหว่าง ผู้รับและไม่ได้รับบริการ	121
ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบท	124
ตอนที่สาม รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาออกโรงเรียนใน ชนบท	131
5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	151
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	152
วิธีดำเนินการวิจัย	153
สรุปผลการวิจัย	157
อภิปรายผล	170
ข้อเสนอแนะ	181
บรรณานุกรม	185
ภาคผนวก	194
ภาคผนวก ก ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล	195
ภาคผนวก ข หนังสือติดต่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือ	232

ภาคผนวก ก	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	243
ภาคผนวก ง	ระเบียบว่าด้วยการวางแผนและประสานแผนพัฒนาจังหวัด และ แผนงาน-โครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบท ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)	295
ภาคผนวก จ	รายชื่อและที่อยู่ของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์การจัดการศึกษา นอกโรงเรียน	331
ภาคผนวก ฉ	ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเทคนิคเดลฟาย	337
ภาคผนวก ช	รายชื่อผู้สัมภาษณ์และผู้ประสานงานการรวบรวมข้อมูล	342

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับคืนมาแยกตามระดับของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ในรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง	79
2	ลักษณะของข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน	83
3	จำนวนโครงการที่ผู้รับบริการได้เข้าร่วม	106
4	ความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการ	107
5	การนำความรู้และความสามารถไปใช้ในชีวิตรประจำวันของผู้รับบริการ ...	108
6	ทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการของผู้รับบริการ	109
7	ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านเศรษฐกิจ	111
8	ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านสังคม	113
9	ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านการเมือง	115
10	ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านสภาพจิตใจ	117
11	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับเกณฑ์ในแต่ละด้าน	120
12	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับผู้ไม่ได้รับการบริการในแต่ละด้าน	122
13	ความแตกต่างระหว่างจำนวนโครงการที่มีต่อผลกระทบของผู้รับบริการ ...	124
14	ความแตกต่างระหว่างลักษณะโครงการที่มีต่อผลกระทบของผู้รับบริการ ...	125
15	ความแตกต่างระดับผลผลิตด้านต่าง ๆ ที่มีต่อผลกระทบของผู้รับบริการ ...	127
16	แสดงสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) คะแนนมาตรฐาน (B) และค่าที่ (t)	130
17	ความถี่และร้อยละของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนในชนบทต่อข้อเสนอแนะการกำหนดรูปแบบการบริหาร และการดำเนินงานใน 5 - 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2530-2540) ...	132

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา การศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษา นอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท	9
2 โครงสร้างการจัดระบบบริหารการพัฒนาชนบท	23
3 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัด	26
4 วัฏจักรของการวางแผน	40
5 ความสัมพันธ์ระหว่างผลที่ได้รับกับผลกระทบ	46
6 ความหมายและประเภทการประเมินผลกระทบของโครงการ	48
7 แสดงกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ	51
8 แสดงตารางข้อมูลเพื่อประเมินความสมเหตุสมผลและความสมจริง	53
9 รูปแบบการบริหารและประสานงานการศึกษานอกโรงเรียน	149
10 รูปแบบการวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท	150
11 รูปแบบการบริหารและการประสานงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ชนบท	169

บัญชีตาราง (ภาคผนวก ก)

ตาราง	หน้า
1	เกณฑ์การประเมินผลกระทบแยกตามคุณลักษณะในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ 196
2	เพศของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 200
3	เพศของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 200
4	อายุของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 201
5	อายุของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 202
6	การศึกษาของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 203
7	การศึกษาของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 204
8	อาชีพหลักของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 205
9	อาชีพหลักของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 206
10	อาชีพรองของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 207
11	อาชีพรองของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน 208
12	ประเภทของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ผู้รับบริการได้เข้าร่วม ... 209
13	สาเหตุการเข้าร่วมและรับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน 211
14	สาเหตุการไม่เข้าร่วมและรับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน ... 212
15	ความต้องการการเข้าร่วมโครงการของผู้ไม่ได้รับบริการ 213
16	คุณประโยชน์ที่ผู้ไม่ได้รับบริการได้รับ 213
17	ความเห็นของผู้ไม่ได้รับบริการต่อโครงการที่จัด 214
18	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับเกณฑ์ของคุณลักษณะใน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสภาพจิตใจ 214
19	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงของผู้ไม่ได้รับบริการแยกเป็น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ 220

20	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการในด้านเศรษฐกิจ ..	227
21	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการในด้านสังคม	228
22	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการในด้านการเมือง ..	229
23	เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการในด้านสภาพจิตใจ .	230
24	ภาวะประชากร ช่วงปี 2526 - 2529 จำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน ..	231
25	แผนงานและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบท ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) โครงการที่ปรากฏในแผนพัฒนา จังหวัดและอำเภอ (ภาคผนวก ง)	310
26	ค่าสถิติได้จากการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบ ของโครงการ ฯ จากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ (ภาคผนวก ฉ)	337

ความเป็นมาและความสำคัญที่ศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม รวมทั้งการพัฒนากำลังคนและแรงงานให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศด้วย ผู้นำของประเทศที่กำลังพัฒนาหรือได้พัฒนาแล้วมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนที่ต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตนั้น เป็นนโยบายที่รัฐต้องให้ความสำคัญ พร้อมทั้งเร่งรัด ส่งเสริม และสนับสนุนโดยมีเป้าหมายปลายทางที่จะยกระดับและความเป็นอยู่ของคนในชาติให้สูงขึ้น (พจน์ สะเพียรชัย 2528 : 1 และโกวิท วรพิพัฒน์ 2525 : 9 ; Coombs. 1973 : 1)

ปัญหาสำคัญอย่างยิ่งปัญหาหนึ่งของประเทศที่กำลังพัฒนาโดยเฉพาะประเทศเกษตรกรรม อย่างเช่น ประเทศไทยคือปัญหาความเป็นอยู่ของชาวชนบท รัฐบาลและผู้บริหารของประเทศ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาระดับความสามารถในการพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้ มากยิ่งขึ้น และเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงได้บรรจุแผนงานและโครงการ เพื่อพัฒนาประเทศในเขตพื้นที่ชนบทยากจนเป็นอันดับแรกไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

ในส่วนของแผนงานและโครงการการศึกษานอกโรงเรียนปรากฏว่ามีถึง 91 โครงการ ของ 19 หน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชนบทของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ 2527 : 36) วัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาเพื่อจะแก้หรือลดปัญหาที่ก่อให้เกิด ความยากจน อาทิเช่น การขาดแคลนอาหารและขาดปัจจัยในการผลิตที่จำเป็น เป็นต้น ปัญหาสาธารณสุข เช่น การมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์และการขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย ปัญหาการศึกษา เช่น การไม่รู้หนังสือที่จะช่วยให้มีความรู้พื้นฐานและข้อมูลข่าวสารที่พอเพียง ต่อการประกอบอาชีพ และการหางานทำ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ 2525 : 346 และสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย 2528 : 14)

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท ผู้เข้ารับบริการมีตั้งแต่เด็กวัยแรก เกิดจนกระทั่งสิ้นอายุขัย แนวการดำเนินงานได้เน้นและส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสรับการศึกษาที่ต่อเนื่องกันเพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะขั้นพื้นฐาน การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และทันเหตุการณ์ และมีการฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพด้วย โดยมุ่งหวังให้ประชาชนในชนบทได้มีสภาพที่พออยู่พอกิน มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง ตลอดจนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของรัฐ และสามารถใช้บริการของรัฐที่จัดสรรไปให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกด้วย (Ahmed and Coombs. 1975 : xxvii, กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525 : 93 - 108)

รูปแบบในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการและประเภทของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแยกออกเป็นสามประเภทคือ ประเภทแรก เป็นการให้ความรู้พื้นฐานเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานนับตั้งแต่แรกเกิดควบคู่ไปกับการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป กิจกรรมอันนี้ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การศึกษาก่อนวัยเรียน การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การศึกษาที่เทียบระดับชั้นกับการศึกษาในระบบทั้งระดับประถมและมัธยม (การศึกษาผู้ใหญ่ทั้งสายสามัญและแบบเบ็ดเสร็จ) การศึกษาพื้นฐานสำหรับชนกลุ่มน้อย การจัดส่วนใหญ่เป็นแบบชั้นเรียน จัดทางวิทยุและไปรษณีย์โดยใช้สื่อทางไกลและแบบไม่เป็นทางการ ประเภทที่สอง เป็นการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด เช่น การเผยแพร่ความรู้ผ่านทางสื่อ สิ่งพิมพ์ เอกสาร วารสาร วิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา การให้บริการการอ่านโดยจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน และที่หนังสือเคลื่อนที่เข้าสู่ตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งการให้จัดการศึกษาในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นแบบไม่เป็นชั้นเรียนและกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน และประเภทที่สาม เป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติม การจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้มุ่งให้ความรู้และทักษะ และผู้ที่มีทักษะแล้วได้เพิ่มพูนทักษะมากขึ้น เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพและเปลี่ยนแปลงอาชีพตามความเหมาะสมในอันจะปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่วนใหญ่แล้วการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นแบบชั้นเรียนหรือเป็นกลุ่ม เช่น การฝึกอาชีพหลักสูตรระยะสั้น การจัดกลุ่มสนใจ รวมถึงการประชุมสัมมนา การอบรมและการสาธิตเฉพาะ เรื่องให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี เยาวชนและกลุ่มสหกรณ์

เป็นต้น ทั้งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมของแต่ละหน่วยงานเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 36 - 40 และกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2529 : 3 - 5)

ในส่วนของการฝึกอบรมนั้น ยังได้จัดให้กับประชาชนตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะตามความจำเป็นและความต้องการ เช่น การอบรมคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและกลุ่มผู้นำการพัฒนาในแต่ละตำบล เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐที่ให้ประชาชนได้รู้จักการเสนอความต้องการ การช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองโดยยึดหลักการว่าการศึกษาออกโรงเรียนเป็นรากฐานการพัฒนาชนบท และการพัฒนาชนบทต้องพัฒนาที่ตัว "คน" เป็นสำคัญ โดยให้ประชาชนได้คิดเป็นและแก้ปัญหาได้ ตลอดจนสามารถใช้พลังความคิดของกลุ่มในชุมชนร่วมกัน เพื่อหาช่องทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับกิจกรรมอื่นที่ลงไปพัฒนาในพื้นที่ชนบทอีกด้วย

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ในส่วนของการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อขยายการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางทั่วถึง และสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ตามความเหมาะสมและสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้กระจายทรัพยากรไปสู่ท้องถิ่น ตลอดจนปลูกฝังให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี มีอาชีพ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำประโยชน์แก่สังคม และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างสันติสุข ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจักต้องอาศัยการประสานงาน กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนให้ชัดเจน พร้อมทั้งประสานงานการติดตามงาน และการประเมินผล ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การจัดจะต้องไม่เน้นเฉพาะให้ความรู้พื้นฐานเป็นสำคัญเพียงด้านเดียวแต่จะต้องให้การฝึกอบรมความรู้ และทักษะด้านอาชีพ และการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนในชนบทได้นำไปใช้ต่อการดำรงชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองของประเทศด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 204 - 205 และ 2527 : 34 - 35)

จากการดำเนินงานในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2525 - 2529) โครงการ การศึกษานอกโรงเรียนที่ได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาชนบทซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แผนพัฒนา จังหวัดมีหน่วยงาน 4 กระทรวงหลักประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข มหาวิทยาลัย เกษตร และสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเป็นตำบลหมู่บ้าน พร้อมทั้ง ใ้เงินช่วยเหลือและวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจน เป็นผลให้กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสอดคล้อง กับนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการให้บริการแก่ผู้ยากไร้ในชนบท จนได้รับการยอมรับว่าการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ และสามารถขยายข่ายงานไปสู่ประชาชนใน พื้นที่ดังกล่าวได้อย่างกว้างยิ่งขึ้น มีการผสมผสานและผนึกกำลังและประสานงานการจัดทำ แผนร่วมกันตั้งแต่ระดับชาติไปจนถึงระดับองค์กรท้องถิ่น (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบท แห่งชาติ 2529 : 19)

อย่างไรก็ตามจากผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่จัด ใ้กับประชาชนในชนบท ควรจะต้องประเมินผลกระทบในส่วนรวมที่ประชาชนได้รับการอย่าง จริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินผลกระทบของโครงการดังกล่าวเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนา (สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย 2528 : 15 - 16) เช่นผลจากการนำความรู้และทักษะ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ตลอดจนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และสภาพจิตใจ ซึ่งผลดังกล่าวจะก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาในส่วนตัวประชาชนเอง และชุมชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 4 - 32)

การประเมินผลกระทบของโครงการ จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งของ การประเมินที่มีบทบาทสำคัญต่อการวางแผนและเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร เพื่อดำเนินโครงการ พร้อมทั้งปรับและขยายกิจกรรมหรือโครงการให้ตอบสนองต่อความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น (นิศา ชูโต 2527 : 31 - 39 และสมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 : 3) แนวทางการประเมินจะต้องตอบคำถาม โครงการที่จัดใ้กับประชาชนในชนบทนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณา เป้าหมายในการดำเนินงานของโครงการ (Program goals) ที่กำหนดไว้ (Raizen

and Rossi. 1981 : 48 - 49) และการประเมินผลกระทบของโครงการจะต้องพิจารณาถึงผลผลิต ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมายในช่วงเวลาที่สิ้นสุดโครงการก่อน จากนั้นอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดผลกระทบที่พึงปรารถนาและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตามมาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลและชุมชนด้วย (Grabe. 1983 : 43 - 49 ; Weilenmann. 1980 : 88 - 89 และโกวิท ประวาลพุกฤษ์ 2529 : 1 - 2)

อนึ่ง การดำเนินงานโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในชนบทนั้น จะต้องอาศัยระบบการบริหารและประสานงานที่เป็นอยู่ในทางปฏิบัติได้มีองค์กรตั้งแต่ระดับชาติจนถึงตำบล หมู่บ้าน เหล่านี้มีผลต่อการจัดกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไปสู่ประชาชน ทั้งสิ้น ส่วนการประเมินผลกระทบที่เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาระยะที่ 5 กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนและชุมชนในชนบทครั้งนี้ เป็นการประเมินในสภาพการณ์เฉพาะ เพื่อหน่วยงานที่ปฏิบัติและเกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ในการวางแผนและกำหนดโครงการและกลุ่มเป้าหมายการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในพื้นที่ชนบทของประเทศต่อไป

การศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียน ที่ได้จัดในพื้นที่ชนบทของ 4 กระทรวงหลัก เป็นการพิจารณาประสิทธิภาพของงานว่าเมื่อประชาชนได้รับการโครงการดังกล่าวแล้วเกิดผลและผลกระทบอย่างไรบ้าง กิจกรรมและโครงการที่ได้ดำเนินไปยังผลก่อให้เกิดการพัฒนาคนในชนบทมากน้อยเพียงใด จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน ตัวบ่งชี้ถึงผลกระทบ ซึ่งสามารถวัดได้จากสภาพการพัฒนาของบุคคล ชุมชนในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของตัวประชาชนเป็นหลักใหญ่ นอกจากนี้ ผลกระทบของการดำเนินการศึกษาออกโรงเรียนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับทราบจากผลการประเมินครั้งนี้ ส่วนหนึ่งจะนำมาใช้วางแผนและเสนอรูปแบบในการปรับและดำเนินกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาระยะต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

ปัญหาในการวิจัย

เนื่องจากคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ประสานงานและกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการด้านการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศ ยังขาดข้อมูลในส่วนของ การประเมินสรุปผลที่เกิดจากโครงการการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานโดยเฉพาะ 4 กระทรวงหลักว่าเมื่อได้จัดกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ชนบทแล้วก่อให้เกิดผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อประชาชนเพียงใด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นมาใช้ในการกำหนดและปรับแผนนโยบายการจัดโครงการที่เหมาะสมกับสภาพประชาชนในชนบท จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาผลกระทบของการดำเนินโครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อตอบปัญหาดังต่อไปนี้

1. ประชาชนในชนบทมีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติต่อการได้รับบริการของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดในชุมชนของตนเองอย่างไร
2. ประชาชนในชนบทตัดสินใจจะเลือกและเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเพราะเหตุใด
3. เมื่อประชาชนในชนบทได้รับบริการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว มีผลเกิดขึ้นที่เกี่ยวกับตัวเอง ครอบครัวและชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจอย่างไร
4. ประชาชนที่รับและไม่ได้รับบริการจากโครงการการศึกษานอกโรงเรียนมีความแตกต่างของผลกระทบแต่ละด้านแตกต่างกันหรือไม่
5. รูปแบบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทควรเป็นอย่างไร

กรอบความคิดในการวิจัย

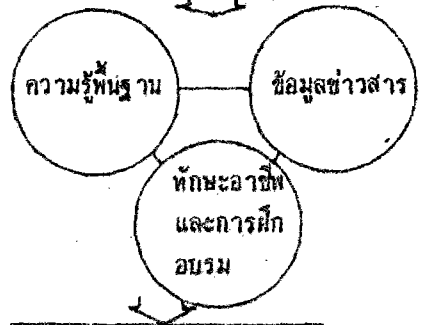
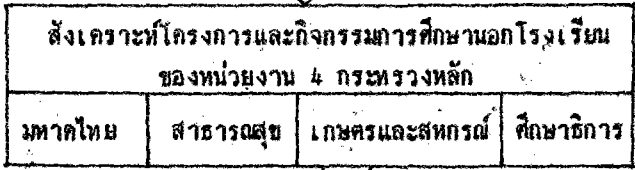
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอนคือการสังเคราะห์ เอกสารและกำหนดเกณฑ์การประเมิน การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทและการ เสนอรูปแบบการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียน ที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสังเคราะห์เอกสารและกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยจะทำการศึกษา วิเคราะห์ความเป็นมาของการกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการการศึกษานอกโรงเรียน ของสี่กระทรวงหลัก ซึ่งประกอบไปด้วยโครงการของกระทรวงมหาดไทย สาธารณสุข เกษตร และสหกรณ์และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนของการจัดจากส่วนกลางไปสู่จังหวัด อำเภอ จนกระทั่งถึงตำบลและหมู่บ้าน สำหรับในส่วนกลางจะพิจารณาแผนพัฒนาชนบทของ แต่ละกระทรวง ส่วนในระดับจังหวัดและอำเภอจะพิจารณาแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของ จังหวัดและอำเภอที่ได้กำหนดรายละเอียดของแต่ละโครงการไว้ในแต่ละปีว่ามีวัตถุประสงค์ เป้าหมายพื้นที่และกลุ่มบุคคลที่จะดำเนินการในแต่ละตำบล หมู่บ้าน จากนั้นกำหนดเกณฑ์การ ประเมินโดยผู้รู้และผู้มีประสบการณ์การจัดการการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท
2. การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชน ในชนบท โดยศึกษาผลจากการที่ประชาชนได้เข้ารับบริการจากโครงการการศึกษานอก วิทยาลัยในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2525 - 2529) ที่ผ่านมามีผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพจิตใจเช่นใด ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และชุมชนนั้น ๆ และจะถือหลักการที่กล่าวว่าทำให้การศึกษาและฝึกอบรมใด ๆ ก็ตามย่อมส่งผลทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังนั้นการศึกษาผลกระทบหรือความสำคัญของโครงการจะต้องใช้ระยะเวลา และต้องสัมพันธ์กับผลผลิตที่เกิดขึ้น พฤติกรรมหรือตัวแปรบางประการที่ใช้วัด ทั้งนี้อาจต้องใช้ วิธีการสอบถาม สัมภาษณ์และสังเกตประกอบกันไปเพื่อให้ได้ข้อมูลสรุปที่แท้จริง (สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 : 7 ; Weilenmann. 1980 : 89 - 90 ; Raizen and Rossi. 1981 : 48 - 49 ; Grabe. 1983 : 43 ; Katz. 1978 : 22 - 24)

3. การเสนอรูปแบบการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับ
ประชาชนในชนบท โดยนำข้อมูลและตัวแปรที่ค้นพบมาจัดสร้างแผนและวางระบบการจัด
โครงการที่สนองต่อความต้องการของประชาชนในชนบทให้มีประสิทธิภาพ ดังภาพประกอบ

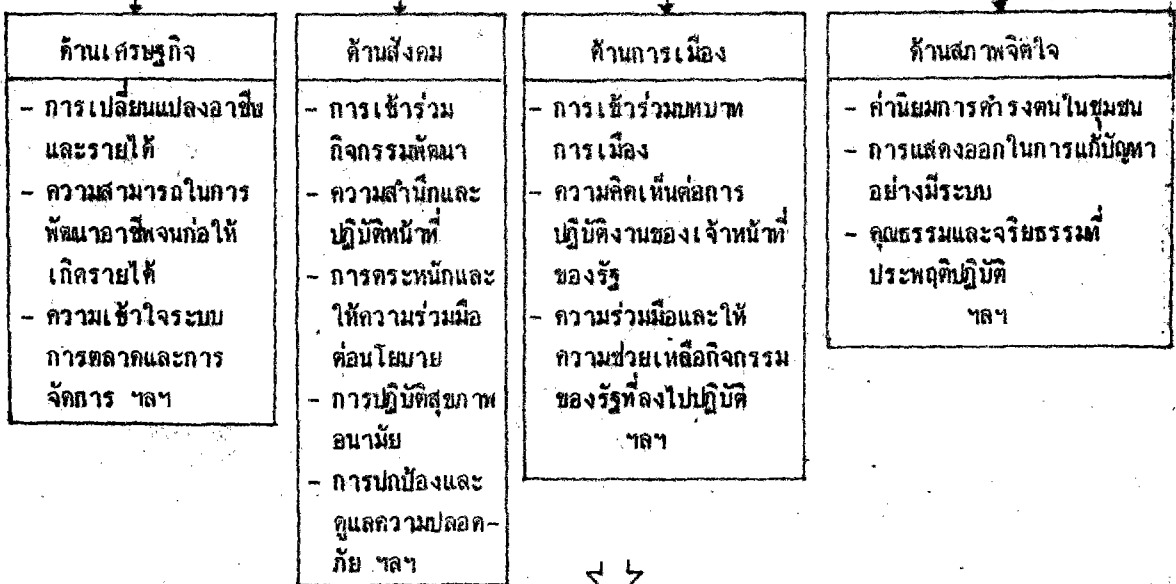
วิเคราะห์นโยบาย วัตถุประสงค์ แผนงาน-โครงการในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5
(พ.ศ. 2525 - 2529)

ตอนที่ 1

ตอนที่ 2

ผลที่ได้รับตามวัตถุประสงค์
ที่ศึกษาผลกระทบของโครงการ

ตอนที่ 3

พัฒนารูปแบบและแผนงานและโครงการที่เหมาะสม

เสนอรูปแบบ

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา การศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษาของโรงเรียนที่วัด
ประชาชนในพื้นที่ชนบท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อศึกษาและประเมินผลกระทบการจัดโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาชนบทของรัฐ ช่วงปี พ.ศ. 2525 - 2529 (แผนพัฒนาระยะที่ 5) โดยจะศึกษาในด้านที่ว่าเมื่อประชาชนในพื้นที่ชนบทได้รับบริการ โครงการการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนของสี่กระทรวงหลัก (มหาดไทย สาธารณสุข เกษตรและสหกรณ์ และศึกษาธิการ) แล้วจะมีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ทั้งส่วนที่เป็นของตนเอง ครอบครัวและชุมชนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติของประชาชนในชนบทที่ได้รับบริการจากกิจกรรมโครงการการศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ การตัดสินใจของประชาชนในชนบทที่เลือกและเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการจัดกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชน ครอบครัวและชุมชนในด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ
4. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทระหว่างผู้ได้รับบริการกับผู้ไม่ได้รับบริการ
5. เพื่อกำหนดและเสนอแนะรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทและในแต่ละประเภทของหมู่บ้าน

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียนของ 4 กระทรวงหลักว่าสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชนบทมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปปรับกิจกรรมและโครงการที่จัดไว้ในแผนพัฒนาชนบทให้มีประสิทธิภาพต่อไป
2. ทำให้ทราบมูลเหตุของการตัดสินใจของประชาชนในชนบทในการรับเลือกบริการกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงระบบการประสานงานและการประชาสัมพันธ์โครงการที่จัดให้กับประชาชนในพื้นที่ชนบท

3. ทำให้ทราบผลกระทบของการดำเนินโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคล ครอบครัว และชุมชนในชนบท ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สภาพจิตใจและการพัฒนาบุคคล เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดและปรับนโยบาย แผนงานและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนให้สัมพันธ์กับแผนนโยบาย การพัฒนาชนบทของรัฐและสอดคล้องกับโครงการด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาชนบทเดียวกันด้วย

4. ผลการเปรียบเทียบระหว่างประชาชนผู้ที่ได้รับบริการกับผู้ที่ไม่ได้รับบริการ ในด้านผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชนบท จะทำให้ทราบถึงความแตกต่างของระดับการพัฒนาที่มีผลจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียน

5. จะได้รูปแบบและแนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน และสภาพท้องถิ่นในชนบทยิ่งขึ้น โดยอาศัยปัจจัยที่ค้นพบมาเป็นข้อมูลในการจัดสร้าง เพื่อเสนอแนะต่อคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาออกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเพื่อประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชนบทครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะพื้นที่ชนบทที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ พ.ศ. 2525 - 2529 ตามประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรี และโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่นำมาศึกษาจะต้องระบุไว้เฉพาะในคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาชนบทในหมวด 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหมวดกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ส่วนประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างจะเลือกผู้เฉพาะตำบลหรือหมู่บ้านที่หน่วยงานของรัฐ 4 กระทรวงหลัก มีโครงการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)
2. ผู้ที่ได้รับการบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน จะรวมทั้งประชาชนที่ได้รับบริการจากโครงการที่จัดเฉพาะในหมู่บ้านของตนเอง และผู้ที่ได้รับการคัดเลือกหรือมีโอกาสไปรับการอบรมที่อื่นด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดคำศัพท์เฉพาะของความหมาย เพื่อให้เข้าใจตรงกันดังต่อไปนี้

1. ผลผลิต หมายถึง ผลที่ได้รับจากโครงการที่ได้กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์เฉพาะ อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติที่ได้รับหลังจากสิ้นสุดโครงการ
2. ผลกระทบ หมายถึง ผลของโครงการที่เกิดขึ้นเมื่อการดำเนินโครงการได้สิ้นสุดไประยะเวลาหนึ่ง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดได้โดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นมาภายหลังจะต้องสัมพันธ์กับผลผลิตและสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการที่ได้กำหนดไว้ก่อนเริ่มดำเนินงาน และผลดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลและชุมชน
3. การศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง โครงการหรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ และมีโอกาสที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และโครงการดังกล่าวจะต้องมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้ต่อประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้
4. โครงการการศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง บริการทางการศึกษา ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ที่จัดให้กับประชาชน สามารถระบุตัวผู้รับบริการได้อย่างชัดเจน และมีเป้าหมายแน่ชัดที่ให้ประชาชนได้เรียนรู้ ตลอดจนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยอาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ กันตามลำพัง หรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาในด้านอื่นก็ได้

5. สี่กระทรวงหลัก หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ร่วมกันดำเนินงานเพื่อพัฒนาประชาชนในพื้นที่ชนบท ซึ่งประกอบไปด้วยกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้ประสานงาน

6. ชนบท หมายถึง พื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ซึ่งในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นชนบทยากจนและชนบททั่วไปโดยอาศัยหน่วยหมู่บ้านเป็นจำนวนในการจัดแบ่ง ส่วนในแผนพัฒนาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้แบ่งพื้นที่เป็นหมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลัง ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท

6.1 หมู่บ้านก้าวหน้า หมายถึง ชุมชนที่มีระดับการพัฒนาค่อนข้างสูงตามหลักเกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาหมู่บ้านของศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ

6.2 หมู่บ้านปานกลาง หมายถึง ชุมชนที่มีการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์ปานกลางตามหลักเกณฑ์การประเมินการพัฒนาหมู่บ้านของศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ

6.3 หมู่บ้านล้าหลัง หมายถึง ชุมชนที่มีการพัฒนาค่อนข้างต่ำตามหลักเกณฑ์การประเมินระดับการพัฒนาหมู่บ้านของศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลกระทบของโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชนบท ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบท ซึ่งประกอบไปด้วยหัวข้อย่อยคือ การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาเมือง การพัฒนาจิตใจ และตามด้วยเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่ปรากฏในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ส่วนที่สอง ได้แก่ แนวคิดและหลักการประเมินโครงการ ซึ่งประกอบไปด้วย ความหมายการประเมินและการประเมินโครงการ ความแตกต่างระหว่างการประเมินกับการวิจัย ประเภทและลักษณะของการประเมินโครงการ การประเมินผลกระทบของโครงการ ตัวแปรและเกณฑ์การประเมินโครงการ การประเมินแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ส่วนที่สามเป็นงานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทและการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่

การลำดับเรื่องของเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) จากนั้นจะชี้ให้เห็นภาพของการวางแผนจะต้องเกี่ยวข้องกับการประเมินผลโดยเฉพาะ การประเมินผลของโครงการ แล้วตามด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบท

1.1 การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ การจัดการศึกษานอกโรงเรียนแต่เดิมมีรากฐานส่วนหนึ่งมาจากการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขการไม่รู้หนังสือ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง (Continuing education) ที่จัดให้บุคคล

หรือกลุ่มคนที่พลาดโอกาสจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ด้วยเหตุผลเนื่องมาจากการจัดการศึกษาภาคบังคับไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึง และบุคคลมีความต้องการไถ่จะเรียนในระดับสูง ๆ และตลอดชีวิต พร้อมทั้งต้องการแสวงหาความรู้และฝึกทักษะวิชาชีพเพิ่มเติม เพื่อความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพตามที่สนใจเพิ่มเติมอีก จึงทำให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลกหันมาให้ความสนใจการจัดกิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนมากขึ้น ไม่ว่าจะประเทศจะมีลักษณะประเทศเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าขาย หรืออยู่ในระบอบประชาธิปไตยสังคมนิยม โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยแล้ว กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้พลาดโอกาสในการศึกษาได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้นในพื้นที่ชนบทจะมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงการด้านพัฒนาอื่น ๆ ของรัฐที่มุ่งจะยกระดับความเป็นอยู่ รายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น (Coombs. 1968 : 138 - 144 ; สุนทร สุนันท์ชัย 2523 : 26 - 33 ; Keweloh and Hagan. 1977 : 41 - 42, Knox. 1978 : 412 - 413)

คูมส์ (Philip H. Coombs) ได้ให้คำนิยามของการศึกษานอกโรงเรียนไว้ว่า "เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ ไม่ว่าจะกิจกรรมการศึกษานั้นจะจัดขึ้นต่างหาก หรือว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น โดยมุ่งบริการให้แก่ผู้เรียน ได้รับความรู้และยังช่วยให้จุดมุ่งหมายของการศึกษามรรลุผลอีกด้วย" (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2523 : 26 อ้างอิงมาจาก Coombs. 1973) นอกจากนี้ได้มีนักการศึกษาอีกหลายประเทศที่ได้ให้นิยามและความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนไว้ต่างกัน ทั้งนี้เพื่อกำหนดขอบข่าย วิธีการ และเป้าหมายของผู้รับบริการให้แตกต่างกับระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติของแต่ละประเทศนั่นเอง

ประเทศไทย ตามนัยของแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 ได้กำหนดความมุ่งหมายเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม และจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษานอกระบบที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่ว่าการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นเพื่อมุ่งให้ได้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ เพื่อพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการ

และความสนใจของพลเมือง โดยจัดการศึกษาประเภทนี้ให้คู่ขนานไปกับการศึกษาในระบบ
โรงเรียน การศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 4)

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524)
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนเริ่มมีปรากฏอยู่ในนโยบายและมาตรการของการพัฒนาประเทศ
อย่างจริงจัง ทั้งนี้โดยอาศัยคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียนที่คณะรัฐมนตรี
แต่งตั้งขึ้นโดยมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
เป็นรองประธาน และมีอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
อาทิเช่น กรมอาชีวศึกษา กรมการศาสนา กรมการฝึกหัดครู กรมส่งเสริมการเกษตร
กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมราชทัณฑ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมอนามัย กรมพัฒนาชุมชน
กรมประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธน์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
สำนักงานกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นทั้งของรัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วมใน
การจัดการศึกษานอกโรงเรียน คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจและหน้าที่กำหนดนโยบายและ
ประสานสัมพันธ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งกำกับและ
ดูแลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ในประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
นอกจากนี้คณะกรรมการดังกล่าวยังทำหน้าที่ที่กลั่นกรองแผนงานและโครงการส่วนหนึ่งเพื่อนำ
เสนอคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการการจัดการศึกษานอก
โรงเรียนในส่วนรวมของประเทศอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2527 : 58 ; ชลสิทธิ์ เอี่ยมสำอางค์ และสุมาลี สังข์ศรี 2528 : 17)

การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4
(พ.ศ. 2520 - 2524) ถึงแม้ว่าจะกำหนดแนวทางในการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
ไว้หลายด้าน แต่การดำเนินงานก็ยังขาดประสิทธิภาพและมีปัญหา ดังที่กองแผนงานได้สรุปไว้
ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 189 และ 2526 : 132 - 135)

1. กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ การกระจายบริการการศึกษาออกโรงเรียนไปสู่ส่วนภูมิภาคได้ไม่ทั่วถึงและไม่มีการกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายชัดเจน จากการสำรวจพบว่า ร้อยละ 73 ของโครงการที่จัดทั้งหมดมีการกระจายไปทั่วทุกภาคภูมิศาสตร์ และในแง่ของกลุ่มเป้าหมายร้อยละ 56 เป็นโครงการที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนทั่วไป สาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องมาจากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการพื้นฐานจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียนต่าง ๆ เท่าที่ผ่านมาทำให้การดำเนินงานดังกล่าวมีลักษณะแบบโปรยหว่าน ซึ่งไม่ใช่แก้ปัญหาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่

2. ความเหลื่อมล้ำในโอกาสที่รับการศึกษา กล่าวคือ คนในเมืองโดยเฉพาะผู้อยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลมีโอกาสได้รับบริการมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท จากการศึกษาโอกาสของประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมบางห้องที่พบว่า กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและมีฐานะเศรษฐกิจต่ำมักจะไม่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดเท่าที่ควร

3. กลไกการให้บริการจากส่วนกลางถึงระดับหมู่บ้าน พบว่า แต่ละหน่วยงานที่จัดการศึกษาออกโรงเรียนได้สร้างเครือข่ายระบบบริหารและการประสานงานที่เป็นของตนเอง ตั้งแต่ระดับเบื้องต้นจนถึงระดับย่อยที่สุดเท่าที่พยากรณ์จะอำนวยความสะดวกในการจัดการและการติดตามผล แต่ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนเพราะไม่มีการประสานประโยชน์เท่าที่ควร

4. ความซ้ำซ้อนการให้บริการ จากการวิเคราะห์ประเภทของการให้บริการและกลุ่มเป้าหมายพบว่า มีความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานบ้าง โดยเฉพาะโครงการการฝึกอบรมประชาชนและการพัฒนาทักษะและวิชาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในพื้นที่เดียวกัน ขาดการวางแผนที่จะรับช่วงจัดกิจกรรมและโครงการให้ประชาชนได้ศึกษาต่อในระดับความเข้มหรือมีมาตรฐานสูงขึ้น การอบรมวิชาชีพที่ครบวงจร เช่นการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเกษตรหรือวิชาชีพประชาชนจะได้รับความรู้ด้านเทคนิคการเพิ่มผลผลิตและทักษะต่าง ๆ แต่ขาดการให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในด้านการตลาด เงินทุน สหกรณ์ และทักษะในการประกอบการ เป็นต้น

5. อุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาชนบทของรัฐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 รัฐบาลได้มีความพยายามจะพัฒนางานการศึกษาออกโรงเรียนให้สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการ

ในการพัฒนาชนบทให้มากขึ้น แม้ว่าจะขาดข้อมูลที่ช่วยประเมินผลกระทบของการศึกษาที่มีต่อชีวิตของผู้เรียนและการพัฒนาชนบท แต่การวิเคราะห์การดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ามีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคทำให้งานการศึกษานอกโรงเรียนไม่ส่งผลต่อการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร ได้แก่

5.1 ความไม่สอดคล้องกับสภาพชนบท การพัฒนาทักษะและวิชาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและบริการ ส่วนใหญ่ยังเน้นสอนตามแขนงวิชาเดิมที่เป็นมาตรฐานกลางอยู่ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและไม่มีบทบาทในการปรับปรุงอาชีพและเพิ่มรายได้เท่าที่ควร

5.2 โครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดขึ้นได้มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการผลิตหรือเพิ่มผลผลิต ไม่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการนำความรู้นั้นไปใช้ประกอบอาชีพและเพิ่มรายได้ เช่น การลงทุน การจัดการ และการตลาด เป็นต้น

5.3 ขาดการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะมีกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการรวมกลุ่ม แต่กลุ่มดังกล่าวมักจะก่อตัวเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ตนเองศึกษา อีกทั้งโครงการส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามลำพัง ซึ่งย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชนบทที่ถูกต้อง เช่น การส่งเสริมและจัดตั้งสหกรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ตั้งของชาวชนบท พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 2 ที่สมัครเป็นสมาชิกและส่วนใหญ่ถ้าเป็นสมาชิกเพื่อผลประโยชน์ในการรับบริการสินเชื่อเท่านั้น

5.4 ขาดการวางแผนที่จะรับช่วงและประสานงานระหว่างหน่วยงาน เนื่องจากกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียนมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงชีวิตและการพัฒนาชนบท แต่ชุมชนนั้นขาดปัจจัยด้านโครงสร้างอื่น เช่น การคมนาคม การขนส่ง การตลาด การสหกรณ์ ที่จะมารองรับให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาทุกขั้นตอน จึงทำให้โครงการการศึกษาที่จัดให้ไม่สามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือนำไปปฏิบัติตามที่ระบุไว้ใน เป้าหมายได้

จะเห็นได้ว่าปัญหาและสภาพการดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนจนกระทั่งมาถึงสิ้นแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) กิจกรรมและโครงการการศึกษานอก

โรงเรียนยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการโดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทมากเท่าที่ควร ทั้งในด้านจำนวนกลุ่มเป้าหมายและประเภทของโครงการที่ให้บริการอยู่ และสำหรับผู้ที่มีโอกาสได้รับบริการส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือเพิ่มรายได้ อีกทั้งกลุ่มคนดังกล่าวมักจะอาศัยอยู่ในตัวเมืองมากกว่าชนบท ประกอบกับกลไกการบริการและการประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาก็ขาดการประสานงานต่างคนต่างทำที่จะสร้างประโยชน์เป็นองค์กรของตัวเองมากกว่าจะผสมผสานกิจกรรมลงไปปฏิบัติในพื้นที่ ในส่วนของการควบคุมมาตรฐานและการติดตามผล ถึงแม้จะเริ่มมีการประเมินผลโครงการหลักการทางการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้จัดอยู่บ้าง แต่การดำเนินการปรับปรุงคุณภาพและการควบคุมมาตรฐานมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินงาน ซึ่งยากต่อการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ ขาดตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมและสมจริงในการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการ อย่างไรก็ตามในช่วงนั้นผู้เป็นเจ้าของโครงการส่วนมากยังไม่ต้องการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานที่ตายตัว เพราะต้องการจะปรับแก้ให้สนองตอบต่อปัญหาและความแตกต่างระหว่างพื้นที่มากกว่าจะประเมินสรุปโครงการ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 247) ได้ระบุเป้าหมายและมาตรการเพื่อจะพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนต่อจากแผนระยะที่ 4 ไว้ดังนี้

1. เร่งรัดการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้มีคุณภาพและปริมาณมากยิ่งขึ้น ให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการสร้างทักษะให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และประกอบธุรกิจเป็น
2. ระดมทรัพยากรต่าง ๆ จากท้องถิ่นรัฐและเอกชนมาใช้ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่น โดยยึดหลักความพร้อมและการประหยัดเป็นสำคัญ เพื่อจะได้จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กระจายออกไปอย่างทั่วถึงและเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม

3. จัดการศึกษาออกโรงเรียนให้ประสานเสริมสร้างและต่อเนื่องให้เพียงพอกับสิ่งที่การศึกษาในระบบโรงเรียนได้สร้างความรู้พื้นฐานไว้ สนับสนุนและส่งเสริมให้มีแหล่งวิทยากรและแหล่งนันทนาการในรูปต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้ ทักษะและความเพลิดเพลิน

4. ส่งเสริมและสนับสนุนสื่อมวลชนให้มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ และเป็นสื่อในการถ่ายทอดค่านิยมเจตคติที่ดี ตลอดจนภาษา ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรฐานการให้สื่อมวลชนจรรยาบรรณและผลิตผู้จรรยาบรรณเพื่อการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

จากนโยบายดังกล่าวทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้นำมากำหนดวัตถุประสงค์ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2526) 3 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 204)

1. เพื่อขยายการศึกษาออกโรงเรียนให้กว้างขวางทั่วถึง และสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ตามความเหมาะสมและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
2. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการกระจายทรัพยากรไปสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้นและระดมทรัพยากรจากเอกชนและท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี มีอาชีพ รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ทำประโยชน์แก่สังคมและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสันติสุข

จากนโยบายและวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาออกโรงเรียนดังกล่าว ในช่วงแผนพัฒนาฯ ที่ 5 นี้ยังได้กำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่สมควรเร่งรีบดำเนินการเป็นพิเศษ เป็นแผนพัฒนาชนบทในพื้นที่ยากจนจำนวน 37 จังหวัด 286 อำเภอ โดยมอบหมายให้กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการแยกไว้ต่างหากและให้มีการประสานงานแผนในการปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับตำบลหมู่บ้าน

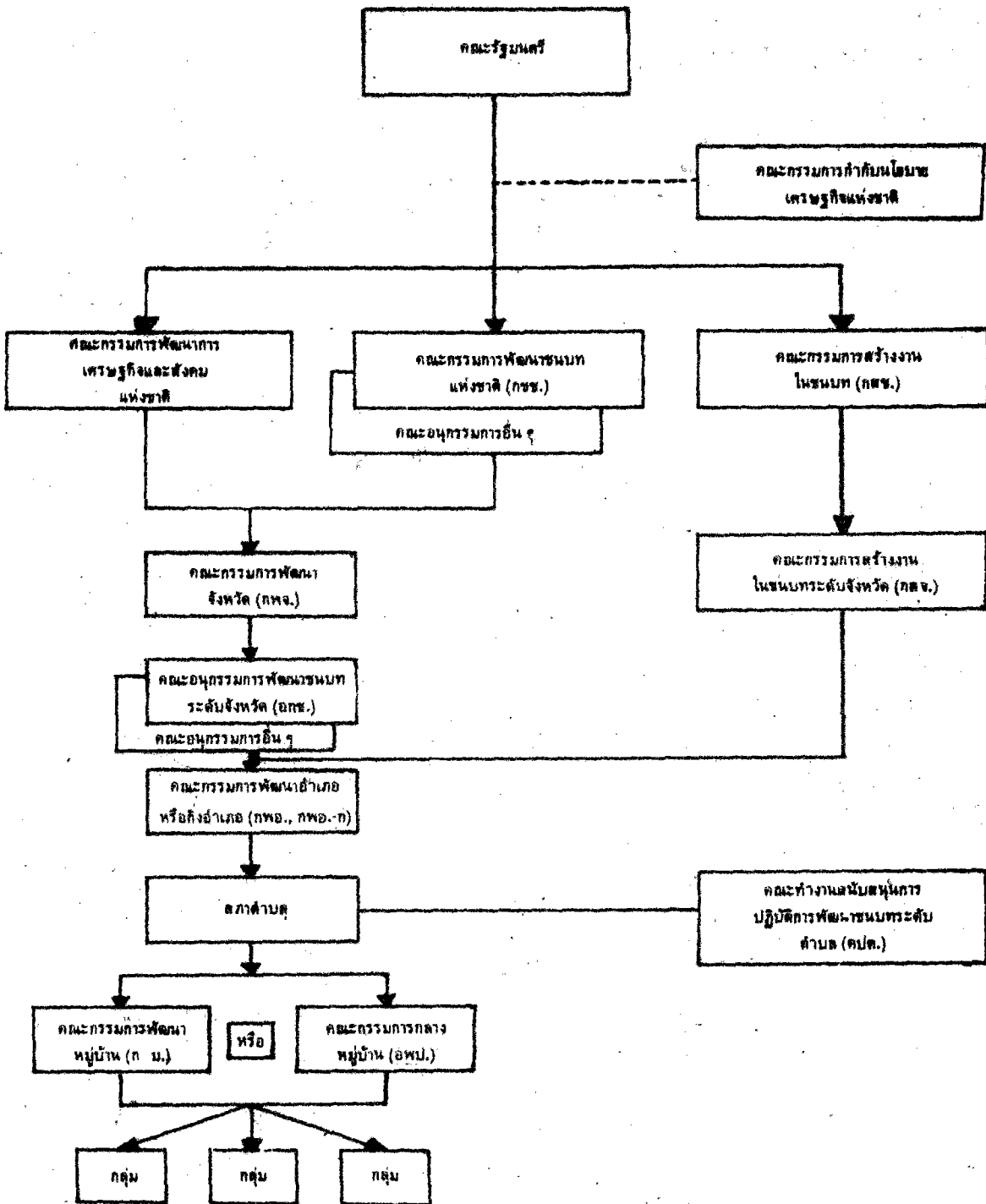
อนึ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 นี้ได้กำหนดการแก้ปัญหาคาความยากจน และการพัฒนาชนบทเขตล้าหลังโดยอาศัยแนวนโยบายการพัฒนาชนบท "แนวใหม่" คือไม่ได้อิงมองผลผลิตและรายได้ของประเทศเป็นหลัก หากแต่มุ่งที่จะให้ความสำคัญแก่ตัวคนคือ ประชาชนในชนบทโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ยากจนเป็นสำคัญ โดยรัฐบาลจะจัดสรรทรัพยากรไปให้ได้อย่างทั่วถึงให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเอง อีกทั้งให้ความเอาใจใส่กับสาเหตุของปัญหาคาความยากจนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ และในขณะเดียวกันก็จะยึดถือหลักเพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริงที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 341 - 342)

สำหรับการพัฒนาชนบทแนวทางการใหม่ ได้เริ่มต้นอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2524 โดยถือว่าการพัฒนาชนบท เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและองค์การสังคมอย่างต่อเนื่องทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดสิ่งจูงใจความเป็นไปได้ในทางการผลิต และให้บริการแก่ประชาชน อันจะทำให้ประชาชนมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความรู้ทักษะสูงขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาชนบทจะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ทั้งจะช่วยดำรงไว้ซึ่งความเจริญก้าวหน้าในชนบทตามเป้าหมายที่ประชาชนช่วยกันกำหนดไว้ (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ 2529 : 153 อ้างอิงมาจาก Lowdermilk and Laitos. 1981) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องอาศัยปัจจัยทางด้าน การศึกษา สุขภาพอนามัย การเลือกตั้งผู้นำหรือกรรมการหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้นต่อไป

ในปัจจุบันการพัฒนาชนบทได้หันมาสู่รูปแบบ การผสมผสาน (Integrated Model) เนื่องจากการพัฒนาชนบทเป็นแนวความคิดและแนวปฏิบัติจากระดับมหภาค (Macro Level) ที่ต้องปฏิบัติจากทุกส่วนของสังคม และจะต้องดำเนินงานอย่างจริงจังและจริงใจของรัฐบาลต่อประชาชนในชนบท ประกอบกับความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งการมีส่วนร่วมอย่างสูงจากประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย (ดิเรก ฤกษ์ทราย 2527 : 19 - 20 ; Coombs. 1980 : 16 ; Ki-Zerbo. 1982 : 252 - 253)

การพัฒนาชนบทในอดีตที่ผ่านมาของประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ได้พยายามกระทำไปในแนวต่าง ๆ กัน บางส่วนประสบความสำเร็จ

สำเร็จ ข้างก็ประสบความล้มเหลวและก่อให้เกิดสภาพไม่พึงประสงค์บางประการ (รัชนิกร เศรษฐโร 2518 : 310) มาจนกระทั่งในแผนพัฒนาฉบับนี้ (พ.ศ. 2525 - 2529) รัฐบาล ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาชนบท ถือเป็น การเริ่มต้นศักราชของการพัฒนาในรูปแบบใหม่ทั้งในพื้นที่ชนบททั่วไปและพื้นที่ชนบทยากจน กล่าวคือ พยายามพัฒนาโดยมุ่งยึดหลักการเข้าไปยกระดับความสามารถของตัวคนเพื่อให้ชาวชนบทช่วยตัวเองมากยิ่งขึ้น ให้ความรู้ความเข้าใจ ดึงให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมมือและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี 2529 : 1 และสมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย 2528 : 13 - 14) การพัฒนาชนบทตามแนวทางใหม่นี้จะต้องสร้างระบบการบริหารและประสานสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าเป็นระบบโดยทุกฝ่ายและทุกระดับมีบทบาทในอันที่จะร่วมแรงร่วมใจผสมผสานกิจกรรมและโครงการ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของประชาชนดังแผนภาพ 2 (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2526 : 8, จักรฤกษ์ นรนิติผดุงการ 2527 : 158 - 161)

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างการจักระบบการบริหารพัฒนาชนบท

ที่มา : ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2526 : 8

จากภาพประกอบ 2 เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบริหารงานพัฒนาชนบทควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการในระดับต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ (ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2529 : 3)

ระดับชาติ มีคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชนบท และมีคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วยหน่วยงานหลัก 4 กระทรวง คือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเลขานุการ รับผิดชอบในการดำเนินการปฏิบัติงาน ประสานและการบริหารการพัฒนาชนบทให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) และคณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) ทำหน้าที่พิจารณาวางแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามกรอบนโยบายแผนการและโครงการการพัฒนาชนบทที่ 4 กระทรวงหลักแจ้งให้ทราบ และเป็นจุดเชื่อมประสานระหว่างส่วนกลางกับอำเภอและตำบลหมู่บ้าน

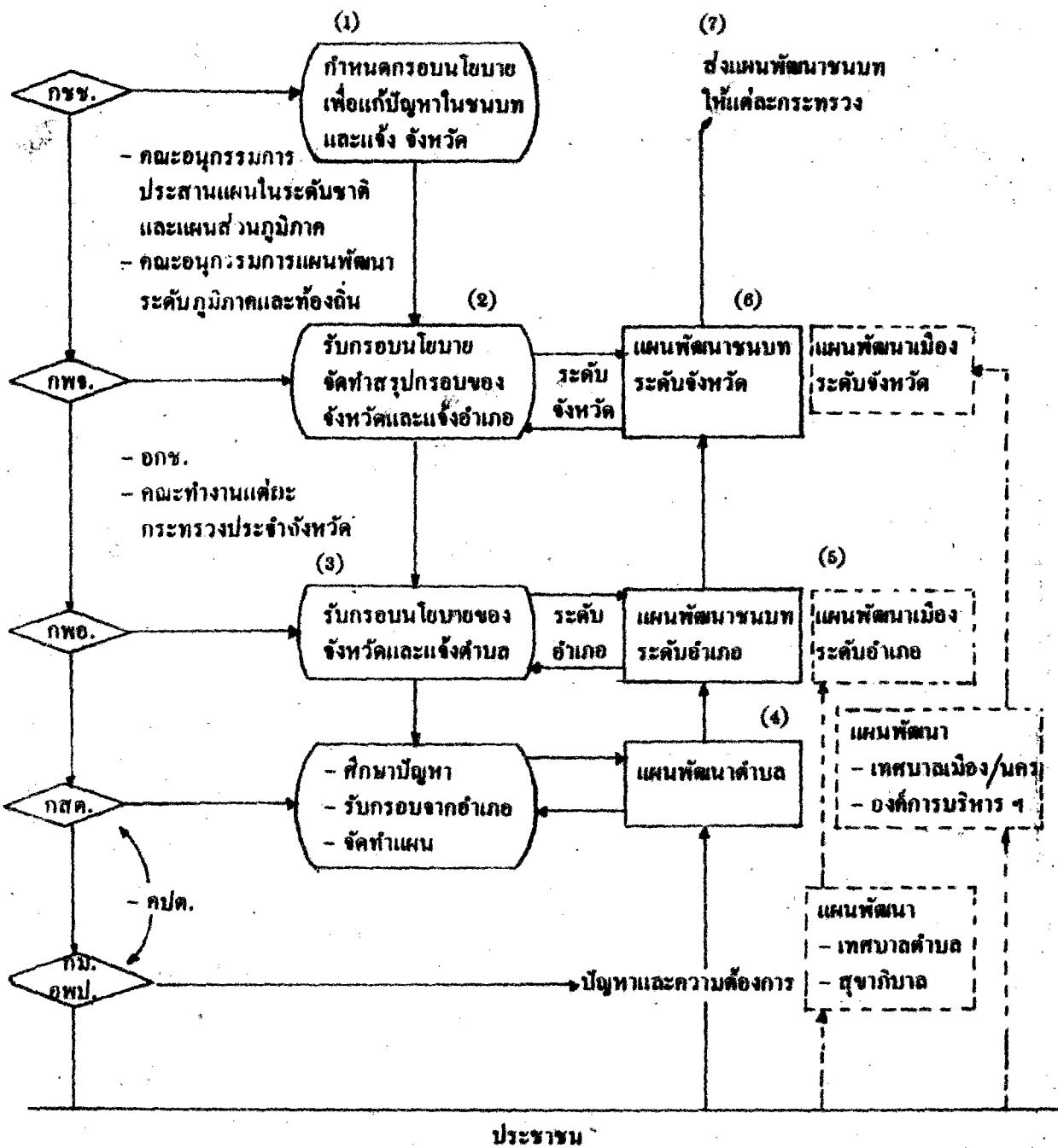
ระดับอำเภอ มีคณะกรรมการพัฒนาอำเภอ (กพอ.) ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาชนบทระดับอำเภอ โดยทำการวิเคราะห์และประสานโครงการที่ตำบลเสนอขึ้นมา

ระดับตำบลและหมู่บ้าน มีคณะกรรมการสภาตำบล (กสต.) เพื่อจัดทำและเสนอโครงการร่วมกับประชาชนในพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานในแต่ละหมู่บ้านในตำบล ทั้งนี้จะมีคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) ประกอบไปด้วยกำนันในท้องที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน เกษตรตำบล (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) สาธารณสุขตำบล (กระทรวงสาธารณสุข) พัฒนาการตำบล (กระทรวงมหาดไทย) ครูในตำบล ประธานกลุ่มโรงเรียนหรือครูประถมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ) และผู้ทรงคุณวุฒิกับผู้ที่มีความรู้ทางช่างอีกอย่างละ 1 คน เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนวิชาการบริหารงานทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทระดับตำบล

การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารและประสานงานในแต่ละระดับดังกล่าว ยังเกิดผลดีในด้านการวางแผนและโครงการการพัฒนาชนบทให้มีประสิทธิภาพในด้านที่หน่วยงานของรัฐ

โดยเฉพาะ 4 กระทรวงหลักร่วมกันประสานแผนและกิจกรรมทุกระดับ และการจัดทำโครงการ ประชาชนและหน่วยงานเบื้องล่างเป็นผู้เสนอความต้องการ เป็นโครงการและกิจกรรมที่ เรียง ลำดับความสำคัญขึ้นมาตามลำดับชั้น โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในส่วนกลางแต่ละโครงการที่ พื้นที่เป้าหมายอยู่ในชนบทจะเป็นผู้กำหนดกรอบนโยบาย และเงื่อนไขของโครงการต่าง ๆ ให้ทราบเพื่อให้การเสนอโครงการจากเบื้องล่างตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้ในการจัด กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ลงไป (ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2528 : 29)

ในส่วนที่เป็นโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของแต่ละหน่วยงานจะถือปฏิบัติตาม ขั้นตอนของการวางแผนและการดำเนินงานเหมือนกับแผนงานและโครงการทั่ว ๆ ไป จึงกล่าว ในเบื้องต้นได้ว่ากิจกรรมและโครงการที่จัดอยู่ในชนบทสอดคล้องกับความต้องการที่เสนอไว้ อย่างไรก็ดีตามรัฐไม่สามารถที่จะจัดทรัพยากร โดยเฉพาะงบประมาณที่จะให้สนองตอบต่อความ ต้องการของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านได้ครบทุกโครงการในแต่ละปีที่ทำแผนไว้ วิธีการที่ ปฏิบัติอยู่จะพิจารณาลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของโครงการ เป็นสำคัญ ดังปรากฏใน ภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัด

ที่มา : คู่มือประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2528 : 29

ดังได้กล่าวแล้วว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการให้การศึกษา เพื่อส่งเสริมให้คนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถตัดสินใจเลือกกระทำและปฏิบัติ ด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้คนได้พัฒนาตัวเองให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนและสังคมที่มี การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นปรัชญาและแนวคิดการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนจึงต้องเกี่ยวข้องกับประสานสัมพันธ์ไปกับกระบวนการพัฒนาในลักษณะอื่น ๆ เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ การอุตสาหกรรม การอนามัย และสาธารณสุข การพัฒนาชุมชน การเมืองการปกครอง การพัฒนาจิตใจและสภาพของตนเอง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายในการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ ที่ยึดหลักการจะต้องยกระดับ มาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ถึงขั้นทยอยชีพโดยจะต้องจัดให้มีปัจจัยพื้นฐาน ที่จำเป็นสำหรับการครองชีพให้ทั่วถึง ยกเว้นความสามารถให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ รู้จัก นำเทคโนโลยีง่าย ๆ และต้นทุนที่ต่ำมาใช้ ตลอดจนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ในส่วนนี้การศึกษานอกโรงเรียนที่จัดให้กับประชาชนในชนบท พึ่งต้องจัดและส่งเสริมในอันที่จะพัฒนาคนทั้งที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน เช่น ขจัดความไม่รู้ เพื่อให้ทุกคน ได้อ่านออก เขียนได้ และให้ทราบและเข้าใจกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะปฏิบัติและตอบสนองต่อ การจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาอื่นของรัฐที่จัดลงไป พร้อมทั้งช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะเพิ่มเติม ในการประกอบอาชีพเพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ภาระกิจของงานการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ได้เน้น และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสรับการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานที่ จำเป็น การได้รับข่าวสารและข้อมูลที่เป็นประโยชน์และทันต่อเหตุการณ์ การฝึกทักษะที่จำเป็น ต่อการประกอบอาชีพ ตลอดจนการฝึกอบรมเสริมเพิ่มเติมให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในแต่ละ ด้าน ทั้งนี้การจัดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ใ้อาศัยองค์การบริหารงานการพัฒนาชนบท ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านและตำบล จนกระทั่งถึงระดับชาติที่มีหน่วยงานของ 4 กระทรวงหลักร่วมอยู่ เพื่อจัดโครงการให้ตอบสนองความต้องการและสภาพของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

1.2 การศึกษาออกโรงเรียนกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจ ในความหมายที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไปเป็นการมุ่งยกระดับการครองชีพและการมีรายได้สูงขึ้นทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและส่วนรวมของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องมุ่งที่สมรรถภาพการผลิต การเพิ่มพูนรายได้ต่อหัวให้สูงขึ้น รวมทั้งการทำให้ประชากรมีรายได้ที่ไม่แตกต่างกันมากนักและทุกคนอยู่ในวัยแรงงานควรจะได้มีงานทำไม่เสียเปรียบดุลการค้ากับต่างประเทศและที่สำคัญความเจริญระหว่างชนบทกับเขตเมืองจะต้องไม่แตกต่างกันจนเกินไปด้วย (สนธิ คชสิทธิ์ 2527 : 147)

ในชนบทประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงมีรายได้จากการเกษตร ข้อมูลจากการสำรวจแรงงานชี้ให้เห็นว่าแรงงานชนบทประมาณร้อยละ 99 มีงานทำ แต่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีงานทำไม่เต็มที่และรายได้ต่ำ และรายได้จะผันแปรไปตามราคาของผลิตผลการเกษตรด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 15 - 16)

จากสภาพดังกล่าว การศึกษาออกโรงเรียนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอาชีพและรายได้ในส่วนของการฝึกอบรมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ถ้าเป็นกลุ่มคนที่ว่างงานหรือยังไม่มีการมีงานทำ หลักสูตรที่ฝึกจะมุ่งเน้นทักษะในสาขาเฉพาะ เช่นการซ่อมเครื่องยนต์ขนาดเล็ก เครื่องทุนแรง หลักสูตรช่างประเภทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ถ้าเป็นผู้ที่มีอาชีพแล้วอาชีพที่ควรส่งเสริมจะต้องสอดคล้องกับงานที่ประชาชนได้ปฏิบัติอยู่ เช่น เทคนิคและวิทยาการใหม่ ๆ ในด้านการเพาะปลูก การเพิ่มผลิต การใช้ยาปราบศัตรูพืช การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้การฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นยังสามารถจัดให้ประชาชนในชนบทเพื่อการดำรงชีวิตและใช้ในชีวิตรประจำวันอีกด้วย เช่นการปรุงอาหาร เสริมสวย ตัดเย็บเสื้อผ้า และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ประชาชนในชนบทได้มีอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองที่เสริมรายได้และลดรายจ่ายอยู่ตลอดเวลาตนเอง (สุนทร สุนันท์ชัย 2525 : 130 - 137)

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้กับประชาชนในชนบทนั้น นอกจากจะจัดให้สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นแล้ว ยังต้องพิจารณาทักษะที่จำเป็นในการปรับปรุงชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชนบททุก ๆ ด้าน ประกอบไปด้วย เช่นการจัดการ การตลาด การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ เหล่านี้จะส่งผลต่อการมีงานทำ การเพิ่มผลผลิตและรายได้ของ

ประชาชนในชนบททั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งสิ้น

1.3 การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาสังคม การศึกษามีความเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างแยกไม่ออกและเนื่องจากสภาพของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสังคมจึงต้องการให้สมาชิกได้มีความคิด วิจัย ญาณ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และพอใจที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพของสังคมด้วย ดังนั้นการศึกษาจะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกตระหนักและเกิดแนวคิดในอันที่สร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับสังคม นอกจากนี้การศึกษายังเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโดยปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ตลอดจนสภาพจิตใจและการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วย

การที่สังคมใดสังคมหนึ่งมีความเจริญและสืบทอดกันมาโดยตลอด มีความมั่นคงในเสถียรภาพมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับสมาชิกในสังคมเป็นสำคัญ ทั้งนี้สังคมจะต้องอาศัยการศึกษาเป็นวิธีการเพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และค่านิยมที่มีคุณค่าทั้งหลาย และต้องสามารถเผชิญกับสภาพแวดล้อม ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีขึ้นด้วย

สำหรับสังคมในชนบทโดยเฉพาะสังคมชนบทไทย ส่วนใหญ่ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีทัศนคติ ความเชื่อคล้ายกัน มีการติดต่อคบหาสมาคมและไปมาหาสู่กันเป็นประจำ วิถีชีวิตของตนเองในครอบครัวและการอยู่ร่วมในชุมชน มักขาดความรู้ ความเข้าใจ จากประสบการณ์ภายนอก การเปลี่ยนแปลงใด ๆ เป็นไปด้วยความเชื่อ หากมีเรื่องจากภายนอกซึ่งเป็นตัวการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้วจะเป็นฝ่ายรับอย่างเดียวไม่ใช่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจหรือการกระทำของตนเอง การทำงานและการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ และมีเวลารว่างเป็นส่วนใหญ่ รายได้จากการประกอบอาชีพค่อนข้างต่ำ อีกทั้งระดับการศึกษาที่ขาดแหล่งบริการการให้ความรู้พื้นฐานและต่อเนื่อง จึงทำให้ระดับของความเป็นอยู่ของชนในชนบทไม่ดีเท่าที่ควร

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนและชุมชนในชนบทจะต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคม และทางวัฒนธรรมประกอบกันไป เพราะสิ่งดังกล่าวมีอิทธิพลทำให้เกิด

ความแตกต่างของพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้น ๆ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์ 2524 : 32 - 37 อ้างอิงมาจาก Bertrand. 1959) ในส่วนของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาตลอดชีวิต ที่จัดให้กับผู้ที่พลาดโอกาสในวัยเรียน และจัดต่อเนื่องให้กับผู้ผ่านขั้นระบบโรงเรียนไปแล้ว จะมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการศึกษา จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การรู้หนังสือขั้นอ่านออกเขียนได้และการศึกษาต่อเนื่องที่เทียบเท่ากับการศึกษาในระบบ นอกจากนี้ยังต้องให้บริการข่าวสารข้อมูล เช่น การบริการห้องสมุด ที่อ่านหนังสือ การจัดโตศัพท์ศึกษา โดยจัดหาเอกสาร สิ่งพิมพ์ เพื่อป้อนข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ไปถึงตัวประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบท ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและป้องกันการลืมนหนังสือควบคู่กันไปด้วย

2. ด้านสุขภาพและอนามัย โดยการจัดอบรมเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง ความสะอาด ยารักษาโรค การป้องกันโรคระบาด โภชนาการ การสาธารณสุข การวางแผนชีวิตครอบครัว และด้านสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การรักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ทั้งนี้การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจะต้องอาศัยสื่อและสื่อมวลชนทุกรูปแบบที่มีอยู่ เพื่อให้สามารถบริการได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงทุกแห่ง

3. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การให้ความรู้และความเข้าใจในการป้องกันอุบัติเหตุอันจะนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของชาวชนบทเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้จะต้องปลูกฝังให้ประชาชนได้ตระหนักและร่วมมือกันปกป้องรักษาไว้ซึ่งสมบัติของส่วนรวม ที่ต้องใช้อยู่ร่วมกันด้วย วิธีการถ่ายทอดความรู้ดำเนินการอยู่ทั้งในด้านการอบรม ประชุมชี้แจง สาธิต และการให้ความรู้ความเข้าใจโดยใช้สื่อมวลชนที่มีอยู่

4. ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาชนบทในแนวทางใหม่ที่จะพยายามให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งมุ่งหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การเสนอความต้องการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจต่อแผนงานและโครงการที่รัฐจัดให้ มีการอบรมกลุ่มผู้นำต่าง ๆ ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถได้ใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาสังคมในชุมชนชนบท เป้าหมายที่ต้องการก็เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนได้เกิดความรู้สึกตระหนัก มีความรับผิดชอบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาอื่น ๆ ที่รัฐจัดลงไป รู้จักใช้และรักษาไว้ซึ่งสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่ใช้ร่วมกัน ตลอดจนการรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของแต่ละบุคคล และครอบครัวด้วย

1.4 การศึกษานอกโรงเรียนกับการพัฒนาการเมือง การเมืองมีความสัมพันธ์กับการปกครอง กล่าวคือ การเมืองเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการปกครอง ถ้าผู้บริหารหรือผู้ปกครองประเทศทุกระดับใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขให้กับประชาชนทุกคนแล้ว จะทำให้พลเมืองในชาติอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ และเพื่อให้ได้ใช้อำนาจอย่างเป็นธรรมแนวทางหนึ่งที่ได้ปฏิบัติกันอยู่คือการปกครองแบบ "วิธีการแบบประชาธิปไตย"

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือการเข้าร่วมบทบาททางการเมือง ซึ่งเป็นกิจกรรมและการนำของประชาชนที่มุ่งหวังจะเลือกผู้บริหารและผู้ปกครองประเทศที่ดีที่สุดขึ้นมาปกครองตนเอง ดังนั้นการแสดงบทบาทในส่วนร่วมดังกล่าวจึงกระทำได้โดยการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมือง ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือต่อกิจกรรมของรัฐบาลที่ลงมือปฏิบัติในชุมชน สิ่งเหล่านี้ถ้าประชาชนในชนบทได้ทราบ ตั้งใจและถือปฏิบัติอย่างถูกต้องแล้วจะเป็นผลดีต่อประเทศชาติในส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง

สิ่งสำคัญที่จะให้เข้าใจชนบทนั้นก็คือ ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของการปกครองของชุมชนชนบท ตลอดจนวิธีการดำเนินการในการปกครองด้วย ทั้งนี้เพราะสถาบันทางการเมืองการปกครองในชนบทจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการรวมตัวของประชาชนในชนบท ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อสังคมส่วนใหญ่ที่ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายการปกครองประเทศอย่างไรต่อไปด้วย สิ่งที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไปมีบทบาททำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมจากส่วนกลางกับประชาชนในท้องถิ่น บางครั้งดูเหมือนว่าเจ้าหน้าที่ดังกล่าวเข้าไปมีบทบาทยุ่งเกี่ยวกับคนในท้องถิ่นมากเกินไปจนทำให้ท้องถิ่นเองไม่มีบทบาทในการปกครองตนเองในที่สุด (รัชนีกร เศรษฐ 2528 : 171 อ้างอิงมาจาก Irwin T. Sanders. 1977) ดังนั้นการพัฒนาทางด้าน

การเมืองและการปกครองให้กับประชาชนในชนบทจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบ การร่วมมือร่วมใจในการประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ได้เป็นอย่างดี

การจัดการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครองทั้งสองทาง กล่าวคือ การเมืองและการปกครองมีส่วนกำหนดทิศทางของการศึกษาว่าควรจะเป็นอย่างไร และในทางกลับกันการศึกษามีส่วนจะช่วยพัฒนาการเมืองและการปกครองให้เป็นไปตามที่ความต้องการได้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าจะต้องจัดการศึกษาให้ประชาชน "มีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ" ซึ่งการจัดตั้งกล่าวสามารถทำได้ทั้งการศึกษาในและนอกโรงเรียน (ภิญโญ สาร 2528 : 9)

เป้าหมายพื้นฐานของการพัฒนาการเมือง คือ การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองของประเทศให้ประชาชนได้รู้ และเข้าใจสิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติ สามารถร่วมและให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไป ดังนั้นการพัฒนาทางการเมืองซึ่งมีส่วนผลักดันด้านการปกครองให้มีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องปลูกฝังให้ประชาชนรู้และเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นสุข

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครอง นอกจากจะอบรมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้วยสื่อต่าง ๆ ให้กับประชาชนโดยตรงแล้ว ยังได้มีการจัดฝึกอบรมให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้คณะบุคคลดังกล่าวได้นำความรู้ ความเข้าใจไปปฏิบัติพร้อมทั้งถ่ายทอดให้กับประชาชนในครอบครัวและชุมชนอีกทอดหนึ่งด้วย นอกจากนี้การจัดการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ความเป็นพลเมืองไทย ให้รู้และเข้าใจรัฐบาลให้ตระหนักและเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองที่เข้าไปพัฒนา ไข่มุกการอันเป็นปรปักษ์ต่อกิจกรรมและโครงการใด ๆ ของรัฐที่ลงปฏิบัติ มีสัมมาอาชีวะที่ถูกต้องตามระเบียบและตัวบทกฎหมาย รวมความแล้ว เป้าหมายของการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาแต่ละบุคคลให้เป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้นเอง

1.5 การศึกษาออกโรงเรียนกับการพัฒนาจิตใจ การศึกษาจะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพและคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน ดังคำกล่าวที่ว่า "คุณภาพสร้างความเจริญทางวัตถุ คุณธรรมสร้างความเจริญทางจิตใจ" สำหรับประเทศไทยได้รับการพัฒนาทางวัตถุตลอดมา และบางส่วนก่อให้เกิดผลกระทบในทางเสื่อมโทรมตามมา เช่น ภาวะแวดล้อมเป็นพิษ ศิลธรรมเสื่อมโทรม แสดงว่ากระบวนการพัฒนาขาดตกบกพร่อง โดยเฉพาะด้านคุณธรรม นั้นเอง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2526 : 391)

การจัดการศึกษาออกโรงเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาจิตใจและพัฒนาตัวบุคคล โดยที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้สอดแทรกการพัฒนาลักษณะนิสัยความรู้สึกรับผิดชอบ ความมีระเบียบและคุณธรรม เช่นในการจัดโครงการฝึกอบรมกลุ่มผู้นำ และกลุ่มสหกรณ์ส่วนใหญ่หลักสูตรการฝึกอบรมจะปลูกฝังลักษณะของการ เป็นผู้นำและสมาชิกที่ดีของกลุ่มว่าสมควรจะประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างไร การจัดอบรมมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มโดยหวังว่าเมื่อสิ้นสุดการอบรม ประชาชนสามารถจะรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ในการต่อรองราคาผลผลิตให้ได้มาซึ่งราคาที่ยุติธรรมให้มากที่สุด

ในด้านค่านิยมการดำรงตนในชนบท เนื่องจากสังคมของคนในชนบทส่วนใหญ่ยังอาศัยความเชื่อที่เป็นอยู่ในชุมชน ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงเป็นไปค่อนข้างช้ากว่าที่ควรจะเป็น การจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนจะต้องสร้างสรรค์ให้ประชาชนได้รู้จักคิดและร่วมกันอภิปรายข้อเท็จจริงต่อปัญหา พร้อมทั้งแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหามีระบบและเป็นขั้นตอนด้วย

สรุปในส่วนรวมได้ว่า การศึกษาออกโรงเรียนมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนการพัฒนาจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะสังคมในชนบทด้วยแล้วกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของหน่วยงานของรัฐที่จัดลงไปมีเป้าหมายสุดท้ายร่วมกันที่จะยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกด้านให้ดีขึ้นนั่นเอง

1.6 เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และโครงการการศึกษาออกโรงเรียน จากการที่ได้สังเคราะห์กรอบ และแนวทางการจัดทำโครงการของแผนพัฒนาชนบทในส่วนของจัดการศึกษาออกโรงเรียนจากสี่กระทรวงหลัก คือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5

(พ.ศ. 2525 - 2529) พอที่จะสรุปเป็นประเภทการให้บริการ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโครงการหรือกิจกรรม ดังต่อไปนี้ (รายละเอียดดังภาคผนวก ง)

ก. ประเภทการให้ความรู้พื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เป้าหมาย เป้าหมายของการให้การศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้คือ เพื่อให้ประชาชนตั้งแต่แรกเกิดมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้

2. วัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้เกิดกับประชาชนดังนี้

2.1 เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตตาม

สภาพแวดล้อม

2.2 เพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

2.3 เพื่อให้มีนิสัยค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2.4 ให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนทักษะและทัศนคติที่เป็น

ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

2.5 ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนและการปฏิบัติ

ต่อชุมชน

2.6 ให้มีอาชีพ มีฝีมือและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและการ

ดำรงชีวิต

3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุไข

4. โครงการหรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่อเป้าหมายและ

วัตถุประสงค์ประเภทนี้คือ

4.1 โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

4.2 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน

4.3 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 ถึง 5 (ระดับ

ประถมและมัธยมศึกษา)

4.4 โครงการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์

4.5 โครงการอนามัยแม่และเด็ก

4.6 โครงการศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

ข. ประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เป้าหมาย เป้าหมายของการให้การศึกษาออกโรงเรียนประเภทนี้คือ เพื่อให้ประชาชนเพิ่มพูนความรู้และรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีนิสัยแสวงหาความรู้อยู่เป็นประจำและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำรงชีวิตประจำวัน

2. วัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้เกิดกับประชาชน ดังนี้

2.1 เพื่อป้องกันการลืมนิ่ง

2.2 ให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อเหตุการณ์และข่าวความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สุขภาพอนามัยและการเกษตร
แผนใหม่

2.3 ให้มีนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ

2.4 เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งาน และกิจกรรมของรัฐที่จัดให้กับ

ประชาชนในพื้นที่ชนบท

3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนโดยทั่วไป

4. โครงการหรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่อเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ประเภทนี้คือ

4.1 โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

4.2 โครงการโตศัพท์ศึกษา

4.3 โครงการบริการทางวิชาการ เกษตร เพื่อชุมชน

4.4 โครงการสุขศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

4.5 โครงการนิทรรศการงานพัฒนาชุมชน

4.6 โครงการเผยแพร่การเกษตรทางสื่อมวลชนและหน่วยเผยแพร่

เคลื่อนที่

4.7 โครงการผลิตเอกสารคำแนะนำ

4.8 โครงการใช้สื่อผสมผสาน

4.9 โครงการต่าง ๆ ของกรมประชาสัมพันธ์

ค. ประเภทการให้ความรู้ ความคิดและทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เป้าหมาย เป้าหมายของการให้การศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้ คือ เพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น การให้การศึกษาระบบนี้เป็นการจัดในลักษณะต่อเนื่องที่เพิ่มเติมจากประเภทแรกและประเภทที่สองที่ไม่สามารถให้ความรู้ผ่านสื่อมวลชนและเอกสารสิ่งพิมพ์ได้

2. วัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้เกิดกับประชาชน ดังนี้

2.1 เพื่อให้ความรู้ ความคิดและทักษะแก่กลุ่มต่าง ๆ

2.2 ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพ

2.3 ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2.4 ให้มีความรู้ ความเข้าใจในกรรมวิธีการผลิต การลงทุน และระบบการตลาด และให้ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับสภาวะความต้องการของชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในครอบครัวตลอดจนการดำรงชีวิตประจำวัน

2.5 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้นำ กลุ่มองค์กรและพัฒนาความรู้ ทักษะในการพัฒนาหมู่บ้าน

2.6 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการปรับปรุงบริการพื้นฐานของชุมชน

3. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนโดยทั่วไป เช่น กลุ่มเกษตรกรสตรีเยาวชน แม่บ้าน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ

4. โครงการหรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ประเภทนี้ มีดังนี้

- 4.1 โครงการด้านการฝึกทักษะและพัฒนาอาชีพ ได้แก่
  - 4.1.1 โครงการอาชีพอาสาพัฒนา
  - 4.1.2 โครงการฝึกอบรบอาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่
  - 4.1.3 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
  - 4.1.4 โครงการกลุ่มสนใจ
  - 4.1.5 โครงการฝึกอบรบการเกษตรหลักสูตรระยะสั้นให้

เกษตรกรและประชาชนทั่วไป

- 4.1.6 โครงการให้ความรู้เทคนิคเกษตรแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- 4.1.7 โครงการการผลิตอาหารเพื่อโภชนาการ
- 4.1.8 โครงการส่งเสริมยุวเกษตรกร
- 4.1.9 โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพการเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร
- 4.1.10 โครงการฝึกอบรบอาชีพกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน
- 4.1.11 โครงการฝึกอบรบอาชีพกลุ่มเยาวชน
- 4.1.12 โครงการส่งเสริมอาชีพเยาวชนชนบท
- 4.2 โครงการด้านการฝึกอบรบกลุ่มผู้นำและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ
  - 4.2.1 โครงการอบรมผู้ใหญ่ในชนบท
  - 4.2.2 โครงการพัฒนาสื่อพื้นบ้านเพื่อการศึกษา
  - 4.2.3 โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมในชนบท
  - 4.2.4 โครงการสาธารณสุขมูลฐาน
  - 4.2.5 โครงการสุขศึกษาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
  - 4.2.6 โครงการฝึกอบรบคณะกรรมการสตรีระดับตำบล หมู่บ้าน
  - 4.2.7 โครงการครอบครัวพัฒนา
  - 4.2.8 โครงการจัดค่ายเยาวชนเพื่อการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล
  - 4.2.9 โครงการฝึกอบรบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำท้องถิ่น

โครงการที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นโครงการที่ปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอ และเป็นโครงการที่สามารถให้บริการกับประชาชนโดยตรง พร้อมทั้งสามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในชนบท (กระทรวงมหาดไทย 2527 : 1 - 45 ; กระทรวงสาธารณสุข 2527 : 1 - 10 ; กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2527 : 1 - 66 และกระทรวงศึกษาธิการ 2527 : 1 - 34)

2. แนวคิดและหลักการประเมินโครงการ

2.1 ความหมายการประเมินและการประเมินโครงการ จากการศึกษาค้นคว้า คำว่า การประเมิน หรือการประเมินผล พบว่า คำดังกล่าวได้รับการวิวัฒนาการทั้งความหมาย และเทคนิควิธีการมาเป็นลำดับขั้น แต่เดิมการประเมินผลจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะวงการการศึกษา ด้านการวัดผลการศึกษา และเทคนิคและวิธีการจะใช้เกณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญที่ขาดความแจ่มชัด อีกทั้งกระบวนการเปรียบเทียบจะอาศัยวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า (Worthen and Sanders. 1973 : 20) ต่อมานิยามและแนวคิดในการประเมินได้รับการพัฒนาและขยายขอบเขตและความหมายกว้างขวางออกไปตามสภาพความสลับซับซ้อนทั้งเศรษฐกิจและสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังเช่น ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960) ได้มีผู้เสนอบทความและเทคนิคการประเมินผลเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น แนวความคิด ศัพท์ทางเทคนิคและวิธีการบางอย่างยังไม่สามารถตกลงให้เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ (นิศา ชูโต 2527 : 5)

ความหมายเกี่ยวกับการประเมิน มีผู้เสนอไว้หลายท่าน อ้างจากบทความในหนังสือของ วอร์ธেনและแซนเดอร์ส และของโบล่า (Worthen and Sanders. 1973 : 209 - 217 ; Bholá. 1979 : 2 - 3) ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการประเมินในทางการศึกษามีดังต่อไปนี้

ครอนบาค (Cronbach. 1963) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษา

สคริเวน (Scriven. 1964) การประเมินผลเป็นการตรวจสอบคุณค่าของโครงการที่ศึกษาและประเมินจะประกอบไปด้วย การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติ

เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้เลือกไว้ และได้แบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation) เพื่อใช้ตรวจสอบลักษณะโครงการ ที่ปฏิบัติอยู่แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข กับการประเมินสรุป (Summative evaluation) เป็นการรวบรวมผลของโครงการที่มีต่อกลุ่มเป้าหมายและชุมชน

สแตก (Stake. 1967) ได้บรรยายกิจกรรมของการประเมินออกเป็น 2 ประเภทคือการบรรยายและการตัดสิน โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้อง (Contingency and Congruence) โดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลที่ได้รับจากโครงการ

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam. 1971) ได้กล่าวถึงการประเมินว่าเป็น กระบวนการของการพรรณนา การได้มา ตลอดจนการเตรียมข้อมูล หรือข้อสนเทศที่เป็น ประโยชน์เพื่อใช้ในการตัดสินใจและแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม

โพรวัส (Malcolm Provus. 1969) ได้กล่าวถึงการประเมินว่าเป็น กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ

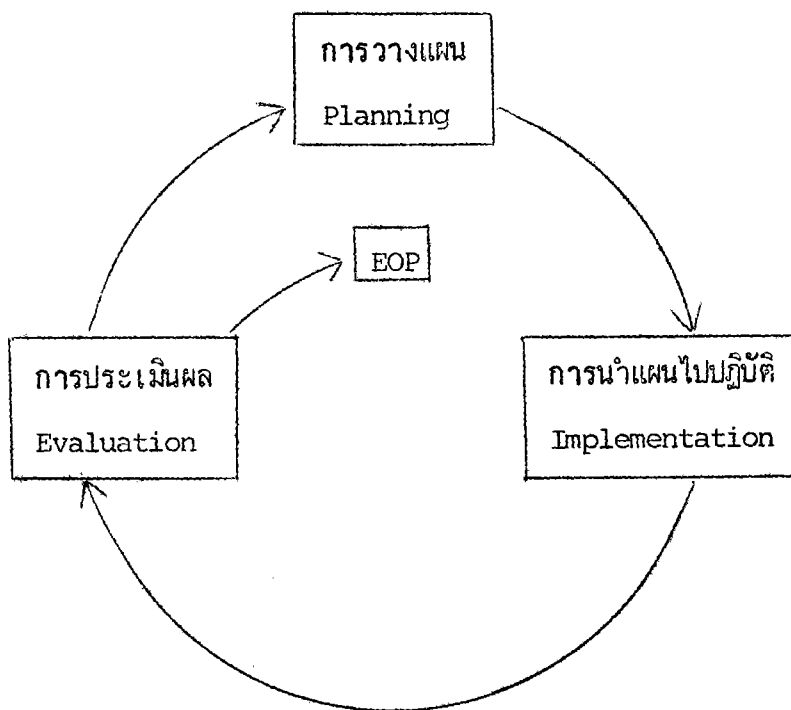
1. การพิจารณาความสอดคล้องของสิ่งที่เกิดขึ้นกับมาตรฐานของโครงการที่กำหนดไว้ (Programme standard)
2. พิจารณาความแตกต่างระหว่างของสิ่งต่าง ๆ ของโครงการโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้
3. ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องเพื่อหาข้อบกพร่องของโครงการโดยพิจารณาจากมาตรฐานที่ได้กำหนด

อัลกิน (Alkin. 1969) ได้บรรยายถึงการประเมินเป็นกระบวนการการศึกษา ค้นหาคำความจริง เพื่อประกอบ การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกข้อมูลที่เหมาะสม ตลอดจนการ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้สรุปรายงานให้ผู้มีอำนาจหรือผู้บริหาร ได้ตัดสินใจในการเลือกแนวทางที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณาการให้นิยาม ขอบข่าย และความหมายของการประเมินจะเห็นได้ว่าการประเมินจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการอยู่ 2 ลักษณะ กล่าวคือประการแรกจะเกี่ยวข้องกับการอธิบายหรือพรรณาข้อมูลและการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ส่วน

ประการหลังส่วนใหญ่จะให้ความหมายตรงกันว่า การประเมินจะต้องเกี่ยวข้องกับ "การตัดสินใจ" ซึ่งการตัดสินใจจะต้องอาศัยข้อมูลที่มีความชัดเจน และการวิเคราะห์จะต้องกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการพิจารณาเปรียบเทียบ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้สรุปเสนอหรือรายงานต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ได้ตัดสินใจต่อทางเลือกดังกล่าวต่อไป

สำหรับการประเมินโครงการ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการดำเนินการของวัฏจักรในการบริหารโครงการ ดังภาพประกอบ 4

EOP หมายถึง จบโครงการหรือสิ้นสุดโครงการ

ภาพประกอบ 4 วัฏจักรของการวางแผน

ที่มา : วีระพล สุวรรณทัต 2524 : 4

จะเห็นได้ว่า การประเมินโครงการสามารถจะดำเนินในช่วงใดช่วงหนึ่งของการดำเนินโครงการก็ได้ และจะสอดแทรกอยู่ในกระบวนการการบริหารโครงการทุกขั้นตอน เพราะในแต่ละขั้นตอนจะต้องรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจให้ได้มาซึ่งทางเลือกและวิธีการที่เหมาะสมที่สุด

อัลคิน ได้กำหนดขอบเขตความต้องการในการประเมินไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้
(Alkin. 1969 อ้างอิงมาจาก สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 - 29 - 30)

1. ขอบเขตเกี่ยวกับการกำหนดความต้องการของโครงการ (System Assesment Area) เป็นขอบเขตกำหนดความต้องการที่ว่า สภาพปัญหาที่มีอยู่มีเหตุผลเชื่อถือได้เพียงใดว่ามีความต้องการโครงการที่จะมีขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นอยู่อย่างไร เช่น ก่อนจะมีโครงการชลประทานในท้องที่ใดก็จะต้องสำรวจสภาพปัญหาของน้ำในท้องที่นั้นทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตก่อน

2. ขอบเขตการวางแผนโครงการ (Program Planning Area) เป็นขอบเขตของความต้องการประเมินผลอีกขั้นหนึ่ง เป็นการหาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจในการพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ว่าควรจะเลือกจัดทำโครงการใด

3. ขอบเขตการดำเนินโครงการ (Program Implementation Area) เป็นขอบเขตของความต้องการเพื่อการดำเนินงานตามแผน กล่าวคือขณะที่ปฏิบัติตามแผนอยู่ การประเมินผลจะช่วยชี้แนะข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามโครงการได้

4. ขอบเขตการปรับปรุงโครงการ (Program Improvement Area) เป็นขอบเขตของความต้องการเพื่อปรับปรุงแผนหรือโครงการ กล่าวคือในขณะที่ปฏิบัติงานอยู่อาจมีการเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่นทรัพยากรเปลี่ยนไป ความต้องการเปลี่ยนไป เหล่านี้ การประเมินผลจะช่วยชี้แนะและช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปรับปรุงแผนงาน-โครงการให้ตรงกับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลาที่จะสายเกินไป

5. ขอบเขตของการสิ้นสุดโครงการ (Program Certification Area) เป็นขอบเขตของความต้องการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผนงานและโครงการ หรือช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อดูถึงผลงานเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ว่าเป็นความสำเร็จเพียงใด

มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาโครงการและสถานการณ์ในโอกาสต่อไป

กล่าวโดยสรุป การประเมินโครงการจะหมายถึง กระบวนการการเก็บรวบรวม ข้อมูล วิเคราะห์ความหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ วิธีการดำเนินโครงการ การหาแนวทาง วิธีการปรับปรุงโครงการและหาผลที่เกิดขึ้นจริงตามที่กำหนดไว้ อีกทั้งการประเมินโครงการสามารถจะกระทำได้ในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานทั้งนี้เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ

2.2 ความแตกต่างระหว่างการประเมินกับการวิจัย เกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างคำทั้งสองมีดังนี้ การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการที่มุ่งสนใจพยายามจะหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการในโครงการที่ศึกษาโดยเฉพาะและไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการค้นคว้าทฤษฎีหรือหลักการเพื่อนำไปใช้กับโครงการอื่น ๆ ส่วนการวิจัยแบบประเมินผลนั้นเป็นวิธีหรือกระบวนการวิจัยที่จะประเมินผลคุณค่าของโครงการโดยการเปรียบเทียบตั้งแต่ 2 โครงการขึ้นไป หรือศึกษาว่า โครงการนั้นให้ผลตามที่ระบุความต้องการไว้หรือไม่ และข้อสรุปที่ได้สามารถใช้อ้างอิงเป็นกฎเกณฑ์ได้

นอกจากนี้ การประเมินโครงการมีความหมายและขอบเขตกว้างกว่าการตรวจสอบว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่และมากนักน้อยเพียงใด โดยที่การประเมินโครงการได้มีการขยายแนวคิดออกไปถึงการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการด้วยโดยไม่จำกัดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจะตั้งหรือคาดไว้หรือไม่ก็ตาม (Stell. 1973 : 21 - 39)

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการประเมินหรือการวิจัย ยังมีความคิดสับสนเกิดขึ้นในด้านวิธีการศึกษาข้อมูลเพราะว่า ผู้ประเมินมีการรวบรวมตัวเลข คะแนนต่าง ๆ และมีการสร้างตาราง เขียนกราฟ อีกทั้งใช้แบบทดสอบและสัมภาษณ์เหมือนกับที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติแต่สิ่งที่ต้องการจะเสนอวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ซึ่งเรื่องนี้ โบลา (Bhola. 1979 : 3 - 4) ได้ระบุให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างการวิจัยและการประเมินเพิ่มเติมอีกดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้ประเมินจะแตกต่างกับผู้วิจัยตรงที่ผู้ประเมินจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติและต้องลงไปสัมผัสโครงการมากกว่า ส่วนผู้วิจัยจะต้องให้ความสนใจในด้านวิชาการมากกว่า

เช่นกัน และผู้วิจัยจะเลือกปัญหาวิจัยในสิ่งที่ตนเองมีความสนใจ ในขณะที่ผู้ประเมินจะต้องทำงานร่วมกับคณะทำงานในโครงการและจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในโครงการนั้น ๆ ด้วย

2. การดำเนินการวิจัยจะให้ความสำคัญทางด้านทฤษฎี (Theoretical significance) โดยมุ่งหวังจะใช้ผลการวิจัยในการขยายความรู้ในสาขาที่ตนสนใจ แต่ผู้ประเมินจะเลือกเรื่องที่มีความสำคัญในทางปฏิบัติ (Practical significance) ต่อโครงการที่มีอยู่จริง ผู้วิจัยจะเคร่งครัดการออกแบบการวิจัยที่สมบูรณ์ การควบคุมการทดลอง การใช้สถิติ ส่วนผู้ประเมินจะออกแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และมุ่งความสำคัญในด้านประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผู้วิจัยจะปฏิบัติงานอย่างมีอิสระไม่ถูกบีบบังคับ แต่ผู้ประเมินจะต้องทำให้ทันกับเวลาในการเสนอข้อมูลย้อนกลับให้ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้คณะทำงานของโครงการสามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจให้ทันท่วงที และอาจใช้เป็นหลักฐานในการยืนยันความสำเร็จของโครงการ

4. ผลการวิจัยและผลการประเมินจะถูกตัดสินผลงานที่แตกต่างกัน คือผลงานการวิจัยจะถูกนำไปใช้ในการขยายความรู้ ประสพการณ์ให้กับมวลมนุษย์หรือผลงานได้ลงตีพิมพ์หรือไม่ ซึ่งแตกต่างกับผลการประเมินจะถูกตัดสินแต่ว่าผู้ประเมินสามารถจะให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในแต่ละโครงการหรือไม่ เมื่อได้ทราบผลจากการที่ลงทุนไปแล้ว จะเห็นได้ว่าการวิจัยและการประเมินมีส่วนที่คล้ายและแตกต่างกัน ส่วนที่คล้ายกันได้แก่ วิธีการแสวงหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ส่วนที่แตกต่างกันได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบของการศึกษา และการนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่างกันด้วย

2.3 ประเภทและลักษณะของการประเมินโครงการ การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ ได้มีผู้จัดแบ่งลักษณะหรือประเภทของการประเมินโครงการไว้ต่าง ๆ กัน มีดังต่อไปนี้

2.3.1 แบ่งโดยยึดช่วงเวลาของการดำเนินโครงการ กล่าวคือการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอนคือ การประเมินผลความก้าวหน้า (Formative evaluation)

เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข และอีกคนหนึ่งเป็นการประเมินผลสรุป (Summative evaluation) เพื่อพิจารณาผลลัพธ์สุดท้ายของโครงการว่าเป็นไปตามที่วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ (Welss. 1972 ; Worthen and Sanders. 1973 : 62 - 64 ; สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ 2527 : 9)

2.3.2 แบ่งโดยยึดขั้นตอนของกิจกรรมในโครงการ การแบ่งประเภทของการประเมินในลักษณะนี้จะสนใจกิจกรรมในแต่ละด้านโดยเฉพาะ เช่นการประเมินเพื่อการวางแผนโครงการ การประเมินเพื่อควบคุมและกำกับโครงการ การประเมินผลและผลกระทบ และการประเมินประสิทธิภาพ ซึ่งการแบ่งผู้วิจัยหรือผู้ประเมินจะทำในชั้นใดชั้นหนึ่งตามลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการก็ได้ และถ้าหากจะรวมการประเมินทั้งหมดไว้ด้วยกัน ยกเว้นการวางแผนโครงการแล้วจะได้การประเมินชั้นลักษณะหนึ่ง เรียกว่าการประเมินแบบครอบคลุม

2.3.3 แบ่งโดยยึดลำดับขั้นของการบริหารโครงการ การประเมินแบบนี้จะคำนึงถึงวัฏจักรของการวางแผนเป็นเกณฑ์ ดังที่ สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 : 35 อ้างอิงมาจาก Schwab) ได้แบ่งลักษณะการประเมินออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.3.3.1 การประเมินโครงการก่อนปฏิบัติตามแผน

2.3.3.2 การประเมินขณะปฏิบัติตามแผน

2.3.3.3 การประเมินภายหลังจากการปฏิบัติงานแล้วเสร็จ

สำหรับการประเมินก่อนปฏิบัติงาน จะมีลักษณะแตกต่างไปจากการประเมินขณะปฏิบัติตามแผนและการประเมินภายหลังจากการปฏิบัติงานแล้วเสร็จเป็นอย่างมาก เพราะก่อนการปฏิบัติงานเป็นเพียงคาดหวังผลงานเท่านั้นว่าทำตามแผนแล้วจะเกิดผลอะไรแค่ไหน แต่การประเมินขณะปฏิบัติงานและภายหลังจากเสร็จสิ้นงานหรือโครงการแล้ว จะเป็นการเปรียบเทียบผลงานกับวัตถุประสงค์ที่คาดหวังว่าสามารถบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

จึงเห็นได้ว่าการประเมินโครงการนั้น ผู้ประเมินจะทำการศึกษาในส่วนตัวส่วนหนึ่งของโครงการหรือจะประเมินการดำเนินงานของโครงการทั้งระบบก็ได้ (Worthen and Sander. 1973 : 125) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินในครั้งนั้นมุ่งหวังอะไร

และอยู่ในขั้นตอนใดของการดำเนินโครงการ รวมทั้งการนำประโยชน์และข้อมูลของการประเมินไปใช้ตัดสินใจในลักษณะการจัดทำโครงการ การปรับปรุงโครงการหรือว่าจะยุบขยายหรือยกเลิกโครงการ เป็นต้น

สำหรับการประเมินผลกระทบของโครงการเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการประเมินภายหลังจากปฏิบัติงานเสร็จแล้วหรือประเมินในช่วงเวลาที่เห็นสมควรที่จะดูผลจากการดำเนินโครงการ เมื่อพิจารณาเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาการต่าง ๆ ในตัวบุคคลเองและสังคมอย่างไร ดังนั้นคุณประโยชน์ของการศึกษาจึงดูได้จากสภาพสังคมว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร มีระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างไร มีระบบการอยู่ร่วมกันอย่างไร และคุณภาพชีวิตของสมาชิกต่าง ๆ ที่เพียงใด ถ้าผลผลิตออกมาชัดเจนและก่อให้เกิดผลกระทบตามที่คาดหมายไว้ก็สามารถบอกได้ กล่าวอ้างได้ว่ามาจากผลของโครงการโดยตรง มิใช่ได้มาจากการเผชิญสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลกระทบจะเกิดขึ้นได้ต้องมีผลผลิตที่ตีเสียก่อน แต่ผลกระทบที่คืออย่างเดียวกันก็ยังไม่แน่นอนที่จะทำให้เกิดผลกระทบและคุณประโยชน์ได้ ผลผลิตเหล่านั้นจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญต่อการทำให้เกิดผลกระทบด้วย (โกวิท ประวาลพุกษ์ 2529 : 1 - 2 ; Weilenmann. 1980 : 88 - 89)

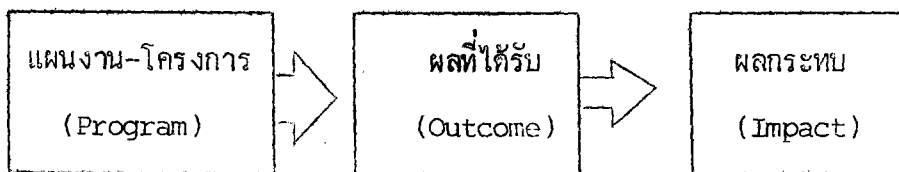
2.4 การประเมินผลกระทบของโครงการ ได้กล่าวมาแล้วว่าการประเมินผลกระทบของโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสรุป เมื่อสิ้นสุดโครงการในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ๆ และผลกระทบที่แท้จริงจะต้องสัมพันธ์กับผลผลิตที่ได้รับจากโครงการก่อนด้วย ดังที่เกรบ (Grabe, 1983 : 43 - 49) ได้จำแนกผลของโครงการออกเป็น 3 ประเภท โดยใช้ระยะเวลาของการดำเนินงานเป็นหลักคือ ผลผลิต ผลที่ได้รับ และผลกระทบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลผลิต (Output) เป็นผลของโครงการในช่วงเวลาที่การดำเนินโครงการเสร็จสิ้นลง ตัวอย่างเช่น ผลของโครงการอ่านออกเขียนได้ หมายถึงจำนวนผู้เรียนที่ได้ลงทะเบียนไว้ อัตราการมาเรียน คะแนนที่วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วยที่มีการเรียนการสอน ซึ่งผลดังกล่าวจะเน้นว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับผู้เรียนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มากกว่าจะวัดว่ามีอะไรเกิดขึ้นจากโครงการบ้าง

ผลที่ได้รับ (Effect) เป็นผลของโครงการในช่วงเวลาที่ห่างออกไป ตัวอย่างเช่น ผลของโครงการอ่านออกเขียนได้ หมายถึงจำนวนหรืออัตราของคนที่มีความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้น การเริ่มอ่านหนังสือพิมพ์ การเริ่มอ่านหนังสือคู่มือการเกษตร การอ่านหนังสือให้ลูกฟัง และลักษณะอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมในโครงการจะทำให้เขาพัฒนาไปในทิศทางตามที่กำหนดไว้ในโครงการ

ผลกระทบ (Impact) เป็นผลของโครงการในช่วงระยะเวลาที่จะยาวนานออกไป บางครั้งผลกระทบดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อโครงการได้เสร็จสิ้นไปช่วงเวลาหนึ่งแล้ว และเป็นผลของโครงการที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลและชุมชน ตัวอย่างของโครงการอ่านออกเขียนได้ เช่นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการเกษตร ซึ่งมีผลมาจากการอ่านเอกสารหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมหรือการแนะนำให้มีการรวมกลุ่มกัน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผลกระทบของโครงการจะปรากฏออกมาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การประกอบอาชีพ การย้ายถิ่น อุบนิสัยและสภาพจิตใจของบุคคลและชุมชน

นอกจากนี้การประเมินผลกระทบจะต้องมีขั้นตอนที่สัมพันธ์กับผลที่ได้รับและจากแผนงานและโครงการ ดังนี้ (วีระพล สุวรรณันต์ 2524 : 64)

ภาพประกอบ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างผลที่ได้รับกับผลกระทบ

ความสัมพันธ์ของโครงการ ผลที่ได้รับ และผลกระทบเรียกว่าการประเมินผลกระทบ นั่นคือ ผลกระทบจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีผลที่ได้จากการดำเนินโครงการก่อน

แคทซ์ (Katz. 1978 : 22) ได้ให้ขอบเขตของคำว่า ผลที่ได้รับในการประเมินผลโครงการฝึกอบรมว่าเป็นพฤติกรรมใด ๆ ที่ได้รับจากการจัดการกระทำจากโครงการเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดผลที่ได้รับตามที่ต้องการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทักษะ และ

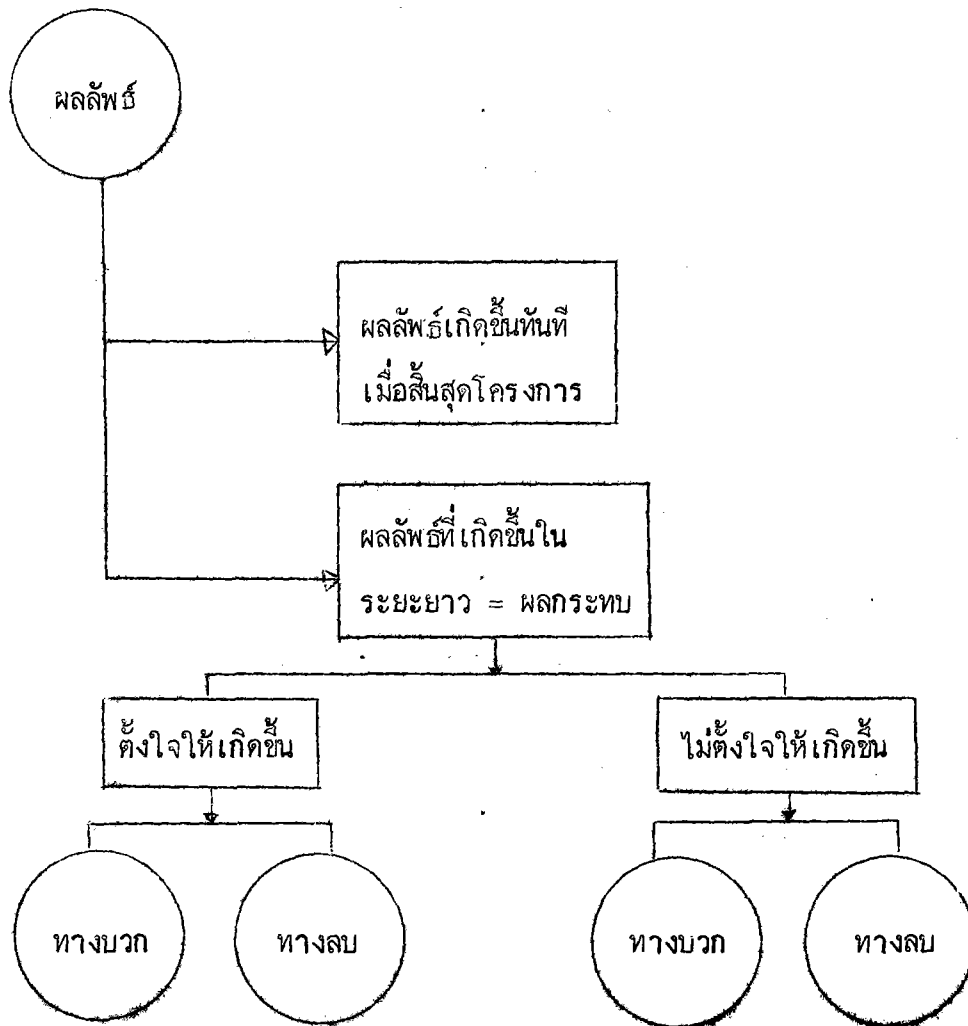
ทัศนคติที่ได้รับจากโครงการฝึกอบรมนั่นเอง ส่วนความหมายของผลกระทบนั้นจะกล่าวถึงผลของโครงการทั่ว ๆ ไปมากกว่า ซึ่งสามารถแยกออกมาจากผลอย่างเด่นชัด อีกทั้งผลที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับสิ่งที่คาดหวังไว้ในโครงการ นอกจากนี้การวัดผลกระทบของโครงการจะต้องพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในตัวประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมอีกด้วย

การประเมินผลกระทบจะต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ที่ได้กำหนดหรือระบุไว้ในโครงการ และจะต้องสัมพันธ์กับผลที่ได้รับตามที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ (Rossi, Freeman, Wright. 1979 : 41) และผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบหรือความสำคัญเหล่านี้อาจเป็นผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และหรือทางนิเวศน์วิทยาก็ได้ และการประเมินในลักษณะนี้มีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างง่าย ๆ และต้องใช้เวลาศึกษานานพอสมควร ผู้ประเมินจะต้องเข้าใจธรรมชาติของโครงการและมีโลกทัศน์อย่างกว้างขวาง (สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 : 7 ; Raizen and Rossi. 1981 : 48 - 49 ; Weilenmann. 1980 : 89)

โกวิท ประวาลพฤษ์ (โกวิท ประวาลพฤษ์ 2513 : 11) ได้กล่าวถึงผลกระทบของโครงการว่า เป็นขั้นตอนของการประเมินที่จัดทำเมื่อสิ้นสุดโครงการในลักษณะรวบยอด โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประเมินเมื่อเริ่มต้นโครงการ ในส่วนของการประเมินสภาพแวดล้อมนั้นจำเป็นต้องประเมินเข้ากับสภาพแวดล้อมเดิม เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งใดบ้างที่เปลี่ยนแปลง ถ้าในช่วงเวลาดำเนินการไม่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงนั้นแล้วก็ย่อมยึดถือได้ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากโครงการซึ่งเป็นผลกระทบของโครงการนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การออกแบบการประเมินโครงการเพื่อควบคุมให้ผลได้รับเกิดมาจากผลจากการจัดกระทำจากโครงการที่แท้จริง โดยเฉพาะโครงการทางด้านสังคมและการพัฒนา และจัดการทำได้ยาก แต่โดยทั่วไปแล้วการประเมินโครงการมักจัดทำขึ้นหลังจากดำเนินการไปแล้วหรือจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการแล้วจึงจัดกระทำกัน ข้อมูลต่าง ๆ เป็นข้อมูลย้อนกลับเกือบทั้งสิ้น ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องใช้วิธีระลึกย้อนกลับเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2528 : 41 - 46) ได้ให้ความหมายของผลกระทบว่า หมายถึงผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งมันต้องการให้เกิดขึ้นหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ผลกระทบยังแบ่งตามทิศทางเป็นผลกระทบทางบวก กับผลกระทบทางลบ โดยสรุปความหมายและประเภทของผลกระทบแสดงได้ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 ความหมายและประเภทการประเมินผลกระทบของโครงการ

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2528 : 42

การประเมินผลกระทบ เป็นกระบวนการก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในคุณค่าของโครงการ ผู้ตัดสินใจจำเป็นต้องมีสารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการนั้น ๆ ว่าโครงการก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ถาวรระยะยาวสมเจตนารมณ์ของโครงการหรือไม่ ดังนั้น การประเมินโครงการที่ปราศจากการประเมินผลกระทบของโครงการแล้วจะไม่สามารถบอกคุณค่าที่แท้จริงของโครงการได้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2528 : 42) ดังนั้นการประเมินผลกระทบของโครงการจึงเป็นส่วนสำคัญของการประเมิน

จึงสามารถกล่าวได้ว่า ลักษณะของการประเมินผลกระทบ เป็นการประเมินแบบสรุปหรือประเมินขั้นสุดท้ายซึ่งสารสนเทศที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกเกี่ยวกับการยุติหรือล้มเลิกการดำเนินโครงการ หรือดำเนินโครงการต่อไปโดยปรับขยายเป็นบางส่วน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของโครงการเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาวในสภาพธรรมชาติของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นการยากมากจะแยกผลกระทบของโครงการออกจากสาเหตุอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการอธิบายผลกระทบของโครงการจะต้องแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างผลลัพธ์กับโครงการด้วย

วิธีการประเมินผลกระทบของโครงการ

ในการศึกษาหรือประเมินผลกระทบของโครงการนั้น นิยมใช้วิธีการหนึ่งคือการติดตามผล (Follow-up Study or Tracer Study) โดยมีขั้นตอนดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2528 : 44)

1. นิยามให้ชัดเจนว่า ผลกระทบที่ต้องการติดตามคืออะไร ในการประเมินผลกระทบของโครงการมักกำหนดจากอุดมการณ์หรือเป้าหมาย
2. หาวิธีการวัดที่ได้มาตรฐาน โดยตรวจสอบว่ามีวิธีวัดที่มาตรฐานหรือไม่อย่างไร ผลกระทบของโครงการในการวิเคราะห์ต้นทุนกำไร สามารถวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ส่วนผลกระทบเกี่ยวกับสังคมและการศึกษานั้น มักไม่มีเทคนิคโดยเฉพาะ
3. ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมไว้ได้เพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ

4. ลงสรุปเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการในเชิงบรรยายสภาพเหตุผลที่เป็นไปได้โดยมีต้องระบุอย่างแน่ชัดว่าเป็นเหตุเป็นผลอย่างแท้จริง กล่าวคือเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ เพื่อให้ผู้อ่านเป็นผู้พิจารณาตัดสินว่าผลนั้นสมเหตุสมผลเพียงไร

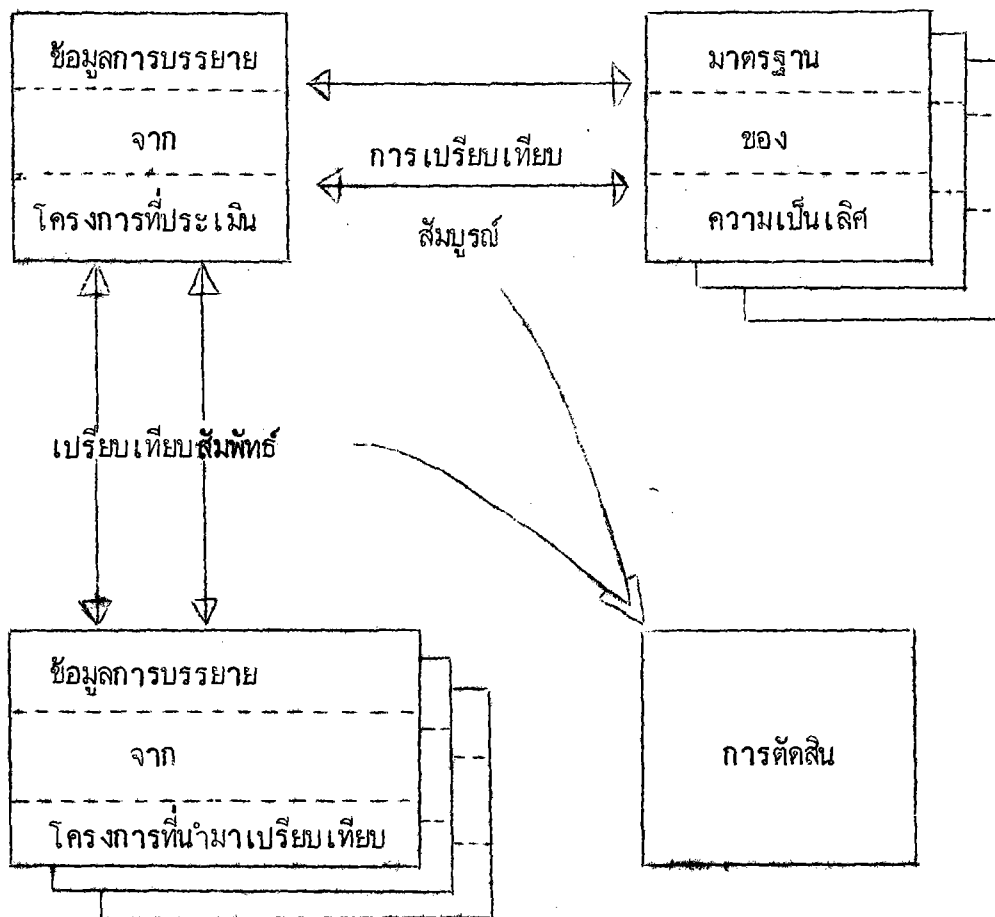
สรุปได้ว่า การประเมินผลกระทบของโครงการ เป็นการศึกษาผลของโครงการที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการให้แล้วเสร็จไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นภายหลังจะต้องสัมพันธ์กับผลผลิต และต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการด้วย และผลดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในส่วนบุคคลและชุมชนหรือสังคม

2.5 ตัวแปรและเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบของโครงการ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การประเมินผลกระทบเป็นการพิจารณาผลสุดท้ายของโครงการหรือเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว และเป้าหมายของการประเมิน เน้นการจัดหาข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งจะประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 5 ส่วนคือ (Stell. 1973)

1. ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจว่าโครงการควรจะเป็นอย่างไรต่อไป
  2. ตัวบ่งชี้ว่าทางเลือกใดได้ผลดีที่สุดเมื่อใช้ค่าใช้จ่ายเท่ากัน
  3. ข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบของแต่ละโครงการ เพื่อให้โครงการได้ผลมากที่สุดโดยใช้ค่าใช้จ่ายที่มีอยู่
  4. ข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคล เพื่อว่าผู้มีอำนาจจะได้ใช้ตัดสินใจกำหนดบุคคลที่เหมาะสมเพื่อทำงานแต่ละโครงการ
  5. ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีใหม่ ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดำเนินโครงการลักษณะนี้
- ในการสร้างเกณฑ์เพื่อพิจารณาว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ควรจะพิจารณาว่าใครบ้างได้รับประโยชน์จากโครงการ อีกประการหนึ่งการประเมินผลกระทบอาจพิจารณาในอีกลักษณะหนึ่งได้ว่าเป็นการพิจารณาผลของโครงการในเนวกว้าง ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลของโครงการ แต่พิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลต่อผู้อื่นอย่างไร โดยเฉพาะโครงการที่ฝึกอบรมคนเพื่อไปปฏิบัติงานอีกทอดหนึ่ง

ในการตัดสินใจใด ๆ จำเป็นต้องมีมาตรฐานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการสรุป ซึ่งมาตรฐานไม่จำเป็นต้องกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายสิ่ง เช่น บุคคล เวลา สถานที่ และกลุ่มเป้าหมาย สิ่งที่เราคาดหวังอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาและสถานที่เปลี่ยน นั่นคือเกณฑ์หรือมาตรฐานก็จะต้องเปลี่ยนไปด้วย

การพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ อาจพิจารณาใช้เกณฑ์มาตรฐานได้ 2 ลักษณะ ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แสดงกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการ
ที่มา : Worthen and Sander. 1973 : 121 (อ้างอิงมาจาก Stake)

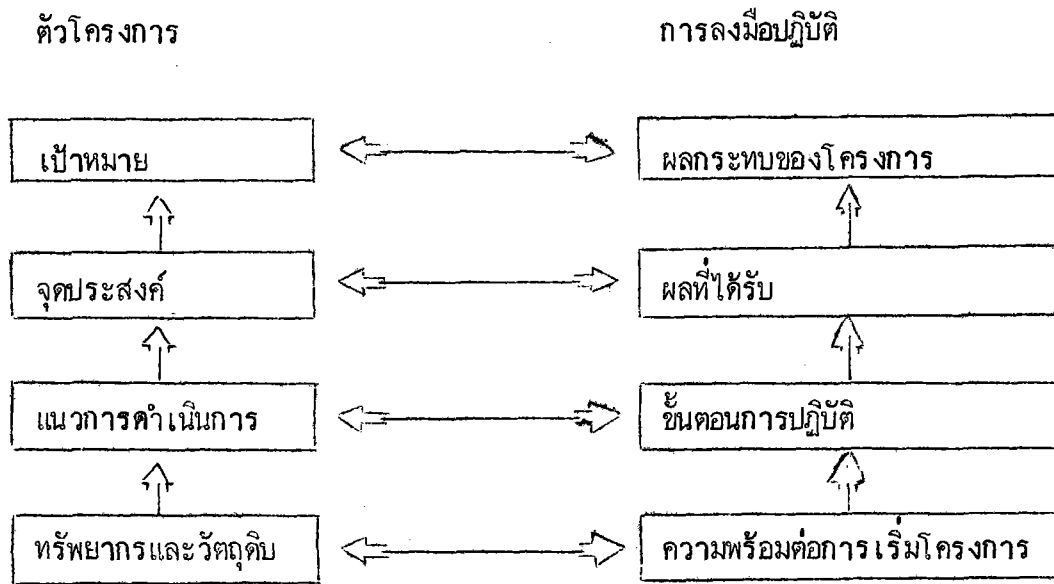
จากภาพประกอบ 7 จะเห็นได้ว่าการกำหนดมาตรฐานเพื่อใช้เป็นเกณฑ์การตัดสินโครงการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เกณฑ์มาตรฐานสัมบูรณ์และเกณฑ์มาตรฐานสัมพัทธ์

1. เกณฑ์มาตรฐานสัมบูรณ์ หรือเกณฑ์มาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ (Absolute standard or Standard of excellence) เป็นการกำหนดโดยใช้หลักการและเหตุผล โดยพิจารณาข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่จริงมีอยู่หลายระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลที่คิดเกณฑ์หรือลักษณะ ชุมชนความเห็นของบุคคลและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสังคมสามารถนำมาเป็นแนวทางที่เป็นมาตรฐาน ในการนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ

2. เกณฑ์มาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative standard) เป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ได้จากข้อมูลโครงการอื่นที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งถือว่าเป็นโครงการเกณฑ์ เพื่อสรุปว่าโครงการใดดีกว่ากัน การเปรียบเทียบจะต้องพิจารณาคูณลักษณะต่าง ๆ ภายในตัวโครงการ

นอกจากนี้ การใช้เกณฑ์เพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานในโครงการ วิธีที่สามารถทำได้คือการเปรียบเทียบผลการวัดก่อนและหลังการดำเนินโครงการ หรือใช้ผลการประเมินก่อนเริ่มโครงการ เปรียบเทียบนั่นเอง อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบ และตัดสินโครงการ แนวปฏิบัติควรจะได้มีการบรรยายภาพของโครงการโดยหาความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลที่ได้รับ และหาความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่คาดหวังและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงด้วย

โกวิท ประวาลพุกษ์ (โกวิท ประวาลพุกษ์ 2523 : 15) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินโครงการที่ลงมือดำเนินการแล้ว หรือเสร็จสิ้นไปแล้วในลักษณะไม่เต็มรูปแบบ โดยจัดสร้างเป็นตารางข้อมูล ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 แสดงตารางข้อมูลเพื่อประเมินความสมเหตุสมผลและความสมจริง
ที่มา : โกวิท ประวาลพฤษย์ 2523 : 15

จากภาพประกอบ 8 กล้องทางด้านซ้ายและขวามือจะมีลักษณะเป็น 4 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน ด้านซ้ายมือเป็นการวิเคราะห์ตัวโครงการได้แก่ เป้าหมาย จุดประสงค์เฉพาะ วิธีดำเนินการ และทรัพยากร ส่วนด้านขวามือประกอบไปด้วยความพร้อมก่อนเริ่มโครงการ ขั้นตอนการปฏิบัติ ผลที่ได้รับ และผลกระทบของโครงการ แนวการวิเคราะห์เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็ดำเนินการตรวจสอบความสมเหตุสมผล เช่นถ้าจะดูผลกระทบของโครงการก็ต้องตรวจสอบดูแนวทางการที่ระบุไว้จะทำให้เกิดผลผลิตตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และเมื่อบรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวแล้วจะทำให้โครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่

การวิเคราะห์กลุ่มองค์ประกอบด้านซ้าย เป็นการวิเคราะห์ความสมเหตุสมผลของโครงการตามแผนงาน ถ้าดำเนินการวิเคราะห์ตามลูกศรชี้ทางด้านขวาก็จะได้ค่าของความสมเหตุสมผลของโครงการตามที่ได้ปฏิบัติ เพื่อจะรู้ว่าเสร็จแล้วต่อไปก็วิเคราะห์ตามแนวนอน โดยวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าการวิเคราะห์ความสมจริง เป็นการพิจารณาความแตกต่างระหว่างแผนงานและการปฏิบัติจริงนั่นเอง

เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาในการประเมินโครงการ โดยทั่วไปแล้วสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการพิจารณาการประเมินโครงการที่พิจารณาเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นหลักนั้น จะต้องกำหนดเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาว่าจะประเมินด้านใดบ้างซึ่งมีผู้กำหนดไว้ต่างกั นดังเช่น ฮาเยส (Hayes) ได้กำหนดไว้ 2 ประการด้วยกันคือ (สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว 2520 : 40)

1. การประเมินโดยพิจารณาผลที่เกิดขึ้นโดยตรง (First Approach Evaluation) เป็นการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากโครงการนั้น ๆ โดยตรง เช่น การประเมินโครงการใช้ปุ๋ย ผลผลิตต่อไร่ที่สูงขึ้นถือเป็นผลประโยชน์โดยตรง
2. การประเมินผลสืบเนื่องหรือผลกระทบโครงการ (Socio-Psychological Evaluation) เป็นการพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปอีก นอกเหนือจากผลประโยชน์โดยตรงของโครงการ และจะรวมถึงผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาและที่ไม่ได้คาดคิดไว้ด้วย เช่น การประเมินโครงการใช้ปุ๋ยอันเดียวกับข้อที่ 1 การรู้จักเทคนิคการเพาะปลูกใหม่ ๆ ทักษะคติที่ดีต่อการเพาะปลูกทำให้ขวัญและกำลังใจของเกษตรกรดีขึ้น เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาภายหลัง

เกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินโครงการนั้น ผู้ประเมินจะต้องกำหนดรายละเอียดของตัวแปรที่จะศึกษาก่อนว่าจะศึกษาด้านใดบ้าง เช่น ปัจจัยป้อน กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตที่ได้รับและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในส่วนของการประเมินผลกระทบของโครงการโดยทั่วไป ตัวแปรที่กำหนดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากเป้าประสงค์ของโครงการ และผลที่เกิดขึ้นจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับผลผลิตของโครงการที่เกิดขึ้นก่อนด้วย

สำหรับตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินจะขึ้นอยู่กับระดับของสิ่งที่จะศึกษา และเกณฑ์ที่จะกำหนดระดับของตัวชี้วัดจะต้องพิจารณาว่าการประเมินในแต่ละตัวแปรอยู่ในระดับบุคคล ชุมชน สังคม หรือระดับประเทศ (Grabe. 1983 : 32) เพราะเกณฑ์ในแต่ละระดับนั้นจะมีความเข้มเข้มน้อยแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม

โบล่า (Bhola. 1979 : 56) ได้กล่าวว่า ตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นอาจมาจากทฤษฎีที่มีอยู่ และบางอย่างกำหนดจากเกณฑ์ปกติของสังคมหรือวัฒนธรรมของแต่ละสังคมหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ก็ได้ ตัวอย่างการประเมินโครงการอ่านออกเขียนได้ ได้กำหนดวัดตัวแปรของ

ผลที่เกิดขึ้นมีดังนี้ (Bhola. 1979 : 40)

1. เกี่ยวกับบุคคล ได้แก่
  - 1.1 การอ่านออกเขียนได้
  - 1.2 การผลิตที่ดี
  - 1.3 สุขภาพสมบูรณ์
  - 1.4 มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม
  - 1.5 สามารถรับข่าวสารข้อมูลและรับการศึกษาทั่ว ๆ ไปได้
  - 1.6 มีทัศนคติที่ดีต่อการบริโภคและการลงทุน
2. เกี่ยวกับสถาบัน ได้แก่
  - 2.1 แบบแผนและสมันิยม
  - 2.2 โครงสร้างและหน้าที่
  - 2.3 ความรับผิดชอบ
3. เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่
  - 3.1 การเกาะกลุ่ม, ความเหนียวแน่นของกลุ่ม, ความสามัคคี
  - 3.2 ความสะอาด, สุขภาพอนามัย
  - 3.3 การจัดสภาพที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้

ส่วนตัวชี้วัดขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Unesco) ในเรื่องนี้ ได้แบ่งออกเป็น 7 ด้านคือ (Bhola. 1979 : 37 - 59 ; Couvert. 1979 : 48 - 52)

1. ตัวบ่งชี้พื้นฐาน ได้แก่
  - 1.1 อัตราส่วนของผู้เข้าเรียน, ผู้สำเร็จ, การคงอยู่ของผู้รู้หนังสือ ฯลฯ
2. ตัวบ่งชี้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
  - 2.1 การเพิ่มผลผลิตต่อหัว
  - 2.2 คุณภาพการผลิต
  - 2.3 รายได้ที่เพิ่มขึ้น
  - 2.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. ทักษะคิดต่อการศึกษ ุได้แก่
  - 3.1 อัตรส่วนของเด็กในวัยเรียนกับผู้เข้าโรงเรียนจริง
  - 3.2 อัตรส่วนของเด็กที่ออกกลางคันกับผู้จบการศึกษาแต่ละระดับ
4. สมรรถภาพในวิชาชีพ ุได้แก่
  - 4.1 การยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ
  - 4.2 ระดับของการรับรู้และวิธีการที่ได้รับจากโครงการ
  - 4.3 การเพิ่มจำนวนของความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง
5. ความสัมพันธ์ต่อวิธีการของสื่อมวลชน ุได้แก่
  - 5.1 การเป็นเจ้าของวิทยุและโทรทัศน์
  - 5.2 ความเข้าใจในรายการทางด้านการศึกษ
6. สุขภาพอนามัย และสวัสดิภาพ ุได้แก่
  - 6.1 การคงอยู่และแสวงหาความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

รอบ ๆ ที่อยู่อาศัย

6.2 การคงอยู่และแสวงหาความรู้ด้านสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยใน
ที่ทำงาน

7. การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ุได้แก่

- 7.1 ค่าใช้จ่ายต่อหัวในการลงทุนของโครงการ

จากการที่ได้ศึกษาเกณฑ์และตัวชี้วัดเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของโครงการ
สรุปได้ว่าเกณฑ์และตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานนั้น จะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพของ
โครงการ เวลา สถานที่ และชนิดของกลุ่มเป้าหมายแต่ละระดับ สิ่งที่กำหนดหรือคาดหวังไว้
อาจจะต้องเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมดังกล่าว ดังนั้นการประเมินผลกระทบของโครงการ
สามารถกระทำได้โดยอาศัยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการที่มีอยู่แล้วกำหนดตัวแปร
และเกณฑ์เพื่อใช้เป็นเครื่องชี้วัด โดยอาศัยผลการศึกษที่มีอยู่จากเอกสารและรายงานและ
ความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญกับผู้รับผิดชอบโครงการเพิ่มเติม ส่วนวิธีการวัดสามารถใช้การทดสอบ
การสัมภาษณ์ และการสังเกตเพิ่มเติมด้วย

2.6 การประเมินแบบมีส่วนร่วม การประเมินแบบมีส่วนร่วมเป็นการประเมินที่มีลักษณะ หรือรูปแบบของ การประเมินที่อาศัยการตัดสินใจที่จะกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างคณะผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน กระบวนการที่ใช้เป็นไปในลักษณะสองทาง (Two-way processes) วิธีการที่จะต้องมีการอภิปรายร่วมกัน มีการสนทนาหาข้อเท็จจริง ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการจะศึกษา จุดมุ่งหมายของการประเมินต้องการทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคล ชุมชน และสังคมที่แท้จริงโดยอาศัยหลักการที่ว่า จะต้องทำให้ผู้ที่ถูกศึกษา รู้สึกมีความอิสระ มีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาต่อการ เปลี่ยนแปลงความจริง ที่ห้อมล้อมอยู่รอบตัวเอง

เปาโล แฟร์ (Paulo Freire) ได้เสนอขั้นตอนของวิธีการประเมินผลแบบนี้ไว้ 11 ประการ มีดังต่อไปนี้ (Bhola. 1979 : 22 - 24 ; Frenandes and Tandon. 1983 : 68 - 72)

1. ผู้ประเมินต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานวิจัยและประเมินผลที่ผู้อื่นได้ทำมาแล้ว
2. ผู้ประเมินต้องกำหนดขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติงานที่จะประเมินไว้ให้แน่ชัด
3. คณะผู้ประเมินควรได้กำหนดหน่วยงานที่สำคัญและที่เกี่ยวข้องกับโครงการในเขตพื้นที่เป้าหมาย และต้องไปประสานงาน สนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้นำหรือผู้เกี่ยวข้องโดยตรง
4. คณะผู้ประเมินจะต้องแจ้งข้อเท็จจริง ถึงวิธีการปฏิบัติและความเป็นไปได้ที่คนในชุมชนจะมีโอกาสมาอภิปรายร่วมกัน และปฏิบัติงานร่วมกัน
5. เมื่อผู้นำเห็นด้วย คณะผู้ประเมินไม่เพียงแต่จะมีการประชุมกับผู้นำของสถาบันต่าง ๆ เท่านั้น แต่จะต้องประชุมร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย
6. คณะผู้ประเมินควรจะได้มีการอภิปราย อาจจัดในลักษณะประชุมประมาณ 30 คน ระยะเวลาการประชุมเป็นรายวันหรือสัปดาห์ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและเรื่องที่จะอภิปรายร่วมกัน การประชุมจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนทั้งหมด สิ่งที่ต้องการ เพื่อจะได้รับทราบความคิดเห็นและข้อเท็จจริงของชุมชนโดยส่วนรวม
7. คณะผู้ประเมินควรประกอบไปด้วยนักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา นักการศึกษาและนักภาษาศาสตร์ การประชุมอภิปรายในแต่ละครั้งต้องมีการบันทึกข้อสรุป ควรกระตุ้นให้ทุกคน

ร่วมแสดงความคิดเห็น และผู้ประเมินควรทำหน้าที่คอยแนะนำเท่านั้น

8. สิ่งที่น่ามาอภิปรายร่วมกัน เช่นการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และรายละเอียดของแต่ละด้านจะต้องอยู่ในความสนใจของผู้มาร่วมประชุม และสอดคล้องกับความเป็นจริงในสภาพแวดล้อมของชุมชน
9. การประชุมอาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อย แล้วมีคณะประเมินคอยให้คำแนะนำ แต่ละกลุ่มจะมีการบันทึกข้อตกลงแล้วนำมาเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ ผู้บันทึกรายงานการประชุมควร เป็นบุคคลในชุมชนนั้น ๆ
10. คณะผู้ประเมินควรมีการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลการอภิปรายของกลุ่มมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ มีการสรุปและรับรู้เรื่องที่ต้องการประเมิน การกำหนดเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติเป็นการกำหนดร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันอภิปราย
11. คณะผู้ประเมินพร้อมกับบุคคลในชุมชนจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าการจัดทำโครงการใด ๆ ควรกระทำร่วมกับประชาชนในชุมชนนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าการประเมินแบบมีส่วนร่วม นอกจากจะศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงที่มีขึ้นในชุมชนแล้ว ยังเป็นการให้การศึกษาและยกระดับความรู้สึกรู้สึกของประชาชนอีกส่วนหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามวิธีการประเมินแบบนี้จะไม่ได้ข้อมูลที่แตกต่างกันนัก ดังนั้นจึงควรรีใช้รูปแบบการประเมินผลอื่น ๆ ประกอบด้วย

2.7 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการแสวงหาข้อมูลประการหนึ่งของ การประเมินโดยเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการที่เป็นโครงการพัฒนาทั้งหลาย ตัวแปรบางชนิดไม่สามารถจะใช้วิธีการสอบถามและสัมภาษณ์ได้ในระยะเวลาอันสั้นผู้ประเมินผลจำเป็นต้องสังเกตสถานการณ์ที่ไม่หยุดนิ่ง (Dynamic of a Situation) โดยต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ และการสังเกตบางครั้งต้องไปร่วมจัดกลุ่มขึ้นมาในชุมชนที่จะไปศึกษา ผู้มีส่วนร่วมในการสังเกตพึงต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการตัดสินใจของกลุ่ม (Bhola. 1979 : 86)

วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจะต้องเตรียมคำถามและสิ่งที่ต้องการสะท้อนป้อนไว้ให้พร้อม การสังเกตทุกครั้งควรมีการจดบันทึกและกระทำซ้ำโดยเฉพาะในกรณีที่ไม่แน่ใจใน

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปัญหาที่มีผลกระทบต่อผู้ร่วมสังเกตหลาย ๆ คน ในการประเมินผลโครงการที่ต่างบุคคลและพื้นที่อาจเกิดความลำเอียงในตัวผู้สังเกตได้ อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวสามารถจะแก้ไขได้โดยก่อนที่จะสรุปเป็นรายงานที่จะเสนอให้กับผู้มีอำนาจตัดสินใจ ในข้อมูลที่ค้นพบจากการประเมิน ควรจะได้เวียนให้กับผู้ร่วมสังเกตได้พิจารณาและปรับปรุงแก้ไขก่อน

กล่าวโดยสรุป การประเมินผลกระทบบโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชนบท จะไม่สามารถใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมาประเมินโดยเฉพาะได้ การประเมินจะต้องอาศัยสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริงของการดำเนินกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในพื้นที่ชนบท การศึกษาสภาพของโครงการและขั้นตอนการปฏิบัติที่มีอยู่จะทำให้ทราบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการย่อย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดสิ่งที่คาดหวังโดยอาศัยเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วจะได้นำไปเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริงทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ อีกประการหนึ่ง การประเมินผลกระทบบของโครงการที่มีต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตัวประชาชนและชุมชน วิธีการทางด้านปริมาณเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอจะศึกษาข้อมูลหรือตัวแปรที่ต้องการทราบได้ครบถ้วน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้หลักการประเมินแบบมีส่วนร่วมและวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมถ้ามาใช้ในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงบางตัวแปร เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมด้านพัฒนาที่มีอยู่ในตำบลหมู่บ้าน การแสดงออกถึงความรับผิดชอบการใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์ร่วมกัน การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในครอบครัวและชุมชน ซึ่งตัวแปรดังกล่าวคาดว่าจะมีผลมาจากกรณีที่ประชาชนในชนบทได้รับบริการจากกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ได้จัดลงไป

อนึ่ง เพื่อให้ผลที่ค้นพบจากการศึกษาค้างนี้ได้นำไปใช้ในการตัดสินใจต่อการดำเนินโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท จึงควรจะได้พัฒนาและเสนอรูปแบบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนให้สนองตอบต่อความจำเป็นและความต้องการของประชาชนและชุมชนในชนบทอีกด้วย

3. งานวิจัยและการประเมินผลที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชนบท ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยและประเมินผลในส่วนการศึกษากระบวนการดำเนินงานของโครงการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมากกว่าที่จะศึกษาผลที่เกิดขึ้นโดยตรงและโดยอ้อมที่มีต่อประชาชนที่รับบริการอย่างแท้จริง และการวิจัยและประเมินผลส่วนมากจะทำอยู่ในแต่ละหน่วยงานที่มีโครงการเฉพาะของตนเอง เพื่อจะศึกษาความต้องการ ปัจจัยป้อนกระบวนการและผลการดำเนินงานในอันที่นำไปใช้ปรับขยายวิธีการดำเนินการของโครงการให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

สำหรับการเสนอผลการวิจัยและประเมินผล ได้เสนอรายละเอียดเฉพาะส่วนที่ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับประชาชน โดยแบ่งออกตามลักษณะและประเภทของการจัดการศึกษาออกโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

3.1 ประเภทการให้ความรู้พื้นฐาน ผลการวิจัยและประเมินผลในประเภทนี้ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน (เอกสารการประชุมปฏิบัติการด้านวิจัยและประเมินผล 2528 : 7) ได้ทำการประเมินโครงการรณรงค์เพื่อการเรียนรู้หนังสือแห่งชาติทั้งระบบโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่ชนบทจำนวน 18 จังหวัด พบว่าสภาพคงทนต่อการรู้หนังสือลดลงของผู้ผ่านโครงการระหว่าง 3 - 6 เดือน เมื่อทดสอบการอ่านออกเขียนได้อีกครั้งหนึ่งจะมีคะแนนสอบอ่านลดลงประมาณร้อยละ 5 คะแนนสอบการเขียนลดลงประมาณร้อยละ 36 สำหรับผู้ผ่านโครงการไปแล้ว 1 ปีขึ้นไป คะแนนสอบอ่านลดลงประมาณร้อยละ 21 คะแนนสอบการเขียนลดลงประมาณร้อยละ 36 จากคะแนนที่สอบไว้เดิม ส่วนการประเมินผลกระทบบพบว่า ผู้ผ่านโครงการแล้วได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่านและค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ (ร้อยละ 69) และนำความรู้จากการอ่านหนังสือ เอกสารต่าง ๆ ไปใช้ประกอบอาชีพร้อยละ 68 และนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงชีวิตประจำวันด้านต่าง ๆ ถึงร้อยละ 83 นอกจากนี้ได้นำความรู้จากการอ่านเขียนไปช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น แนะนำให้เพื่อนบ้านอ่านหนังสือ อ่านจดหมาย ถ่ายทอดความรู้จากการอ่าน และช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการเขียนจดหมาย และผลกระทบบด้านการให้ความร่วมมือและเลือกรับบริการจากหน่วยงานต่าง ๆ

พบว่าผู้ผ่านโครงการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มสนใจ วิชาชีพเกษตร การเกษตรและสหกรณ์ (ร้อยละ 68) และมีอยู่ร้อยละ 78 สามารถนำไปใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง (ข้อมูลเฉพาะจังหวัดสมุทรสาคร และ นครศรีธรรมราช) (ชลทิศย์ เอี่ยมสำอางค์ 2529 : 16 - 17)

วัน เศษพิชัย (วัน เศษพิชัย 2527 : 276 - 278) ได้ประเมินโครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานประเภทชั้นเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในเขตการศึกษา 2 การประเมินครั้งนี้ได้ใช้รูปแบบของสเตก เพื่อประเมินทั้งระบบคือ บัณฑิตเบื้องต้น กระบวนการ ผลผลิต และพิจารณาความสัมพันธ์ของส่วนประกอบทั้งสาม นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบของทนายเลอร์ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการในด้านผลผลิตตามที่ปฏิบัติอยู่จริงประกอบด้วย วิธีการประเมินใช้แบบสอบถามแบบบันทึกผลการสังเกต และการสัมภาษณ์ การกำหนดเกณฑ์ ส่วนที่เหลือให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กำหนดผลการประเมินพบว่าบัณฑิตเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตอยู่ในสภาพดี และทั้งสามส่วนเอื้อซึ่งกันและกัน สำหรับในส่วนของผลผลิตพบว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนเมื่อเรียนจบแล้วไม่ได้ใช้ความรู้และความเชื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนไม่ยอมรับรู้ตามที่ครูสอน ผู้เรียนได้รับความรู้แตกต่างกันมากซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้เดิม และจะสนใจด้านเศรษฐกิจเฉพาะหน้ามากกว่า และความรู้ที่ได้รับยังคงแคบมาก ไม่เพียงพอต่อการช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพได้ แต่ปรากฏว่าผู้เรียนมีทัศนคติต่อการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตดีกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาที่สี่อย่างมีนัยสำคัญ

ในส่วนของการประเมินผลของหน่วยงานที่เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่ทำโดยหน่วยงานในแต่ละพื้นที่มีดังต่อไปนี้ การประเมินผลการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี (2527 : 27) การประเมินผลโครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ภาคเหนือ ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2524) : การติดตามผลและการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี (2523) ที่กล่าวมาทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นการประเมินผลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานความก้าวหน้าของการดำเนินงานและคุณภาพเบื้องต้นที่ส่งผล

ต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งติดตามผลการอบรมครูผู้สอนตามโครงการที่ไปปฏิบัติตามโครงการดังกล่าว (ศูนย์ ฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2529 : 1 - 6 และศูนย์ ฯ ภาคกลาง 2528 : 5) ส่วนการศึกษารูปแบบศูนย์ ฯ ภาคเหนือได้ศึกษารูปแบบการใช้ครูอาสาสมัครเดินสอน (2525) ; และการศึกษารูปแบบการดำเนินงานของครูอาสาสมัครเดินสอนศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ของ สุจิต วัฒนานนท์ และกิตติพร บัญญาวิญญูผล (2526)

สำหรับการดำเนินงานโครงการการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญและการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 - 4 การวิจัยและการประเมินผลจะมุ่งการศึกษาองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ในแต่ละเนื้อหาของหลักสูตร และการเปรียบเทียบผลการเรียนการสอนหรือผลสัมฤทธิ์ในแต่ละระดับด้วยวิธีการเรียนการสอนที่ต่างกัน กลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน และสภาพภูมิหลังของผู้เรียนที่ต่างกัน เช่น การทดลองชุดการเรียนการสอนมินิคอร์สกับนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 4 ของ อุทัย หนูแดง (2526) ; องค์ประกอบบางประการที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4 ที่เป็นไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของ วิรุฬห์ นิลโมจน์ (2526) ; การประเมินผลโครงการโรงเรียนที่เลี้ยงการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 - 4 ของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2526) ; ความคิดเห็นและความมุ่งหวังต่อการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของผู้รับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 จังหวัดนครสวรรค์ ของบุศราคัม เรืองโกสุ่ม (2526) ; การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 จากการฟังวิทยุที่เป็นบทละคร บทสนทนาและบทความตามด้วยการอภิปรายกลุ่มของ ทวีศักดิ์ ทิพย์รอด (2526) ; การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ปีการศึกษา 2525 จังหวัดเพชรบุรี ของจรรยา มีวาสนา (2526) ; การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 - 4 โดยใช้กระบวนการสอนต่าง ๆ ของชนะ เพชรรัตน์ (2526) ; องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัครเดินสอนแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานของชานนท์ พงศ์อุดม (2526) ; การวิเคราะห์องค์ประกอบความสามารถทางความคิดในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 4 ของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ของประภม สมัครพงศ์ (2525) ;

การวิจัยปัญหาการบริหารโรงเรียนผู้ใหญ่อายุน้อยของ รัตนา พุ่มไพศาล และคนอื่น ๆ (2524) ; การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 2523 ในจังหวัดนครสวรรค์ (2524) ความสัมพันธ์ความเข้าใจในการอ่านกับองค์ประกอบบางประการของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 4 ของเจื้อจันท์ ไหวพริบ (2524) ; ควบคู่กับความเข้าใจและการรับจุดประสงค์ของโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ของธัญญาวดี ทัทกฤษณ์ (2522) ; การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาประชากรศึกษา เรื่องการวางแผนครอบครัวโดยใช้บทเรียนโมดูลกับการใช้บทเรียนแบบปลายเปิดสำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 4 ของ ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ (2522) ; การเปรียบเทียบปัญหาด้านการเรียนการสอนโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญกับการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ในโรงงานของ กาญจนา จวรรณกุล (2521) (ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ 2522 และกองแผนงานและวิจัยกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525 และเอกสารสรุปผลงานวิจัย-ประเมินผลการศึกษาออกโรงเรียน 2528)

ส่วนการวิจัยและประเมินผลโครงการการศึกษานอกโรงเรียนและวิทยุและไปรษณีย์ ถือได้ว่าเป็นการจัดสอนระบบแบบทางไกล ได้มีการติดตามและประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการ เช่น การประเมินความพร้อมการดำเนินงานวิทยุและไปรษณีย์ พ.ศ. 2525 ของ ศูนย์ ฯ ภาคเหนือ ของกิติพร ปัญญาภิญโญผล (2526) ; ความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของวีระ ศรีขาว (2526) ; รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาระยะครึ่งโครงการ 2522 - 2525 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2525) ; การสื่อสารในชนบท/ศึกษาเฉพาะกรณีการเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ในรายวิชา "สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 1" ของพัชรินทร์ เหมวรรณ (2525) ; การสร้างคู่มือเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์สำหรับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ ของอ้อมทิพย์ เมษรักขานิช (2524) ; การสำรวจสภาพปัญหาการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 3 ซึ่งเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์วิชาวิทยาศาสตร์ ในจังหวัดสงขลา ของสุรภีย์ วีรวานิช (2524) ; ทศนคติของประชาชนภาคเหนือต่อโครงการวิทยุและไปรษณีย์ ของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2524) ; การสร้างบทเรียนสำเร็จรูปวิชาวิทยาศาสตร์

เรื่อง "การเจริญเติบโตและการสืบทอดแบบไม่อาศัยเพศของพืช" สำหรับผู้เรียนตามโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ของกาญจนา กุศลวิชัญกุล (2523) : .
 การติดตามผลและประเมินผลการทำงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ปี 2522 ของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2522) ; ประสิทธิภาพของรายการวิทยุและไปรษณีย์ของ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้ ของวีระพันธุ์ สวัสดิ์ (2522) และการติดตามผล โครงการทดลองการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ระดับที่ 3 ของศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนภาคเหนือ ปี 2521 ของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2521) เป็นต้น

สรุปในส่วนของ การวิจัยและประเมินผลของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนประเภท การให้ความรู้พื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ถ้าเป็นการประเมินผลและ การติดตามผลโครงการแล้วจะศึกษาในส่วนของปัจจัยป้อนและการดำเนินงาน ส่วนการวิจัย และศึกษารูปแบบ การทดลองเปรียบเทียบวิธีการเรียนการสอน และการศึกษาปัจจัยที่มีความ สัมพันธ์กับการดำเนินงานของโครงการเพื่อจะได้นำไปปรับหลักสูตรและวิธีการดำเนินการ ในแต่ละระดับ และส่วนที่เป็นการประเมินสรุป และการประเมินผลกระทบเท่าที่มีอยู่ก็คือ การประเมินโครงการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการศึกษา (ปริณยานิพนธ์) ในหลักสูตรระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยฟอริดา ของสนอง ฉินนานนท์ (Chinnanon. 1985) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนการศึกษาด้านวิชา วิทยุและไปรษณีย์ในเขตภาคเหนือเฉพาะหลักสูตรวิชาภาษาไทยและสร้างเสริมประสบการณ์ ชีวิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 69.7 และ 63.7 ของนักศึกษาในแต่ละวิชา ผลการศึกษา ที่สำคัญพบว่าตัวแปรด้านคุณภาพการรับฟังและจำนวนผู้รับฟังวิทยุส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทั้งสองวิชา นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติได้ทำการประเมินผล (Impact evaluation) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้เรียนการ ศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ จำนวน 226 คน จาก 11 จังหวัดทั่วทุกภาคของ ประเทศ ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่ามีจำนวนผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิต ประจำวันถึงร้อยละ 62.4 นำความคิดใหม่ไปช่วยเหลือชุมชนร้อยละ 57.7 และนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มทักษะอาชีพร้อยละ 48.0 อีกด้วย (Fry. 1985 : 79 - 86)

3.2 ประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล การเสนอผลการวิจัยและประเมินผลจะจำกัด

เฉพาะรายงานการวิจัย และประเมินผลโครงการการศึกษาออกโรงเรียนประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล ที่เป็นความรู้และข่าวความเคลื่อนไหวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและการพัฒนาบุคคลของประชาชนโดยเฉพาะในชนบท จะเสนอเฉพาะโครงการในส่วนที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอนได้ ผลการวิจัยและประเมินผลที่ผ่านมามีดังต่อไปนี้

กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2528) ได้ทำการศึกษารายการประกอบที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 391 แห่ง โดยใช้วิธีการสอบถามและสัมภาษณ์ พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วประชาชนโดยส่วนรวมในหมู่บ้านที่มีการดำเนินงานที่อ่าน ฯ จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ตามลำดับคือ โอกาสในการรับรู้ข่าวสาร ความร่วมมือในท้องถิ่น นิสัยทางการอ่าน การพึ่งพาตนเอง การแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก อัตราการรู้หนังสือ การปรับปรุงอาชีพ ส่วนองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดที่อ่านที่สำคัญมีเพียง 7 องค์ประกอบคือ การพึงพอใจต่อลักษณะการจัดที่อ่าน ฯ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่น อัตราการรู้หนังสือของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การนิเทศตรวจเยี่ยม การมองเห็นความสำคัญของการอ่าน และความสะดวกในการเดินทาง เมื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างที่อ่านที่มีประสิทธิภาพสูงกับต่ำ พบว่าที่อ่าน ฯ ที่มีประสิทธิภาพของการจัดที่อ่าน ฯ สูง ประชาชนจะมีความเปลี่ยนแปลงสูงกว่าหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพต่ำในทุก ๆ ด้าน กวร วิจัยนี้ได้ทำต่อเนื่องจากการประเมินผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั่วประเทศในปี 2524 โดยประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานด้านปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลการดำเนินงาน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2528 : 27 - 44)

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี (2526) ได้ศึกษาผลกระทบของที่อ่านต่ออัตราการรู้หนังสือ จำนวนหนังสือ และการพัฒนาตนเองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่มีที่อ่านกับไม่มี พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านที่มีและไม่มี มีความแตกต่างในเรื่องการเลือกประเภทที่อ่าน ความถี่ของจำนวนวันในการอ่าน จำนวนหน้าในการอ่าน จำนวนและประเภทของหนังสือในครอบครัว จำนวนหนังสือพิมพ์ที่ซื้อไว้อ่านเอง อัตราการรู้หนังสือ อัตราการใช้สิทธิเลือกตั้ง

นอกจากนี้ ได้มีผู้ศึกษาในเรื่องที่อ่านหนังสือและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการให้
 ข่าวสารข้อมูล เช่น การศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อระบบข่าวสารข้อมูลของ สุพล ทองคำ
 สุชิน เพชรรักษ์ และอุคม กระจายวงศ์ (2528) ; การพัฒนาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ
 ห้องสมุดชุมชนของ อุษณี พงษ์เหนือ และคนอื่น ๆ (2525) ; การประเมินผลห้องสมุด
 เคลื่อนที่ในเขต กรป.กลาง ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2524) ; การติดตามผล
 และประเมินผลการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านของศูนย์ ฯ ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
 (2523) ; รายงานผลการติดตามประเมินผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จังหวัดลำพูน ของ
 ศูนย์ ฯ ภาคเหนือ จังหวัดลำปาง (2523) ; การประเมินผลสภาพและการสำรวจทัศนคติ
 ความสนใจของประชาชนต่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จังหวัดกำแพงเพชร ของ
 กฤตกร กลุ่มจิต (2523) ; การเปรียบเทียบการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของชาวบ้านใน
 หมู่บ้านที่มีและไม่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านของ ประสิทธิ์ ฤทธาภิรมย์ (2522) ;
 ความสนใจเนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันของผู้อ่านในหมู่บ้านจังหวัดพะเยา ของมาลัยวัลย์ ภัสสรโยธิน
 (2521) (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2523 : 71 - 76 ;
 เอกสารสรุปผลงานวิจัย-ประเมินผลการศึกษานอกโรงเรียน 2528 : 9 ; การศึกษานอก
 โรงเรียน, กรม 2527 : 45 ; สุพล ทองคำ และคนอื่น ๆ 2528 : 5)

ในปี 2529 ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ (ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ 2529 : 47 -
 48) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ประกอบที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของประชาชน (กรณีศึกษา
 ที่อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์
 กับการมีนิสัยรักการอ่านของประชาชน มีตัวแปรด้านตัวบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ด้านพฤติกรรม
 และจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยอาศัยแหล่งที่มีการให้ข่าวสารข้อมูลอย่างเป็นระบบ เช่น ห้องสมุด-
 ประชาชน ตู้หนังสือเคลื่อนที่ และที่อ่านหนังสือต่าง ๆ การวิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบ
 หลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 143 คน หรือ
 ครึ่งเรือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)
 และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบกำหนดจำนวนองค์ประกอบของตัวแปร (Multiple
 Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและนิสัย
 รักการอ่านตามลำดับ คือ นิสัยการเอาใจจดจ่อกับเรื่องที่อ่าน ความพยายามเมื่อมีเวลาว่าง

จะหาหนังสืออ่าน ในขณะที่เดินทางหรือก่อนนอนจะชอบอ่านหนังสือ การอ่านทุกครั้งจะมีวัตถุประสงค์ในต่อนั้น ๆ การแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยการอ่าน ชอบซื้อหนังสืออ่านหรือไม่ก็ไปหาแหล่งที่มีหนังสืออ่าน การได้อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่ การรับบริการจากแหล่งที่อ่าน เมื่ออ่านหนังสือแล้วจะเอาประสบการณ์หรืออารมณ์ร่วมไปกับเรื่องราวที่อ่านความสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงในประเด็นเรื่องราวที่อ่าน และสามารถอ่านหนังสือได้ระยะเวลาานาน ๆ โดยไม่ปวดสายตา การชอบศึกษาค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ตลอดจนการมีความรู้สึกเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวที่อ่านด้วย

สำหรับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านนิสัยรักการอ่าน 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) คุณลักษณะที่เอื้อต่อการอ่าน เช่นความมีเหตุผลสุขุมรอบคอบ อุนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกระตือรือร้น 2) ความรู้สึก ความคิดเห็นต่อการได้อ่าน มองเห็นประโยชน์ของการอ่านหนังสือ และมีทัศนคติในทางที่ดี เช่น การอ่านหนังสือช่วยในการประกอบอาชีพ อ่านหนังสือบ่อย ๆ แล้วทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ แล้วไม่ทำให้ล้มหนังสือด้วย 3) คุณลักษณะทั้งตัวบุคคลและความเห็นที่เกี่ยวกับการอ่านหนังสือ เช่นระดับการศึกษา ระยะเวลาที่จบจากโรงเรียนไปแล้ว และเห็นว่าการอ่านหนังสือมีประโยชน์ต่อตัวเองและองค์ประกอบสุดท้าย 4) เป็นคุณลักษณะและความคิดเห็นว่าการอ่านหนังสือจะช่วยให้ได้ประโยชน์ทั้งร่างกายและจิตใจ อ่านแล้วทำให้เป็นคนทันเหตุการณ์ มีความรู้และสามารถช่วยผ่อนคลายความเครียดได้ จากนั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้ง 4 องค์ประกอบว่ามีความสัมพันธ์และร่วมกันทำนายการมีนิสัยรักการอ่านของประชาชนพบว่า องค์ประกอบทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนระดับการมีนิสัยรักการอ่านร่วมกันถึงร้อยละ 44 ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (เชิงบวก) ยกเว้นองค์ประกอบที่ 3 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ได้เปรียบเทียบระดับนิสัยรักการอ่านระหว่างประชาชนใน เขตเมืองกับชนบท พบว่าประชาชนในเขตเมืองมีระดับของนิสัยรักการอ่านสูงกว่าในชนบทอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปในส่วนการวิจัยและประเมินผลโครงการการศึกษาออกโรงเรียนประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล จะเห็นได้ว่าส่วนมากจะเป็นโครงการที่ให้บริการด้านการอ่าน และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางด้านเอกสารและสิ่งพิมพ์ โดยการวิจัยและประเมินผลส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาเกี่ยวกับที่อ่านหนังสือ ซึ่งเป็นสถานที่นำเอกสารและสิ่งพิมพ์ไปไว้ในที่อ่าน การศึกษาจะมุ่งไป

ที่การสำรวจปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้อ่านมีคุณภาพ การสำรวจความต้องการ ความสนใจและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อที่อ่านหนังสือ มากกว่าที่จะศึกษาว่าเมื่อประชาชนมาใช้ที่อ่านหรือได้รับข้อมูลข่าวสารจากโครงการที่หน่วยงานของรัฐได้จัดลงไปแล้วก่อให้เกิดผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างไรบ้าง อีกทั้งการดำเนินงานดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดด้วย

3.3 ประเภทการให้ความรู้ ทักษะอาชีพและการฝึกอบรม แยกออกเป็นดังนี้

3.3.1 ความรู้และทักษะอาชีพ การวิจัยและประเมินผลด้านการให้ทักษะและอาชีพ เช่น คณะอนุกรรมการประสานงานกลางว่าด้วยการอบรมระยะสั้นเพื่อการพัฒนาอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2529 : 6 - 13) ซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน ได้รายงานสภาพการจัดอบรมระยะสั้นเพื่อการพัฒนาอาชีพกับประชาชนนอกระบบโรงเรียนภาคภูมิใจว่า พื้นที่ดำเนินการการจัดฝึกจะสอดคล้องกับรูปแบบ ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบได้แก่ การจัดแบบประจำที่ ส่วนใหญ่จะเปิดอยู่ในเขตอำเภอเมือง หรือเขตสุขาภิบาลเป็นส่วนมาก เนื่องจากมีความพร้อมในด้านวัสดุและอุปกรณ์ ส่วนในเขตชนบทจะจัดในรูปแบบเคลื่อนที่ออกไปเปิดการอบรมหรือให้บริการในท้องถิ่นต่าง ๆ และจะเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น การฝึกอบรมในชนบทส่วนมากทำเพื่อสร้างทักษะพื้นฐานความรู้ เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จากการติดตามผลการฝึกอบรมดังกล่าวพบว่า หน่วยงานที่จัดส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการติดตามประเมินผลในเรื่องของการมีงานทำของผู้สำเร็จการฝึกอบรมออกไป รวมทั้งขาดข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพเดิมของผู้เข้ารับการฝึก วิธีการติดตามผลส่วนใหญ่ใช้วิธีให้ผู้รับการอบรมตอบแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น และเมื่อติดตามผลการนำไปใช้เฉพาะหน่วยงานกรมการศึกษานอกโรงเรียนผู้จับหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นพบว่า ทุกหมวดวิชาชีพ ได้แก่ วิชาอุตสาหกรรม คหกรรม ธุรกิจ ช่างทั่วไปและวิชาอื่น ๆ ผู้เรียนได้นำไปประกอบอาชีพร้อยละ 19 เป็นอาชีพเสริมร้อยละ 10 นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันร้อยละ 40 ไม่ได้ให้นำไปใช้เลยร้อยละ 31 ปัญหาของการนำไปใช้ประกอบอาชีพเป็นปัญหาด้านคุณภาพและตลาดรับรอง และจากการติดตามผล

ผู้สำเร็จหลักสูตรเตรียมเข้าทำงานของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานรุ่นปี 2527 ภายหลังจากฝึก 3 เดือน พบว่าผู้สำเร็จมีงานทำร้อยละ 65.91 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.69 ได้ทำงานในสถานประกอบการที่ฝึกงานและร้อยละ 39.31 ทำงานกับสถานประกอบการอื่น ๆ โครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่ ผู้สำเร็จการฝึกไม่มีวัตถุประสงค์จะนำไปประกอบอาชีพแต่จะนำไปใช้กับครอบครัวเพื่อเป็นการประหยัดรายจ่ายหรือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตนเองและเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วย อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นของหลาย ๆ หน่วยงานที่จัดฝึกขาดการประสานงานและวางแผนร่วมกัน การจัดระบบฝึก รวมทั้งการติดตามและประเมินผล (สุมาลี ปิตียนนท์ 2528 : 32)

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและบุคคลได้ทำการวิจัยและประเมินผลโครงการทางด้านวิชาชีพและการจัดกลุ่มสนใจ เช่น การเปรียบเทียบกิจกรรมต่อเนื่องของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีพในศูนย์และนอกศูนย์ ซึ่งเปิดสอนโดยศูนย์ ฯ จังหวัด 11 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของศูนย์ ฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2527) ; การติดตามผลการใช้สื่อการเรียนวิชาชีพห้องดินของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2526) ; รายงานการประเมินผลและติดตามผลผู้เรียนวิชาชีพในโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ของศูนย์ ฯ ภาคกลาง (2525) ; การประเมินผลโครงการฝึกวิชาชีพระยะสั้นของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2525) ; การศึกษาระดับการประยุกต์ความรู้ในงานอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ของสุนทร อินทรชิต (2524) ; การวิจัยติดตามผลนักศึกษาวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้นในโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ เพื่อจัดทำโครงการติดตามผลของกลุ่มเป้าหมาย ของกองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2524 - 2525) ; การประเมินผลกลุ่มสนใจทางวิทยุและไปรษณีย์ของ ศูนย์ ฯ ภาคกลาง (2525) ; การประเมินกลุ่มสนใจของศูนย์ ฯ ภาคเหนือ (2521) ; และการติดตามผลและการประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มสนใจ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2525 : 37 - 41)

อนึ่ง จากรายงานการประเมินโครงการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน อ้างจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527 : 12) ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและกลุ่มสนใจของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ร้อยละ 64 เป็นสตรี ร้อยละ 32 อายุต่ำกว่า 25 ปี ร้อยละ 77 ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา

หรือต่ำกว่า และร้อยละ 74 อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล (ชนบท)

จะเห็นได้ว่าการวิจัยและประเมินผลด้านการให้ความรู้และทักษะอาชีพได้ทำการประเมินผลโครงการและติดตามผลผู้เรียนที่จบหลักสูตรไปแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่จะติดตามเฉพาะเรื่องโดยเฉพาะการมีงานทำ แต่เมื่อดูปริมาณของการดำเนินการแล้วมีจำนวนที่ศึกษากันค่อนข้างน้อยและต่างคนต่างทำ อีกทั้งหน่วยงานที่จัดสอนวิชาชีพในลักษณะเดียวกัน กลุ่มเป้าหมายคล้ายกันยังขาดการประเมินผลและติดตามการจัดโครงการด้านวิชาชีพอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดกลุ่มเพื่อฝึกวิชาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเยาวชนและเยาวชนในชนบท กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่จัดอยู่ในภาคชนบทของประเทศทั้งสิ้น

3.3.2 การฝึกอบรมประชาชน การฝึกอบรมประชาชนส่วนใหญ่มุ่งที่การพัฒนาคน ดังนั้น งานวิจัยและประเมินผลโครงการฝึกอบรมที่มีปรากฏอยู่ เช่น การติดตามและประเมินผลการอบรมแม่บ้าน เกษตรกรและผู้ใหญ่ในชนบทของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525 : 181 - 185) พบว่าผู้ผ่านอบรมสามารถปรับปรุงบทบาทของตนเองบ้างและหลังการอบรมผู้รับการอบรมได้มีส่วนช่วยในกิจกรรมพัฒนาชุมชนมากขึ้น ในปี 2525 ประอร สุนทรวิภาต ได้นำการวิเคราะห์การประเมินโครงการฝึกอบรมในประเทศไทย และปีต่อมา ประยูร ศรีประสาธน์ ได้ทำการศึกษารูปแบบของการจัดการศึกษาสหกรณ์แก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตร (2526) เพื่อจะพัฒนารูปแบบและวิธีการอบรมให้กับประชาชนและกลุ่มเพื่อการผลิตต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับโครงการและกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนในชนบท อาทิเช่น การประเมินบทบาทของสตรีในโครงการพัฒนาของประเทศไทย โดยเน้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ทั่ว ๆ ไป ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(Thammasat University, Faculty of Social Administration. 1980 :

159 - 168) การประเมินทำทั้ง 2 ลักษณะคือการประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative) และการประเมินผลสรุป (Summative) ผลการประเมินส่วนหนึ่งพบว่าสตรีโดยเฉพาะในชนบทในโครงการได้มีการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเตรียมและปรุงอาหาร การรักษาความสะอาดบ้านเรือน เป็นต้น

ในปี 2525 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 102 - 103) ได้ศึกษา ผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนที่มีต่อการนำวิธีการอันทันสมัย และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพของเกษตรกรและศึกษาประเภทของการศึกษานอกโรงเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกตัวอย่างหลายขั้นตอนและการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้หน่วยการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นครอบครัว และหมู่บ้าน จำนวน 98 หมู่บ้าน 1,302 ครอบครัว ใน 6 จังหวัดคือ เชียงใหม่ พิษณุโลก ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา ขอนแก่น และบุรีรัมย์ วิธีการใช้แบบสัมภาษณ์และการทดสอบผลการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่า รายได้รวมของครอบครัวเกษตรกรกว่าร้อยละ 80 เป็นรายได้ของเกษตรกร หัวหน้าครอบครัวที่มีระดับการศึกษาสูง มีรายได้ของครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่าการได้รับการฝึกอบรมด้านการเกษตรและหัตถกรรมของครอบครัวที่ได้จากหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัย และศึกษาธิการ การได้รับการอบรมด้านการเกษตรมีผลต่อการผลิตข้าว การได้รับการอบรมด้านการเกษตรจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนไม่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตข้าวและรายได้ได้อย่างเห็นได้ชัด แต่มีผลทำให้รายได้รวมของครอบครัวเพิ่มขึ้น การได้รับความรู้จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ไม่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตข้าวและรายได้การเกษตร แต่มีผลต่อการเพิ่มรายได้รวมของครอบครัวเกษตรกร และหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรต้องการเพิ่มความรู้ในด้านการฝึกอาชีพมากถึง ร้อยละ 62.5 การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสมาคมร้อยละ 43.1 และต้องการการศึกษาแบบเบ็ดเสร็จร้อยละ 43

แสดงว่าการวิจัยและประเมินผลโครงการด้านการฝึกอบรมให้กับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนมากมุ่งการติดตามเพื่อสำรวจผลจากการที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้นำไปใช้หรือไม่อย่างไร กลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการส่วนมาก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีในชนบท เป็นต้น ส่วนผลในภาพรวมของการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมโครงการได้มีการรวมกลุ่มปรับปรุงบทบาทของตนเอง ตลอดจนสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้บ้าง

สำหรับการวิจัยและประเมินผลของที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร สภาพและการได้จัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท เช่น บทบาทของสภาตำบลในการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียน ของทิพวดี ไชยงยศ (2520) ; ความแตกต่างระหว่างผู้ยอมรับและไม่ยอมรับวิทยากรเกษตรแผนใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการมูลนิธิบูรณะชนบท (2520) ; ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ของฉวีรัตน์ ลิ้มสุโขทัย (2521) ; พัฒนาการของการบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย ของจารึก อยะวงค์ (2522) ; การศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นไปได้ของโรงเรียนประถมศึกษาคือการบริการของการศึกษานอกโรงเรียนของเสน่ห์ ระหว่างบ้าน (2524)

นอกจากนี้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 มีผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียนอื่น ๆ อีก เช่น การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสาร การยอมรับวิธีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกร อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ของกัลยา หวังวิศิษฐ์ (2525) ; การพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2523 ของจิราภา รัตนศิริ (2525) ; บทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามของเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ ของธิดาดาว ภักดี (2525) ; บทบาทของสื่อและปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ศึกษาเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดนครปฐมของเบญจมาศ วัชรเทวินทร์กุล (2525) ; คุณสมบัตินักส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรจากทัศนของเกษตรกรในโครงการเกษตรจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ของบุญธรรม มั่งทอง (2525) ; การแพร่กระจายข่าวสารสาธารณสุขในระดับหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันวัณโรคในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ของฉันทนา จิตต์การุณ (2525) ; ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารด้านการเกษตรกับผลผลิตต่อไร่ของชาวนาในเขตชลประทาน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ของประคอง เอี่ยมสำอางค์ (2524) ; แนวโน้มของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยในอนาคต ของพงษ์ศิริ สำลี (2525) ; ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร การศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรในเขตรังสิต ของพรสิทธิ์ พัฒนารักษ์ (2525) ; ทัศนคติของผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อการให้ความร่วมมือในงานการศึกษาผู้ใหญ่ด้านการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดปทุมธานี ของกมล โอเอี่ยม (2526) ;

ปัจจัยที่มีผลการมีส่วนร่วมของสตรีในงานการศึกษาออกโรงเรียนในท้องที่อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ของถนัด ม่วงมณี (2526) การศึกษาปัญหาและความต้องการเพื่อจัดโครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียนในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยของ รัตนา พุ่มไพศาล (2526) (อ้างจากเอกสารสรุปผลงานวิจัย-ประเมินผลงานการศึกษาออกโรงเรียน ระหว่างปี 2520 - 2527 2528 : 1 - 12)

สรุปได้ว่า การวิจัยและประเมินผลการจัดการศึกษาออกโรงเรียนทั้งสามประเภท คือ การให้ความรู้พื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูล และการให้ทักษะวิชาชีพและการฝึกอบรม ประชาชนด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ต่างเป็นการวิจัยของหน่วยงานได้ศึกษาเฉพาะโครงการที่จัดอยู่ โดยเฉพาะเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป แต่ถ้าเป็นการวิจัยของ นิสิตนักศึกษาแล้วมักจะศึกษาในสถานการณ์เฉพาะที่เป็นกรณีตัวอย่างเท่านั้น

3.4 งานวิจัยและประเมินผลเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ ผลการวิจัยมี อาทิเช่น สมาคมนักวิจัยไทย (สมาคมนักวิจัยไทย 2528 : 14 - 16) ได้จัดสัมมนา "การพัฒนาชนบทในประเทศไทย" และให้รายงานผลการศึกษาและสัมมนาการดำเนินงาน ในแผนพัฒนาชนบท ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 โดยอ้างจากสำนักงานคณะกรรมการ-พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่า โครงการที่รัฐบาลจัดเพิ่มขึ้นในพื้นที่ชนบทยากจนนั้น โครงการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ผลกระทบอย่างเต็มที่จะเป็นอย่างไร ก็ต้องคอยดูกันต่อไป และจะต้องประเมินกันอย่างพิถีพิถัน เพราะเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของแผน อย่างไรก็ตามในขั้นนี้ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ ที่พบเห็นกันอยู่ เช่น โครงการบางโครงการไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในโครงการขาดความเข้าใจ ความล่าช้า ในการเบิกจ่ายงบประมาณและการดำเนินโครงการ ด้วยเหตุนี้จึงต้องทบทวนแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

ในปี 2528 ผดุง อารยะวิญญู สุนทร โคตรบรรเทา และมลิวลย์ ธรรมแสง (ผดุง อารยะวิญญู และคนอื่น ๆ 2528) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาในการบริหารงานพัฒนาชนบทของรัฐบาล วัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อศึกษาลักษณะและความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมและ

การยอมรับของประชาชนในโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชาชนหมู่บ้านละ 10 คนจาก 6 หมู่บ้าน ใน 6 ตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานและกิจกรรมพัฒนามากที่สุด รองลงไป เป็นส่วนร่วมในการวางแผน การบำรุงรักษา และการบริจาคสมทบทุนตามลำดับ มูลเหตุของการมีส่วนร่วมประชาชนส่วนมาก เข้าร่วมโครงการพัฒนาเพราะได้รับการชักจูงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านดี ค่อนข้างดี และไม่ดี ค่อนข้างดีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับของประชาชน นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้านได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น ลักษณะความเป็นผู้นำท้องถิ่น ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับจังหวัดและอำเภอ ความสนใจของผู้นำท้องถิ่นและประชากรในการพัฒนาชนบท โครงการพัฒนาชนบทที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและประชาชนยอมรับความเป็นผู้นำของท้องถิ่น

ปี 2529 พนม พงษ์ไพบูลย์ (พนม พงษ์ไพบูลย์ 2529 : 3) ได้สรุปผลงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนร่วมกับสมาคมนักเรียนทุนรัฐบาล งานวิจัยชุดนี้แบ่งออกเป็น 6 เรื่อง เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในแง่มุมต่าง ๆ ของการบริหารงานพัฒนาชนบท ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่สำคัญและเกี่ยวข้องมีดังนี้ ปัญหาที่สำคัญคือการประสานงานยังไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควรโดยเฉพาะในระดับล่าง ปัญหาส่วนใหญ่เนื่องมาจากบุคลากรและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ขาดระบบการติดตามผล การปฏิบัติงาน และข้อค้นพบที่น่าสนใจก็คือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนานั้นที่สำคัญคือผู้นำท้องถิ่น โดยผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนที่ยอมรับในชุมชน มีความสนใจในการพัฒนา และต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

ในปี 2529 เช่นเดียวกัน ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2529 : 60 - 63) ได้รายงานผลความก้าวหน้าในการพัฒนาชนบทในช่วง 4 ปี ของแผน ฯ 5 กล่าวว่าหลักการสำคัญประการหนึ่งของนโยบายการพัฒนาชนบท

คือการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้นนับตั้งแต่การรัฐสภาพัญญา การหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการริเริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเองและของชุมชนในสิ่งที่สามารถกระทำได้ อันจะนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา การดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวได้ผลในทางที่นับว่าดี โดยลำดับ ที่เห็นได้ชัดได้แก่การรณรงค์ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง การรวมกลุ่มเกษตรกร การระดมทรัพยากรของชุมชนมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน แต่ผลงานดังกล่าวยังอยู่ในขั้นที่จำกัดเฉพาะแต่หมู่บ้านที่รัฐระดมการพัฒนาเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ยากจนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานจำเป็นต้องมีการปรับแนวทางการบริหาร การประสานงาน การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับการพัฒนาชนบทในระยะต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการที่ได้ค้นคว้ารายงานการวิจัยและประเมินผลโครงการการศึกษาชนบทนอกโรงเรียน ที่มีผลต่อประชาชนในพื้นที่ชนบทและการพัฒนาชนบทแนวทางใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2529 สรุปในส่วนรวมได้ว่าการดำเนินการวิจัยและประเมินผลส่วนใหญ่จะทำอยู่ในขอบเขตจำกัด เฉพาะกรณีและเฉพาะพื้นที่ การศึกษาค้นคว้ามักจะศึกษาความก้าวหน้าของโครงการเพื่อจะตรวจสอบและหาวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนที่จะดูผลการดำเนินงานที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเป้าหมายหรือตัวประชาชนผู้รับบริการอย่างแท้จริงมีอยู่น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการที่จัดลงไปในตัวหมู่บ้านมีเป็นจำนวนมาก และจะมีเป้าหมายกับวิธีการดำเนินการคล้าย ๆ กันแยกไม่ออกว่าเป็นผลมาจากส่วนใด ดังนั้นการวิจัยมักจะศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่ส่งผลและการประเมินผลโครงการจะดูความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค การดำเนินงานโครงการมากกว่าที่จะประเมินสรุปเพื่อจะดูผลที่ได้และผลกระทบของโครงการ เมื่อผ่านไปช่วงเวลาหนึ่ง อีกทั้งความต้องการที่จะทราบผลการดำเนินงานเพื่อให้เห็นภาพรวมของการจัดการศึกษาชนบทนอกโรงเรียนในชนบททั้งหมด โดยมุ่งดูผลที่เกิดในระดับหมู่บ้านและตัวผู้รับบริการเป็นหลัก เพื่อจะได้้นำข้อมูลไปอ้างอิงและใช้ในการวางแผนพัฒนาชนบทของประชาชนในระยะต่อไป

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ชนบท โดยพิจารณาในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและสภาพจิตใจซึ่งแบ่งกระบวนการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอนคือ การสังเคราะห์เอกสารและกำหนดเกณฑ์การประเมิน การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท และการเสนอรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสารและการกำหนดเกณฑ์การประเมิน

1.1 การวิจัยตอนแรก เป็นการวิเคราะห์แผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของสี่กระทรวงหลักคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดกรอบนโยบาย แผนงานและโครงการไว้ในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) โดยพิจารณาจากเอกสารกรอบนโยบายการประสานแผนการพัฒนาชนบทปีงบประมาณตั้งแต่ พ.ศ. 2525 - 2529 ของแต่ละกระทรวง เพื่อกำหนดกลุ่มของโครงการที่มีเป้าหมายคล้าย ๆ กันไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลักในการพิจารณา ดังกล่าวไว้แล้วในการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (ภาคผนวก ง. ตอน 2)

1.2 กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน แบ่งออกเป็นการประเมินผลผลิตและผลกระทบ

1.2.1 การประเมินผลผลิต โดยพิจารณาวัตถุประสงค์ของโครงการอันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และเจตคติที่ได้หลังจากที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการ การกำหนดเกณฑ์การวัดในส่วนนี้จะอาศัยวัตถุประสงค์หลักของโครงการที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์แล้วนำผลที่ได้รับมาเปรียบเทียบ (Tyler. 1959 : 110 - 125 ; Worthen and Sanders. 1973 : 3 - 4)

1.2.2 การประเมินผลกระทบ ได้อาศัยเป้าหมายของโครงการที่ระบุไว้ในแผนกับความเห็นชอบของผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละหน่วยงานที่มีโครงการศึกษาออกโรงเรียนจัดลงไปในพื้นที่ที่ได้ศึกษา เกณฑ์ในส่วนนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวแปรที่เป็นผลกระทบออกเป็น 4 ลักษณะคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและด้านสภาพจิตใจ ในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลได้ดำเนินการเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1.2.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาชนบทของรัฐในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เป้าหมายการจัดการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทรวมทั้งเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศ แล้วทำการวิเคราะห์เอกสารดังกล่าวในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน 2529 เพื่อให้ได้ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับขอบข่ายงานและเป้าหมายหลักของการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทของหน่วยงาน 4 กระทรวงหลัก คือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ

1.2.2.2 สอบถามผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนต่อการพัฒนาชนบทของหน่วยงานที่มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบท 4 กระทรวงหลัก ในช่วงเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2529 เพื่อกำหนดเกณฑ์และสิ่งที่คาดหวังที่ให้ประชาชนในชนบทบรรลุตามที่ได้จัดโครงการลงไปแล้ว โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ดังนี้

รอบที่ 1 เมื่อผู้วิจัยได้สังเคราะห์จุดมุ่งหมายทั่วไปของทุกโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อกำหนดตัวแปรด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมการวัดผลกระทบ โดยอาศัยกรอบจากการศึกษาเอกสารพอแล้ว ได้จัดส่งแบบสอบถามไปให้ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายผู้รู้และผู้มีประสบการณ์จัดการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน 4 กระทรวงหลัก จำนวน 40 คน ทั้งในระดับส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค (จังหวัดและอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง) ได้แก่

1. ระดับส่วนกลาง อาทิ ผู้กำหนดนโยบายในระดับชาติ รองปลัดกระทรวงฝ่ายวิชาการและวางแผนพัฒนา อธิบดีหรือรองอธิบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ผู้อำนวยการกองแผนงาน และผู้อำนวยการกองหรือหัวหน้าฝ่ายที่รับผิดชอบโครงการโดยตรง

2. ระดับจังหวัด ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด

เกษตรจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด และผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด

3. ระดับอำเภอหรือและตำบล ได้แก่ สาธารณสุขอำเภอ หรือตำบล เกษตรอำเภอ

หรือตำบล พัฒนาการอำเภอหรือตำบล และศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้รับผิดชอบ
การจัดโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในระดับตำบลและหมู่บ้าน (ภาคผนวก จ)

แบบสอบถามที่ต้องการให้ผู้รู้และมีประสบการณ์ช่วยพิจารณาเกณฑ์และสิ่งที่คาดหวัง

ในการประเมินผลกระทบนั้นแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม
การเมืองและสภาพจิตใจ ลักษณะเป็นรูปแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
คือในแต่ละรายการหรือตัวแปรที่ใช้วัดจะสอบถามถึงความเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะหรือพฤติกรรม
ของประชาชนที่เป็นมากที่สุด ค่อนข้างมาก ปานกลาง ค่อนข้างน้อย และน้อยที่สุดหรือไม่
เปลี่ยนแปลงเลย โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนให้เท่ากับ 5,4,3,2 และ 1 ตามลำดับ และ
กำหนดไว้ว่าตัวเกณฑ์หรือข้อคำถามมีค่ามัธยฐาน (Median) ไม่ต่ำกว่า 3.00 และค่า
พิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ไม่เกิน 1.00 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้
เสนอให้ผู้รู้และมีประสบการณ์การจัดการศึกษาออกโรงเรียนช่วยกำหนดแนวทางและเสนอแนะ
สภาพการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในอนาคตระยะ 5 - 10 ปี พ.ศ. 2530 - 2540
(ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ระยะต่อไป) ว่าสิ่งที่ควรจะเป็นที่ทำให้ประชาชนในชนบทได้รับผล
และผลกระทบตามเกณฑ์และคุณลักษณะดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว กระบวนการดำเนินงาน
ควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำมาประกอบการเสนอรูปแบบในตอนต่อไปด้วย (ภาคผนวก ข
ตอน 1)

รอบที่สอง ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้รับจากผู้ตอบทั้งหมดในรอบแรกมาหาค่ามัธยฐาน
และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ของแต่ละข้อความ แล้วส่งแบบสอบถามไปให้ผู้รู้และมีประสบการณ์
พิจารณาอีกครั้งหนึ่งโดยในครั้งนี้ได้ระบุตำแหน่งค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของ
คำตอบในแต่ละข้อของกลุ่มกับส่วนที่เป็นของผู้ตอบเองในรอบแรก เพื่อให้แต่ละคนได้พิจารณา
และทบทวนความมั่นใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะเปลี่ยนแปลงหรือยังคงไว้ซึ่งความเห็นและข้อเท็จจริงเดิม
จากการตอบในครั้งแรก พร้อมทั้งให้ระบุเหตุผลเพิ่มเติมด้วย (ภาคผนวก ข ตอน 1)

ในรอบที่สองนี้ ได้จัดส่งแบบสอบถามให้ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เฉพาะผู้ที่มีคำตอบ เบี่ยงเบนไปจากพิสัยระหว่างควอไทล์ที่เกิน 1.00 ในแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีจำนวนอยู่ 19 คน จากจำนวนที่ได้รับแบบสอบถามครั้งแรก 38 คน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์อีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่าได้ข้อคำถามที่เป็นเอกพันธ์มีความสอดคล้อง สามารถที่จะนำไปเป็นเกณฑ์การประเมินผลกระทบ จากการที่จัดหรือให้บริการโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนกับประชาชนในตำบลหมู่บ้านในช่วงปี พ.ศ. 2525 - 2529 มีจำนวน ทั้งหมด 27 ข้อ แยกเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ 6 ข้อ ด้านสังคม 7 ข้อ ด้านการเมือง 6 ข้อ และด้านจิตใจ 8 ข้อ ดังรายละเอียดจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามดังตาราง 1 และเกณฑ์ ที่ใช้ได้ที่ภาคผนวก ฉ

ตาราง 1 จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปและได้รับคืนมาแยกตามระดับของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ ในรอบที่หนึ่งและรอบที่สอง

ระดับ	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
	ส่งไป	ได้รับคืน	ส่งไป	ได้รับคืน
1. ระดับส่วนกลาง	34	32	12	11
2. ระดับจังหวัด	8	8	3	3
3. ระดับอำเภอหรือตำบล	8	8	4	3
รวม	40	38	19	17

จากตาราง 1 จะเห็นว่าการส่งแบบสอบถามในรอบแรกได้รับคืนมาร้อยละ 95 และเมื่อส่งไปอีกเป็นครั้งที่สอง ได้รับคืนมาร้อยละ 89.47 ด้วย

อนึ่ง การส่งแบบสอบถามผู้วิจัย ผู้วิจัยได้ขอความกรุณาจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ออกหนังสือรับรองและขอความอนุเคราะห์ให้ ร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลไปยังหน่วยงานและตัวบุคคลที่ผู้ตอบสังกัดอยู่ และไปติดต่อด้วย

ตนเองเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอข่ายการทำวิจัยครั้งนี้ในอันที่จะให้ได้ข้อมูลตามที่
ต้องการมากที่สุด (ภาคผนวก ข)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ที่เป็นมาตราส่วน
ประมาณค่าทั้ง 2 รอบของเทคนิคเคสพาย ใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

1. หาค่ามัธยฐานของข้อมูลที่ใช้จัดกลุ่มใช้สูตร (Wynne. 1982 : 47)

$$Md_n = l_{rl} + \left[\frac{.5N - \sum fb}{f_w} \right] i$$

เมื่อ Md_n แทน ค่ามัธยฐาน

l_{rl} แทน ค่าขอบเขตจำนวนจริงค่าสุดของชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณของ
ค่ามัธยฐานตกอยู่

N แทน จำนวนข้อมูล

$\sum fb$ แทน ผลรวมของความถี่ก่อนถึงชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณของค่ามัธยฐาน

f_w แทน ความถี่ของชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณค่ามัธยฐาน

i แทน ช่วงของชั้นคะแนน

2. หาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ใช้สูตร

$$IQR = Q_3 - Q_1 \quad (\text{Wynne. 1982 : 63})$$

เมื่อ IQR แทน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

Q_1 แทน ค่าควอไทล์ที่หนึ่ง

Q_3 แทน ค่าควอไทล์ที่สาม

$$\text{และ } Q_1 = lr1 + \left(\frac{.25N - \Sigma fb}{fw} \right) i$$

$$Q_3 = lr1 + \left(\frac{.25N - \Sigma fb}{fw} \right) i$$

เมื่อ $lr1$ แทน ค่าขอบเขตจำนวนจริงต่ำสุดของชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณของ
ควอไทล์ที่หนึ่งหรือที่สาม

N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

Σfb แทน ผลรวมของความถี่ก่อนถึงชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณควอไทล์ที่หนึ่ง
หรือที่สาม

fw แทน ความถี่ของชั้นคะแนนที่มีค่าประมาณของควอไทล์ที่หนึ่งหรือที่สาม

i แทน ช่วงของชั้นคะแนน

3. ในกรณีประเมินผลกระทบที่เกิดกับชุมชน จะใช้เกณฑ์ส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ
ตัวแปรทางด้านสังคมและการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้
กำหนดไว้ คือเกณฑ์จาก ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และเกณฑ์การประเมินระดับการ
พัฒนาของหมู่บ้าน (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2528 : 60 - 71) ซึ่ง
ได้เก็บข้อมูลไว้เมื่อตอนเริ่มต้นแผนพัฒนา และหลักเกณฑ์การตัดสินการประกวดหมู่บ้านพัฒนา
ระดับเขตประจำปี 2528 - 2529 (กรมพัฒนาชุมชน 2529 : 1 - 13)

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลกระทบ ในการประเมินผลกระทบโครงการศึกษานอกโรงเรียน
มีรายละเอียดแต่ละตอน ดังนี้

2.1 ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยเป็นประชาชนใน
ตำบลหมู่บ้าน ที่มีการจัดโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงาน 4
กระทรวงหลัก ตามแผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

การเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling)
ในการเลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ (Cochran. 1977 : 286 ; Kidder. 1981 :
436 - 438)

2.1.1 การเลือกพื้นที่ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

โดยเลือกจังหวัดในภาคกลางของประเทศ 2 จังหวัด คือ จังหวัดราชบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากบริเวณพื้นที่ของสองจังหวัดดังกล่าวในเขตเกษตรกรรมแบบเขตเกษตรดั้งเดิม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งสอดคล้องกับอาชีพของคนไทยที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทมากกว่าร้อยละ 85 ก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่นกัน (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงาน 2524 : 147) และเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ทั้ง 4 กระทรวงหลัก (แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2526 - 2529)

2.1.2 การเลือกหมู่บ้าน เมื่อได้จังหวัดกลุ่มเป้าหมายแล้วการคัดเลือก

หมู่บ้านได้สุ่มหมู่บ้านจากอำเภอ จังหวัดละ 2 อำเภอ และอำเภอละ 3 หมู่บ้าน โดยพิจารณาแบ่งหมู่บ้านออกเป็นประเภท (Category) 3 ประเภทคือ หมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลัง แล้วเลือกสุ่มอำเภอละ 3 หมู่บ้าน ทั้งนี้ในแต่ละอำเภอจะมีประเภทของหมู่บ้านครบทั้งสามประเภทและได้เลือกหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเดียวกันด้วย จึงได้หมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแยกเป็นหมู่บ้านก้าวหน้า 4 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านปานกลาง 4 หมู่บ้าน และหมู่บ้านล้าหลัง 4 หมู่บ้าน รวมทั้งหมดได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 12 หมู่บ้าน การจัดแบ่งประเภทของหมู่บ้านใช้ข้อมูลจากการสำรวจ กชช. 2 ค. ที่กระทรวงมหาดไทย และศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบท สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2527

2.1.3 การเลือกครัวเรือนและผู้รับและไม่ได้รับบริการ ในแต่ละหมู่บ้านที่

เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้เลือกสุ่มประชาชนผู้รับและไม่ได้รับบริการครัวเรือนละ 1 คน โดยที่เมื่อรวมจำนวนผู้รับและไม่ได้รับบริการแล้วจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนคนที่มีอยู่จริงในแต่ละหมู่บ้าน จึงได้กลุ่มตัวอย่างจากจำนวน 1,210 ครัวเรือนใน 12 หมู่บ้าน แยกเป็นผู้รับบริการจำนวน 339 คน และผู้ไม่ได้รับบริการ จำนวน 214 คน รวมทั้งสิ้น 553 คน

ตาราง 2 ลักษณะของข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวน	
		ผู้รับบริการ	ผู้ไม่ได้รับบริการ
<u>- ราชบุรี</u>			
หมู่ที่ 1 หนองไร่ ^{1/}	155	46	14
หมู่ที่ 5 หนองโสน ^{2/}	103	26	14
หมู่ที่ 11 หนองวัวคำ ^{3/}	230	32	37
หมู่ที่ 1 ปากท่อ ^{1/}	169	47	17
หมู่ที่ 7 พุแค ^{2/}	145	40	17
หมู่ที่ 10 หนองตาเน็ด ^{3/}	103	15	13
<u>- พระนครศรีอยุธยา</u>			
หมู่ที่ 1 สาคี่ ^{1/}	67	26	17
หมู่ที่ 6 ไทรน้อย ^{2/}	48	28	16
หมู่ที่ 9 ห้วยลี ^{3/}	16	11	9
หมู่ที่ 5 ทางหลวง ^{1/}	90	33	22
หมู่ที่ 7 ลำโพธิ์ทอง ^{2/}	90	28	22
หมู่ที่ 2 หมู่ลาว ^{3/}	34	7	13
รวม	1,210	339	214

^{1/} หมู่บ้านก้าวหน้า, ^{2/} หมู่บ้านปานกลาง, ^{3/} หมู่บ้านล้าหลัง

2.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้กำหนดตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

2.2.1 ตัวแปรด้านผลผลิต เป็นผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์โดยทั่วไป

ของโครงการในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจำแนกออกเป็น

2.2.1.1 ความรู้และความเข้าใจ คือความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่ประชาชนได้รับบริการและการศึกษาอบรมจากโครงการการศึกษานอกโรงเรียน

2.2.1.2 ความสามารถและการนำไปใช้ คือความสามารถในการประพฤติปฏิบัติที่มีความชำนาญในสาขาที่ได้รับบริการและการศึกษาอบรม ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการพัฒนาอาชีพและในชีวิตประจำวันของตนเอง

2.2.1.3 ทักษะ คือความนึกคิดและคุณลักษณะที่ดีตัวที่มีต่อการจัดกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกโรงเรียน

2.2.2 ตัวแปรด้านผลกระทบ เป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ได้รับบริการจากโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่ตัวบุคคลและชุมชนโดยพิจารณาผลกระทบที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การเพิ่มผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพ การลดรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ การเข้าใจระบบการตลาดและการจัดการในการประกอบอาชีพ และการประกอบอาชีพรองในยามว่างหรือฤดูแล้ง

2.2.2.2 ด้านสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน การสำนึกและการปฏิบัติในหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อนโยบายรัฐที่รณรงค์ในหมู่บ้าน การดูแลและรับผิดชอบต่อการใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์ร่วมกัน การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำและหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง การให้การช่วยเหลือปกป้องและดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น

2.2.2.3 ด้านการเมือง ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชน การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศของรัฐที่แจ้งให้ทราบ การปกป้องและรักษาสีทิวทัศน์ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย การเข้าใจบทบาทของการอยู่ร่วมกันในสังคม และการเข้าร่วมประชุมชี้แจงที่จัดมีขึ้นในชุมชน

2.2.2.4 ด้านสภาพจิตใจ ได้แก่ การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิต การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อการดำรงชีวิต การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอน การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหา การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น การรวมกลุ่มหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน และการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเองและชุมชน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยยึดจุดมุ่งหมายของการวิจัย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาในโรงเรียนในแผนและกรอบนโยบายการพัฒนาชนบทและเกณฑ์การประเมินผลกระทบที่ได้รับรวบรวมและจัดทำขึ้นในตอนต้นที่หนึ่ง โดยดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.3.1 ศึกษาเอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและประเมินผลกิจกรรมและโครงการการศึกษาในโรงเรียน ที่กระทำกับกลุ่มเป้าหมายในชนบทเพื่อนำมาประมวลสร้างเป็นข้อคำถาม

2.3.2 จัดทำแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์และการสังเกตแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและตรวจดูความถูกต้องของเครื่องมือ ทั้งที่เป็นประเภทเลือกตอบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และชนิดปลายเปิดเพื่อศึกษาข้อมูลด้านคุณภาพโดยแยกเป็นดังนี้ (ภาคผนวก ข ตอน 3 - 4)

2.3.2.1 แบบสำรวจสภาพหมู่บ้าน (ชุมชน) ประกอบไปด้วย การสำรวจข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ แบบวัดนี้ได้อาศัยข้อมูลเดิมซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยรวบรวมข้อมูลไว้ มาจัดสร้างเป็นข้อคำถามเพื่อจะได้นำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในข้อ 3 ตอนที่หนึ่ง

นอกจากนี้ ในช่วงท้ายของแบบสอบถามได้เพิ่มเติมข้อมูลว่าตั้งแต่มีโครงการการศึกษาในโรงเรียนเข้ามาจัดในหมู่บ้านแล้ว (ในช่วง 3 - 4 ปี) ประชาชนโดยภาพรวมในหมู่บ้านมีสภาพการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในทางที่ดีหรือไม่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง อาทิ ความร่วมมือต่อ

การพัฒนาหรือทำกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและทัศนคติและความเป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข ความต้องการในการพัฒนาชีวิตและสังคม ตลอดจนสภาพของหมู่บ้านและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นต้น แบบสอบถามชุดนี้จะเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละฝ่าย และผู้นำในหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านร่วมประชุม และอภิปรายอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นจริงมากที่สุด (ภาคผนวก ข 2)

2.3.2.2 แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ผู้รับและไม่ได้รับบริการ

แบบสัมภาษณ์นี้แยกเป็น 2 ฉบับ ฉบับผู้รับบริการและผู้ไม่ได้รับบริการ การสร้างแบบสอบถามชุดนี้ได้อาศัยวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อมูล พร้อมทั้งความคิดเห็นจากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการกำหนดตัวแปรและเกณฑ์ในการวัดผลกระทบจากตอนที่หนึ่ง โดยจัดข้อคำถามให้สัมพันธ์กัน และแยกแบบสอบถามแต่ละฉบับออกเป็น 3 ตอนย่อย ๆ คือ ตอนที่หนึ่ง ได้แก่ข้อมูลเบื้องต้น เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในครัวเรือน อาชีพ เป็นต้น ตอนที่สอง เป็นการสอบถามสภาพการเข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการ การศึกษานอกโรงเรียน และตอนที่สาม เป็นผลที่ได้ทั้งผลผลิตและผลกระทบจากการเข้าร่วมโครงการโดยแยกเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ

นอกจากนี้ทุกชุดของแบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล หรือครัวเรือนมีบันทึกการสังเกตจากสิ่งที่พบเห็นในระหว่างการสอบถาม เช่นฐานะทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัย อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพความเป็นอยู่ ได้แก่ ความสะอาดและการจัดที่อยู่อาศัย ของใช้และเครื่องแต่งกาย ตลอดจนอุปกรณ์ภายในบ้าน เป็นต้น (ภาคผนวก ข)

2.3.3 เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสิ่งที่ต้องการจะวัดของแบบสัมภาษณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำเครื่องมือทั้งหมดไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่ไม่ได้รับเลือกไว้ใช้จริงที่จังหวัดเดียวกันคือที่ อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรี และอำเภอสวนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน หมู่บ้านละ 20 คน มีจำนวนทั้งผู้รับและไม่ได้รับบริการรวมเป็น 40 คน การทดลองนี้เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อมูลและปรัชญาของแบบสัมภาษณ์แล้วนำมาปรับปรุง เรียบเรียงถ้อยสำนวน ความหมาย ตลอดจนเรียงลำดับข้อให้มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง และในส่วนของ

การประเมินผลกระทบทั้ง 4 ด้าน เมื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นจากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient alpha) ในครั้งนี้มีค่าเท่ากับ 0.9013 (และเมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลจริงทั้งหมดมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9587)

2.4 วิธีการและขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้แทนของ 4 กระทรวงหลักทั้งในระดับจังหวัด และอำเภอ และตำบล ในส่วนของตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย พัฒนาการตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล ผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการในระดับตำบลและกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกและช่วยรวบรวมข้อมูลในระดับครอบครัวและหมู่บ้าน โดยอาศัยแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอที่ได้ระบุ โครงการ กิจกรรม วิธีการดำเนินงาน และ เป้าหมายพื้นที่ของแต่ละโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดและให้บริการทางการศึกษานอกโรงเรียน ตามที่กำหนดไว้ สำหรับขั้นตอนการเก็บข้อมูลมีดังต่อไปนี้

2.4.1 วางแผนดำเนินการสัมภาษณ์และติดต่อขออนุญาตเข้าทำการสำรวจ ข้อมูลในตำบลและหมู่บ้านที่คัดเลือกไว้ โดยประสานงานผ่านทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดทั้ง 2 จังหวัด พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากกระทรวงทั้งสี่ให้มีหนังสือแจ้งให้หน่วยงาน ในระดับพื้นที่ที่สังกัดอยู่ด้วย

2.4.2 ก่อนเข้ารวบรวมข้อมูล ณ หมู่บ้านใด ผู้วิจัยได้เข้าไปประสานงาน กับผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านก่อน พร้อมรวบรวมข้อมูลที่เป็นแบบสำรวจชุมชน เพื่อตรวจสอบ จำนวนครัวเรือน สภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนว่ามีโครงการใดที่จัดลงใน หมู่บ้านบ้างและมีผู้ใดหรือครอบครัวใดที่ได้รับและไม่ได้รับบริการ เพื่อจัดผู้สัมภาษณ์รวบรวม ข้อมูลตามเป้าหมายที่ต้องการ อีกทั้งเป็นการยืนยันให้แน่ใจว่าได้มีการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างแท้จริง

2.4.3 ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นนักศึกษาของวิทยาลัยครูที่เรียน วิชาเอกการศึกษานอกระบบโรงเรียน และได้ศึกษาวิชาการระเบียบวิธีการวิจัยเบื้องต้นมาแล้ว จำนวน 5 คน และนักวิจัยของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอีก 5 คน รวมกับผู้วิจัยด้วยเป็น 11 คน ออกรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล ครัวเรือน

และหมู่บ้านระหว่างวันที่ 5 มกราคม 2530 ถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2530 (รายชื่อผู้ช่วยรวบรวมข้อมูลและผู้สัมภาษณ์อยู่ที่ภาคผนวก ๘ หน้า 3๑๑)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นิเทศและชักชวนความเข้าใจกับพนักงานสัมภาษณ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะและข้อพึงระวังในการรวบรวมข้อมูลได้ตรงสภาพเป็นจริงให้มากที่สุดและได้มีการตรวจสอบประเด็นของข้อคำถามที่ใช้วัดผลกระทบ โดยจัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในช่วงเช้าและบ่ายของทุกวันเพื่อออกเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อเป็นการตรวจทานข้อมูลที่ได้ว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่ประชาชนและชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการได้รับบริการจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียน

สำหรับการเก็บข้อมูลแบบสำรวจชุมชน ในภาพรวมของหมู่บ้านได้มีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งตัวบุคคลและชุมชน ซึ่งต้องใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประเมินแบบมีส่วนร่วมเข้ามาช่วย แต่ผู้วิจัยมีข้อจำกัดด้านเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้นการเก็บข้อมูลชุมชนในลักษณะนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการนัดหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชนมาประชุมอภิปรายแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้ได้ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงเมื่อได้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทั้งในทางที่ดีและไม่ดีให้มากที่สุด นอกจากนี้ในระหว่างรวบรวมข้อมูลภาคสนามได้เชิญเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วยสาธารณสุขตำบล พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล และครูประถมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้รู้สภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งบุคคลและชุมชนในหมู่บ้านเป็นอย่างดี มาร่วมนำทางพร้อมทั้งให้ข้อมูลดังกล่าวเพิ่มเติมด้วย

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

2.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ปลายปิด เช่น มาตรการส่วนประมาณค่าคะแนนที่กำหนดขึ้น ได้วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวน

สูตรหาค่าเฉลี่ย $\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$ (Ferguson. 1976 : 44)

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	ΣX	แทน	คะแนนรวมทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนทั้งหมด

สูตรการหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$S = \sqrt{\frac{N\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}} \quad (\text{Ferguson. 1976 : 64})$$

เมื่อ	S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	ΣX^2	แทน	ผลบวกของคะแนนยกกำลังสอง
	ΣX	แทน	คะแนนรวมทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนทั้งหมด

2.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิดและข้อมูลจากการสังเกต ผู้วิจัยได้ตรวจสอบหาความถี่ของคำตอบที่ซ้ำกันได้ เสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยายและมีค่าความถี่และร้อยละประกอบกันไป

2.5.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient)

สูตร $\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{S_i^2}{S_t^2} \right)$ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ 2527 : 24
(อ้างอิงมาจาก Cronbach)

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ
	S_i^2	แทน	ค่าความแปรปรวนในแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของข้อคำถามทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนข้อ

2.5.4 การวิเคราะห์อื่น ๆ เช่น การทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม (t - test) และ 2 กลุ่มขึ้นไป (ANOVA) รวมทั้งการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSSX.

ขั้นตอนที่ 3 การเสนอรูปแบบและแนวทาง การเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนที่เหมาะสมมีดังนี้

ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิจัยในขั้นตอนที่หนึ่งและสองมาใช้ในการกำหนดโครงสร้างและยุทธวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท โดยที่หน่วยงานทั้ง 4 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะผนึกกำลังเพื่อการบริหาร ประสานงาน และจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมโดยพิจารณาในด้านนโยบาย วัตถุประสงค์ การจัดโครงการและกิจกรรม การกำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำกรอบและแนวการดำเนินงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) และช่วงแผนระยะต่อไป โดยมีวิธีการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสารตามนโยบายและแนวทางที่ได้ดำเนินการมาแล้วในช่วงแผนพัฒนา ระยะที่ 5 และแนวโน้มที่จะดำเนินงานในช่วงแผนระยะต่อไป

3.2 ผนวกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไปกับแบบสอบถามในขั้นตอนที่ 1 ที่สอบถาม ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ของ 4 กระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนใน พื้นที่ชนบทเพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมากำหนดรูปแบบและแนวการดำเนินงานต่อไป

3.3 สัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายในระดับส่วนกลาง จังหวัดและอำเภอ และเจ้าหน้าที่ ที่เป็นตัวแทนของ 4 กระทรวงหลักในระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดรูปแบบ และโครงการที่เหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่ชนบท

3.4 สร้างรูปแบบโดยใช้ผลที่ได้จากการประเมินในขั้นตอนที่ 2 ความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะจากขั้นตอนที่ 1 และผลการสัมภาษณ์ในข้อ 3.3 มาผนวกกันจัดเป็นมาตรการ และดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบทของประเทศ

3.5 ตรวจสอบความเป็นไปของมาตรการและแนวการดำเนินงาน โดยใช้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ข้อจำกัดจากผู้กำหนดนโยบายและเจ้าของโครงการกับผู้ปฏิบัติงาน ในภาคสนามของหน่วยงานทั้ง 4 กระทรวงหลักเป็นหลักในการพิจารณา

3.6 เสนอรูปแบบและแนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในการพัฒนา
ชนบท

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่คือ การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การประเมินผลกระทบและการเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบท ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่หนึ่ง การกำหนดเกณฑ์การประเมิน

จากการที่ส่งแบบสอบถามให้ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์การจัดการศึกษาออกโรงเรียน กำหนดเกณฑ์การประเมินในลักษณะที่ควรจะเป็นหรือสิ่งที่ประชาชนผู้รับบริการจากโครงการ และกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ควรได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ โดยใช้หลักและเทคนิคการวิเคราะห์แบบเคสฟายได้คุณลักษณะที่ใช้วัด 27 ข้อ (ดังภาคผนวก ฉ) และจากคุณลักษณะหรือตัวแปรย่อยจากทั้งหมด 4 ด้าน ที่สามารถกำหนดเป็นเกณฑ์การประเมิน ผลกระทบในครั้งนี้เมื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) ปรากฏผลดังต่อไปนี้ (ตาราง 1 ภาคผนวก ก)

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 3.18$,
S = 0.73)

1.2 การลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตรประจำวัน ($\bar{X} = 2.95$,
S = 0.90)

1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี ($\bar{X} = 2.74$,
S = 0.83)

1.4 การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ($\bar{X} = 3.79$,
S = 0.70)

1.5 ความเข้าใจระบบการตลาดและการจัดการในการประกอบอาชีพ

($\bar{X} = 3.47$, $S = 0.65$)

1.6 การประกอบอาชีพรองในยามว่างหรือในฤดูแล้งเพื่อเพิ่มรายได้และ

ลดรายจ่ายของตนเองและครอบครัว ($\bar{X} = 3.68$, $S = 0.70$)

2. ผลกระทบด้านสังคม ได้แก่

2.1 การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน

($\bar{X} = 3.74$, $S = 0.64$)

2.2 การสำนึกและปฏิบัติในหน้าที่และภาระกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน

($\bar{X} = 3.61$, $S = 0.76$)

2.3 การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อนโยบายรัฐที่รณรงค์ให้มีขึ้นในหมู่บ้าน

($\bar{X} = 3.76$, $S = 0.68$)

2.4 การดูแลรักษาและรับผิดชอบต่อการใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์

ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.55$, $S = 0.65$)

2.5 การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำและ

หลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 3.66$, $S = 0.71$)

2.6 การช่วยเหลือปกป้องดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่ใน

ชุมชน ($\bar{X} = 3.47$, $S = 0.60$)

2.7 ความมีระเบียบและวินัยต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 3.71$, $S = 0.61$)

3. ผลกระทบด้านการเมือง ได้แก่

3.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 3.82$,

$S = 0.65$)

3.2 การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชน

($\bar{X} = 3.58$, $S = 0.68$)

3.3 การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศทางราชการใด ๆ ที่

แจ้งให้ทราบ ($\bar{X} = 3.68$, $S = 0.62$)

- 3.4 การปกป้องและรักษาสีหน้าหน้าที่ของตนเองและสังคมตามระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.82, S = 0.69$)
- 3.5 ความเข้าใจบทบาทของการอยู่ร่วมในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.74, S = 0.64$)
- 3.6 การเข้าร่วมประชุมชี้แจงที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน ($\bar{X} = 3.63, S = 0.79$)
4. ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ ได้แก่
- 4.1 การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ($\bar{X} = 3.82, S = 0.65$)
- 4.2 การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงตนในสังคม ($\bar{X} = 3.76, S = 0.63$)
- 4.3 การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ($\bar{X} = 3.47, S = 0.73$)
- 4.4 การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาเพื่อดำรงชีวิตในสังคมและสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 3.61, S = 0.76$)
- 4.5 การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.79, S = 0.66$)
- 4.6 การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.90, S = 0.61$)
- 4.7 การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.79, S = 0.66$)
- 4.8 การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสียดสีที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ($\bar{X} = 3.26, S = 0.64$)

เมื่อรวมคะแนนของตัวแปรย่อยแต่ละด้านแล้ว แล้วหาค่าเฉลี่ยอีกครั้งหนึ่งโดยให้นำหนักแต่ละข้อเท่ากันพบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 ผลกระทบด้านสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ผลกระทบด้านการเมืองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 ผลกระทบ

ด้านสภาพจิตใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 และเมื่อรวมกันทุก ๆ ด้านแล้วมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.59 หากเมื่อนำมาพิจารณาความหมายของเกณฑ์วิเคราะห์จากการที่กำหนดว่า

1.00 - 1.50	หมายความว่า ไม่มีการปฏิบัติและไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง
1.51 - 2.50	หมายความว่า มีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงน้อย
2.51 - 3.50	หมายความว่า มีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงปานกลาง
3.51 - 4.50	หมายความว่า มีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
4.51 - 5.00	หมายความว่า มีการปฏิบัติทุกครั้งและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์แสดงว่า การจัดสร้างเกณฑ์มาตรฐานสัมบูรณ์ (absolute standard or standard excellence) โดยอาศัยข้อมูลจากผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยตรงเพื่อจะนำไปตัดสินหรือเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริงกับผู้รับบริการจากโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่อาศัยอยู่ในภาคชนบท เมื่อพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดทุกด้านแล้วแสดงว่าประชาชนที่รับบริการควรจะมีการปฏิบัติและเกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ค่อนข้างมากยกเว้นผลกระทบด้านเศรษฐกิจผู้รับบริการควรจะได้มีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงเพียงแคปานกลางเท่านั้น

เมื่อพิจารณาแยกเป็นแต่ละตัวแปรหรือพฤติกรรมย่อย ๆ แล้วพบว่าพฤติกรรมด้านการเพิ่มผลผลิตและรายได้ การลดรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน การมีรายได้เหลือเป็นตัวเงิน การเข้าใจระบบการตลาดและการจัดการ การให้การช่วยปกป้องดูแลความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน การแสดงออกการแก้ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอน การละอ่อนบายมุขและสิ่งเสียดสีที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน เกณฑ์อยู่ในระดับเพียงต้องการให้ผู้รับบริการประพฤติปฏิบัติและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ส่วนที่เหลือต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากและปฏิบัติเกือบเป็นประจำด้วย

อนึ่ง เกณฑ์ที่เตรียมไว้นี้ จะนำไปใช้เปรียบเทียบกับสิ่งให้ผู้รับบริการได้มีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงจริงหลังจากได้เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้มีการรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการวิเคราะห์ในตอนที่สองต่อไป

ตอนที่สอง การประเมินผลกระทบ

การวิเคราะห์ผลการประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) จะกล่าวถึงในเรื่องสภาพการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้รับและไม่ได้รับบริการ สภาพความรู้ความเข้าใจความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติของประชาชนในชนบทที่ได้รับบริการ สาเหตุการตัดสินใจของประชาชนในชนบทที่เลือกและเข้าร่วมโครงการการศึกษาผลกระทบของการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของประชาชน ครอบครัวและชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ การเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการและปัจจัยด้านผลผลิตที่มีผลต่อผลกระทบของประชาชนที่รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ผลของการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา หมู่บ้านแต่ละประเภทคือหมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลัง มีโครงสร้างทางด้านจำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมไม่มากนัก กล่าวคือทุกหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีอัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.27 และมีจำนวนครัวเรือนเพิ่ม เฉลี่ยร้อยละ 10.41 โดยที่หมู่บ้านปานกลางมีอัตราการเพิ่มมากที่สุด รองลงมาหมู่บ้านก้าวหน้า ส่วนหมู่บ้านล้าหลังนั้นเพิ่มน้อยที่สุดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรพบว่าหมู่บ้านก้าวหน้าและหมู่บ้านปานกลางมีผู้ย้ายถิ่นถาวรออกหมู่บ้านน้อยมากหรือไม่มีเลยในบางหมู่บ้าน แต่ว่ามีคนย้ายเพื่อออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเป็นการชั่วคราวไม่เกินหนึ่งปี มีเป็นจำนวนค่อนข้างมากในทุกประเภทหมู่บ้าน (เฉลี่ยร้อยละ 7.06) ผู้ที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านดังกล่าวส่วนมากอยู่ในวัยหนุ่มสาว เพื่อไปรับจ้างหารายได้เป็นครั้งคราวในฤดูหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นเวลา 3 - 6 เดือนในรอบปีการเพาะปลูกสถานที่ไปทำงานเพื่อหารายได้ในฤดูว่างงาน ส่วนใหญ่เป็นกรุงเทพมหานครและตัวจังหวัด (ตาราง 24 ภาคผนวก ก)

เกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของหมู่บ้าน เมื่อแยกเป็นแต่ละด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลที่กระทรวงมหาดไทยได้สำรวจไว้ในปี 2526 - 2527 (กชช. 2 ค.) ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์เป็น 3 ระดับคือระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ ระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย (ปานกลาง) และระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (สมควรพิจารณาปรับปรุงสภาพดังกล่าว) ปรากฏว่ามีสภาพการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ครัวเรือนทั้งหมดบ้านก่าวหน้า ปานกลาง และลำหลัง จะมีการประกอบอาชีพมากกว่า 2 อย่างขึ้นไปคือทำนาและทำไร่ หรือทำนาและรับจ้างหรือทำไร่และรับจ้าง เป็นต้น ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม (มากกว่าร้อยละ 70) รองลงมารับจ้างการเกษตรและรายได้จากการรับจ้างวันละ 50 บาท เท่ากันทุกหมู่บ้าน สำหรับรายได้จากการประกอบอาชีพหมู่บ้านก่าวหน้าและปานกลางจะพอกินพอใช้ ส่วนหมู่บ้านลำหลังยังคงค่อนข้างขาดทุน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการลงทุนการผลิตจำเป็นต้องกู้เงินมาใช้ล่วงหน้าก่อน ประกอบกับในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมาราคาผลผลิตอยู่ในขั้นต่ำโดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพทำนา ส่วนฐานะของแต่ละครอบครัวในหมู่บ้านถ้าเป็นหมู่บ้านก่าวหน้ากับปานกลางแล้วจะพออยู่พอกิน ส่วนหมู่บ้านลำหลังค่อนข้างยากจนอยู่เหมือนเดิม

เมื่อเปรียบเทียบกับ 3 - 4 ปีที่ผ่านมาพบว่าผลผลิตจากการประกอบอาชีพมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นแต่รายได้เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนแล้วไม่พอเพียงกับค่าเช่าและต้นทุนที่ลงไป ดังนั้นทั้งหมู่บ้านก่าวหน้า ปานกลาง และลำหลังมีระดับการพัฒนาไม่แตกต่างจากเดิมในด้านนี้

1.2 ด้านสังคม แยกเป็นดังนี้

1.2.1 ด้านการศึกษา ทุกหมู่บ้านสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับเมื่ออายุถึงเกณฑ์ได้ทุกครัวเรือน แต่อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในระดับต่ำเพราะต้องอาศัยแรงงานจากบุคคลในครัวเรือนเพิ่มขึ้น เพื่อผ่อนภาระค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาและทำไร่ นอกจากนี้เกือบทุกหมู่บ้านสามารถจัดแหล่งที่อ่านหนังสือเองได้ แต่การใช้บริการอยู่ในอัตราต่ำโดยเฉพาะหมู่บ้านปลุกบ้านเป็นหย่อม ๆ กระจุกกระจายอยู่ตามพื้นที่ที่ทำมาหากินอยู่เป็นของตนเอง

1.2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนา หมู่บ้านก้าวหน้าและปานกลาง มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกองทุนโดยการริเริ่มของชุมชนเอง มีกองทุนและจัดสรรผลประโยชน์เพื่อสมาชิก แต่หมู่บ้านล้าหลังไม่ได้ดำเนินการ สำหรับหมู่บ้านก้าวหน้าสามารถจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรได้อย่างน้อย 2 กลุ่มขึ้นไปด้วย

1.2.3 ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนใหญ่ไปรับการรักษาที่สถานีนอานามัยและโรงพยาบาลในตำบลอำเภอและจังหวัด สำหรับมารดาจะได้รับการทำคลอดจากผดุงครรภ์และพยาบาล และเด็กเกือบทุกคนจะได้รับการฉีดวัคซีน กล่าวได้ว่าจำนวนเด็กที่ตายอายุ 0 - 5 ปีมีน้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมด้านสาธารณสุขสามารถเข้าถึงประชาชนทุกครัวเรือนเกี่ยวกับสภาพการวางแผนครอบครัวพบว่าหมู่บ้านปานกลางและก้าวหน้ามีการคุมกำเนิดเกือบทุกครอบครัว ส่วนหมู่บ้านล้าหลังมีน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละหมู่บ้าน

1.2.4 ด้านความปลอดภัยและอาชญากรรม เกี่ยวกับคดี อาชญากรรมในหมู่บ้านเกือบไม่ปรากฏ แต่มีคดีด้านการปล้นทรัพย์บ้างบางรายในหมู่บ้านปานกลางและล้าหลังซึ่งรวมกันแล้วในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาจำนวนเพียง 7 ครั้ง

1.3 ด้านการเมือง ทุกหมู่บ้านมีอัตราการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65 นับว่าเป็นอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศและประชาชนในหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือการดำเนินการของรัฐบาลที่จัดในหมู่บ้านค่อนข้างดี มีการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ยกเว้นครอบครัวหรือผู้ที่มีความจำเป็นต้องไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ

1.4 ด้านสภาพจิตใจ ส่วนใหญ่ของชาวบ้านมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันในระดับปานกลาง ในหมู่บ้านมีการประชุมปรึกษาหารือและจัดอภิปรายร่วมกันบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนใหญ่จะส่งผู้แทนมาเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันหรือจัดให้มีในหมู่บ้านที่มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้งจะเป็นการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเท่านั้น ในส่วนของการปฏิบัติศาสนกิจและร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นแล้ว ส่วนใหญ่จะปฏิบัติและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับการใช้จ่ายเพื่อจัดงานประเพณีต่าง ๆ เช่น การบวชนาค การทำบุญบ้าน การจัดงานแต่งงาน และงานศพ เป็นต้นนั้นทุกหมู่บ้านและครัวเรือนยังมีคปฏิบัติที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ส่วนจะจัดได้ใหญ่โตแค่ไหนนั้นจะขึ้นอยู่กับฐานะและสภาพของงานที่จัดอีกด้วย

หนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับการพัฒนาแล้วทั้งหมู่บ้านก้าวหน้าและหมู่บ้านปานกลาง ตัวชี้วัดด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัยและการเมืองจะสูงกว่าระดับเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ แต่กิจกรรมด้านการพัฒนา และด้านสภาพจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับหมู่บ้านล้าหลังสภาพด้านการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม การร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับต่ำหรือไม่ค่อยร่วมกันนั่นเอง

สรุปได้ว่าสภาพความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านโดยภาพรวมหมู่บ้านปานกลางมีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หมู่บ้านล้าหลังแทบจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ส่วนหมู่บ้านก้าวหน้ามีการเปลี่ยนแปลงน้อยและปัจจัยที่ได้มีการสัมผัสและสังเกตสำหรับหมู่บ้านก้าวหน้าจะเท่าและหรือสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านดังกล่าวได้รับการดูแลเอาใจใส่จากภาครัฐตลอดมา สาเหตุส่วนหนึ่งหมู่บ้านก้าวหน้าจะมีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาอยู่ เช่น สภาพเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้าน การคมนาคมสะดวก มีสถานที่ราชการ แหล่งให้ความรู้และการป้องกันรักษา เช่น โรงเรียน สถานอนามัย ศูนย์พัฒนาต่าง ๆ วัด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีผลทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นง่ายและสะดวกต่อการรับบริการมากกว่าหมู่บ้านปานกลางและล้าหลัง อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกตพบประชาชนในหมู่บ้านปานกลางจะมีความตื่นตัวและตื่นรนเพื่อจะพึ่งพาตนเองในการที่จะพัฒนาทั้งครอบครัวและชุมชนให้มีระดับทัดเทียมกับหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาแล้วต่อไป

จากการที่ได้สนทนาและอภิปรายอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดีและไม่ดีหลังจากได้มีการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

ก. ความร่วมมือของประชาชนต่อการพัฒนากิจกรรม ในทางที่ดีพบว่าประชาชนมีการรวมกลุ่มร่วมประชุมชี้แจงและหารือเป็นครั้งคราว สำหรับการอบรมกลุ่มวิชาชีพได้มีการผลิตผลงานของกลุ่มในบางหมู่บ้าน ส่วนในทางที่ไม่ดีพบว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหรือการเข้าร่วมกลุ่มจะมีปฏิริยาต่อต้าน และอีกส่วนเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการแล้วไม่ได้รับผลประโยชน์ต่อตนเองเท่าที่ควร เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเภทของหมู่บ้านพบว่า หมู่บ้านก้าวหน้าและหมู่บ้านปานกลางมีความร่วมมือต่อกิจกรรมของรัฐที่จัดลงไปเป็นอย่างดี แต่หมู่บ้านล้าหลังมี

การร่วมมือกันบ้าง ทั้งนี้เนื่องมาจากฐานะเศรษฐกิจที่ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดลงในหมู่บ้านประเภทล้าหลังในแต่ละปีมีจำนวนน้อยกว่าด้วย

ข. ความเชื่อและทัศนคติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ ในทางที่ตีพบว่าประชาชนทุกหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านประเภทก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านของตนเอง และคิดว่าสามารถจะนำความรู้ และทักษะไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มผลผลิตและรายได้ สำหรับความเชื่อในโชคลางที่มีอยู่ในอดีตลดน้อยลงไป ส่วนในทางที่ไม่ดี เมื่อได้ศึกษาปรากฏว่าไม่พบ

ค. การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข ในทางที่ตีพบว่าประชาชนให้ความสนใจและปฏิบัติตามคำแนะนำที่ถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปฏิบัติงานของอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (พสส.) ได้ช่วยให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวในการรักษาพยาบาลมากขึ้น เมื่อเจ็บป่วยหรือมีโรคภัยแรงประชาชนในหมู่บ้านก็ไปปรึกษาและรับการรักษาจากสถานอนามัยและโรงพยาบาลที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง สำหรับสิ่งที่เกิดขึ้นในทางไม่ดี ได้แก่ความเชื่อในการพยาบาลรักษาโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านประเภทก้าวหน้ามักชอบไปรักษาในตัวเมืองหรือโรงพยาบาลใหญ่ ๆ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากการคมนาคมสะดวกและการบริการของสถานอนามัยในตำบลหมู่บ้านด้วย ส่วนประชาชนในหมู่บ้านประเภทปานกลางและล้าหลังยังต้องอาศัยสถานอนามัยประจำตำบลและการบริการรักษาจากโครงการสาธารณสุขมูลฐาน เช่น บัตรสุขภาพ กองทุนยา เป็นต้น

ง. ความต้องการและความคาดหวังในชีวิตและสังคม ในทางที่ตีพบว่าประชาชนคาดว่าจะต้องมีเจ้าหน้าที่ของทางการเข้าไปให้ความช่วยเหลือในด้านการชลประทาน ถนน ไฟฟ้า ตลอดจนการหยุดและประกันราคาผลผลิตให้สูงขึ้น โดยเฉพาะหมู่บ้านล้าหลังทุกหมู่บ้าน (4 หมู่บ้านจากกลุ่มตัวอย่าง) หวังพึ่งการพัฒนาหมู่บ้านจากภาครัฐเพียงด้านเดียว ส่วนความเจริญของหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่พัฒนาดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับเดิมที่เป็นอยู่หมู่บ้านที่มีผู้นำ เช่น ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านที่ตื่นตัว ได้พยายามปลุกและระดมชาวบ้านให้พยายามรวมกลุ่มช่วยเหลือตนเอง เป็นพื้นฐานก่อนแล้วค่อยขอความช่วยเหลือจากอำเภอและจังหวัดเป็นลำดับต่อไป (เช่นหมู่บ้านหนองไร่ บ้านพุแค บ้านทางหลวง) สำหรับ

การเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดีนั้น ประชาชนที่รับบริการโครงการฝึกอบรมด้านวิชาชีพที่มีความรู้สึกว่าจะอบรมไปแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร และเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วไม่ค่อยได้ผล สำหรับความหวังในการส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับสูงขึ้นคิดว่าเมื่อจบออกมาแล้วคงหางานทำไม่ได้ และสิ่งที่ฝังใจอยู่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจะขึ้นอยู่กับรายได้จากผลผลิตการเกษตรที่สูงขึ้น เป็นส่วนใหญ่

อนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านก้าวหน้า ปานกลาง และล่าหลัง พบว่าหมู่บ้านก้าวหน้าเริ่มมีความอึดตัวต่อความรู้สึกที่ได้รับโครงการโดยเฉพาะหมู่บ้านหนองไร่ และปากท่อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้ตื่นตัวการพัฒนาในช่วงแรกของแผน ส่วนหมู่บ้านประเภทปานกลางพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในทุกด้าน ประชาชนเกือบทุกคนเริ่มมีความกระตือรือร้นจะพัฒนาตนเองและชุมชน สำหรับหมู่บ้านล่าหลังมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย ขาดการพึ่งพาตนเองโดยเฉพาะความร่วมมือที่จะพัฒนาทั้งท้องถิ่นของตนเองให้ดีขึ้น

จ. สภาพการได้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในหมู่บ้าน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่าทุกประเภทของหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านก้าวหน้า ปานกลาง และล่าหลัง มีสภาพคล้ายกันดังนี้

1. จัดแล้วไม่ได้สานต่อ จัดไม่ต่อเนื่อง เช่นมีการสาธิตเพียงครั้งเดียว
2. จัดได้น้อยมาก เวลาจัดบางโครงการต้องแสวงหาคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะโครงการที่จัดลงในหมู่บ้านประเภทล่าหลัง
3. อบรมแล้วเมื่อไม่ได้ใช้ประโยชน์ ทำให้มีความรู้สึกไม่ดีต่อโครงการ
4. ประชาชนไม่ค่อยว่างต้องประกอบอาชีพ การจัดกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาอบรมหลายวัน จะมีผู้ที่ไม่มีการอะไรไปอบรมซ้ำ ๆ กัน
5. การคัดเลือกประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม มักเป็นกลุ่มที่สัมพันธ์กับผู้ใหญ่บ้าน หรือญาติพี่น้องของคุณ

ในทางที่ตีพบว่าผู้รับบริการที่นำความรู้ความสามารถไปใช้ประกอบอาชีพมีความต้องการจะเข้าอบรมอีก ถ้าเป็นวิชาชีพจะต้องการหลักสูตรที่เข้มข้นกว่าเดิม การจัดโครงการให้ต่อเนื่องจะมีผลให้ประชาชนให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมที่จัดในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในภาพรวมทุกหมู่บ้านประชาชนอยากให้เข้าไปจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตนเองให้มากขึ้นและควรจัดให้ต่อเนื่องต่อไปด้วย

2. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้รับและไม่ได้รับบริการ

การเข้าร่วมหรือไม่ได้เข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านและชุมชนมิใช่ว่าทุกโครงการที่จัดแล้วประชาชนจะมีโอกาสเข้าร่วมได้ทั้งหมดเท่าที่สำรวจพบ ปรากฏว่าถ้าเป็นโครงการที่ใช้สถานที่ในหมู่บ้านจัดเช่น การฝึกทักษะอาชีพ การอบรมหรือ สาธิตด้านการเกษตร การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งองค์กรที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ กิจกรรมเหล่านี้ประชาชนในหมู่บ้านมีโอกาสเข้าร่วมเป็นส่วนใหญ่น้อยกลุ่มละ 15 - 20 คน แต่ถ้าโครงการและกิจกรรมใดที่ต้องอาศัยคนหลาย ๆ หมู่บ้านมารวมกันที่ตำบลหรือแห่งใด แห่งหนึ่งที่เป็นจุดศูนย์กลางแล้ว ผู้รับบริการจะถูกคัดเลือกมาจากผู้ใหญ่หรือกำนันเพียงหมู่บ้านละ 4 - 5 คนเท่านั้นโครงการที่กล่าวถึง เช่นการอบรมแม่บ้าน กลุ่มสตรีอาสา ผู้นำเกษตรกร เยาวชน เป็นต้น ดังนั้นสภาพของผู้รับและไม่ได้รับบริการเท่าที่สำรวจได้จะมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 เพศ จากจำนวนตัวอย่างที่ศึกษาทั้งผู้รับและไม่ได้รับบริการทั้งหมดจำนวน 553 คน แยกเป็นผู้รับบริการ 339 คน ปรากฏว่าเป็นเพศชาย 192 คน และหญิง 147 คน (ร้อยละ 56.64 และ 43.36) ส่วนผู้ไม่ได้รับบริการซึ่งมีจำนวน 214 คน เป็นเพศชาย 82 คน และเพศหญิง 132 คน (ร้อยละ 38.32 และ 61.68) (ตาราง 2 - 3 ภาคผนวก ก)

2.2 อายุ เนื่องจากผู้รับบริการกิจกรรมหรือโครงการการศึกษาออกโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่พ้นการศึกษาภาคบังคับหรือมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปประกอบกับบางโครงการ เช่น โครงการด้านการฝึกทักษะและอาชีพจะกำหนดเกณฑ์ผู้ที่จะเข้ารับการอบรมจะต้องมีอายุ ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จากการศึกษาจึงพบว่าผู้รับบริการส่วนมากมีอายุระหว่าง 25 - 45 ปี (ร้อยละ 46.90) รองลงมามีอายุระหว่าง 46 - 55 ปี (ร้อยละ 23.89) และระหว่าง 15 - 24 ปี (ร้อยละ 15.05) สำหรับผู้ไม่ได้รับบริการมีอายุระหว่าง 25 - 45 ปี (ร้อยละ 41.12) รองลงมามีอายุ 15 - 24 ปี (ร้อยละ 22.90) และมีอายุระหว่าง 46 - 55 ปี (ร้อยละ 15.80) ตามลำดับ นอกนั้นมีอายุมากกว่า 55 ปีขึ้นไป (ตาราง 4 - 5 ภาคผนวก ก)

2.3 ระดับการศึกษา การจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในชนบทกิจกรรม ทั้งในด้านให้ความรู้พื้นฐาน ข้อมูลข่าวสาร การฝึกทักษะอาชีพและการอบรมโดยทั่วไป บางกิจกรรมได้กำหนดพื้นความรู้ของผู้รับบริการ เช่นโครงการด้านให้การศึกษาต่อเนื่อง แต่ละระดับ สำหรับการฝึกอบรมและการฝึกทักษะอาชีพถึงแม้ว่าบางหน่วยงานไม่ได้กำหนด คุณสมบัติผู้เข้ารับการอบรมได้ แต่ผู้เข้ารับการอบรมจำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้ สามารถจะ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่จัดให้มีขึ้น จากการศึกษาพบว่าผู้รับบริการส่วนใหญ่ที่อยู่ในชนบทจบ การศึกษาระดับชั้น ป.4 (ร้อยละ 61.06) รองลงมาอ่านออกเขียนได้ (ร้อยละ 16.82) ส่วนผู้ไม่ได้รับการบริการส่วนใหญ่ก็จบชั้น ป.4 (ร้อยละ 51.87) เช่นกัน (ตาราง 6 - 7 ภาคผนวก ก)

2.4 สถานภาพ ของผู้รับบริการและไม่ได้รับบริการ จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้รับและ ไม่ได้รับบริการ ปรากฏว่าเป็นพ่อบ้านและแม่บ้าน (หัวหน้าครอบครัว) เสียส่วนใหญ่ กล่าวคือ ผู้รับบริการเป็นพ่อบ้าน (ร้อยละ 44.98) รองลงมาเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 36.60) นอกนั้น เป็นบุตรและลูกหลานที่อาศัยอยู่ในบ้านยังไม่ได้แยกครัวเรือนออกไป สำหรับผู้ไม่ได้รับการ ส่วนมากเป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 49.12) รองลงมาเป็นพ่อบ้าน (ร้อยละ 23.78) เป็น ลูกหลานภายในบ้านมีทั้งที่แต่งงานแล้วและยังโสดอยู่ (ร้อยละ 22.90) ส่วนผู้ที่แต่งงานแล้ว ยังอยู่ร่วมกับพ่อแม่ในลักษณะครอบครัวขยายซึ่งยังพบมากในสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมที่ครัวเรือน มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเองจำนวนมากแล้วยังไม่ได้แบ่งให้ลูกหลานคนใดให้มีอิสระในการทำมาหากิน ทั้งนี้รายได้จากผลผลิต เช่นการทำนา ทำไร่จะถูกเก็บรวมกันไว้ที่แห่งเดียว การกินอยู่ ยังหุงหาหม้อเดียวกัน การใช้จ่ายอยู่ในความดูแลของผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็น พ่อหรือแม่บ้านเอง

เกี่ยวกับสถานภาพสมรส ทั้งผู้รับและไม่ได้รับบริการจากที่สัมภาษณ์ได้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้ว ในส่วนของผู้รับบริการเป็นผู้สมรสแล้วและอาศัยอยู่ร่วมกัน (ร้อยละ 85.81) นอกนั้นเป็นโสด (ร้อยละ 13.90) สำหรับผู้ไม่ได้รับการเท่าที่สำรวจมาได้จะเป็นผู้สมรส หรือแต่งงานแล้ว (ร้อยละ 71.11) รองลงมาเป็นโสด (ร้อยละ 20.10) ที่เหลือเป็นผู้ที่ หย่าร้างกันไปซึ่งมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2.5 การประกอบอาชีพ ในสังคมชนบทไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านกึ่งหน้า ปานกลาง หรือล้าหลัง ส่วนใหญ่ประชาชนมักจะประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่างขึ้นไป ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ และสภาพภูมิศาสตร์เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ และทำเลที่ตนเองอาศัยอยู่ ผู้ที่ทำนาคจะประกอบอาชีพในยามว่าง เช่น จักสาน เย็บปักถักร้อย ทำสวนผักสวนครัว ในหน้าแล้ง เป็นต้น ผู้ที่ทำไร่และทำสวนจะมีอาชีพรับจ้างเป็นรายวันหรือรับเหมาอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละบุคคลหรือครัวเรือนว่าจะมีความขยันขันแข็งที่จะหารายได้เพิ่มจากอาชีพหลักที่ตนเองประกอบอยู่หรือไม่และจะเลือกประกอบอาชีพรองที่นำมาช่วยเสริมรายได้หลักต่อการดำรงชีวิตอย่างไร ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

2.5.1 อาชีพหลัก พบว่าส่วนมากประชาชนในภาคชนบทจะทำนาทำไร่หรือทำสวน กล่าวคือ ผู้รับบริการส่วนใหญ่ทำนา (ร้อยละ 42.18) รองลงมาทำไร่ (ร้อยละ 31.86) ส่วนผู้ไม่ได้รับบริการส่วนใหญ่ทำนา (ร้อยละ 40.65) รองลงมาทำไร่ (ร้อยละ 28.03) เช่นกัน และรับจ้างการเกษตร (ร้อยละ 16.82) ตามลำดับ ที่เหลือมีอาชีพต่าง ๆ กระจายไป (ตารางที่ 8 - 9 ภาคผนวก ก)

2.5.2 อาชีพรอง พบว่าประชาชนในภาคชนบทสังคมเกษตรกรรมที่รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนมีอาชีพรองที่เสริมรายได้ ได้แก่การรับจ้างในภาคเกษตรกรรมมากที่สุดคือ (ร้อยละ 31.86) รองลงมาทำไร่และเลี้ยงสัตว์ในครัวเรือน (ร้อยละ 11.80 และ 8.56) ตามลำดับ ส่วนหนึ่งเป็นผู้ไม่มีอาชีพรองหรือมีอาชีพเดียว (ร้อยละ 22.12) นอกนั้นมีอาชีพต่าง ๆ กระจายไป เช่น ปลูกผักสวนครัว ค้าขาย และจักสาน เป็นต้น สำหรับผู้ไม่ได้รับบริการส่วนมากไม่มีอาชีพรองช่วยเสริมรายได้ (ร้อยละ 34.11) ที่มีอยู่คืออาชีพรับจ้างภาคเกษตร (ร้อยละ 28.90) ที่เหลือทำไร่ ทำสวน และค้าขายในอัตราที่พอ ๆ กัน (ตาราง 10 - 11 ภาคผนวก ก)

สรุปได้ว่าสภาพของเศรษฐกิจและสังคมในด้าน เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ ในครัวเรือนรวมทั้งอาชีพของผู้รับและไม่ได้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ในส่วนของผู้รับบริการทั้งหมู่บ้านกึ่งหน้า ปานกลางและล้าหลังจะมีสภาพคล้าย ๆ กัน โดยเฉพาะอาชีพหลักและอาชีพรองจะมีอาชีพในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านที่ศึกษาอยู่ในตำบลเดียวกัน อีกทั้งภาคสังคมเกษตรกรรม

ในชนบทของประเทศไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่และทำสวนเป็นหลักและมีอาชีพรองที่ทำในเวลาว่างดูการทำงานเพื่อเสริมรายได้ เช่น การจักสาน ศิลปประดิษฐ์ และรับจ้างในภาคเกษตรกรรม สำหรับการรับจ้างนั้นเป็นอาชีพที่ประชาชนมีความหวังต่อรายได้ที่แน่นอนที่สุด และสามารถนำมาใช้เพื่อการกินอยู่อย่างทันเวลา อย่างไรก็ตามการว่าจ้างภาคเกษตรกรรมมิได้หมายความว่าประชาชนจะสามารถประกอบอาชีพได้ตลอดเวลาทั้งปี ที่มีอยู่นั้นทำได้เพียงระยะหนึ่งของฤดูการผลิตเช่น การเพาะปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวเท่านั้น

อนึ่ง ในส่วนของผู้ไม่ได้รับบริการจะมีโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมคล้าย ๆ กับผู้รับบริการ แต่เท่าที่สำรวจพบผู้มีโอกาสรับบริการจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ปรากฏอยู่จะเป็นเพศชายมากกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความสะดวกและความเหมาะสมต่อการเข้ารับบริการตลอดจนค่านิยมของสังคมชนบทที่พ่อบ้านควรจะต้องรับรู้ก่อนแล้วค่อยมาแนะนำสมาชิกในครอบครัวต่อไป

3. สภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติของผู้รับบริการ มีดังนี้

3.1 สภาพการเข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนดังได้กล่าวในตอนแรกของข้อสองแล้วว่าโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านหรือคนในหมู่บ้านได้มีโอกาสรับเลือก เข้าร่วมกิจกรรมขึ้นอยู่กับประเภทของโครงการที่จัด และจำนวนกลุ่มกับจำนวนคนในกลุ่มนั้น ๆ จากการศึกษาพบว่าในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2525 - 2529) ที่ผ่านมาผู้รับบริการส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าร่วมโครงการเพียงโครงการเดียวมากที่สุด (ร้อยละ 66.96) รองลงมาได้รับสองโครงการ (ร้อยละ 25.07) และจำนวนสามโครงการมีอยู่เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 5.90) ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนโครงการผู้รับบริการได้เข้าร่วม

จำนวนโครงการ	จำนวนผู้ได้รับ	ร้อยละ
1 โครงการ	227	66.96
2 โครงการ	85	25.07
3 โครงการ	20	5.90
4 โครงการ	6	1.77
5 โครงการ	1	0.30
รวม	339	100.00

จากจำนวนโครงการที่ผู้เข้าร่วมเมื่อพิจารณาแยกออกเป็นประเภทของโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ส่วนใหญ่แล้วประชาชนได้รับโครงการประเภทการฝึกอบรม กลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพเกษตรกรแม่บ้านและกลุ่มสตรีอาสา (ร้อยละ 43.37) รองลงมาเป็นผู้ใช้บริการที่อ่านเป็นประจำ (ร้อยละ 18.0) และเข้าร่วมฝึกอบรมและได้รับการสาธิต ด้านการเกษตร เช่นการทำนุ้ยหมัก การกำจัดศัตรูพืช การผลิตอาหารเพื่อโภชนาการ การส่งเสริมการปลูกไม้ผลและพืชผักสวนครัว และการฝึกอบรม การเลี้ยงโค กระบือ (ร้อยละ 13.56) เป็นผู้ที่ได้รับโครงการฝึกอบรมด้านสุขภาพและอนามัย (ร้อยละ 7.95) เช่น การฝึกอบรมผู้สื่อข่าวสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานในโครงการสาธารณสุข-มูลฐาน นอกนั้นเป็นผู้ที่รับบริการตั้งแต่สองโครงการขึ้นไป เช่นโครงการประเภทฝึกอบรม กลุ่มผู้นำกับกลุ่มสาธิตการเกษตร (ร้อยละ 7.67) โครงการประเภทสาธารณสุขมูลฐานกับกลุ่มสาธิตการเกษตรด้านต่าง ๆ (ร้อยละ 2.65) เป็นต้น (ตาราง 12 ภาคผนวก ก)

3.2 ผลที่ได้รับ ผลผลิตที่ผู้เข้าร่วมโครงการการศึกษานอกโรงเรียนได้รับจากการประเมินในภาพรวมโดยมิได้แยกเป็นโครงการหนึ่งโครงการใด จากการศึกษทั้งหมดบ้าน ก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลังมีดังต่อไปนี้

3.2.1 ความรู้ความเข้าใจ พบว่าส่วนมากได้รับความรู้ความเข้าใจจากการเข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพียงปานกลาง (ร้อยละ 51.91) รองลงมาได้รับค่อนข้างมาก (ร้อยละ 24.78) และได้รับเป็นอย่างมาก (ร้อยละ 17.11) ที่พบว่าน้อยมีอยู่บ้าง (ร้อยละ 5.61) ที่เหลือไม่ได้รับเพิ่มขึ้นเลย (ดังตาราง 4)

ตาราง 4 ความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการ

ระดับความรู้ความเข้าใจ	จำนวน	ร้อยละ
มาก	58	17.11
ค่อนข้างมาก	84	24.78
ปานกลาง	176	51.91
น้อย	19	5.61
ไม่ได้รับเพิ่มขึ้น	2	0.59
รวม	339	100.00

3.2.2 ความสามารถและการนำไปใช้ พบว่าส่วนมากสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ปานกลาง (ร้อยละ 53.68) รองลงมาสามารถนำไปใช้ได้ค่อนข้างมาก (ร้อยละ 22.12) และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมาก (ร้อยละ 15.34) นอกนั้นพบว่าไม่ได้นำไปใช้ (ร้อยละ 5.91) และมีอยู่เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 2.95) ที่ไม่ได้้นำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการไปใช้เลย
ดังตาราง 5

ตาราง 5 การนำความรู้และความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้รับบริการ

ระดับการนำไปใช้	จำนวน	ร้อยละ
มาก	52	15.34
ค่อนข้างมาก	75	22.12
ปานกลาง	182	53.68
น้อย	20	5.91
ไม่ได้นำไปใช้	10	2.95
รวม	339	100.00

3.2.3 ทักษะต่อการเข้าร่วม หลังจากประชาชนได้เข้าร่วมหรือได้รับการ

จากโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว เมื่อคำนึงถึงการที่ได้นำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่ผู้รับบริการมีความรู้สึกที่ดีต่อโครงการ (ร้อยละ 56.05) รองลงมา มีความรู้สึกธรรมดาหรือปานกลาง (ร้อยละ 29.80) และมีความรู้สึกอย่างดีมาก (ร้อยละ 10.32) นอกนั้นมีความเห็นว่ามันไม่ค่อยได้อะไรนัก (ร้อยละ 3.24) และมีอยู่เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 0.59) ไม่อยากร่วมโครงการอีก

ดังตาราง 6

ตาราง 6 ทิศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการของผู้รับบริการ

ระดับ/ความรู้สึก	จำนวน	ร้อยละ
ดีมาก	35	10.32
ดี	190	56.05
ปานกลาง/ธรรมดา	101	29.80
ไม่ค่อยได้อะไร	11	3.24
ไม่ยาก เข้าร่วมอีก	2	0.59
รวม	339	100.00

สรุปได้ว่า สภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและกานำไปใช้และทัศนคติของผู้รับบริการ ส่วนใหญ่ผู้ได้รับบริการได้ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้รับค่อนข้างมากและมาก และมีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่นำความรู้ไปใช้น้อย ส่วนด้านทัศนคติ พบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมโครงการ รองลงมาปานกลางและไม่ค่อยได้อะไรจากการเข้าร่วมมากนัก

4. สาเหตุการตัดสินใจของประชาชนที่เลือกและเข้าร่วมโครงการ

จากการศึกษาพบว่าทั้งหมดบ้านก้าวหน้า ปานกลาง และล้ำหลัง ประชาชนผู้ที่ได้รับบริการโครงการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีสาเหตุหรือเหตุผลที่ต้องเข้าร่วมโครงการดังกล่าวตั้งแต่สองสาเหตุ (ร้อยละ 75.50) และมีสาเหตุต้องเข้าร่วมเพียงประการเดียว (ร้อยละ 24.50) สำหรับเหตุผลการเข้าร่วมตั้งแต่สองสาเหตุขึ้นไปมากที่สุด ได้แก่ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 43.30) รองลงมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพกับต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (ร้อยละ 26.60) และพบว่ามีเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 2.07) เท่านั้นที่เข้าร่วมเพราะถูกเกณฑ์หรือบังคับให้มาเข้าร่วมสรุปแล้วสาเหตุที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการนั้นมีเหตุผลเนื่องมาจากสามปัจจัยใหญ่คือ

เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะฝีมือ เพื่อต้องการนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และเพื่อต้องการใช้เวลาว่างแล้วจากถูกเก็บเกี่ยวให้เป็นประโยชน์ด้วยการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพในอันที่เพิ่มผลผลิตและหารายได้เสริมอาชีพหลักที่เป็นอยู่ด้วย (ตาราง 13 ภาคผนวก ก)

สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับบริการ มีสาเหตุที่ไม่ได้เข้าร่วมอันเนื่องมาจากไม่มีเวลาในการเข้าร่วมโครงการมากที่สุด (ร้อยละ 47.66) รองลงมาพบว่าสาเหตุเพราะไม่ทราบข่าวว่ามีโครงการจัดในหมู่บ้านของตนเองหรือบริเวณใกล้เคียง (ร้อยละ 25.23) และอื่น ๆ (ร้อยละ 13.55) เช่น ไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านและอายุมากแล้ว เป็นต้น (ตาราง 14 ภาคผนวก ก) และถ้ามีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเข้าไปจัดในหมู่บ้านของตนเองแล้ว จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่าส่วนมากอยากเข้าร่วม (ร้อยละ 42.52) ไม่แน่ใจ (ร้อยละ 32.24) นอกนั้นเห็นว่าไม่อยากเข้าร่วม (ร้อยละ 23.36) สาเหตุเพราะไม่มีเวลาดังกล่าวหากิน หากต้องไปเข้าอบรมหรือไปเรียนแล้วจะทำให้ขาดรายได้ในแต่ละวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่หาเช้ากินค่ำและต้องรับจ้างในแต่ละวัน (ตาราง 15 ภาคผนวก ก)

อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้ที่ไม่ได้รับบริการจากการศึกษาพบว่าเมื่อมีโครงการ การศึกษาออกโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ไปจัดในหมู่บ้านหรือมีผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านมีโอกาสไป เข้าร่วมจากที่อื่นแล้วผู้ที่ไม่ได้รับบริการดังกล่าวก็ยังได้รับคุณประโยชน์โดยอ้อม (ร้อยละ 30.37) จากจำนวนผู้ที่ไม่ได้รับบริการทั้งหมด นอกนั้นตอบว่าไม่ได้รับ และเมื่อสัมภาษณ์ถึงความคิดเห็น ต่อไปว่าโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและ ชุมชนเพียงใด ก็พบว่าส่วนมาก (ร้อยละ 50.90) ตอบว่าปานกลาง มีความเห็นที่ได้รับมาก (ร้อยละ 22.89) น้อย (ร้อยละ 7.50) และไม่มีความคิดเห็นใด ๆ (ร้อยละ 16.82) (ตาราง 16 - 17 ภาคผนวก ก)

อนึ่ง ผู้ที่ตอบว่าได้รับคุณประโยชน์นั้น ได้รับมาจากบุตรหลาน หัวหน้าครอบครัวและ เพื่อนบ้านที่ไปเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ แล้วสามารถแนะนำและนำมาใช้ดำรงชีวิตในครัวเรือน โครงการดังกล่าวเช่น การฝึกอบรมแม่บ้าน การอบรมโครงการสาธารณสุขมูลฐาน กลุ่มผู้นำ กลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

5. ผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

การประเมินผลกระทบของการได้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนผู้รับบริการในชนบท ที่จะเสนอต่อไปนี้เป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านการเมือง และสภาพจิตใจ นอกจากนี้ยังได้เสนอข้อมูลสำหรับผู้ไม่ได้รับบริการซึ่งมีการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ไว้ในตอนท้ายด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 7 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านเศรษฐกิจ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ความถี่/ร้อยละ					รวม
	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ						
1. การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 2.53, S = 1.14$)	8 (2.36)	63 (18.59)	110 (32.45)	75 (22.12)	83 (24.48)	339 (100.00)
2. การลดลงรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตรประจำวัน ($\bar{X} = 2.43, S = 1.23$)	2 (0.59)	72 (21.24)	92 (27.14)	77 (22.71)	96 (28.32)	339 (100.00)
3. การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี ($\bar{X} = 2.43, S = 1.13$)	5 (1.47)	29 (8.56)	107 (31.56)	40 (26.55)	108 (31.76)	339 (100.00)
4. การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ($\bar{X} = 2.45, S = 1.01$)	6 (1.77)	41 (12.09)	125 (36.87)	95 (28.03)	72 (21.24)	339 (100.00)

ตาราง 7 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ความถี่/ร้อยละ					รวม
	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
5. ความเข้าใจระบบการตลาด(การซื้อขาย) และการจัดการในการประกอบอาชีพ ($\bar{X} = 2.51, S = 0.89$)	5	58	107	106	63	339
	(1.47)	(11.11)	(31.56)	(31.27)	(18.59)	(100.00)
6. การประกอบอาชีพรองในยามว่าง หรือในฤดูแล้งเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในครัวเรือน ($\bar{X} = 2.54, S = 0.98$)	3	56	119	105	56	339
	(0.89)	(16.52)	(35.10)	(30.97)	(16.52)	(100.00)

จากตาราง 7 แสดงว่าผู้รับบริการส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจในเรื่องของการเพิ่มผลผลิตและรายได้ การมีรายได้เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี การรู้จักช่องทาง การประกอบอาชีพ ความเข้าใจระบบการตลาด และการใช้เวลาว่างประกอบอาชีพรองอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีการเปลี่ยนแปลงระดับน้อย ยกเว้นการลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตรประจำวันที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยหรือไม่ค่อยจะลดลงนั่นเอง

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความหมายของระดับคะแนนในหน้า 95 แล้ว ปรากฏว่ามีพฤติกรรมอยู่ 3 ลักษณะ ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของผลผลิต ความเข้าใจระบบการตลาดและการใช้เวลาว่างประกอบอาชีพรองอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการลดลงของรายจ่าย การเข้าใจระบบการตลาดการจัดการ และการมีรายได้เหลือจากตัวเงินหรือการออม อยู่เพียงระดับค่อนข้างน้อยรวมทั้งหมดแล้วอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.45$)

ตาราง 8 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านสังคม

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
ผลกระทบด้านสังคม						
1. การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม ด้านการพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.09, S = 1.25$)	43 (12.68)	104 (30.68)	80 (23.60)	65 (19.17)	47 (13.85)	339 (100.00)
2. การสำนึกและปฏิบัติในหน้าที่และ ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน ($\bar{X} = 3.09, S = 1.02$)	19 (5.60)	118 (34.81)	108 (31.76)	63 (18.58)	31 (9.15)	339 (100.00)
3. การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อ นโยบายของรัฐที่รณรงค์ให้มีขึ้นใน หมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.06, S = 1.02$)	17 (5.01)	109 (32.15)	121 (35.69)	63 (18.59)	29 (8.56)	339 (100.00)
4. การรักษาคูแฉและรับผิดชอบต่อการ ใช้สิ่งของและสาธารณสมบัติ ประโยชน์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.12, S = 1.05$)	23 (6.78)	108 (31.86)	122 (35.99)	57 (16.81)	29 (8.56)	339 (100.00)
5. การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยและ โภชนาการตามคำแนะนำและ หลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 3.07, S = 1.02$)	17 (5.01)	101 (29.79)	142 (41.89)	46 (13.57)	33 (9.74)	339 (100.00)

ตาราง 8 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
6. การช่วยเหลือป้องกันและดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน ($\bar{X} = 3.07, S = 1.02$)	17	98	140	58	26	339
7. ความมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 2.98, S = 0.97$)	12	91	141	67	28	339

จากตาราง 8 แสดงว่าผู้รับบริการส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในเรื่อง การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อนโยบายของรัฐที่ตรงกันในหมู่บ้าน การรักษาดูแลและรับผิดชอบ การใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์ การปฏิบัติงานในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำ การช่วยเหลือป้องกันและดูแลความปลอดภัย และความมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนมากมีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้านกับการสำนึกการปฏิบัติในหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากชุมชนค่อนข้างมาก รองลงมาเป็นปานกลางและน้อย

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความหมายของคะแนนแล้วปรากฏว่าทุกพฤติกรรมที่ประชาชนได้ปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงหลังจากรับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$)

ตาราง 9 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านการเมือง

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
ผลกระทบด้านการเมือง						
1. การใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นใน ชุมชน ($\bar{X} = 3.07, S = 1.56$)	75	97	45	23	99	339
	(22.12)	(28.61)	(13.28)	(6.79)	(29.20)	(100.00)
2. การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานใน ชุมชน ($\bar{X} = 2.91, S = 1.24$)	32	88	97	63	59	339
	(9.44)	(25.96)	(28.61)	(18.58)	(17.41)	(100.00)
3. การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำ หรือประกาศทางราชการใด ๆ ที่ แจ้งให้ทราบ ($\bar{X} = 3.17, S = 1.15$)	35	115	98	54	37	339
	(10.32)	(33.92)	(28.91)	(15.93)	(10.92)	(100.00)
4. การปกป้องและรักษาสิทธิหน้าที่ของ ตนเองและสังคมตามระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย ($\bar{X} = 2.97, S = 1.05$)	17	92	131	61	38	339
	(5.02)	(27.14)	(38.64)	(17.99)	(11.21)	(100.00)
5. ความเข้าใจในบทบาทของการอยู่ ร่วมในสังคมการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย ($\bar{X} = 2.95, S = 1.02$)	10	99	133	58	39	339
	(2.95)	(29.20)	(39.23)	(17.11)	(11.51)	(100.00)

ตาราง 9 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
6. การเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อมีการจัดให้มีการประชุมในหมู่บ้านของตนเอง	56	108	83	43	49	339
	(16.52)	(31.86)	(24.48)	(12.68)	(14.46)	(100.00)
	$(\bar{X} = 3.23, S = 1.28)$					

จากตาราง 9 แสดงว่าผู้รับบริการส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศของรัฐและการเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อมีการจัดการประชุมในหมู่บ้านของตนเองอยู่ในระดับค่อนข้างมาก รองลงมาเป็นปานกลาง และส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชนและความเข้าใจในบทบาทของการอยู่ร่วมในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับพฤติกรรมด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน เช่น การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร การเลือกผู้นำต่าง ๆ มีอยู่ส่วนหนึ่งที่เกือบไม่เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ 29.20) ทั้งนี้เนื่องมาจากเดิมประชาชนในหมู่บ้านก็ได้ประพฤติดูแลปฏิบัติอยู่แล้ว

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความหมายของระดับคะแนนแล้วพบว่าประชาชนมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$)

ตาราง 10 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทางด้านสภาพจิตใจ

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ						
1. การยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของ ตนเองและครอบครัว ($\bar{X} = 3.25, S = 1.10$)	33 (9.73)	128 (37.76)	99 (29.20)	49 (14.46)	30 (8.85)	339 (100.00)
2. การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมา ใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงตน ในสังคม ($\bar{X} = 3.19, S = 1.14$)	37 (10.91)	113 (33.33)	100 (29.50)	56 (16.52)	33 (9.74)	339 (100.00)
3. การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่าง มีระบบและขั้นตอนที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและ ชุมชน ($\bar{X} = 2.89, S = 0.98$)	12 (3.54)	74 (21.83)	151 (44.54)	68 (20.06)	34 (10.03)	339 (100.00)
4. การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการ แก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิตในสังคม และสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 3.05, S = 1.01$)	12 (3.54)	108 (31.86)	140 (41.30)	44 (12.98)	35 (10.32)	339 (100.00)
5. การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อ เพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน ($\bar{X} = 3.38, S = 1.20$)	54 (15.93)	131 (38.64)	81 (23.89)	35 (10.33)	38 (11.21)	339 (100.00)

ตาราง 10 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
6. การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีที่จัดให้มีในหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.25, S = 1.36$)	64 (18.88)	115 (33.92)	60 (17.70)	41 (12.09)	59 (17.41)	339 (100.00)
7. การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ($\bar{X} = 3.15, S = 1.25$)	45 (13.27)	110 (32.45)	81 (23.89)	56 (16.52)	47 (13.87)	339 (100.00)
8. การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ($\bar{X} = 2.68, S = 1.50$)	55 (16.22)	62 (18.29)	57 (16.81)	49 (14.46)	116 (34.22)	339 (100.00)

จากตาราง 10 แสดงว่าผู้รับบริการส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพจิตใจในเรื่องการยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน อยู่ในระดับค่อนข้างมาก รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการแสดงออกการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาเพื่อดำรงชีวิต ส่วนมากตอบปานกลาง สำหรับการละเว้นอบายมุขนั้น ถ้าเป็นสิ่งเสพติด เช่น การดื่มเหล้า การเล่นการพนันในหน้าเทศกาลต่าง ๆ แล้วจะเหมือนเดิมก็ยังมีปฏิบัติกันอยู่จะมีเปลี่ยนแปลงบ้างเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ถือมีความผิดและบกพร่องในสังคม (ร้อยละ 34.2)

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมและเปรียบเทียบความหมายของระดับคะแนนแล้วพบว่า ทุกพฤติกรรมในด้านสภาพจิตใจ เมื่อประชาชนได้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน แล้วมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลางหรือค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 2.66$)

จากการสังเกตสภาพผู้รับบริการด้านฐานะ เศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยและสภาพความเป็นอยู่ เป็นดังนี้

สภาพที่อยู่อาศัยและฐานะ เศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง (ร้อยละ 81.71) มีฐานะค่อนข้างดี (ร้อยละ 12.09) นอกนั้นค่อนข้างยากจน (ร้อยละ 6.20) เกือบทุกครัวเรือนประกอบอาชีพการเกษตรและรับจ้างในภาคเกษตรกรรม สำหรับครัวเรือนที่มีอุปกรณ์การเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ และเครื่องนวดข้าวเป็นของตนเองอยู่ ร้อยละ 21.83 มียานพาหนะ เช่น รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ในแต่ละครัวเรือนอยู่ ร้อยละ 14.45 แสดงว่า ส่วนใหญ่ประชาชนจะเข้าอุปกรณ์การเกษตรเพื่อปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เป็นของตนเอง

สภาพความเป็นอยู่ ครัวเรือนที่มีอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้านพร้อมเช่นมีวิทยุ โทรทัศน์ หม้อหุงข้าว และพัดลม อยู่ในบ้านทั้งหมดมีถึง ร้อยละ 10.62 นอกนั้นมีวิทยุเพียงอย่างเดียว เมื่อสังเกตด้านความสะอาด ความถูกต้องลักษณะและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในบ้านแล้ว พบว่าอยู่ในขั้นปานกลางเป็นส่วนมากและเมื่อแยกประเภทหมู่บ้านแล้วพบความแตกต่างระหว่างหมู่บ้านก้าวหน้ากับหมู่บ้านปานกลางจะมีอัตราส่วนและลักษณะสภาพที่อยู่อาศัยกับสภาพความเป็นอยู่ ไม่ค่อยแตกต่างกัน แต่ถ้าเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านก้าวหน้ากับหมู่บ้านลำหลังแล้ว คุณลักษณะดังกล่าวจะแตกต่างกันอย่างเด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับข้อหนึ่งเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน

เมื่อนำผลกระทบของโครงการของผู้รับบริการไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์ในตอนหนึ่งแล้ว ปรากฏผลการวิเคราะห์โดยสรุปของด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ ดังตาราง 11

ตาราง 11 เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับเกณฑ์ในแต่ละด้าน

ผลกระทบ	เกณฑ์จากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
1. ด้านเศรษฐกิจ	19.82	3.09	14.68	4.56	6.77**
2. ด้านสังคม	25.50	3.50	21.48	6.19	3.93**
3. ด้านการเมือง	22.26	3.18	18.29	6.04	3.99**
4. ด้านสภาพจิตใจ	29.40	3.98	24.84	7.32	3.79**
รวมทุกด้าน	96.97	11.71	79.29	21.27	5.04**

** $P < .001$ $df = 375$

จากตาราง 11 แสดงว่าผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทของผู้รับบริการเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์จากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ที่ได้ใช้เทคนิคเดลฟายกำหนดไว้จากตอนที่หนึ่ง ปรากฏว่าเกือบทุกคุณลักษณะที่ประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่มีนัยสำคัญอย่างสูง ($P < .001$) ยกเว้นคุณลักษณะด้านการรักษาดูแลและรับผิดชอบต่อการใช้สิ่งของสาธารณประโยชน์ร่วมกัน การช่วยเหลือป้องกันและดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน การเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนเหล่านี้ไม่แตกต่างกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นั่นคือประชาชนพึงสามารถประพฤติปฏิบัติและมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดของแต่ละพฤติกรรมที่ภาคผนวก ก (ตาราง 18 ภาคผนวก ก)

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาผลกระทบกับผู้ที่ไม่ได้รับบริการหรือไม่เข้าร่วมโครงการที่จัดในหมู่บ้านแล้ว พบว่า ผู้ที่ไม่ได้รับบริการส่วนใหญ่มีระดับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจในทุก ๆ พฤติกรรมค่อนข้างน้อยและเกือบไม่มี

การเปลี่ยนแปลงเลย ยกเว้นพฤติกรรมในเรื่องการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต การเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น เหล่านี้จะอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้านและการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดนั้น จะมีลักษณะคล้าย ๆ กับผู้รับบริการกล่าวคือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือเลือกผู้นำชุมชนนั้น ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติกันอยู่แล้ว ส่วนการละเว้นอบายมุข เช่น การดื่มเหล้า การเล่นการพนันในเทศกาลต่าง ๆ ยังมีการปฏิบัติอยู่เช่นเดิม คือไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงนั่นเอง (ตาราง 19 ภาคผนวก ก)

เมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมแต่ละด้านแล้วโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความหมายของระดับคะแนนแล้วพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลังจากมีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไปจัดในหมู่บ้านส่วนหนึ่งของผลกระทบประชาชนมีความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.95$) ด้านสังคมน้อย ($\bar{X} = 2.24$) ด้านการเมืองน้อย ($\bar{X} = 2.31$) และด้านสภาพจิตใจก็น้อยเช่นกัน ($\bar{X} = 2.41$) แต่ก็แสดงให้เห็นว่าโครงการที่จัดก็มีผลต่อผู้ไม่ได้รับบริการในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน

6. การเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการ

จากการที่นำผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีผลต่อประชาชนที่รับบริการในชนบททั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานสัมบูรณ์ที่หามาจากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์การจัดการศึกษาออกโรงเรียน พบว่าส่วนใหญ่ของคุณลักษณะมีการเปลี่ยนแปลงต่ำกว่าเกณฑ์ในทุก ๆ ด้าน แต่เมื่อนำผลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับผลกระทบของผู้ไม่ได้รับบริการ พบว่า ผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจที่มีต่อผู้รับบริการสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($P < .001$) แต่เมื่อพิจารณาตัวแปรย่อยมีอยู่พฤติกรรมเดียวคือการลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน ดังปรากฏในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับผู้ไม่ได้รับบริการในแต่ละด้าน

ผลกระทบ	ผู้รับบริการ		ผู้ไม่ได้รับบริการ		t
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
1. ด้านเศรษฐกิจ	14.68	4.56	11.73	4.22	7.63**
2. ด้านสังคม	21.48	6.19	15.69	5.12	11.43**
3. ด้านการเมือง	18.29	6.04	13.90	4.81	8.99**
4. ด้านสภาพจิตใจ	24.84	7.32	19.31	5.92	9.29**

** $P < .001$, $df = 551$

จากตาราง 12 แสดงว่าค่าเฉลี่ยของผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบทของผู้รับบริการสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญ

6.1 เมื่อแยกแต่ละด้านแล้วในด้านเศรษฐกิจปรากฏว่าผู้รับบริการมีผลกระทบมากกว่าผู้ไม่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P < .01$) ยกเว้นคุณลักษณะด้านการลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันนั้นไม่แตกต่างกัน (ตาราง 20 ภาคผนวก ก)

6.2 ด้านสังคม พบว่า ค่าเฉลี่ยผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบทระหว่างผู้รับกับไม่ได้รับบริการ ในทุกคุณลักษณะทางด้านสังคม ผู้รับมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P < .01$) และในส่วนรวมก็มีความแตกต่างที่เหมือนกันด้วย (ตาราง 21 ภาคผนวก ก)

6.3 ด้านการเมือง พบว่า ค่าเฉลี่ยผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบทผู้รับและไม่ได้รับบริการในทุกลักษณะทางด้านการเมือง ผู้รับมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P < .01$) และในส่วนรวมทั้งหมดก็มีความแตกต่างเหมือนกันด้วย (ตาราง 22 ภาคผนวก ก)

6.4 ด้านสภาพจิตใจ พบว่า ค่าเฉลี่ยผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทระหว่างผู้รับกับไม่ได้รับบริการในทุกคุณลักษณะทางด้านสภาพจิตใจผู้รับมีสูงกว่าผู้ไม่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P < .01$) ยกเว้นพฤติกรรมด้านการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนมีความแตกต่างเพียงระดับ .05 ($P < .05$) อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ในส่วนรวมแล้ว ผู้รับมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P < .01$) (ตาราง 12 ภาคผนวก ก)

สรุปว่าผลกระทบของโครงการทุกด้าน ผู้รับบริการมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P < .01$) และเมื่อพิจารณาแยกในแต่ละพฤติกรรมย่อยแล้วก็พบว่าสูงกว่าทุกเรื่องด้วย ยกเว้นพฤติกรรมด้านการลดลงของรายจ่ายในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน

เมื่อควบคุมตัวแปรประเภทของหมู่บ้านปรากฏว่า ทั้งหมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลังนั้น ผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ ($P < .01$) แต่เมื่อวิเคราะห์ที่คุณลักษณะย่อยในแต่ละด้านพบว่าหมู่บ้านปานกลางมีพฤติกรรมเรื่อง การเพิ่มผลผลิตและรายได้ การลดลงของรายจ่าย การมีรายได้เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี การประกอบอาชีพรองในยามว่างหรือในฤดูแล้ง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการนั้นไม่แตกต่างกัน สำหรับหมู่บ้านล้าหลังมีพฤติกรรมย่อยในเรื่องการลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชนของผู้รับและไม่ได้รับบริการไม่แตกต่างกัน

อนึ่ง เมื่อควบคุมตัวแปรจังหวัด ปรากฏว่าทั้งในจังหวัดเดียวกันและระหว่างจังหวัด ผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านสภาพจิตใจ และเมื่อเปรียบเทียบเฉพาะผู้รับบริการต่างจังหวัดกันปรากฏว่ามีผลไม่แตกต่างกัน

7. ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบท

การพิจารณาผลกระทบของโครงการส่วนหนึ่งจำเป็นต้องศึกษาความสัมพันธ์กับเป้าหมายและผลผลิตที่ได้ด้วย จากการศึกษาผลกระทบของผู้รับบริการโครงการการศึกษา นอกโรงเรียนครั้งนี้ได้เลือก เฉพาะโครงการหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาในภาพรวมที่จัดโครงการในลักษณะคล้าย ๆ กันไว้ด้วยกัน ดังนั้นเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้น เช่นความแตกต่างของประเภทและจำนวนโครงการ มีความแตกต่างและหรือส่งผลกระทบต่อผลกระทบด้านต่าง ๆ กับประชาชนผู้รับบริการโครงการการศึกษานอกโรงเรียนหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งศึกษาด้วยว่าผลผลิตจากการได้รับบริการ เช่น ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการจะมีความแตกต่างและหรือส่งผลกระทบต่อผลกระทบด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจต่อประชาชนในชนบทหรือไม่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 ผลการเปรียบเทียบระหว่างจำนวนโครงการที่ได้รับ ปรากฏว่าจำนวนโครงการที่ผู้รับบริการได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ โดยส่วนรวมแล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P < .05$) โดยพบว่าผู้ที่ได้รับโครงการการศึกษานอกโรงเรียนมากกว่า 2 โครงการขึ้นไปจะได้รับผลกระทบมากกว่าผู้ที่ได้รับ 1 โครงการ (1 โครงการ $\bar{X} = 76.05$, 2 โครงการ $\bar{X} = 84.95$, 3 โครงการ $\bar{X} = 87.83$ และ 4 โครงการ $\bar{X} = 91.00$) ดังตาราง 13

ตาราง 13 ความแตกต่างระหว่างจำนวนโครงการที่มีต่อผลกระทบของโครงการของผู้รับบริการ

แหล่งความแปรปรวน (Source of Variation)	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	3	8288.65	2762.89	6.42**
ภายในกลุ่ม	335	143541.11	429.76	
รวม	338	151829.77		

** $P < .01$

7.2 ผลการเปรียบเทียบระหว่างลักษณะของโครงการประเภททักษะอาชีพและ
การอบรม ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตาราง 14

ตาราง 14 ความแตกต่างระหว่างลักษณะโครงการที่มีต่อผลกระทบของโครงการต่อผู้รับบริการ

สิ่งที่ประเมิน (ผลกระทบ)	แหล่งความแปรปรวน (Source of Variation)	df	SS	MS	F
ด้านเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	9	427.68	47.52	2.37*
	ภายในกลุ่ม	329	6591.91	20.04	
	รวม	338	7019.59		
ด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	9	1033.47	114.83	3.17**
	ภายในกลุ่ม	329	11919.11	36.23	
	รวม	338	12952.58		
ด้านการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	9	1109.06	123.23	3.61**
	ภายในกลุ่ม	329	11225.03	34.12	
	รวม	338	12334.09		
ด้านสภาพจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	9	2020.38	224.49	4.60**
	ภายในกลุ่ม	329	16068.37	48.84	
	รวม	338	18088.75	4.23	
รวมทุกด้าน	ระหว่างกลุ่ม	9	15845.01	1760.56	4.23**
	ภายในกลุ่ม	329	137030.24	416.51	
	รวม	338	152875.25		

** P < .01

* P < .05

จากตาราง 14 พบว่าผลกระทบของโครงการประเภททักษะอาชีพและการฝึกอบรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพจิตใจและโดยส่วนรวมทั้งหมดของผู้รับบริการที่มี ลักษณะหรือชนิดของโครงการต่างกันจะมีผลกระทบต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($P < .01$) ยกเว้นด้านเศรษฐกิจจะมีนัยสำคัญเพียง 0.05 ($P < .05$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายคู่ของแต่ละชนิดโครงการแล้วมีผลกระทบแตกต่างกันดังนี้ (ดูรายละเอียดของโครงการ ข้อ 3 หน้า 36 - 37)

ด้านเศรษฐกิจ ผู้ที่ได้รับโครงการฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ (กลุ่มแม่บ้าน สตรีอาสา กลุ่มผู้นำ ฯ) กับโครงการการสาธิตและฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง สาธิตการทำปุ๋ยหมัก การปลูก ไม้ผลและด้านการเกษตรต่าง ๆ รวมกันแล้วมีผลกระทบมากกว่าผู้รับโครงการใดโครงการหนึ่ง ประเภทการฝึกอบรมองค์กรหรือการสาธิต หรือการฝึกอบรมสาธารณสุขมูลฐานอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) และผู้รับโครงการสาธิตกับการฝึกอบรมสาธารณสุขมูลฐานจะมีผลกระทบมากกว่า ผู้ที่รับโครงการใดโครงการหนึ่งประเภททักษะอาชีพหรือการฝึกอบรมองค์กรหรือการสาธิต หรือ การฝึกอบรมสาธารณสุขมูลฐาน

ด้านสังคม ผู้ที่ได้รับโครงการฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ กับการสาธิตเฉพาะด้าน รวมกันจะมีผลกระทบมากกว่าผู้รับบริการจากโครงการฝึกอบรมสาธารณสุขหรือการฝึกอบรม กลุ่มองค์กรต่าง ๆ หรือการสาธิตอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

ด้านการเมือง ผู้ที่ได้รับโครงการฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ กับการสาธิตเฉพาะเรื่อง รวมกัน มีผลกระทบมากกว่าผู้ที่ได้รับโครงการใดโครงการหนึ่งในประเภททักษะอาชีพหรือ การฝึกอบรมองค์กรต่าง ๆ หรือการสาธิต หรือการฝึกอบรมด้านสาธารณสุขมูลฐานอย่างมี นัยสำคัญ ($P < .05$)

ด้านสภาพจิตใจ ผู้ที่ได้รับโครงการฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ กับโครงการการสาธิต เฉพาะเรื่องรวมกันแล้วมีผลกระทบมากกว่าผู้รับโครงการใดโครงการหนึ่ง ประเภทฝึกอบรมกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ หรือการสาธิต หรืออบรมสาธารณสุขมูลฐานอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) และ ผู้ที่ได้รับโครงการการสาธิตกับการฝึกอบรมด้านสาธารณสุขรวมกัน มีผลกระทบมากกว่าผู้ได้รับ โครงการฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ หรือการสาธิต หรือการอบรมสาธารณสุขเพียงด้านใด ด้านหนึ่งอย่างมีนัยสำคัญด้วย ($P < .05$)

7.3 ผลการเปรียบเทียบระหว่างระดับของผลผลิตทางด้านความรู้ความเข้าใจ

ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ผู้ที่รับบริการในสวนรวม ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตาราง 15

ตาราง 15 ความแตกต่างระหว่างระดับผลผลิตด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบของโครงการโดย ส่วนรวมต่อผู้รับบริการ

ประเภทผลผลิต	แหล่งความแปรปรวน (Source of Variation)	df	SS	MS	F
ความรู้ความเข้าใจ	ระหว่างกลุ่ม	4	13134.79	3283.70	7.85**
	ภายในกลุ่ม	334	139740.46	418.39	
	รวม	338	152875.25		
ความสามารถและ การนำไปใช้	ระหว่างกลุ่ม	4	13181.03	4393.68	10.95**
	ภายในกลุ่ม	334	113547.48	401.23	
	รวม	338	126728.51		
ทัศนคติ	ระหว่างกลุ่ม	4	10557.69	2639.42	6.49**
	ภายในกลุ่ม	334	142317.56	426.10	
	รวม	338	152875.25		

** $P < .01$

จากตาราง 15 พบว่าผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทุกด้านของกลุ่มผู้ที่มีระดับความรู้ความเข้าใจต่างกัน มีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P < .01$) และกลุ่มผู้ที่มีความสามารถและการนำไปใช้ที่มีระดับต่างกันก็มีผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) อีกทั้งกลุ่มผู้ที่มีทัศนคติต่อโครงการการศึกษาออกโรงเรียนต่างก็ มีผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) อีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์แยกเป็นรายคู่และแต่ละประเภทของผลผลิตแล้ว พบว่ามีความแตกต่างกัน
ดังนี้

ความรู้ความเข้าใจกับผลกระทบ พบว่ากลุ่มผู้ที่ได้รับความรู้ความเข้าใจค่อนข้างมาก
และมา มีผลกระทบของโครงการมากกว่าผู้ที่ได้รับปานกลางและน้อยมีนัยสำคัญ ($P < .05$)
สำหรับผู้ที่ได้รับความรู้ความเข้าใจระดับปานกลางจะมีผลกระทบของโครงการมากกว่าผู้ที่ได้รับ
ความรู้ความเข้าใจน้อยอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ความสามารถและการนำไปใช้กับผลกระทบ พบว่ากลุ่มผู้ที่มีความสามารถและได้นำ
ไปใช้มากและค่อนข้างมาก มีผลกระทบของโครงการมากกว่าผู้ที่ได้รับเพียงปานกลาง น้อย
และกลุ่มที่ไม่ได้นำไปใช้เลยอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) สำหรับกลุ่มผู้ที่มีความสามารถ
และนำไปใช้ปานกลางก็มีผลกระทบของโครงการมากกว่าผู้ที่นำไปใช้น้อยอย่างมีนัยสำคัญ
($P < .05$) เช่นกัน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

ทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการกับผลกระทบ พบว่ากลุ่มผู้ที่มีความรู้สึกที่ดีและดีมาก
ต่อการเข้าร่วมโครงการ มีผลกระทบของโครงการมากกว่ากลุ่มผู้ที่มีความรู้สึกธรรมดาและ
กลุ่มที่เห็นว่าไม่ค่อยได้อะไรอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

อนึ่ง ถึงแม้จะแยกผลกระทบโดยส่วนรวมออกเป็นแต่ละด้านคือด้าน เศรษฐกิจ สังคม
การเมือง และด้านสภาพจิตใจ ในแต่ละด้านก็มีสภาพที่คล้ายกับผลกระทบของโครงการใน
ภาพรวม ดังได้กล่าวมาแล้ว

7.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนด้านต่าง ๆ จาก
การวิเคราะห์ปริมาณ ประเภท และระดับของผลผลิตที่แตกต่างกันทำให้ประชาชนผู้รับบริการ
โครงการการศึกษาออกโรงเรียนมีผลกระทบแตกต่างกันด้วยนั้น จึงได้กำหนดตัวแปรต้นและ
ตัวแปรตามเพื่อหาความสัมพันธ์ชนิดของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression
analysis) ด้วยวิธี FORWARD เพื่อจะดูว่าตัวแปรอะไรบ้างที่มีความสัมพันธ์และส่งผล
พร้อมทั้งมีอำนาจการทำนายต่อผลกระทบของโครงการ โดยกำหนดสัญลักษณ์แทนตัวดังต่อไปนี้

X_1 แทน จำนวนโครงการที่ได้รับทั้งหมด

X_2 แทน ความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการ

- X_3 แทน ความสามารถและการนำไปใช้
 X_4 แทน ทักษะต่อการเข้าร่วมโครงการ
 Y แทน ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทุกด้าน

เมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยคือ จำนวนโครงการที่ได้รับ (X_1) ความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการ (X_2) ความสามารถและการนำไปใช้ (X_3) ทักษะต่อการเข้าร่วมโครงการ (X_4) และผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการทุกด้าน (Y) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.3344 และปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนผลกระทบของโครงการทุกด้านร่วมกันได้ร้อยละ 11.18 ($R^2 = 0.1118$) และปัจจัยด้านจำนวนโครงการที่ได้รับกับความรู้ความเข้าใจจากการเข้าร่วมโครงการจะส่งผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนผู้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) สำหรับปัจจัยด้านความสามารถและการนำไปใช้กับทักษะต่อการเข้าร่วมโครงการส่งผลต่อผลกระทบแต่ไม่มีนัยสำคัญ ($P < .05$)

ตาราง 16 แสดงสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (B) และค่า (t)

ปัจจัย	b	SE.b	B	SE.B	(t)
3	2.27	1.49	.10	0.07	1.52
4	3.40	1.82	.11	.06	1.86
1	4.31	1.585	.14	.05	2.72*
2	3.23	1.56	.13	.06	2.06*
(ค่าคงที่) (a)	41.31	6.35	-	-	6.50*
(Constant)					

* P < .05

ค่า R = .3344
 $R^2 = .1118$
 Adjusted $R^2 = .10$
 SE_{est} = 20.16

จากตาราง 16 จะเห็นว่าจำนวนโครงการที่ประชาชนได้รับมีผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนผู้รับบริการมากที่สุดคือ 4.31 นั่นคือเมื่อค่าจำนวนโครงการที่ได้รับเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยแล้วค่าผลกระทบของโครงการจะเปลี่ยนแปลงไป 4.31 หน่วยในทิศทางเดียวกัน รองลงมาถ้าค่าทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการเปลี่ยนแปลง 1 หน่วยแล้ว ค่าผลกระทบของโครงการจะเปลี่ยนแปลงไป 3.40 หน่วยในทิศทางเดียวกันและค่าความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยแล้วค่าผลกระทบของโครงการจะเปลี่ยนแปลงไป 3.23 หน่วยในทิศทางเดียวกัน และที่น้อยที่สุดเมื่อค่าความสามารถและการนำไปใช้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยแล้วค่าผลกระทบของโครงการจะเปลี่ยนแปลงไป 2.27 หน่วยในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแสดงว่าทุก

ปัจจัยทั้งจำนวนโครงการที่ได้รับ ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติจากการเข้าร่วมโครงการ และหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวันจะมีผล หรือส่งผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการโครงการศึกษานอกโรงเรียนใน ทิศทางเดียวกันทุกด้าน

เมื่อนำปัจจัยดังกล่าวมาเข้าสมการผลกระทบของโครงการ (y) โดยสมการ พหุภาคย์ที่เป็นปัจจัยต่าง ๆ แล้วจะได้สมการอยู่ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้

$$Y = 41.31 + 4.31 X_1 + 3.40 X_4 + 3.23 X_2 + 2.27 X_3$$

และสมการพหุภาคย์ในรูปคะแนนมาตรฐานเป็น

$$Z_Y = 0.14 X_1 + 0.13 X_2 + 0.11 X_4 + 0.10 X_3$$

อนึ่ง เมื่อแยกผลกระทบของโครงการโดยส่วนรวมออกเป็นด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ แล้วการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ของ ปัจจัยต่าง ๆ จะมีค่า 0.3108, 0.3130, 0.2694 และ 0.3021 ตามลำดับ และแต่ละ ปัจจัยก็ส่งผลต่อผลกระทบของโครงการในแต่ละด้านแตกต่างกัน ไปอีกด้วย

ตอนที่สาม รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

จากการนำแบบสอบถามเสนอให้ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดหรือเสนอแนะสภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต 5 - 10 ปี (ในช่วง แผนพัฒนา 2530 - 2534 และแผนพัฒนายุทธศาสตร์ต่อไป) สิ่งที่ควรจะเป็นที่ทำให้ประชาชนใน ชนบทได้รับผลและผลกระทบตามเกณฑ์และคุณลักษณะจากตอนที่หนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การดำเนินการในด้านการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การสั่งการและอำนวยการ การประสานงาน การปฏิบัติการ/การดำเนินงาน และด้านงบประมาณ ควรจะได้ปฏิบัติต่อไป

ดังตาราง 17

ตาราง 17 ความถี่และร้อยละของผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
 ในชนบทต่อข้อเสนอแนะการกำหนดรูปแบบการบริหารและการดำเนินงานใน 5 - 10 ปี
 ข้างหน้า (พ.ศ. 2530 - 2540)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
1	<u>ด้านการวางแผน</u>		
	1.2 กระบวนการวางแผนควรมีคณาภิเษกในแคะละพื้นที่เป็นหลักและการวางแผนงานและโครงการต้องเป็นปัจจุบันด้วย	5 (12.82)	- ควรนำวิธีการวางแผนเชิงระบบมาใช้พัฒนาและทำให้อย่างต่อเนื่อง
	1.2 ระบบข้อมูลและข่าวสารต้องได้มาจากเบื้องล่าง ถูกต้อง เชื่อถือได้และสอดคล้องกับความเป็นจริงให้มากที่สุด หากเป็นข้อมูลกลางที่ได้โดยตรงจากประชาชนจะดียิ่ง ในกรณีที่จะต้องมีการสำรวจความต้องการความคิดเห็น และโลกทัศน์ของประชาชนแล้ว ควรทำอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในแง่ของสังคมและมนุษยวิทยา	18 (46.15)	- ข้อมูลในระดับท้องถิ่น คือ ตำบล หมู่บ้าน ควรทราบถึงทรัพยากร ช่วงเวลาว่างของชาวบ้าน ความสนใจกลุ่มอายุ เพศ ฯลฯ
	1.3 ควรให้ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดความต้องการพร้อมทั้งคิดและตัดสินใจเองให้มากยิ่งขึ้น และหาวิธีการประเมินให้ลึกและให้เข้าถึงสภาพปัญหาที่มีความต้องการนั้น ๆ ให้จงได้	11 (28.21)	- อาจใช้ข้อมูลจาก จปฐ. หรือข้อมูลจาก กชช.2 ค. ที่ชาวบ้านได้สำรวจและจัดทำขึ้นเองมากำหนดความต้องการของครอบครัวและชุมชน

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
1.4	ต้องมื่อองค์กรระดับตำบล หมู่บ้านในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น จัดวางโครงการและร่วมมือในการปฏิบัติและติดตามผลตามแผนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งมีเครือข่ายเป็นลูกโซ่ด้วย	11 (28.21)	
1.5	กรอบนโยบายแผนงานและทิศทางการดำเนินงานที่กำหนดลงไป ควรชัดเจนและมีที่แสดงความต้องการที่ประสานสัมพันธ์สอดคล้องกันในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ควรจะได้มีการต่อรองและมีเหตุผลซึ่งกันและกันมีเป้าหมาย มีการวางแผนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน	7 (17.95)	
1.6	แผนงานและโครงการต้องสะท้อนความเป็นไปได้และสามารถวัดและประเมินอย่างแน่ชัดโดยเฉพาะการกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณและคุณภาพ และการกำหนดผลที่เกิดขึ้นควรคำนึงถึงผลที่ได้รับ (Outcome) มากกว่าจำนวนผู้รับบริการหรือผู้ที่สำเร็จจากโครงการ (Output)	2 (5.13)	

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
	1.7 ควรสร้างแรงจูงใจโดยกระตุ้นความไม่ เข้าใจในความปรารถนาที่แท้จริงของ ประชาชน (Unfelt needs) ไปสู่ความ ต้องการที่แท้จริง (Felt needs) ด้วย การให้ความรู้ข่าวสารข้อมูล เช่น การชี้ ช่องทางการประกอบอาชีพ การเป็นอยู่ใน สภาพที่ดีกว่าเดิม เป็นต้น	3 (7.69)	
	1.8 ควรศึกษาวิจัยหาข้อมูลในส่วนที่ขาดด้าน ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของ ประชาชนในกลุ่มอายุต่าง ๆ เช่น วัยรุ่น หญิงวัยเจริญพันธุ์ วัยแรงงาน หรือกลุ่ม อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เพื่อนำมาจัด กิจกรรมให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้	1 (2.56)	- ประชาชนควรเป็นผู้ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลหาส่วน ขาด (ปัญหา) ด้วย ชุมชนเองโดยภาครัฐ เพียงสนับสนุน
	1.9 ต้องมีการวางแผนศึกษาผลและผลกระทบ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่วิเคราะห์ ปัญหาความต้องการและในทุกขั้นตอนการ วางแผนควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมปรับและ เปลี่ยนโครงการ ระยะเวลาตามสภาพ การณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป	2 (5.13)	

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
2	<u>ด้านการจัดองค์กร</u>		
2.1	องค์กรบริหารทุกระดับจะต้องมีเอกภาพและมีอิสระในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมิใช่จัดในรูปแบบแบ่ง	6 (15.39)	
2.2	องค์กรในแต่ละระดับ (ส่วนกลาง/จังหวัด/อำเภอ/ตำบลหมู่บ้าน) ควรมีองค์กรเดี่ยวและการสั่งการควรไปจากองค์กรเดี่ยวในลักษณะที่มีการประสานงานและแบ่งอำนาจหน้าที่และการรับผิดชอบที่ชัดเจน	20 (51.28)	- อาจใช้ระบบ กชช. เช่น สภาตำบล, กรรมการหมู่บ้าน ฯ ที่ดำเนินการอยู่แต่ปรับให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
2.3	องค์กรการประสานงานจะต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนที่ได้รับบริการ เป็นสำคัญโดยไม่มีคั่นสังกัดของตนเองเป็นหลักในการปฏิบัติงาน	1 (2.56)	- อาจจัดตั้งคณะอนุกรรมการฯ หรือคณะทำงานด้านการศึกษานอกโรงเรียนในแต่ละระดับก็ได้
2.4	ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรในระดับตำบลหมู่บ้านให้มากยิ่งขึ้นควรให้เกียรติและชี้แนะให้ทำเป็นและองค์กรต่าง ๆ ควรได้มาจากการสรรหามากกว่าการเลือกตั้ง	3 (7.69)	

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
	<p>2.5 การจ้กองค์กรควรรให้มีสายงานสั้นที่สุดเพื่อลดการทำงานในลักษณะคณะกรรมการให้มากและหรือใช้สื่อเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทางปฏิบัติอย่างหนึ่งควร เน้นให้อี้อเพื่อและแบ่งปันทรัพยากรที่แต่ละหน่วยงานมีอยู่ด้วย</p> <p>2.6 ควรใช้องค์การหรือบุคคลที่เข้าใจและรู้เรื่องงานการศึกษาออกโรงเรียน ในเชิงนโยบาย ปรึกษา หรืออุคมการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหว วางแผนหรือพัฒนาโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในท้องถิ่นได้</p>	<p>2 (5.13)</p> <p>2 (5.13)</p>	<p>- ไม่ตอบร้อยละ 12.82</p>
3	<p><u>ด้านบุคลากร</u></p> <p>3.1 บุคลากรของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ของทุกหน่วยงานจะต้องฝึกกำลังกันพัฒนา มีใช้ต่างคนต่างทำและต้องประสานงานกันให้มากยิ่งขึ้น โดยต้องงานที่ตนเองปฏิบัติเพื่อรับผิดชอบอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่</p> <p>3.2 บุคลากรของรัฐในท้องถิ่น ควร เป็นผู้ที่มีรู้จริง ตั้งใจปฏิบัติงานในพื้นที่จริง เป็นบุคคลที่กว้างขวางและเข้ากับชาวบ้านได้</p>	<p>3 (7.69)</p> <p>2 (5.13)</p>	<p>- บุคลากรของรัฐพยายามใช้คนในท้องถิ่นหรือภูมิภาคเพื่อแก้ปัญหา</p> <p>ความเข้าใจสภาพ ฯ</p> <p>- ภาษา</p> <p>- การคิดหนีออกจากพื้นที่</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
3.3	ต้องพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสูงทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล และต้องจัดปริมาณให้เหมาะสมกับจำนวนประชากรที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ควรได้รับเข้าฝึกฝน/ฝึกอบรมมาอย่างค้ำว	16 (41.03)	
3.4	ควรใช้บุคลากรในท้องถิ่น ส่วนวิทยากรและผู้ชำนาญการนั้นอาจเป็นคนในท้องถิ่นหรือภายนอกก็ได้ เพราะวิทยากรภายนอกอาจนำประสบการณ์ไปให้เป็นประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นได้	12 (30.77)	
3.5	วิทยากรในท้องถิ่นควรได้รับการถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ พร้อมทั้งยุทธศาสตร์ที่นำไปประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านด้วย	2 (5.13)	
3.6	ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคล สมาชิกไปสู่สมาชิกในกลุ่มและต่างกลุ่มกันไป	1 (2.56)	
3.7	ควรจัดทำข้อมูลผู้มีความรู้พิเศษในท้องถิ่นหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ไว้เพื่อเป็นแรงกระตุ้นการจัดฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ และช่วยเหลือวิทยากรประจำด้วย	1 (2.51)	- ไม่ตอบร้อยละ 5.13

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
4	<p><u>ด้านการสั่งการและอำนวยความสะดวก</u></p> <p>4.1 ควรให้จังหวัดหรือท้องถิ่นมีบทบาทในการกำหนดหรือแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ และมีอิสระในการทำงานให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ</p> <p>4.2 การสั่งการในระดับส่วนกลางที่จะติดต่อกับจังหวัดนั้นควรมีองค์กรเป็นหลัก โดยประสานงานและร่วมมือของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>4.3 คำสั่งโดยทั่วไปจากส่วนกลางควรเป็นค่านโยบายและทิศทางมากกว่า ในกรณีที่ข้อมูลในระดับล่าง (ตำบลหมู่บ้าน) ไม่สอดคล้องกันควรปรับและทำความเข้าใจกัน</p> <p>4.4 การสั่งการในภารกิจต่าง ๆ ต้องชัดเจนปฏิบัติได้ทุกระดับและทำความเข้าใจให้ดี ไม่ควรใช้ภาษาราชการในระดับท้องถิ่น และควรเป็นการสั่งการในแนวเดียวกันด้วย</p>	<p>7 (17.95)</p> <p>6 (15.39)</p> <p>4 (10.26)</p> <p>7 (17.95)</p>	<p>- ในโอกาสต่อไปอาจใช้อำเภอเป็นจุดสำคัญในการสั่งการก็ได้</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
4.5	การสั่งการจากส่วนกลางควรมีให้น้อยที่สุด เพื่อให้มีการตัดสินใจในระดับล่างมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจเองและเพิ่มความพยายามพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมงานให้กับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น	10 (25.64)	
4.6	ไม่ควรยึดมั่นในโครงสร้างการทำงานของตนเองที่สังกัดอยู่มากนัก ควรทำความเข้าใจด้านนโยบายโดยทั่ว ๆ ไปด้วย และควรมีระบบช่วยเหลือกันในระดับพื้นที่	3 (7.96)	
4.7	การสั่งการและอำนวยความสะดวก ให้คำนึงถึงการประสานสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายให้ความรู้หรือฝ่ายฝึกอบรม กับฝ่ายที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องจะได้กระจายความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ทราบต่อไป	1 (2.56)	
4.8	ควรมีการติดตามผลการสั่งการทุกระดับ มีการตรวจสอบและรายงานอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น	1 (2.56)	

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
5	<p><u>ด้านการประสานงาน</u></p> <p>5.1 ควรประสานงานกันตั้งแต่ระดับนโยบาย ส่วนกลางไปจนถึงระดับปฏิบัติ และต้องประสานกันในแนวนอนกับหน่วยงานอื่นที่จัดการศึกษาออกโรงเรียนทุกระดับด้วย</p> <p>5.2 การประสานแผนและโครงการ รวมทั้งการประสานงานด้านต่าง ๆ ควรเน้นที่จังหวัดให้เป็นจุดประสานและให้จังหวัดมีศักยภาพในการบริหารด้านนี้ด้วย</p> <p>5.3 ควรมีเจ้าหน้าที่ประสานงานโดยตรงในแต่ละระดับและต้องเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีประสบการณ์สูง</p> <p>5.4 การประสานงานต้องปรับปรุงวิธีการ รวมทั้งต้องพัฒนาบุคลากรระดับผู้บริหารจนถึงเจ้าหน้าที่</p> <p>5.5 ผลตอบแทนจากการประสานงานจะมีได้เมื่อมีผลงานร่วมกันออกมาและชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จริงจัง ฉะนั้นการวางแผนและการประสานประโยชน์ต้องให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมได้ ส่วนเสียร่วมกันด้วย</p>	<p>11 (28.21)</p> <p>5 (12.82)</p> <p>2 (5.13)</p> <p>5 (12.82)</p> <p>3 (7.69)</p>	<p>- อาจจัดในรูปศูนย์ประสานงาน ฯ ในระดับจังหวัด</p> <p>- ควรมีการประสานกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
	5.6 ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่แล้ว ในบางโครงการอาจร่วมกันดำเนินงานหรือจัดกิจกรรมเสริมซึ่งกันและกัน ในส่วนของการประสานโครงการควรจะได้ลดหรือยุติโครงการที่ไม่จำเป็นและซ้ำกันด้วย	6 (15.39)	
	5.7 ควรให้มีการประสานงานเท่าที่จำเป็นเพื่อลดความสับสนในการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ควรชี้แจงให้ทราบสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง	1 (2.56)	
	5.8 การประสานงานเป็นเรื่องต้องให้ความสำคัญอย่างมากทั้งในกิจกรรม บุคคล และพื้นที่ ซึ่งงานการศึกษาออกโรงเรียนมีความใกล้เคียงกับงานของหน่วยงานอื่น ๆ การวางแผนและการประสานงานต้องได้รับการปรับปรุง ทั้งนี้เพราะโครงการต่าง ๆ เป็นของส่วนกลาง แต่โครงการพัฒนาอื่น ๆ เป็นของส่วนภูมิภาค บทบาทของ กพจ. กพอ. จึงมีน้อยมากในกิจกรรมด้านการศึกษาออกโรงเรียน	2 (5.13)	- ไม่ตอบร้อยละ 17.95

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
6	<p><u>ด้านการปฏิบัติการหรือการดำเนินงาน</u></p> <p>6.1 ควรใช้องค์กรประชาชน เช่นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการสภาตำบล (กสท.) และ คปท. เป็นจุดเริ่มของการปฏิบัติการเพื่อกระจายการพัฒนาไปสู่ตัวประชาชนอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>6.2 ระดับปฏิบัติต้องเข้าใจและชัดเจนในวิธีปฏิบัติ ควรชี้แจงและทำความเข้าใจรอบเป้าหมาย ความรับผิดชอบ เวลาทำงาน การรายงาน การติดตามและประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับมาเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้น</p> <p>6.3 การปฏิบัติงานควรมีคีย์หมุ่นตามสถานการณ์และปัญหาเฉพาะหน้าได้ โดยดำรงความมุ่งหมายเดิมไว้ และต้องไม่คาดหวังสิ่งที่เป็นอุดมคติจนเกินไป การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนจะสามารถช่วยผ่อนคลายความต้องการก่อนหลังได้</p>	<p>4 (10.26)</p> <p>6 (15.39)</p> <p>3 (7.69)</p>	<p>- วิธีให้การศึกษาแบบ informal จะต้องนำมาใช้ให้มากขึ้น</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
6.4	เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมและดำเนินการให้มากที่สุดและควรให้ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการหรือสมาชิกของกลุ่ม ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความสามารถที่จะให้การช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดในลักษณะเป็นกันเองและแบบง่าย ๆ ด้วย	7 (17.95)	- ควรใช้แนวทางการให้บริการแบบ Active Participation
6.5	ลดความพยายามในการกระทำทุกอย่างที่เป็นมาตรฐาน แต่ยึดหยุ่นกิจกรรมและโครงการให้เหมาะสมกับบุคคลในท้องถิ่น	1 (2.56)	
6.6	ควรประสานการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดเพื่อลดความซ้ำซ้อน การปฏิบัติงานในบางพื้นที่โดยรวมมือกันอย่างแท้จริง	2 (5.13)	
6.7	วิธีการและกิจกรรมควรคำนึงถึงความรู้พื้นบ้าน (Indigenous Knowledge) ของชาวบ้าน วัฒนธรรม บรรพบุรุษ ความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน จึงไม่ควรเสี่ยงปฏิบัติการโดยไม่มีข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้อยู่ แนวปฏิบัติควรได้มีการประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เร็วและมีประโยชน์ต่อชาวบ้านให้มากที่สุด	8 (20.06)	- ควรพิจารณาความพร้อมและความเป็นไปได้ของหน่วยปฏิบัติด้วย

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
	6.8 ควรกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมโครงการให้มีความสำนึกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานให้มากที่สุด คือว่าที่จะเกณฑ์ให้เข้ารับการอบรม หรือสั่งการให้เข้ามาร่วม	3 (7.69)	- ไม่ตอบร้อยละ 12.82
7	<p><u>ด้านงบประมาณ</u></p> <p>7.1 ถึงแม้ว่าระบบงบประมาณจะไม่เอื้ออำนวยในการดำเนินงานรูปแบบใหม่ แต่สิ่งที่ควรทำเป็นอันดับแรก ควรให้จังหวัดมีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารและใช้จ่ายงบประมาณให้ได้พอสมควร</p> <p>7.2 ควรใช้จ่ายงบประมาณอย่างรอบคอบ ประหยัด รู้ลำดับความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนของโครงการ หากวัสดุอุปกรณ์ขาดแคลนครวหาแหล่งต่าง ๆ มาทดแทนอย่างวางเฉยและทอดอวยต่อการปฏิบัติงาน</p> <p>7.3 ควรมีการบริหารงบประมาณและโครงการไม่ให้กระจุกกระจายและเกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน</p>	<p>4 (10.26)</p> <p>4 (10.26)</p> <p>4 (10.26)</p>	<p>- ควรลดความยุ่งยากในการเบิกจ่าย</p> <p>- ควรนำแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่าให้มากที่สุด</p> <p>- ควรนำระบบ PPBS มาใช้</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

ที่	สิ่งที่ควรจะเป็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่/ร้อยละ	หมายเหตุ
	<p>7.4 ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ทางหนึ่งในการปฏิบัติควรให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจจุดมุ่งหมาย วิธีดำเนินการที่ชัดเจน และเข้าใจในหลักการตรงกัน</p> <p>7.5 ควรเสนอให้เอกชน เช่น องค์กร สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ เข้ามารับผิดชอบและมีส่วนร่วมสนับสนุน พร้อมทั้งทำความเข้าใจ ชักจูง เพื่อให้เกิดจิตสำนึกการมีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินในท้องถิ่นด้วย</p> <p>7.6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้หมู่บ้านมีกองทุนในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนเองทั้งในแง่การจัดการ การดำเนินงาน และการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้รัฐอาจจะเข้าร่วมทุนในการดำเนินงานด้วยก็ได้</p>	<p>6 (15.39)</p> <p>11 (28.21)</p> <p>3 (7.69)</p>	<p>- งบประมาณกิจกรรมการพัฒนาของหมู่บ้านอาจเป็นของรัฐรวมกับของชาวบ้าน</p> <p>ไม่ตอบร้อยละ 17.95</p>
8	<p><u>อื่น ๆ</u></p> <p>8.1 ควรมีการติดตามอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อเร่งรัดปรับปรุง ตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ ผู้ปฏิบัติงานในท้องที่รวมทั้งชาวบ้านควรมีขวัญและกำลังใจ และได้รับความสนใจจากส่วนกลางและผู้บริหารในระดับสูงขึ้นมาแต่ละระดับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น</p>	<p>3 (7.69)</p>	

จากตาราง 17 จะเห็นได้ว่า รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทในช่วง 5 - 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2530 - 2540) ด้านการวางแผน ควรจะต้องทำในเบื้องล่าง มีการจัดระบบข้อมูลเชื่อถือได้และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนวางโครงการตั้งแต่ต้น การบริหารองค์กรทุกระดับจะต้องมีเอกภาพและมีอิสระในการบริหารและประสานงาน การสั่งการใด ๆ ต้องมีความชัดเจนและเป็นไปในแนวเดียวกัน การสั่งการจากส่วนกลางควรมีน้อยที่สุด เพื่อให้การตัดสินใจในระดับล่างมีมากที่สุด

ด้านการประสานงาน ควรมีการประสานกันตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่น ในขั้นแรกอาจใช้จังหวัดเป็นจุดประสานต่อไปในระดับอำเภอและท้องถิ่นมีความพร้อมแล้วควรกระจายลงไปอีก และเพื่อให้การปฏิบัติการหรือการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้ประชาชนมีบทบาทการตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการโดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับพื้นที่คอยให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน ถ้าจะให้มีความมีประสิทธิภาพมีผลและผลกระทบที่ตั้งเป้าหมายไว้จะต้องอาศัยปัจจัยและทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ด้านบุคลากร ควรต้องได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี และต้องฝึกกำลังกันพัฒนา มิใช่ต่างคนต่างทำโดยเพียงแต่รับภาระในหน้าที่ของตนเองเท่านั้น แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับวิทยากรที่นำมาช่วยในการฝึกอบรมและฝึกทักษะอาชีพ ควรใช้วิทยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นหรืออาจจะนำมาจากท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับงบประมาณ ควรให้ท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารและใช้จ่ายงบประมาณ ควรชักชวนให้เอกชน เช่น สมาคม มูลนิธิ เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น หากเป็นไปได้อาจสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนและเข้าร่วมทุนก่อนในระยะแรกของการก่อตั้ง ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวควรจะต้องมีการติดตามเร่งรัดและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างมีระบบด้วย

สรุปได้ว่า รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสามารถประมวลได้เป็นสองลักษณะดังนี้

1. รูปแบบการบริหารและการประสานงาน ประกอบไปด้วยการจัดตั้งองค์กรใน ลักษณะคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และตำบลหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการระดับชาติจะทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานนโยบายและทิศทางการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท จากนั้นสี่กระทรวงหลักจะร่วมกันกำหนดกรอบของ แผนงานและโครงการ เพื่อมอบหมายให้จังหวัดดำเนินการภายใต้องค์กรคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานการพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียนจากทุกหน่วยงาน ซึ่งมีอิสระและเอกภาพในการบริหารและการประสานงานในแต่ละจังหวัด สำหรับในระดับอำเภอ และตำบลหมู่บ้านการบริหารและการประสานงานจะมีคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียน อำเภอและตำบลทำหน้าที่ประสานงานและเป็นศูนย์ปฏิบัติการ เพื่อจัดโครงการและกิจกรรมให้กับประชาชนในชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพประกอบ 9

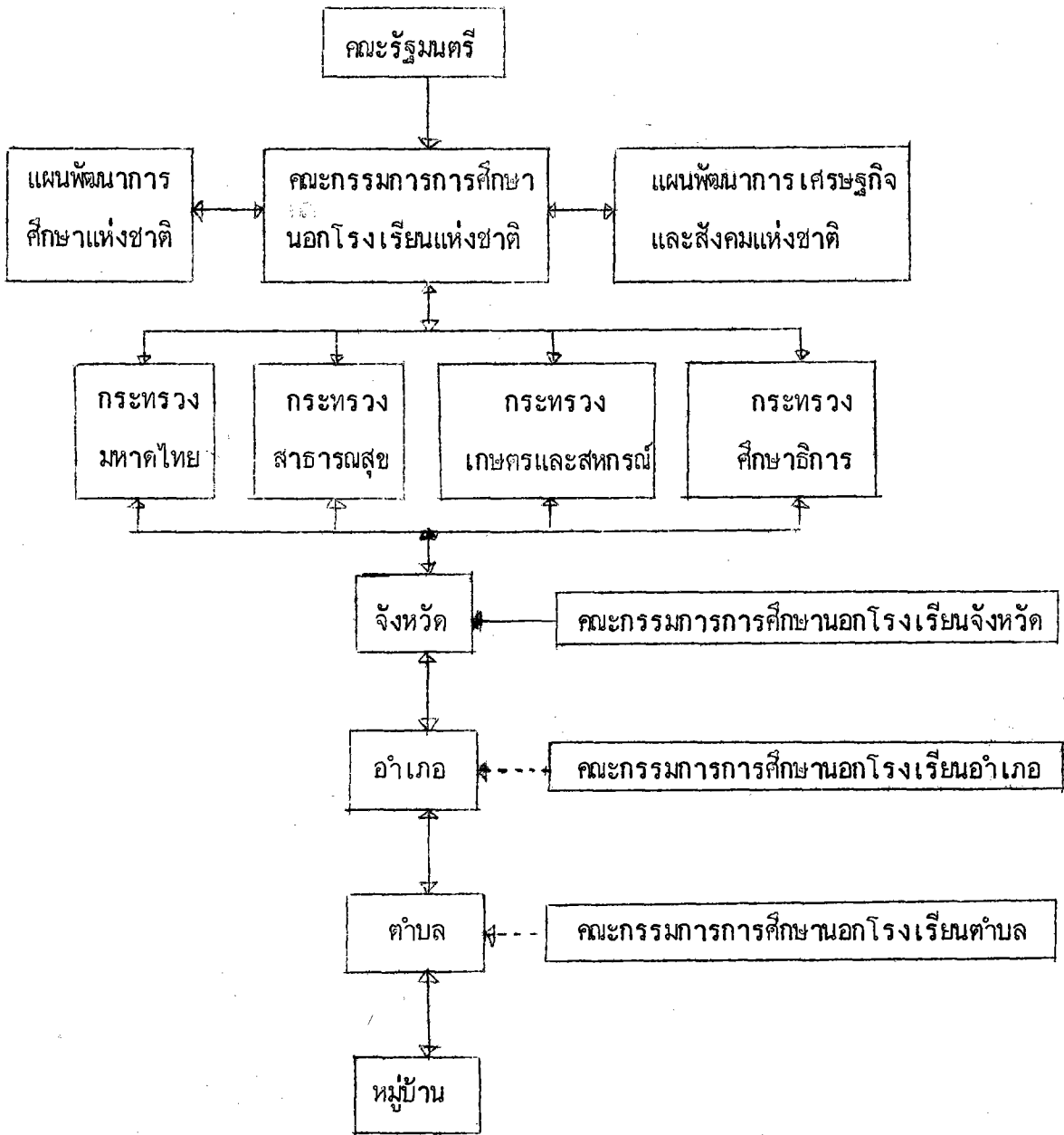
2. รูปแบบการวางแผน การวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนการจัดทำแผนการ ดำเนินการตามแผน การติดตามและการประเมินผล ซึ่งการวางแผนจำเป็นต้องอาศัยระบบ ข้อมูลที่เชื่อถือได้ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชนบทให้มากที่สุด ส่วนหนึ่งของ ข้อมูลจะต้องได้มาจากเบื้องล่าง (ท้องถิ่น) ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ สภาพจิตใจของบุคคลและชุมชน ดังนั้นการวางแผนจึงต้องอาศัยองค์การการบริหารและการประสานงานคือคณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนในแต่ละระดับรวมทั้งองค์กร เอกชน ในท้องถิ่นด้วย โดยที่องค์กรแต่ละระดับมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้ (ดังภาพประกอบ 10)

2.1 องค์กรในระดับส่วนกลาง ประกอบด้วยผู้แทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสี่กระทรวงหลักและกรมที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ร่วมกันกำหนดกรอบแผนงานและ โครงการที่มีทิศทางชัดเจน มีเป้าหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและได้ประสานงานร่วมกัน เป็น อย่างดี ทั้งนี้ เพื่อให้กรอบของแผนงานและโครงการสะท้อนความเป็นไปได้ของท้องถิ่นให้ มากที่สุด

2.2 องค์กรในระดับจังหวัด ประกอบด้วยหน่วยงานสี่กระทรวงหลักและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัด มีหน้าที่สำหรับการวางแผนงานและโครงการระดับ ท้องถิ่น การกลั่นกรองโครงการ เสนอกลุ่มเป้าหมาย การประสานแผนการดำเนินงาน การสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ การจัดระบบข้อมูลการรายงาน ตลอดจน การติดตามและประเมินผล

2.3 องค์กรในระดับอำเภอ ทำหน้าที่แปลงกรอบนโยบายสู่ระดับตำบล
เสนอโครงการและกิจกรรมต่อจังหวัดเพื่อจัดโครงการในพื้นที่ตามความต้องการของชุมชน
พร้อมทั้งดำเนินการตามแผน การกำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย

2.4 องค์กรในระดับตำบลและหมู่บ้าน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สี่กระทรวงหลัก
รวมทั้งองค์กรเอกชนในพื้นที่ ทำหน้าที่เสนอแนะแผนและข้อมูลความต้องการของแต่ละหมู่บ้าน
สู่อำเภอและจังหวัดโดยที่พยายามให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและตัดสินใจเองให้มาก
ที่สุดเท่าที่จะทำได้

————> หมายถึง สายการบริหาร/การปฏิบัติการ

-----> หมายถึง สายการประสานงาน

ภาพประกอบ 9 รูปแบบการบริหารและการประสานงานการศึกษานอกโรงเรียน (พัฒนาจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์)

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินผลกระทบโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท เป็นการศึกษาผลกระทบในภาพรวมของทุกโครงการที่อยู่ในข่ายความพยายามของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท ที่หน่วยงานสี่กระทรวงหลักคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแผนงานและโครงการไว้ในแผนพัฒนาชนบทปี พ.ศ. 2525 - 2529 (แผนพัฒนาระยะที่ 5) อย่างแน่ชัดโดยอาศัยแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอ ซึ่งได้ระบุประเภทของโครงการ เป้าหมาย และพื้นที่ ผู้รับบริการ ระยะเวลาที่จัด หน่วยงานที่ดำเนินการตลอดจนผลที่คาดว่าจะได้รับไว้ด้วย แนวทางการประเมินไม่ได้เจาะลึกเฉพาะโครงการใดโครงการหนึ่งที่ตั้งไปดำเนินงานในแนวตั้ง แต่อาศัยตำบลและหมู่บ้านเป็นจุดหลักแล้ววิเคราะห์ดูว่ามีโครงการประเภทและลักษณะใดที่ลงไปจัด และพัฒนาประชาชนในหมู่บ้านที่ผ่านมาในช่วง 3 - 5 ปี ทั้งนี้การศึกษาจะสืบย้อนหลังเพื่อหาสาเหตุ (Expost Facto Design) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบันทั้งข้อมูลด้านปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ผลการค้นพบนำไปสู่การจัดโครงการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งคุณลักษณะ และพฤติกรรมของประชาชนในชนบทที่เหมาะสมแล้ว จึงได้มีการเสนอแนะรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในช่วง 5 - 10 ปีข้างหน้าไว้ตอนหลังด้วย

รูปแบบในการประเมินผลกระทบของโครงการครั้งนี้ ได้กระทำให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ที่มีการบริหารและประสานงานร่วมกันของสี่กระทรวงหลัก ตั้งแต่ระดับชาติ (ส่วนกลาง) ผ่านจังหวัด อำเภอ จนกระทั่งถึงตำบลหมู่บ้าน การเปรียบเทียบผลของการพัฒนา ได้พิจารณาตั้งแต่ระดับผู้กำหนดนโยบายของแต่ละแผนงาน โครงการ ผู้บริหารและประสานงานในระดับจังหวัดและอำเภอจนถึงผู้ปฏิบัติในระดับตำบลและหมู่บ้าน วิธีการประเมินพิจารณาความเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคล ครอบครัว และชุมชน (หมู่บ้าน) ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพจิตใจ โดยอาศัยเกณฑ์จากผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องในการจัด บริหาร และดำเนินการทุกระดับเพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังซึ่งเป็นเป้าหมายของการดำเนินโครงการกับผลที่เกิดขึ้นจริงทั้งทางตรงและทางอ้อมในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคลและครัวเรือนที่รับบริการ นอกจากนี้เพื่อเป็นการดูปริมาณของการเปลี่ยนแปลงให้แน่ใจ จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้รับบริการจากโครงการอีกด้วย

ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์จะให้ภาพการเปลี่ยนแปลงและการปฏิบัติของประชาชนในชนบท แต่การลงสรุปก็มีข้อจำกัด เนื่องจากการประเมินผลกระทบมีขึ้นในสภาพธรรมชาติของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการออกแบบการประเมินก็มีได้มีกลุ่มเปรียบเทียบหรือกลุ่มควบคุมที่มีการทดสอบก่อน-หลัง เพียงแต่ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนในภาพรวมและศึกษาเป็นรายบุคคล หรือครัวเรือน ในส่วนของชุมชนได้อาศัยข้อมูลที่เก็บไว้แล้วเมื่อต้นแผนพัฒนาในปี 2526 - 2527 ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงได้ สำหรับครัวเรือนได้สอบถามจากผู้รับและไม่ได้รับบริการจากครัวเรือนละหนึ่งคนนั้นต้องอาศัยเกณฑ์จากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของแต่ละหน่วยงานมาเปรียบเทียบ นอกจากนี้ เพื่อให้ผลการศึกษามีความชัดเจนยิ่งขึ้นในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลได้ใช้เทคนิคหลายวิธีและมีการตรวจสอบประเด็นของข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลที่เกิดขึ้นหรือสิ่งที่ประชาชนและชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสาเหตุการได้รับบริการจากโครงการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดอยู่ในตำบลและหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาและประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบทของรัฐ ช่วงปี พ.ศ. 2525 - 2529 โดยศึกษาในด้านที่ว่าเมื่อประชาชนในชนบทได้รับบริการโครงการดังกล่าวของสี่กระทรวงหลัก (กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ) แล้วจะมีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ทั้งส่วนที่เป็นของตนเอง ครอบครัว และชุมชนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติของประชาชนในชนบทที่ได้รับบริการจากโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน

2. เพื่อศึกษาสาเหตุการตัดสินใจของประชาชนในชนบทที่เลือกและเข้าร่วมโครงการ และกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีผลก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงต่อประชาชน ครอบครัวและชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ
4. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชน ในชนบทระหว่างผู้รับบริการกับผู้ไม่ได้รับบริการ
5. เพื่อกำหนดและเสนอแนะรูปแบบการจัดการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับ ประชาชนในชนบทและในแต่ละประเภทของหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง การวิเคราะห์แผนงานโครงการและกำหนดเกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น

1. การวิเคราะห์แผนงานและโครงการการศึกษาออกโรงเรียน โดยทำการประมวล และสังเคราะห์โครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่มีปรากฏในแผนพัฒนาชนบท ระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529 ของหน่วยงานสี่กระทรวงหลักคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายผู้รับบริการ หน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อจัดประเภทและลักษณะการให้ บริการกับประชาชนในชนบท
2. กำหนดเกณฑ์การประเมินผลกระทบของโครงการ โดยอาศัยเป้าหมายของ โครงการกับความคาดหวังของผู้มีส่วนกำหนดนโยบายและรับผิดชอบต่อการจัดโครงการ การศึกษาออกโรงเรียนในชนบทโดยตรง วิธีการกำหนดเกณฑ์ได้ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กับผู้รู้และผู้มีประสบการณ์จำนวน 38 คน โดยแยกสิ่งที่เหมาะสม ออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ สำหรับการประเมินในภาพรวมของหมู่บ้านเพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้าน ได้ใช้ข้อมูลเดิม ที่กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ สํารวจไว้ในช่วงต้นของแผนพัฒนา

ตอนที่สอง การประเมินผลกระทบโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชน
ในชนบท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชนในตำบล
และหมู่บ้านที่มีการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของหน่วยงานสี่กระทรวงหลักตาม
แผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage
Sampling) การเลือกพื้นที่จังหวัดและอำเภอใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง
(Purposive Sampling) ส่วนการเลือกหมู่บ้านใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายโดยยึดประเภท
(Category) ของหมู่บ้านแยกเป็น 3 ประเภทคือ หมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง
และหมู่บ้านล้าหลัง ได้จำนวนหมู่บ้านแต่ละประเภท ๆ ละ 4 หมู่บ้านรวมเป็น 12 หมู่บ้าน
จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายเพื่อเลือกผู้รับบริการและไม่ได้รับบริการโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง
ครัวเรือนละหนึ่งคน ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 553 คน แยกเป็นผู้รับบริการ จำนวน 339 คน
และไม่ได้รับบริการ จำนวน 214 คน (กำหนดแต่ละหมู่บ้านจะต้องได้กลุ่มตัวอย่างทั้งผู้รับ
และไม่ได้รับบริการรวมกันแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ)

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้กำหนดตัวแปรออกเป็นผลผลิตและผลกระทบของโครงการ
การศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท และตัวแปรผลกระทบมีด้วยกันสี่ด้านคือ
ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ ในแต่ละด้านจะประกอบด้วย
ตัวแปรหรือคุณลักษณะย่อย ๆ โดยกำหนดมาจากเกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบและข้อเสนอแนะที่ได้มา
จากตอนที่หนึ่ง สำหรับการประเมินผลผลิตนั้นเพื่อต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลที่ได้รับ
เมื่อสิ้นสุดโครงการย่อยแต่ละคนของผู้รับบริการก่อนที่ดูผลกระทบของโครงการ จะได้ตรวจสอบ
ความมั่นใจว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากโครงการที่ได้รับให้มากที่สุด

3. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม
ประกอบด้วยเครื่องมือสามฉบับ ที่ได้มีการพัฒนาตามลำดับขั้นตอน ในแต่ละฉบับมีทั้งการสัมภาษณ์
และการสังเกต หลังจากได้ศึกษาเอกสาร วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
และประเมินผลโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของแต่ละหน่วยงานแล้ว ได้สร้างแบบสอบถาม
เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจและนำไปทดลอง (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงตัวอย่าง
แบบสอบถามดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

3.1 แบบสำรวจหมู่บ้าน (ชุมชน) ประกอบไปด้วยการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและด้านสภาพจิตใจ และตามด้วยข้อมูลที่ จะค้นพบว่าเมื่อมีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนจัดในหมู่บ้านแล้ว (ในช่วง 3 - 5 ปีที่ ผ่านมา) ประชาชนในภาพรวมมีสภาพเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่องอย่างใดบ้าง ซึ่งแบบสำรวจ ข้อมูลในตอนหลังนี้ได้ประยุกต์ใช้วิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเชิญผู้นำและประชาชนทั้งที่รับและไม่ได้รับบริการในหมู่บ้านมาร่วมสนทนาพร้อมทั้งแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็นหมู่บ้านละประมาณ 2 - 3 ครั้ง

3.2 แบบสัมภาษณ์ผู้รับบริการ ประกอบด้วยการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน จำนวน โครงการที่ได้รับ สาเหตุที่เข้าร่วมโครงการ ผลผลิตที่ได้รับ และผลกระทบทั้งสี่ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านสภาพจิตใจในแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ได้ตั้งคำถามปลายเปิด เพื่อบันทึกการสังเกตสภาพของผู้รับบริการและความเป็นอยู่ประกอบไว้ด้วย

3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ไม่ได้รับบริการ มีลักษณะคล้ายกับแบบสัมภาษณ์ผู้รับบริการ

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมข้อมูลได้ประสานงานกับหน่วยงาน 4 กระทรวง หลัก ตั้งแต่ระดับส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ ในส่วนของตำบลได้เชิญเจ้าหน้าที่ผู้แทนสี่กระทรวง หลักประกอบไปด้วย พัฒนาการตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล และครูประถมศึกษาที่ ทำหน้าที่ในองค์กรคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติงานของสภาตำบล ชี้นำทางและรวบรวม ข้อมูลในระดับหมู่บ้านและรายครัวเรือน ทั้งนี้ก่อนเข้าสำรวจในหมู่บ้านได้ทำการอนุญาตและ นัดหมายกับกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นการล่วงหน้าก่อน จากนั้นผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยวิจัยออกปฏิบัติงาน เป็นรายหมู่บ้าน โดยการเข้าทำการสัมภาษณ์ ครัวเรือนที่ผู้รับและไม่ได้รับบริการอาศัยอยู่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนนี้แยกส่วนการวิเคราะห์ออกเป็น แต่ละด้านเพื่อความสะดวกในการเสนอผล ดังนี้

5.1 การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

5.2 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้รับและไม่ได้รับบริการ

5.3 สภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถการนำไปใช้และทัศนคติของ

ผู้รับบริการ

5.4 สาเหตุการตัดสินใจของประชาชนที่เลือกและเข้าร่วมโครงการ

5.5 ผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

5.6 เปรียบเทียบผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการ

5.7 ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบท

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ เสนอในแต่ละข้อที่กล่าวมานั้น ถ้าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่วัดได้เป็นตัวเลขแน่นอน ในกรณีที่เป็นการวัดเป็นค่าร้อยละ หากเป็นข้อมูลที่สามารถกำหนดค่าเป็นคะแนนหรือมีช่วงลำดับที่แน่นอนได้ เสนอในรูปของร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) ส่วนการเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการแต่ละด้านและส่วนรวม ใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติที ($t - test$) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ANOVA) สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบของโครงการนั้น ใช้การวิเคราะห์แบบการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ทั้งนี้ การประมวลผลได้ใช้โปรแกรมจากเครื่องคอมพิวเตอร์ SPSSX ของศูนย์สารสนเทศ ทรชนวศศึกษาธิการ

ในกรณีที่เป็นการวัดเชิงคุณภาพทั้งที่ได้จากการสอบถามโดยคำสัมภาษณ์ในลักษณะคำถามปลายเปิดและข้อมูลที่ได้จากการสังเกตได้ เสนอในลักษณะบรรยายพร้อมตัวอย่าง แต่ถ้าสามารถสรุปในลักษณะข้อมูลความถี่ได้ก็ เสนอเป็นร้อยละประกอบเสริมข้อมูลเชิงปริมาณสลับกันไป เพื่อให้ผลที่ค้นพบสามารถสรุปว่าเป็นผลมาจากการให้บริการจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียนอย่างแท้จริง

ตอนที่สาม การเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบท ได้นำข้อคิดเห็นจากการสอบถามผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ที่ผนวกไปกับการสอบถามในตอนที่หนึ่ง พร้อมทั้งสัมภาษณ์สิ่งที่ควรที่จะพัฒนาระบบและการบริการการจัดกิจกรรมและโครงการการศึกษาออกโรงเรียนให้กับประชาชนในชนบทในแผนพัฒนาระยะต่อ ๆ ไป (พ.ศ. 2530 - 2540) โดยเสนอแนะเป็นแต่ละด้านคือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านบุคลากร ด้านการสั่งการและอำนวยการ ด้านการประสานงาน ด้านการปฏิบัติการ และทางด้านการงบประมาณที่ใช้ดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังต่อไปนี้

ก. การหาเกณฑ์การประเมิน การแสวงหาตัวชี้วัดการประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีผลต่อประชาชนในชนบทจากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ (Absolute Standard Criteria) ปรากฏว่ามีตัวแปรหรือคุณลักษณะย่อย ๆ 27 ข้อจาก 4 ด้านดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
  - 1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพ
  - 1.2 การลดลงของรายจ่ายที่ก่อให้เกิดในชีวิตประจำวัน
  - 1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี
  - 1.4 การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้
  - 1.5 ความเข้าใจระบบการตลาดและการจัดการในการประกอบอาชีพ
  - 1.6 การประกอบอาชีพรองในยามว่างเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย
2. ด้านสังคม ได้แก่
  - 2.1 การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาของรัฐ
  - 2.2 การสำนึกและปฏิบัติในหน้าที่และภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย
  - 2.3 การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อนโยบายของรัฐ
  - 2.4 การดูแลรักษาการใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์ร่วมกัน
  - 2.5 การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำที่
3. ด้านการเมือง ได้แก่
  - 3.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้น
  - 3.2 การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ถูกต้อง

- 3.3 การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศทางราชการ
- 3.4 การปกป้องและรักษาสีหน้าหน้าที่ของตนเองและสังคม
- 3.5 ความเข้าใจบทบาทของการอยู่ร่วมในสังคม
- 3.6 การเข้าร่วมประชุมชี้แจงที่จัดให้มีขึ้น
4. ด้านสภาพจิตใจ ได้แก่
  - 4.1 การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์
  - 4.2 การเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ
  - 4.3 การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอน
  - 4.4 การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหา
  - 4.5 การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น
  - 4.6 การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี
  - 4.7 การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่ม
  - 4.8 การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติด

ข. ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์จากข้อมูล 12 หมู่บ้าน และ 553 คน ซึ่งแยกเป็นผู้รับบริการ 339 คน กับผู้ไม่ได้รับบริการจากโครงการ การศึกษานอกโรงเรียน 214 คน มีดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน ในภาพรวมพบว่า ทั้งหมู่บ้านก้าวหน้าปานกลาง และลำหลังมีโครงสร้างทางประชากรด้านการเจริญพันธุ์ การตาย และการย้ายถิ่น ทุกกลุ่มอายุมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ยกเว้นอัตราการย้ายถิ่นชั่วคราว (ไม่ได้โอนสำเนาทะเบียนบ้าน) ที่ไม่เกินหนึ่งปี พบว่ามีประชากรระหว่างอายุ 15 - 24 ปี ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวจะออกไปทำงานนอกบ้านในช่วงว่างฤดูเพาะปลูก สถานที่ออกไปประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นในเมืองและกรุงเทพมหานคร

เกี่ยวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในส่วนรวมของหมู่บ้านเมื่อแยกออกเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองและด้านสภาพจิตใจ มีดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ พบว่ามากกว่าร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ รองลงมารับจ้างภาคการเกษตร ระบบการผลิตยังอาศัยสังคมชาวนาแบบเก่าที่

เอื้ออาทร (Reciprocity) และระบบเครือญาติ (Kinship System) ในอันที่จะช่วยเหลือกันตั้งแต่การเพาะปลูก การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวร่วมกันอยู่ในทุกประเภทของหมู่บ้านและห้อมบ้าน รายได้จากการประกอบอาชีพสำหรับหมู่บ้านกาวหน้าและหมู่บ้านปานกลางจะพอกินพอใช้ ส่วนหมู่บ้านล้าหลังค่อนข้างขาดทุน ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากส่วนมากการลงทุนต้องกู้ และยืมหนี้สิน เมื่อจำหน่ายผลผลิตแล้วบางครั้งไม่พอจ่ายให้กับนายทุนทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน เมื่อเปรียบเทียบกันในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาพบว่าผลผลิตมีปริมาณเพิ่มขึ้นแต่รายได้เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตมีน้อยลง

1.2 ด้านสังคม ในเรื่องการศึกษาพบว่าชาวบ้านสามารถส่งบุตรหลาน

เข้าเรียนต่อในระดับการศึกษาภาคบังคับทุกครอบครัว แต่อัตราการเรียนต่อในระดับสูงขึ้นมีปริมาณต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้จบในแต่ละปี ทั้งนี้เพราะครอบครัวต้องอาศัยแรงงานและรายได้มาเสริมฐานะในครัวเรือน อีกทั้งในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา ผู้ที่เรียนต่อในระดับสูงไม่สามารถหางานทำได้ ทำให้ชาวบ้านหมกมุ่นใจที่จะสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป ในเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาพบว่า หมู่บ้านกาวหน้าและปานกลางเริ่มมีการจัดตั้งและเข้าร่วมกองทุนของหมู่บ้านในรูปแบบสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าย่อย และเข้าเป็นสมาชิกกองทุน เช่น กองทุนยา กองทุนบัตรสุขภาพทั้งที่เป็นความสมัครใจ และเข้าร่วมเพื่อหวังผลประโยชน์ในการกู้เงินมาประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ในเรื่องสุขภาพและอนามัย เกี่ยวกับการพยาบาลรักษาได้ใช้บริการจากสถานีอนามัยซึ่งมีอยู่ทุกตำบล หากหมู่บ้านใดสามารถเข้าถึงตัวเมืองได้สะดวกก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลในตัวอำเภอและจังหวัดมากกว่า สำหรับความปลอดภัยและคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีน้อยมากเท่าที่พบมีคดีปล้นทรัพย์บ้าง เพียงบางรายในหมู่บ้านปานกลางและล้าหลัง

1.3 ด้านการเมือง พบว่าทุกหมู่บ้านมีอัตราการไปใช้สิทธิเลือกตั้งใน

อัตราสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ ถ้าหากมีการเลือกตัวแทนหรือผู้นำกลุ่มมักส่งตัวแทนในแต่ละครัวเรือนเข้าร่วม

1.4 ด้านสภาพจิตใจ ส่วนมากชาวบ้านมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อซึ่งกัน

เป็นพื้นฐานเดิมอยู่บ้างแล้ว เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือหรือชี้แจงประกาศทางราชการใด ๆ ในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ในส่วนการปฏิบัติศาสนกิจและการจัดงาน

ประเพณีส่วนใหญ่จะเข้าร่วม ถ้าไม่ติดภาระกิจด้านการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตามยังพบว่าเกือบทุกครัวเรือนยังคงไว้ซึ่งค่านิยม จัดงานบวช งานประเพณีต่าง ๆ อย่างเอิกเกริก

ในลักษณะต้องการซื้อเสียงไว้ก่อน มีการเตรียมงาน การเข้าพิธีและการส่งท้ายอีก เป็นต้น

หลังจากที่มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไปจัดในตำบลหมู่บ้าน ในทางที่ดีพบว่าชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงการให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของรัฐเพิ่มขึ้น มีการผลิตผลงานของกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสาธิต และกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ ที่ได้มีการฝึกอบรม สิ่งที่เห็นได้ชัดได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข เช่น ชาวบ้านให้ความสนใจและปฏิบัติตามคำแนะนำ และหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง การปฏิบัติงานของ ผสส. อสม. สามารถช่วยเหลือการพยาบาลรักษาจากสถานอนามัยได้เป็นอย่างดี การเชื่อถือโชคกลางและการรักษาจากหมอในหมู่บ้านมีลดน้อยลงสำหรับความคาดหวังในชีวิตและความเป็นอยู่ ชาวบ้านมีความตื่นตัวและรุกจากช่องทางที่จะช่วยเหลือตนเองมากขึ้น เช่นการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มและองค์กรเพื่อการประกอบอาชีพและดำรงตนในสังคม รวมทั้งการร่วมมือจัดสร้างสาธารณูปโภค ถนนและสะพาน เป็นต้น

ในทางที่ไม่ดี พบว่าเมื่อมีไฟฟ้าและถนน เข้าไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านเริ่มมีค่านิยมความทันสมัยที่เกินกำลังทางด้านเศรษฐกิจของคนที่มียู่ โดยมักจะกู้เงินมาเพื่อการซื้อและผ่อนเครื่องใช้และอุปกรณ์ภายในบ้านเพิ่มมากขึ้น และเมื่อมีเจ้าหน้าที่ของรัฐไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านบ่อยครั้งแล้ว การร้องขอและรอรับความช่วยเหลือมีมากขึ้นด้วย เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มและการอบรมประชาชนในโครงการต่าง ๆ พบว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมจะมีปฏิกิริยาต่อต้าน ส่วนผู้ที่เข้ารับบริการแล้วเห็นว่าไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้ โดยเฉพาะหมู่บ้านก้าวหน้า ก็เกิดความเบื่อหน่ายและมีทัศนคติต่อโครงการที่จัดไปในทางที่ไม่ดีต่อไป อนึ่งการส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับสูงขึ้นคิดว่าเมื่อจบออกมาแล้วคงหางานทำไม่ได้ และสิ่งที่พึงใจอยู่กับการยกฐานะและความเป็นอยู่มักขึ้นอยู่กับรายได้จากผลผลิตที่สูงขึ้นเป็นส่วนใหญ่

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านในแต่ละประเภทแล้วพบว่า หมู่บ้านก้าวหน้าซึ่งได้รับโครงการการศึกษาออกโรงเรียนมากกว่า ประชาชนมีการตื่นตัวริเริ่มพึ่งพาตนเองต่อการพัฒนาท้องถิ่น สำหรับหมู่บ้านปานกลางพบว่า ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากเดิมมากแต่อยู่ในขั้นเริ่มของการรวมกลุ่ม อีกทั้งมีความกระตือรือร้นจะพัฒนาตนเองและชุมชน ส่วนหมู่บ้านล่าช้าส่วนใหญ่ประชาชนขาดการพึ่งพาตนเองมักรอความช่วยเหลือจากรัฐมากกว่า

สำหรับสภาพการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2525-2529) ที่ผ่านมาในทางที่ดีพบว่าผู้รับบริการได้นำความรู้ความสามารถไปใช้ในการประกอบอาชีพบ้างและมีความต้องการเข้าร่วมในหลักสูตรที่เข้มข้นขึ้น ถ้าเป็นโครงการประเภทการฝึกอบรมและการสาธิตอยากให้มีการจัดอย่างต่อเนื่องเพื่อจะได้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต ส่วนในทางที่ไม่ดีพบว่ามีดังนี้

- จัดแล้วไม่ได้สานต่อ จัดไม่ต่อเนื่อง เช่นการฝึกอบรมวิชาชีพ การฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และการสาธิต เป็นต้น
- อบรมแล้วไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อะไร เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อโครงการที่เข้าไปจัด
- จัดโครงการได้น้อยมาก เวลาจัดบางโครงการต้องคัดเลือกผู้เข้ารับบริการ โดยเฉพาะหมู่บ้านประเภทสี่หลัง
- การคัดเลือกผู้เข้ารับบริการ มักเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่หรือผู้นำในหมู่บ้านและส่วนมากเป็นคนที่เข้าหน้ากัน
- ส่วนใหญ่ประชาชนไม่ค่อยว่างต้องประกอบอาชีพหาเข้ากินค่า การเข้าร่วมโครงการที่ติดต่อกันจะต้องละเว้นจากการประกอบอาชีพ

2. สภาพความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้และทัศนคติของผู้รับบริการ จากการศึกษาสภาพการเข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของประชาชนในชนบท พบว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีโอกาสเข้าร่วมเพียงโครงการเดียว รองลงมาได้รับสองโครงการ มีได้รับถึง 3 - 5 โครงการอยู่น้อยมาก และเมื่อจำแนกตามกลุ่มประเภทของโครงการที่ได้รับพบว่า ส่วนมากเป็นโครงการประเภทการฝึกอบรมกลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพเกษตร กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มสตรีอาสา รองลงมาเป็นประเภทข่าวสารข้อมูลด้านการใช้บริการจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นประจำ และโครงการด้านการสาธิตและการอบรมการเกษตรเฉพาะเรื่องการฝึกอบรมโครงการสาธารณสุขมูลฐาน โครงการฝึกอบรมองค์กรต่าง ๆ รวมกับการสาธิตการเกษตรเฉพาะด้านตามลำดับ นอกนั้นได้รับโครงการอื่น ๆ คละกันไป จากสภาพการได้รับโครงการประเภทต่าง ๆ ปรากฏผลที่ได้รับมีดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจ ผู้ที่ได้รับบริการส่วนมาก ได้รับความรู้ความเข้าใจจากโครงการที่เข้าร่วมในระดับปานกลาง รองลงมาได้รับค่อนข้างมากและได้รับมาก มีอยู่เพียงเล็กน้อยที่ได้รับค่อนข้างน้อย

2.2 ความสามารถและการนำไปใช้ ส่วนมากสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในระดับปานกลาง รองลงมาสามารถนำไปใช้ค่อนข้างมาก และมาก นอกนั้นนำไปใช้เพียงเล็กน้อย

2.3 ทศคติต่อการเข้าร่วมโครงการ พบว่าส่วนใหญ่ผู้รับบริการมีความรู้สึกที่ดีต่อการเข้าร่วม รองลงมา มีความรู้สึกเพียงธรรมดาหรือปานกลางและมีความรู้สึกในชั้นดีมาก นอกนั้นมีความเห็นว่ามีค่าอะไร

3. สาเหตุการตัดสินใจที่เลือกและเข้าร่วมโครงการ พบว่าส่วนใหญ่ผู้รับบริการมีเหตุผลเข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนตั้งแต่สองสาเหตุขึ้นไป และมีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่มีสาเหตุเพียงประการเดียว สำหรับเหตุผลที่เข้าร่วมได้แก่ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะฝีมือ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าร่วมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ผู้นำหมู่บ้านชักชวนให้เข้าร่วม และถูกเกณฑ์หรือบังคับให้เข้าร่วม

สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับบริการพบว่า สาเหตุที่ไม่ได้เข้าร่วมเนื่องมาจากส่วนมากไม่มีเวลาเพราะต้องประกอบอาชีพ รองลงมาไม่ทราบข่าวว่ามีโครงการจัดในหมู่บ้าน นอกนั้นมีปัญหาคืออื่น เช่น ค่าใช้จ่ายการฝึกอบรม มีการะต้องเลี้ยงดูบุตรหลาน มีอายุมากแล้ว มีความรู้พอเพียงแล้ว เป็นต้น

4. ผลกระทบของโครงการที่มีต่อประชาชนในชนบท ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเพิ่มผลผลิตและรายได้ ความเข้าใจระบบการตลาด และการใช้เวลาว่างประกอบอาชีพรองในระดับปานกลาง ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านการลดรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปีและการรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับน้อย และเมื่อรวมทุกเรื่องในด้านนี้แล้วพบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

4.2 ผลกระทบด้านสังคม พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเข้าร่วม หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐ การปฏิบัติในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อนโยบายของรัฐที่มีการรณรงค์ในหมู่บ้าน การรักษาดูแลและรับผิดชอบการใช้สิ่งของและสาธารณประโยชน์ การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำ การช่วยเหลือปกป้องดูแลความปลอดภัย ความมีระเบียบวินัยต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อรวมในทุกเรื่องแล้วพบว่าอยู่ในระดับปานกลางด้วย

4.3 ผลกระทบด้านการเมือง พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศของรัฐ การเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อมีการจัดประชุมในหมู่บ้านของตนเอง การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน การเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อจัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน และความเข้าใจในบทบาทการอยู่ร่วมกันในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อรวมในด้านนี้แล้วพบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง

4.4 ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ พบว่าผู้รับบริการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงตนในสังคม การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนการปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิต การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี การรวมกลุ่มหรือสมาชิกกลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน และการละเว้นอบายมุขสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อรวมทุกเรื่องในด้านนี้แล้วพบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นพฤติกรรมในเรื่องการแสดงออกการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและการละเว้นอบายมุขมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างไปทางน้อย

อย่างไรก็ตามเมื่อมีโครงการไปจัดในตำบลหมู่บ้านแล้ว พบว่าโครงการการศึกษา นอกโรงเรียนมีผลกระทบต่อประชาชนที่ไม่ได้รับบริการอีกด้วย แต่ความเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ

จากนั้นให้นำผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการ เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟายพบว่า เกือบทุกลักษณะในทุกด้านที่ผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ยกเว้นในเรื่องการรักษาดูแลรับผิดชอบ

ต่อการใช้สิ่งของสาธารณประโยชน์ร่วมกัน การช่วยเหลือปกป้องดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิต และทรัพย์สิน การเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน การละเว้นอบายมุข สิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน แต่เมื่อรวมในทุกด้านแล้วปรากฏว่ามี การเปลี่ยนแปลงต่ำกว่าเกณฑ์ทั้งสิ้น

5. ผลการเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนระหว่าง ผู้รับและไม่ได้รับบริการ

ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของโครงการทุกด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ ผู้ได้รับบริการมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) แต่เมื่อพิจารณาในคุณลักษณะหรือพฤติกรรมย่อย ๆ แล้วพบว่าผลกระทบของโครงการด้านสังคมในเรื่องการลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน

เมื่อจำแนกประเภทของหมู่บ้านแล้วปรากฏว่า ทั้งหมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลัง ผู้รับบริการกับผู้ไม่ได้รับบริการได้รับผลกระทบของโครงการในแต่ละประเภทของหมู่บ้านก็แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) ด้วย แต่เมื่อพิจารณาในคุณลักษณะหรือพฤติกรรมย่อย ๆ แล้วพบว่าหมู่บ้านปานกลางมีพฤติกรรมในเรื่อง การเพิ่มผลผลิตและรายได้ การลดลงของรายจ่าย การมีรายได้เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี การประกอบอาชีพรองในยามว่าง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน การละเว้นอบายมุข สิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเองไม่แตกต่างกัน สำหรับหมู่บ้านล้าหลังการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการลดลงของรายจ่ายและการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเองไม่แตกต่างกัน ส่วนหมู่บ้านก้าวหน้านั้นแตกต่างกันในทุกเรื่อง

6. ปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบของโครงการของผู้รับบริการ มีดังนี้

6.1 ผลการเปรียบเทียบระหว่างจำนวนโครงการที่ได้รับ พบว่าจำนวนโครงการที่ผู้รับบริการได้รับมีผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) โดยที่ผู้รับโครงการการศึกษาออกโรงเรียนมากกว่าสองโครงการขึ้นไปจะได้รับผลกระทบมากกว่า 1 - 2 โครงการ

6.2 ผลการเปรียบเทียบระหว่างลักษณะและประเภทของโครงการ พบว่า ผลกระทบของโครงการแต่ละประเภทและชนิดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพจิตใจ และโดยส่วนรวมทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) ยกเว้น ด้านเศรษฐกิจมีนัยสำคัญเพียง 0.5 ($P < .05$)

6.3 ผลการเปรียบเทียบระดับของผลผลิตทางด้านความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ และการนำไปใช้ และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการพบว่าผลกระทบของโครงการในแต่ละด้านที่มีระดับต่างกันจะมีผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$)

6.4 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงการที่มีต่อผู้รับบริการพบว่า ปัจจัยจำนวนโครงการที่ได้รับ ความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการ ความสามารถและการนำไปใช้และ ทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนส่งผลกระทบต่อผลกระทบของโครงการพอสมควร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) เท่ากับ 0.3344 และทุกปัจจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันร้อยละ 11.18 ($R^2 = 0.1118$) สำหรับปัจจัย ด้านจำนวนโครงการที่ได้รับกับระดับความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจะส่งผลกระทบต่อผลกระทบของโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ด้วย

อนึ่ง เมื่อแยกผลกระทบของโครงการออกเป็นแต่ละด้านคือเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจแล้วทุกปัจจัยก็ส่งผลกระทบต่อผลกระทบแต่ละด้านโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.3108, 0.3130, 0.2694 และ 0.3021 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งปัจจัย ด้านจำนวนโครงการที่ได้รับ ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถการนำไปใช้และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการร่วมกันส่งผลกระทบต่อผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบทด้วย

7. รูปแบบและแนวทางการจัด การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับประชาชน ในชนบทในช่วง 5 - 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2530 - 2540) ควรเป็นดังนี้

7.1 การวางแผน การวางแผนควรนำข้อมูลจากหมู่บ้านและท้องถิ่นที่ ถูกต้องและเชื่อถือได้มาประกอบการจัดทำโครงการและจัดสรรโครงการตามความจำเป็น และความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ในทางปฏิบัติการด้านการวางแผนควรดึงประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น อาจใช้องค์กรที่มีอยู่ในหมู่บ้านในฐานะที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (องค์กร คพต.) ให้ท้องถิ่นจัดวางโครงการและร่วมมือติดตามผล การปฏิบัติงานอย่างจริงจัง พร้อมทั้งจัดเครือข่ายจากส่วนกลางถึงท้องถิ่นหรือหมู่บ้านถึงส่วนกลาง อย่าง เป็นลูกโซ่ด้วย

7.2 การจัดองค์กร องค์กรในแต่ละระดับตั้งแต่ส่วนกลาง จังหวัด อำเภอและตำบล หมู่บ้าน ควรเมืองค์กรเดียวและประกอบด้วยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานและอำนาจหน้าที่พร้อมทั้งการรับผิดชอบที่ชัดเจน การบริหารองค์กรทุกระดับ จะต้องมีเอกภาพและมีอิสระในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ หากมีภารกิจหรืองานที่ต้อง ปฏิบัติเพิ่มเติมอาจตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจในส่วนการดำเนินงานศึกษาออกโรงเรียนเพิ่มเติม ก็ได้

7.3 ด้านบุคลากร บุคลากรของรัฐที่ปฏิบัติงานในตำบลหมู่บ้านโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ 4 - 5 กระทรวงหลักควรได้รับการฝึกฝนหรือฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี และต้องเป็น ผู้รู้จริง ตั้งใจปฏิบัติงานในพื้นที่และเข้ากับชาวบ้านได้ด้วย อีกทั้งต้องผนึกกำลังกันพัฒนา มิใช่ ต่างคนต่างทำ และต้องถือว่างานที่ตนเองรับผิดชอบและปฏิบัติอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ ทั้งหมด ในกรณีที่ต้องใช้วิทยากรเพื่อการอบรมในบางโครงการควรใช้คนในท้องถิ่นหรืออาจใช้ ผู้ชำนาญการจากท้องถิ่นอื่นเพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้

7.4 การสั่งการและอำนวยการ ควรให้จังหวัดหรือท้องถิ่นมีบทบาทใน การกำหนดหรือแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น การสั่งการในภารกิจ ใด ๆ ควรจะได้มีการประสานงานในแนวเดียวกันและมีความชัดเจนปฏิบัติได้ทุกระดับ หากเป็นไปได้การสั่งการจากส่วนกลางควรมีให้โดยที่สุกเพื่อให้การตัดสินใจในระดับปฏิบัติการ มีมากขึ้นและมีอิสระในการดำเนินการที่สอดคล้องกับภูมิประเทศมากที่สุดเท่าที่กระทำได้

7.5 การประสานงาน ควรประสานกันตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงผู้ปฏิบัติทั้งแนวตั้งและแนวนอน รวมทั้งการประสานแผนและโครงการร่วมกัน ในขั้นแรกอาจใช้จังหวัดเป็นจุดประสานในการปฏิบัติและในโอกาสต่อไปควรมอบหมายให้อำเภอ เพราะมีเจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานอยู่พร้อมแล้ว การประสานงานควรมีบทบาทร่วมกันดำเนินงานบางโครงการที่เกี่ยวข้องกันและหรือยุติโครงการที่ไม่จำเป็นและซ้ำกันในบางพื้นที่ ทั้งนี้ควรจะได้ประสานสัมพันธ์การปฏิบัติงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดทั้งในด้านทรัพยากร กำลังคน และวัสดุอุปกรณ์ของแต่ละหน่วยงานที่มีอยู่ในท้องถิ่น

7.6 การปฏิบัติการหรือการดำเนินงาน ควรเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม การดำเนินงานให้มากที่สุด ควรให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการหรือสมาชิกกลุ่มโดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐให้การช่วยเหลือและแนะนำอย่างใกล้ชิด การจัดโครงการลงในพื้นที่ควรยึดหยุ่นตามสถานการณ์ ช่วงเวลาที่เหมาะสมตามความจำเป็นเร่งด่วนของแต่ละสภาพปัญหา (ส่วนที่ขาด) วิธีการจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความรู้พื้นบ้าน (Indigenous Knowledge) ของชาวบ้านเช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ บรรยากาศและวิถีชีวิตที่มีแตกต่างกัน แนวปฏิบัติควรจะให้ประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านให้มากที่สุด

7.7 ด้านงบประมาณ ถึงแม้ว่าการจัดสรรงบประมาณเท่าที่เป็นอยู่จะได้ใช้อำนาจ แต่สิ่งที่จะต้องดำเนินการเป็นอันดับแรกควรให้จังหวัดมีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารและใช้จ่ายงบประมาณให้ได้พอสมควร สิ่งที่น่าปฏิบัติในลำดับต่อไปควรณรงค์และกระตุ้นให้เอกชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม สนับสนุน พร้อมทั้งชักจูงให้เกิดความสำนึกร่วมกัน การเป็นเจ้าของโครงการและกิจกรรมร่วมกันด้วย อีกทั้งการใช้จ่ายงบประมาณควรปฏิบัติอย่างรอบคอบ ประหยัดโดยคำนึงถึงลำดับความสำคัญ และความจำเป็นเร่งด่วนของท้องถิ่น หากเป็นไปได้น่าจะสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านมีกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองมีการดำเนินงานและการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้รัฐอาจเข้าร่วมทุนในการดำเนินการด้วยก็ได้

นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินงานการจัดโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนให้เหมาะสมกับชนบท ควรจะต้องติดตามและเร่งรัดปรับปรุงการปฏิบัติงาน

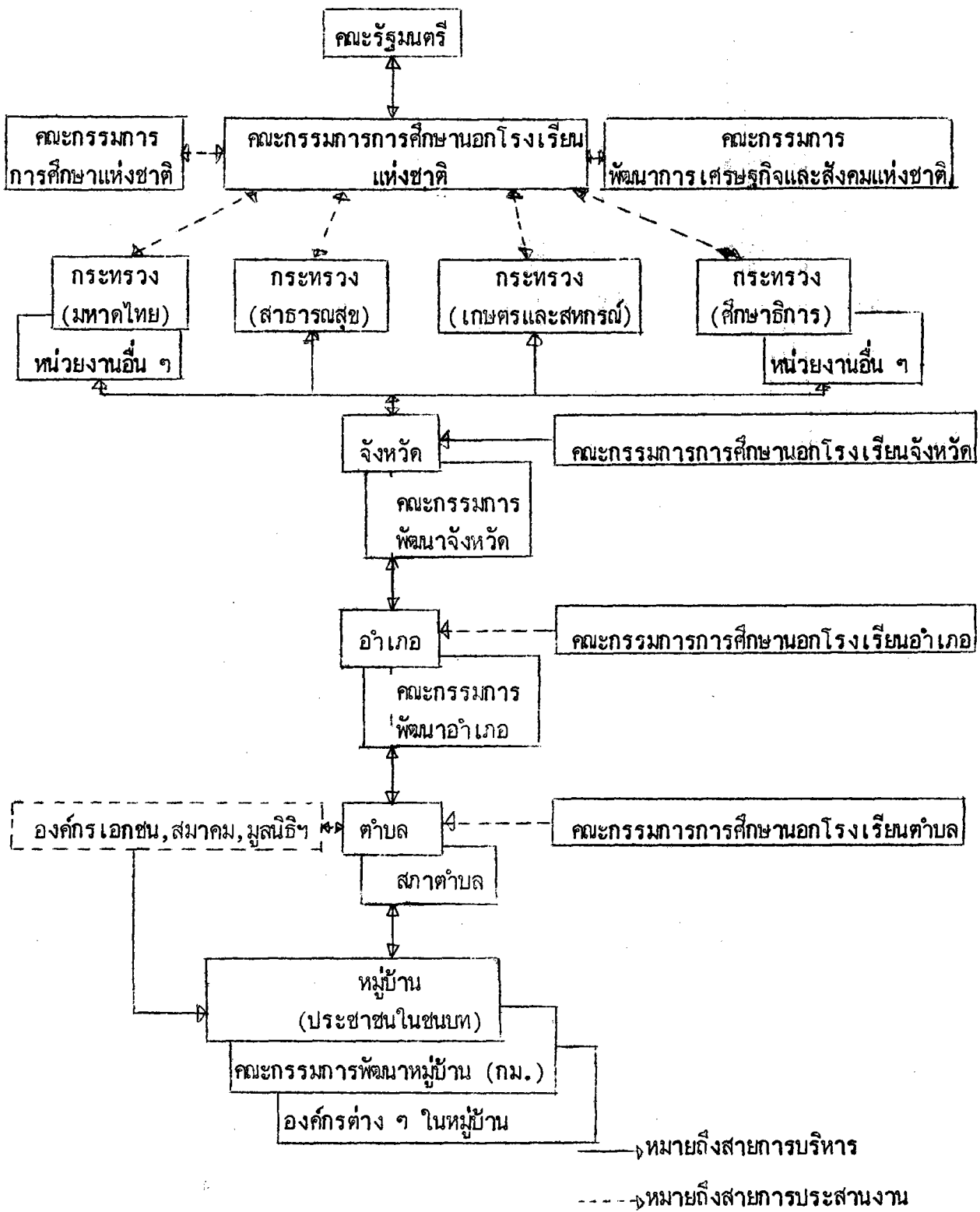
อย่างมีระบบ บุคลากรในพื้นที่ควรมีขวัญและกำลังใจ พร้อมทั้งได้รับความสนใจจากส่วนกลาง และผู้บริหารในระดับสูงแต่ละระดับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

จากแนวทางการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบท ดังกล่าว สามารถกำหนดเป็นรูปแบบการบริหารและการประสานงานดังต่อไปนี้ (ภาพประกอบ 11)

ก. โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาออกโรงเรียน ระดับส่วนกลางมีองค์กร คณะกรรมการการศึกษาออกโรงเรียนระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานนโยบายและ ทิศทางการจัดการศึกษาออกโรงเรียนโดยประสานงานกับคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติและคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จากนั้นกระทรวงและกรมต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องรับนโยบายมากำหนดกรอบและแนวทางการจัดแผนงานและโครงการที่เหมาะสม เพื่อ แ่งให้จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้านตามลำดับ พร้อมทั้งบริหารด้านงบประมาณ บุคลากร ในส่วนที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบของแต่ละระดับด้วย

ข. โครงสร้างการประสานงาน การวางแผนและการจัดโครงการ จังหวัดเป็น จุดสำคัญในการกลั่นกรองโครงการรวมทั้งจัดทำโครงการที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัย ข้อมูลที่ถูกต้องจากตำบลและหมู่บ้าน ในทุกขั้นตอนการจัดทำแผนและโครงการจะอาศัยคณะกรรมการ การศึกษาออกโรงเรียนแต่ละระดับ คือระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อทำ หน้าที่ประสานงานการพัฒนาและการปฏิบัติกิจกรรม และโครงการร่วมกันพร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลด้วย คณะกรรมการดังกล่าวจัดประกอบด้วยหน่วยงานสี่กระทรวงหลัก และ หน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท

อนึ่ง ในทุกขั้นตอนของการบริหารและการประสานงาน ควรต้องจัดให้มีการประสาน สัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานเพื่อร่วมกันใช้ทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ กำลังคน โดยมีเป้าหมายร่วมกันในอันที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชน ตลอดจนยกระดับชีวิตและ ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ภาพประกอบ 11 รูปแบบการบริหารและการประสานงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสามตอน ได้แก่ การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การประเมินผลกระทบและการเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดโครงการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ในขั้นตอนแรกมีการหาเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลกระทบของโครงการก่อน ซึ่งได้เกณฑ์ทั้งหมด 27 ข้อ แบ่งเป็นเกณฑ์ด้านเศรษฐกิจ 6 ข้อ ด้านสังคม 7 ข้อ ด้านการเมือง 6 ข้อ และด้านสภาพจิตใจ 8 ข้อ เกณฑ์ดังกล่าวได้เสนอให้ผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนสัมผัสและรับผิดชอบการดำเนินกิจกรรมและโครงการการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทโดยตรงตั้งแต่ระดับบริหารจนกระทั่งถึงระดับปฏิบัติการที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด คือระดับอำเภอและตำบล และในการสอบถามได้ใช้เทคนิคเดลฟายถึงสองรอบ เพื่อย้ำความแน่ใจจนกระทั่งลงความเห็นสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแต่ละข้อ รายละเอียดของเกณฑ์แต่ละด้านต่อไปนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เห็นว่าทำให้การศึกษานอกโรงเรียนควรจะมีให้ประชาชนได้รู้ช่องทางการประกอบอาชีพมากที่สุด รองลงมาต้องการให้มีอาชีพประกอบในยามว่างหรือในฤดูแล้งที่ว่างเว้นจากการเพาะปลูกและความเข้าใจระบบการตลาดและการจัดการ เป็น นอกจากนี้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้และการลดรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลางและค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการมีรายได้เหลือเก็บหรือการออมด้วยแล้ว ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เห็นว่าจะเกิดผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพผลผลิตที่ผ่านมามีอัตราการผลิตลดลงทุกฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต อีกทั้งค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนจำเป็นต้องซื้อหาเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่พบว่า การได้รับการฝึกอบรมด้านการเกษตรไม่มีผลต่อการผลิตข้าวและรายได้มากนัก แต่มีผลทำให้รายได้รวมของครัวเรือนมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 103)

1.2 ด้านสังคม ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เห็นว่าประชาชนควรจะได้เข้าร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาทุกด้านที่รัฐบาลได้จัดในหมู่บ้าน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและร่วมมือต่อสิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐลงไปปฏิบัติในหมู่บ้านของตนเองมากที่สุด รองลงมาเกี่ยวกับการมี

ระเบียบวินัยในตนเอง สำหรับการปฏิบัติงานในเรื่องสุขภาพอนามัยและโภชนาการตาม คำแนะนำที่ถูกต้อง การดูแลรักษาสาธารณสุขประโยชน์และความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินกำหนด การเปลี่ยนแปลงไว้ระดับปานกลาง สาเหตุอาจเนื่องมาจากกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ทั่วไปเป็นโครงการฝึกอบรมจะพยายามเน้นให้ผู้รับบริการตระหนักในพฤติกรรมดังกล่าว โดยจัด ในลักษณะสอดแทรกและฝึกเน้นโดยเฉพาะ เช่นโครงการฝึกอบรมผู้นำและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทั้งในด้านการรักษาความปลอดภัยและการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัย เป็นต้น

1.3 ด้านการเมือง จากการศึกษาพบว่าผู้รู้และผู้มีประสบการณ์กำหนดเกณฑ์ ในทุกพฤติกรรมย่อยว่าประชาชนควรมีการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากหรือบ่อยครั้ง เช่นในกรณีที่เป็นการแสดงออกเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการอยู่ร่วมแบบสังคมประชาธิปไตย มีการแสดงออกต่อความคิดเห็น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การให้ความร่วมมือและปฏิบัติตาม ประกาศหรือระเบียบข้อบังคับของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ใด ๆ ที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน เช่นการเลือกผู้นำหมู่บ้าน การเลือกตั้งผู้แทนในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ตลอดจนการปกป้องรักษาสีทธิและหน้าที่ของตนเองและสังคมตามระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยแล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการมีความปรารถนา และคาดหวังว่าผู้รับบริการจะต้องมีการเปลี่ยนพฤติกรรมเหล่านี้อย่างมาก

1.4 ด้านสภาพจิตใจ ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เห็นด้วยว่าประชาชนควรมี การเปลี่ยนแปลงด้านต่อไปนี้เป็นอย่างมากคือ การรวมกลุ่มและเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัดให้มีขึ้นใน หมู่บ้านแล้ว การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว การปรับตัวและพึ่งพาตนเองต่อการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวต่างกับผล การประเมินของคณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat University, Faculty of Social Administration. 1980 : 140) คือเมื่อผู้รับบริการ (สตรี) ไปได้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่จัดในชุมชนแล้ว ปรากฏว่ามีการรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือ ร่วมกันเพียง ร้อยละ 33.48 แสดงว่าอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย สำหรับการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องการเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน และการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นก็ได้กำหนดเกณฑ์ไว้ในระดับสูง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมดังกล่าว

เป็นคุณลักษณะของสังคมไทยในชนบท โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาและทำไร่เป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับวิถีดำเนินชีวิตของคนไทยที่ได้รับผลสืบเนื่องมาจากการนับถือศาสนาพุทธ (ประทีปธูร มัชฌิมา 2523 : 45 - 46 และนิยพรรณ วรรณศิริ 2530 : 14) ส่วนการละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติด ได้กำหนดเกณฑ์ไว้ในระดับปานกลาง สาเหตุเพราะชาวชนบทยังมีประเพณีการเล่น ในโอกาสช่วงวันนักขัตฤกษ์ ซึ่งมีอยู่หลายช่วงในรอบปีหนึ่ง ๆ โดยมักจะถือช่วงเวลาดังกล่าวหาความสุข เช่น เล่นการพนัน ดื่มของมึนเมา จนบางครั้งเกิดความเสียหายและเป็นภัยต่อตนเองและครอบครัวในที่สุดได้

อย่างไรก็ตามผู้รู้และผู้มีประสบการณ์มองเห็นในภาพรวมว่า เมื่อมีการจัดโครงการ การศึกษานอกโรงเรียนทั้งในด้านการให้ความรู้พื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และการให้การฝึกอบรมทั้งด้านทักษะและผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ต่อประชาชนในชนบทแล้ว ผลกระทบที่พึงเกิดตามมาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงโดยหวังให้มีความเจริญของประชาชนและท้องถิ่นเป็นสำคัญ

2. การประเมินผลกระทบของโครงการ จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่ามีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพของหมู่บ้าน เมื่อแยกประเภทหมู่บ้านออกเป็นหมู่บ้านก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลังพบว่า มีโครงสร้างด้านประชากรทั้งการเกิด การตาย และย้ายถิ่นที่อยู่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มประชากรที่ศึกษาอยู่ในภาคกลางของประเทศทั้งหมด แต่การย้ายถิ่นชั่วคราวเพื่อการประกอบอาชีพของคนในวัยหนุ่มสาวมีมากในทุกประเภทหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีหมู่บ้านปานกลางและหมู่บ้านก้าวหน้า มีอัตรา การย้ายมากกว่าหมู่บ้านล้าหลัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีปัจจัยที่อำนวยความสะดวก การโยกย้ายค่อนข้างดีกว่า ดังข้อค้นพบของเนาวรัตน์ พลายน้อย (เนาวรัตน์ พลายน้อย 2529 : 367) ที่พบว่าการพัฒนาชนบทโดยปกติของรัฐว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อปริมาณการย้ายถิ่นอย่างสม่ำเสมอในช่วงสั้นฤดูเพาะปลูกคือ ตัวแปรด้านความสำคัญของผู้อำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่น จำนวนวันว่างงาน และความคาดหวังของครัวเรือนในคุณค่าของการย้ายถิ่น

เมื่อแยกพิจารณาความเปลี่ยนแปลงออกเป็นแต่ละด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และสภาพจิตใจ พบว่าด้านที่การเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ ด้านสังคม

ในเรื่องการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนา กล่าวคือ หมู่บ้านก้าวหน้าและหมู่บ้านปานกลาง เริ่มก่อตั้งกองทุนเป็นของตนเอง และในเรื่องสุขภาพอนามัยพบว่า การสาธารณสุขสามารถเข้าถึงทุกครัวเรือน อีกทั้งบางครัวเรือน สามารถจะเลือกรับบริการด้านการรักษาพยาบาลซึ่งมีอยู่หลายแหล่ง เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล ตลอดจนการได้รับคำแนะนำจากผู้สื่อข่าวสาธารณสุขหมู่บ้านอีกด้วย ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นนั้น สาเหตุอาจเนื่องมาจากความสะดวกในการคมนาคม มีการให้บริการสาธารณสุขในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ประชาชนได้รับการศึกษาและความรู้จากการอบรมด้านต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ เช่น ได้รับความรู้ด้านการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตจากเกษตรตำบล ได้รับคำแนะนำด้านสุขภาพอนามัยจากสาธารณสุขและผู้สื่อข่าวสาธารณสุขในตำบลหมู่บ้าน ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม แนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน และการฝึกทักษะอาชีพจากวิทยากรทั้งที่เป็นของรัฐและท้องถิ่น ได้รับข่าวสารข้อมูลจากสื่อมวลชน ตลอดจนจากแหล่งที่ให้ความรู้ในหมู่บ้าน เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่มีน้อย เช่น ฐานะความเป็นอยู่แต่ละครัวเรือน รายได้จากการประกอบอาชีพ มีสภาพไม่แตกต่างจากเดิมเมื่อ 3 - 5 ปีที่ผ่านมา สาเหตุอาจเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมในทรัพยากรธรรมชาติ การขาดแคลนแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก ประกอบกับราคาผลผลิตตกต่ำในระยะเวลาที่ผ่านมา ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับผลการประเมินความก้าวหน้าในการพัฒนาชนบทในช่วงสี่ปีของแผน ฯ 5 ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพและการผลิต หมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมีน้อยกว่าหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงในทางถดถอย ร้อยละ 28.60 และร้อยละ 29.70 และมีหมู่บ้านที่คงที่มีอยู่ ร้อยละ 41.70 (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2529 : 45)

จากการศึกษาสภาพหลังจากได้มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านแล้ว ในทางที่ดีพบว่าชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของรัฐทั้งกิจกรรมปกติและกิจกรรมการสร้างงานในชนบท (กสช.) ทั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความตื่นตัวใคร่อยากจะได้รับบริการโครงการการฝึกอบรมด้านอื่น ๆ อีก ชาวบ้านมองเห็นว่าการได้รับโครงการที่จัดลงไปมีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของตนเอง มีการรวมตัวริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า กลุ่มบัตรสุขภาพ กลุ่มสตรี

อาสาพัฒนา กลุ่มเกษตรกร เฉพาะด้าน เป็นต้น ส่วนในทางที่ไม่ดีที่น่าสนใจต้องเร่งรีบแก้ไข เช่น ความต่อเนื่องของโครงการที่จัด การนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรม และช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการฝึกอบรมให้กับประชาชน เหล่านี้หากทำแล้วไม่ได้ผลจะเกิดความรู้สึกและทัศนคติที่ไม่ดีกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ต่อไปในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าประชาชนเกิดความไม่เชื่อถือและมองภาพไปในทางที่ไม่ดีแล้ว การดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้กับประชาชนในชนบทคงไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

2.2 จากการศึกษาได้ประเมินผลผลิตเกี่ยวกับสภาพความรู้ความเข้าใจ

ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติเฉพาะผู้รับบริการในส่วนรวมของแต่ละปัจจัยพบว่า ส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการที่จัดอยู่ในหมู่บ้าน แต่ด้านความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ ส่วนมากมีอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการที่จัดมีหลายประเภท แต่ละคนรับโครงการต่างชนิดกันและระยะเวลาที่เข้าร่วมแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะการวัดความรู้ ความเข้าใจ ผู้วิจัยมีให้นำข้อทดสอบที่วัดความรู้ในแต่ละด้านหรือนำแบบวัดทักษะ ดังนั้นการที่จะอธิบายถึงผลสัมฤทธิ์และความสามารถอย่างละเอียดจึงไม่เกิดขึ้น แต่การศึกษาครั้งนี้ เพียงแต่ต้องการภาพรวมของผลผลิตแต่ละด้าน ในอันที่จะนำไปหาความสัมพันธ์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการได้รับโครงการ เพื่อจะยืนยันว่าผลกระทบจะเกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการมีผลผลิตของการได้รับโครงการที่ดีด้วย

2.3 การที่พบว่าสาเหตุการตัดสินใจที่เลือกและเข้าร่วมโครงการการศึกษา

นอกโรงเรียน พบว่ามูลเหตุมาจากต้องการเพิ่มความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ต้องการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากที่สุด ซึ่งการค้นพบนี้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในภาพรวมของหมู่บ้านว่าเมื่อหลังจากมีโครงการจัดในหมู่บ้านแล้วในทางที่ไม่ดีพบว่าผู้รับบริการมีความรู้สึกต่อการจัดไปในทางลบ เมื่อมองเห็นว่าอบรมแล้วไม่ได้รับประโยชน์อะไร และบางครั้งรับแล้วไม่ได้ช่วยให้ชีวิตดีขึ้น ไม่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่เพิ่มผลผลิตและรายได้ในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพราะประชาชนได้มีความคาดหวังในการสมัคร เข้าร่วมโครงการแล้วว่าจะต้องได้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น และสามารถนำเอาความรู้ ความสามารถมาใช้ในการดำรงชีวิตอีกด้วย

2.4 ผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับและไม่ได้รับบริการ จากการศึกษา
ได้แยกผลกระทบออกเป็นแต่ละด้านดังนี้

2.4.1 ตามที่พบว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเพิ่มผลผลิตและรายได้ ความเข้าใจระบบการตลาด และใช้เวลาประกอบอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้มีสาเหตุด้วยปัจจัยสืบเนื่องหลายประการ ประการแรกคือต้นทุนการผลิต ประชาชนต้องใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะถ้าทำนาและทำไร่แล้วต้องว่าจ้างหรือไปกู้ยืมมาดำเนินการ ประการที่สองเกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประการที่สามสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวยผลผลิตที่เป็นธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้ประชาชนได้ใช้ความรู้ความสามารถจากการฝึกอบรม การสาธิตแนะนำ ไปใช้ในการเพิ่มผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเชื่อมโยงไปสู่การมีสังคมที่ดี มีสภาพจิตใจที่ดีต่อไปด้วย

2.4.2 ตามที่พบว่าผลกระทบทางด้านสังคม ผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในทุกพฤติกรรมย่อยอยู่ในระดับปานกลาง และในแต่ละเรื่องมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมในแต่ละคุณลักษณะใกล้เคียงกันหรือมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังตัวอย่างเช่นคนที่เข้าร่วมกลุ่มได้ก็จะตระหนักและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายจากชุมชนได้ด้วย คนที่มีสุขภาพดีก็จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาของรัฐที่จัดลงไปเป็นต้น

2.4.3 ตามที่พบว่าผลกระทบทางด้านการเมือง ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีความเปลี่ยนแปลงในทุกเรื่องอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านนี้สิ่งที่พบเห็นที่สมควรนำมาอภิปรายในที่นี้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือเกือบทุกคนทั้งที่รับและไม่ได้รับบริการจะตระหนักและเข้าร่วมในการไปใช้สิทธิของตนเองทุกครั้ง ยกเว้นผู้ที่มิชื่ออยู่ในหมู่บ้านแต่มีภาระไปประกอบอาชีพที่อื่น ทั้งนี้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะสอดคล้องกับภาพรวมของหมู่บ้านที่มีอัตราการไปใช้สิทธิค่อนข้างสูงด้วย ซึ่งการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอาจมีสาเหตุให้หลายประการ เช่น การจากการได้รับความรู้ความเข้าใจจากการอบรมในโครงการต่าง ๆ การชี้แนะจากผู้นำหมู่บ้าน การได้รับข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคคล

เพื่อผลประโยชน์จากการเลือกตั้งนั้น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองเกี่ยวกับการแสดงออกความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ลงไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านก็ให้มีการปฏิบัติกันมากขึ้น

2.4.4 ตามที่พบว่าผลกระทบทางด้านสภาพจิตใจ ทั้งผู้รับบริการ และไม่ได้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความทันสมัย เช่นการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านวัตถุมืดคล้าย ๆ กัน สำหรับผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมน้อย เรื่องการแสดงออกต่อการแก้ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอน และการละเว้นอบายมุขเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนมีพฤติกรรมในทางที่ดีหรือมีการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่แล้ว เมื่อสอบถามถึงความเปลี่ยนแปลงจึงมีเพียงเล็กน้อยโดยเฉพาะการละเว้นอบายมุข แต่การศึกษาที่สอดคล้องกับการสำรวจสภาพชุมชนที่พบว่าประชาชนยังมีการเล่นการพนันบ้างตามฤดูกาลประเพณีต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำผลกระทบของผู้รับบริการทุกด้านไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้รู้และมีประสบการณ์ได้กำหนดและคาดว่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน ปรากฏว่าผลกระทบทุกด้านของผู้รับบริการต่ำกว่าเกณฑ์ทั้งหมด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของผู้ให้บริการต้องการให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในชุมชน อีกทั้งโครงการต่าง ๆ ได้มีการปฏิบัติต่อเนื่องจากแผนพัฒนาที่ผ่านมา (พ.ศ. 2520 - 2524) ย่อมจะส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและรายได้ ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นได้ แต่เมื่อได้มีการสำรวจข้อมูลในหลายแง่มุมแล้วพบว่าผลที่ประชาชนได้รับที่แท้จริงนั้นมิเกิดขึ้น แต่เกิดขึ้นในระดับหนึ่งเท่านั้น

2.5 การเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการ ตามที่พบว่าผลกระทบของโครงการที่ผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีมากกว่าผู้ไม่ได้รับบริการ ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสภาพจิตใจ และทุกด้านรวมกัน แสดงว่าโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านมีผลในทางปฏิบัติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลที่ผู้รับบริการทุกด้าน นอกจากนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้นในแต่ละเรื่องของแต่ละด้านมีมากน้อยแตกต่างกันไป ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการได้รับบริการในโครงการที่ต่างประเภทกัน ผู้ที่ได้รับโครงการประเภทฝึกทักษะอาชีพจะสามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ในการปรับปรุงอาชีพได้มาก ส่วนผู้ที่ได้รับโครงการประเภทการอบรมกลุ่มผู้นำ

กลุ่มองค์กรและอาชีพต่าง ๆ นั้น ความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม และสภาพจิตใจจะมีมากใน
 ด้านนี้ อย่างไรก็ตามการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในหมู่บ้านทั้งหมู่บ้านประเภท
 ก้าวหน้า หมู่บ้านกลาง และหมู่บ้านส้าหลังได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วม
 และการพึ่งพาตนเองมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการค้นคว้าของผดุง อารยะวิญญู
 และคณะ (ผดุง อารยะวิญญู 2528) เรื่องปัญหาในการบริหารงานพัฒนาชนบทของรัฐบาล
 และรายงานผลความก้าวหน้าในการพัฒนาชนบทในช่วง 4 ปี ของแผนระยะที่ 5 ที่ประชาชน
 ในหมู่บ้านเริ่มตื่นตัว ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง มีการรวมกลุ่มเกษตรกร ตลอดจน
 การระดมทรัพยากรของชุมชนมาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน (ศูนย์ประสานงานพัฒนาชนบทแห่งชาติ
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2529 : 60 - 63)

2.6 ความแตกต่างและปัจจัยที่ส่งผลต่อผลกระทบของผู้รับบริการ แยกอภิปรายผล
 เป็นดังนี้

2.6.1 ตามที่พบว่าความแตกต่างของจำนวนโครงการที่ได้รับมีผลต่อ
 ผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจของผู้รับบริการอย่างมีนัยสำคัญ
 กล่าวคือผู้ที่ได้รับโครงการมากจะมีผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าผู้ได้รับบริการน้อย ในทางปฏิบัติ
 บุคคลที่มีโอกาสได้รับการอบรมมากกว่าสองโครงการขึ้นไปนั้นมักขึ้นอยู่กับสภาพทางครอบครัว
 และความพร้อมทางส่วนตัวของผู้รับบริการที่เกื้อหนุนอยู่ ดังนั้นการที่ประชาชนมีโอกาสได้รับ
 บริการหลายโครงการย่อมเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งตรงข้ามกับปัญหาการให้บริการด้านเป้าหมายและพื้นที่
 ศูนย์นิเวศน์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
 แห่งชาติ 2527 : 109) ได้สรุปจากรายงานการจัดการศึกษาและประเมินผลแผนพัฒนา
 การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาอาจก่อให้เกิด
 เกิดความซ้ำซ้อนในการให้บริการทั้งด้านหลักสูตรและผู้เข้ารับบริการ ซึ่งแท้จริงแล้วการที่
 ประชาชนได้รับบริการมากโครงการ เป็นผลที่ดีกว่า

2.6.2 ตามที่พบว่าระดับของผลผลิตที่ต่างระดับกันของแต่ละด้านคือ
 ด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการ
 มีผลทำให้ผลกระทบของโครงการแตกต่างกันนั้น แสดงว่าปัจจัยด้านผลผลิตมีความสัมพันธ์กับ
 ผลกระทบที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับหลักการที่กล่าวว่า การที่จะได้รับผลกระทบที่ดีควรจะต้องมีผลผลิต

ที่ตีจากโครงการด้วย และจะต้องสัมพันธ์กับผลที่ได้รับตามที่ระบุไว้ในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ (Rossi, Freeman and Wright. 1979 : 41, วีระพล สุวรรณนันต์ 2524 : 64 และโกวิท ประวาลพุกษ์ 2523 : 15)

2.6.3 ตามที่พบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสำคัญในการประเมินครั้งนี้ อยู่สี่ตัวแปรคือ จำนวนโครงการที่ได้รับ ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติต่อโครงการที่จัดในตำบลหมู่บ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการจัดโครงการการศึกษา นอกโรงเรียนที่ได้ดำเนินการของสี่กระทรวงหลักทั้งต้องคำนึงผลที่ได้รับหลังจากสิ้นสุดแต่ละโครงการด้วย เท่าที่ศึกษาพบว่า ถ้าผู้รับบริการไม่ได้นำสิ่งที่ตนเองได้รับจากโครงการไปใช้ ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และสภาพจิตใจที่ต้องประพฤติกฎปฏิบัติแล้วผลกระทบในทางที่ดีย่อมไม่เกิดขึ้นด้วย

3. การเสนอรูปแบบและแนวทาง การอภิปรายในส่วนของแสวงหาแนวทาง และรูปแบบที่เหมาะสม การจัดโครงการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทในช่วงแผนพัฒนาฯต่อไป สิ่งที่จะต้องปรับปรุงและคงไว้มีในแต่ละด้านต่อไปนี้

3.1 ด้านการวางแผน จากการศึกษาพบว่าการวางแผนการจัดโครงการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทจะต้องให้ประชาชนในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น (People participation) โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่มีอยู่แล้ว เช่น สภาตำบล (กสศ.) และต้องได้การสนับสนุนเสริมจากคณะกรรมการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล (กปต.) ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกกระทรวงหลักที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้ข้อมูลที่น่ามาใช้ประกอบการวางแผนต้องได้มาจากท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและต้องเป็นข้อมูล ที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ซึ่งควรกระจายระบบการวางแผนลงไปสู่ระดับภูมิภาคและท้องถิ่น (Micro planning) ในโอกาสต่อไปด้วย

3.2 การจัดองค์กรและการสั่งการ ส่วนใหญ่ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์มีความเห็นตรงกันว่าควรใช้องค์กรที่มีอยู่แล้ว แต่ควรต้องมีการประสานสัมพันธ์กันมากกว่าที่เป็นอยู่ เท่าที่ปฏิบัติมักเน้นในการเรื่องการจัดทำแผนเป็นส่วนมาก แนวทางที่น่าจะปฏิบัติต่อไป ควรให้ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลมีบทบาทจะแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

ตามสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่ เพื่อยกระดับการตัดสินใจระดับล่างให้มากขึ้น โดยเฉพาะการปรับโครงการให้ทันต่อความสำคัญและเร่งด่วนของพื้นที่

3.3 **กิจการประสานงาน** พบว่าแต่ละหน่วยงานยังอาศัยการประสานงานใน แนวตั้ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะการจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณยังเป็นของ เฉพาะหน่วยงาน อยู่หากมีการรวมและเฉลี่ยงบประมาณของแต่ละหน่วยงานได้รับและเฉลี่ยไปตามความจำเป็น เร่งด่วน หรือตามสภาพของปัญหาในแต่ละพื้นที่แล้วการดำเนินโครงการจะเกิดประสิทธิภาพได้ อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ให้ความเห็นตรงกันว่าควรมีการประสานกันใน แนวนอนให้มากขึ้น โดยกำหนดจุดประสานในแต่ละระดับให้ชัดเจน ในขั้นแรกอาจให้จังหวัดเป็น จุดประสานไปก่อน เมื่อแห่งใดมีความพร้อมแล้วควรขยายบทบาทและภาระหน้าที่ไปสู่อำเภอและ ตำบลต่อไป เพราะการประสานงานที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายจะทำให้จัดโครงการได้เหมาะสม กับสภาพพื้นที่มากขึ้น

3.4 **ทรัพยากร** ทรัพยากรในที่นี้รวมทั้งตัวบุคคล งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ผู้รู้และผู้มีประสบการณ์เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐควรได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง เข้าใจหลักและ ระบบการดำเนินโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท มิใช่ต่างคนต่างทำควรจะต้องระลึกร่างานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่เป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ ในกรณีที่เป็นโครงการทาง การฝึกอบรมเน้นทักษะและการจัดการจำเป็นต้องแสวงหาผู้ชำนาญการในและนอกท้องถิ่นมาช่วย หรือแนะนำช่องทางให้ผู้รับบริการได้รู้เห็นและเข้าใจระบบและวิธีการการผลิตหรือประกอบอาชีพ นั้น ๆ

สำหรับงบประมาณ เท่าที่เป็นอยู่ถึงแม้ว่าทั้งจำนวนและวิธีการจัดสรรไปสู่ท้องถิ่นจะไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน สิ่งสำคัญควรจะได้กระจายอำนาจและความคล่องตัวไปสู่จังหวัด และอำเภอต่อไป พร้อมทั้งเชื่อเชิญให้ออกชน เช่น สมาคม มูลนิธิและองค์กรต่าง ๆ เข้ามา มีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการร่วมกันมีผลประโยชน์ร่วมกัน หากเป็นไปได้ในอนาคต ท้องถิ่นอาจมีกองทุนเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านโดยนำกองทุนนั้นมาเสริมการพัฒนาประชากรใน โอกาสต่อไปด้วย

ด้านวัสดุอุปกรณ์ การประสานสัมพันธ์ในอันที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในด้านบุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ เป็นแนวปฏิบัติที่แก้ไขได้เร็วที่สุด ทั้งนี้แต่ละหน่วยงานหรือแม้แต่ท้องถิ่นได้ มีทรัพยากรดังกล่าวอยู่แล้ว หากระบบการวางแผน การสั่งการและการประสานเป็นไปด้วยดี แล้วการปฏิบัติในเรื่องนี้จะกระทำให้ออกผลลัพท์ทันที

3.5 การปฏิบัติการหรือการดำเนินงาน การจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน ให้เหมาะสมกับประชาชนในชนบท นอกจากจะมีระบบการวางแผนการจัดการ การประสานงาน และมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำเนินงานแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินโครงการ การนำ โครงการเข้าสู่ท้องถิ่น สิ่งที่ต้องยึดเป็นหลักในการให้การศึกษาแก่ประชาชนจะต้องให้มีส่วน รับรู้และร่วมในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ การเลือกโครงการ ช่วงเวลาที่จัดต้องสอดคล้องกับวิถี ชีวิตทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ บรรยากาศในสภาพท้องถิ่นเป็นสำคัญ

จากการอภิปรายในส่วนของแนวทางและรูปแบบการจัดการศึกษาออกโรงเรียนที่ เหมาะสมกับประชาชนในภาคชนบท ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับผลการติดตามและการประเมินผล ครั้งทางของแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 ของสมคมนักวิจัยไทย (สมคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย 2528 : 14 - 16) ที่พบว่าโครงการบางโครงการจัดไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ประชาชน ไม่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในโครงการขาดความเข้าใจ ความล่าช้าการเบิกจ่ายงบประมาณ เป็นต้น และตรงกับการศึกษาปัญหาการบริหารงานพัฒนา ชนบทของรัฐบาล ของ ผดุง อารยะวิญญู และคณะ (ผดุง อารยะวิญญู และคณะอื่น ๆ 2528) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมาจากการชักจูงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำท้องถิ่น เป็นส่วนสำคัญ และถือเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาชนบทในระดับหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการค้นพบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนร่วมกับ สมคมนักเรียนทุนรัฐบาล (พนม พงษ์ไพบูลย์ 2529 : 3) ที่ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในแง่มุมต่าง ๆ ของการบริหารงานพัฒนาชนบท ซึ่งพบว่าผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นคนที่ยอมรับในชุมชน มีความสนใจในการพัฒนาและมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ จากการศึกษาที่ได้คาดหวังในหัวข้อความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้คือ ทำให้ทราบผลกระทบของการดำเนินโครงการการศึกษา นอกโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวประชาชนและชุมชนในชนบท ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจอันเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนของประเทศ และเพื่อนำข้อมูลที่ได้ค้นพบไปกำหนดและปรับแนวนโยบาย แผนงานและโครงการให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของประชาชนในชนบท และความสัมพันธ์ในการจัดการจะต้องสอดคล้องกับโครงการพัฒนาอื่น ๆ ของรัฐที่ได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาชนบทเดียวกันด้วย จึงขอเสนอแนะประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1 เกณฑ์ที่ได้จากการประเมิน ผู้วิจัยได้จัดสร้างเกณฑ์การประเมินผลกระทบ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งในระดับผู้มีส่วนกำหนดแนวนโยบายของโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเพื่อพัฒนาชนบท และผู้ที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ด้วย ดังนั้นถ้าจะมีการศึกษาผลของการดำเนินงานของหมู่บ้านอื่นต่อไปก็สามารถนำเกณฑ์ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะหรือพฤติกรรมไปใช้ประเมินได้ ทั้งนี้อาจจะดัดแปลงเพิ่มเติม หรือกำหนดปริมาณการชี้วัดในแต่ละระดับให้ชัดเจนขึ้นอีกก็ได้

1.2 สิ่งที่ได้จากการศึกษาสภาพหมู่บ้านโดยส่วนรวม พบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการได้จัดโครงการศึกษานอกโรงเรียนในหมู่บ้านมีผลทั้งในทางที่ดีและไม่ดี เช่น ในทางที่ดีพบว่าประชาชนได้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตประจำวัน มีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อจะพึ่งพาตนเองต่อไป ส่วนในทางไม่ดีพบว่า การเข้าร่วมโครงการแล้วแต่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ได้รับบริการที่ไม่ต่อเนื่อง รวมทั้งผู้ที่ไม่มีโอกาสจะเข้าร่วมพบว่าประชาชนในส่วนนี้จะมีความรู้สึกที่ไม่ดี และบางครั้งเกิดแรงต่อต้านด้านโครงการที่ลงไปจัดในโอกาสต่อไป ข้อค้นพบเหล่านี้ควรนำไปใช้ในการปรับปรุงบริหารโครงการ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกกระทรวงที่รับผิดชอบโดยตรงในตำบลและหมู่บ้าน

ตลอดจนการประสานงานและประชาสัมพันธ์ทั้งก่อนจัดและหลังจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน
ของทุกหน่วยงานในแต่ละหมู่บ้านต่อไป

นอกจากนี้ การจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาหมู่บ้าน
กล่าวคือ ถ้าหมู่บ้านใดประชาชนได้รับบริการโครงการ เป็นจำนวนมากและได้รับหลาย ๆ
โครงการแล้ว ผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพจะดีกว่า ดังนั้นควร
เร่งขยายการให้บริการทั้งด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในประเภท
สี่เหลี่ยมหรือยากจน ทั้งนี้เพื่อยกระดับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้สูงขึ้น

1.3 ข้อค้นพบความคาดหวังของเป้าหมายการจัดการศึกษาออกโรงเรียนใน
ชนบททั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพจิตใจ ปรากฏว่าระดับความเปลี่ยนแปลงที่
ประชาชนได้รับจริงมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็นในทุกด้าน โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับ
รายได้ การลดลงของรายจ่าย การออม และการรู้จักช่องทางประกอบการอาชีพที่ก่อให้เกิด
รายได้เพิ่มขึ้น ความเปลี่ยนแปลงที่น้อยมากสำหรับผู้ที่ได้เข้าร่วมโครงการ ดังนั้นการจัดโครงการ
ประเภทนี้ ควรจะต้องปรับหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรมให้ประชาชนมีการพัฒนาด้าน
ดังกล่าวนี้ให้มากขึ้น และในโอกาสเดียวกันก็ควรพยายามยกระดับความเปลี่ยนแปลงในด้าน
อื่นให้ใกล้เคียงกับเกณฑ์มากยิ่งขึ้นด้วย

1.4 ผลการเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการระหว่างผู้รับและไม่ได้รับ
บริการ เป็นที่ชี้ชัดว่าผู้ที่ได้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านดีกว่าผู้ไม่ได้รับบริการ และ
ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับบริการทุกคนแต่ก็เกิดผลกระทบกับผู้ไม่มีโอกาสเข้าร่วมรวมถึงการเปลี่ยนแปลง
ในระดับชุมชนด้วย ดังนั้นการขยายพื้นที่เป้าหมายต่อการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียน
ทั้งประเภทการให้ความรู้พื้นฐาน การให้ข่าวสารข้อมูล และการฝึกทักษะอาชีพรวมทั้งการ
ฝึกอบรม ควรริบดำเนินการในแผนพัฒนาต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดโครงการใน
หมู่บ้านที่อยู่ในประเภทสี่เหลี่ยม

1.5 รูปแบบและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากการศึกษาเป็นความเห็นที่อาศัย
ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมต่อการจัดโครงการในหลายระดับ ดังนั้นการนำไปปรับ
การดำเนินงานที่เป็นอยู่บ้างข้อสามารถทำได้ทันที และมีบางข้อที่ต้องอาศัยระเบียบและกฎเกณฑ์

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะต้องอาศัยการประสานงานและการบูรณาการกิจกรรมหรือโครงการเข้าหากันโดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันต่อไป

อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากการศึกษาครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถแยกได้ชัดเจนในบางพฤติกรรมที่ได้จัดว่าเป็นผลมาจากการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมาจากการได้รับรู้อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Education) จากสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และการสื่อสารโดยตัวบุคคลต่อบุคคล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในสภาพธรรมชาติของสังคมย่อมมีเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้ควรจะได้ระลึกรถึงข้อจำกัดด้านนี้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป มีดังต่อไปนี้

2.1 เกี่ยวกับการออกแบบ รูปแบบการประเมิน การประเมินผลกระทบของโครงการครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลย้อนกลับเกือบทั้งสิ้น ผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องระลึกย้อนกลับเป็นฐานในการเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ การควบคุมผลที่ได้รับอันเกิดมาจากโครงการอย่างแท้จริงทั้งหมดเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะโครงการพัฒนา แนวทางต่อไปถ้าจะประเมินผลกระทบในลักษณะนี้ควรจะได้เก็บข้อมูลที่ต้องติดตามไว้ตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการเพื่อนำเป็นเกณฑ์หรือฐานในการเปรียบเทียบและมีการควบคุมตัวแปรที่เกื้อให้เกิดการซับซ้อนขึ้นอีก

2.2 เกี่ยวกับวิธีการประเมิน วิธีการประเมินผลกระทบควรศึกษาสารสนเทศที่เกิดขึ้นจากโครงการให้มากที่สุด ทุกแง่มุมทั้งทางดีและไม่ดีด้วยเพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลที่มีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน วิธีการประเมินอาจจะต้องใช้ทั้งวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป แนวทางวิจัยต่อไปน่าจะศึกษาตัวแปรเชิงปริมาณก่อน หากค้นพบตัวแปรที่สำคัญค่อยใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพิ่มเติมอีก

2.3 เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการรวบรวมข้อมูลการประเมินผลกระทบในกรณีที่เป็นตัวแปรทางด้านจิตวิทยาและมนุษยวิทยาแล้ว ควรใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและถ้าเป็นกรณีที่ต้องศึกษาข้อมูลจากหลายบุคคล พร้อมกับต้องอาศัยระยะเวลาด้วยแล้วควรใช้วิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วมเข้ามาช่วย

2.4 ควรจะได้มีการขยายกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาให้กว้างออกไป ทั้งในด้านพื้นที่และลักษณะอาชีพ ถ้าเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณแล้วควรใช้กลุ่มตัวอย่างให้มากขึ้น กระจายพื้นที่ไปในภาคอื่น ๆ ด้วย เมื่อจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพควรเลือกตัวแทนหมู่บ้านศึกษาเพื่อจะศึกษาข้อมูลที่เกิดขึ้นในระยะยาวว่าสมเจตนาرمىของโครงการหรือไม่อย่างไรต่อไปด้วย

2.5 การประเมินผลกระทบของโครงการใด ผู้วิจัยหรือผู้ประเมินควรจะต้องศึกษาและเข้าถึงสภาพของโครงการนั้น ๆ อย่างถ่องแท้ เข้าใจธรรมชาติและโลกทัศน์ของโครงการทั้งในด้านปัญหา แนวคิด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินงาน และข้อจำกัดการปฏิบัติโครงการที่ได้ทำไปแล้วให้มากที่สุด เพื่อจะได้ออกแบบและรวบรวมข้อมูลในการประเมินผลกระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม กองแผนงานและวิจัย รายงานการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบ
ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศรีสมบัติการพิมพ์
2528, 112 หน้า

สรุ่ยย่อ : งานวิจัย-ประเมินผล-ติดตามผลการศึกษาออกโรงเรียนที่ดำเนินงาน
โดยศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค : กลาง เหนือ ใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือ และ
กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษาออกโรงเรียน ปี 2520 - 2524 โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง
2525, 228 หน้า

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน รวมบทความการศึกษา
นอกโรงเรียน พิระพัฒนา 2523, 452 หน้า

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม แผนพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 -
2534) ฉบับร่าง กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ 2529 24 หน้า อัดสำเนา

การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง, ศูนย์ การประเมินผลการจัดกลุ่มสนใจทางวิทยุและ
ไปรษณีย์ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2525, 176 หน้า

การติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มสนใจ ศูนย์การศึกษาออก
โรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2522, 49 หน้า

การติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2523, 88 หน้า

รายงานการติดตามผลการประเมินผลการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
ขั้นพื้นฐาน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 2524, 70 หน้า

การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ศูนย์ รายงานการประเมินผลการ
ดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี 2529, 168 หน้า

สรุ่ยวิจัย-ประเมินผล ปี 20 - 27 ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ จังหวัดอุบลราชธานี 2529, 147 หน้า

โกวิท ประวาลพุกษ์ "คุณประโยชน์การศึกษาไทย" เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการ วันที่ 25 มีนาคม 2529 ณ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษานอกโรงเรียน 6 หน้า อัดสำเนา

"การประเมินโครงการ" เอกสารหมายเลข 05 อ้างจากวารสารการวิจัย การศึกษา 10(3) : 1 - 18 2523, 18 หน้า อัดสำเนา

โกวิท วรพิพัฒน์ "ข้อคิดในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน" 3 ปีกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ หน้า 8 - 9 โรงพิมพ์ข้าวพาณิชย์ 2525,

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง กรอบนโยบายสำหรับแผนพัฒนาชนบทกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ ปีงบประมาณ 2529 2527, 66 หน้า อัดสำเนา

กรอบนโยบายแนวทางการประสานแผนพัฒนาชนบท กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2530, 144 หน้า อัดสำเนา

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน กองแผนงานการศึกษา การสำรวจสภาวะทาง การศึกษาของประเทศ บริษัททวณกจำกัด 2526, 487 หน้า

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) พัฒนาศึกษาจำกัด 2525, 369 หน้า

รายงานการจัดการศึกษาและประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ประเภทการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2527, 113 หน้า อัดสำเนา

รายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพเกษตรกร การพิมพ์พระนคร 2525, 187 หน้า

รายงานสภาพปัจจุบันและการประเมินผลการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2524, 189 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการประสานงานกลางว่าด้วยการอบรม ระยะสั้นเพื่อพัฒนาอาชีพ ครั้งที่ 2/2529 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2529, สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 15 หน้า อัดสำเนา

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ การบริหารงานพัฒนาชนบท : หนังสือวิชาการประกอบการสัมมนา

กรุงเทพ ฯ OS Printing House Co. 2527, 309 หน้า

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ การประเมินผลกระทบของโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

(กรณีศึกษาเฉพาะส่วนของการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ) 2529, 33 หน้า

อัครสำเนา

การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาประชาการศึกษา เรื่องการวางแผนครอบครัวโดย

ใช้บทเรียนโมดูลกับการใช้บทเรียนแบบปลายเปิด ปรินญาณีพันธ์ ศษ.ม. มหาวิทยาลัย

มหิดล 2522, 69 หน้า อัครสำเนา

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของประชาชน (กรณีศึกษาที่อำเภอท่ายาง

จังหวัดเพชรบุรี) 2529, 51 หน้า อัครสำเนา

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ และสุมาลี สังข์ศรี การศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนา :

หลักการและแนวปฏิบัติ 2528, 127 หน้า อัครสำเนา

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ สังคมวิทยาชนบท นิติกุลการพิมพ์ 2529, 190 หน้า

ดิเรก ฤกษ์ห่วย การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็น

พื้นฐาน กรุงเทพมหานคร 2527, 214 หน้า

นักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย, สมาคม (TURA) การพัฒนาชนบทในประเทศไทย สามิตการพิมพ์

2528, 58 หน้า

นิยมพรรณ วรณศิริ "การคืนถิ่นต่อสู้ของชาวนาไทย : กรณีศึกษาของชาวนาที่จังหวัดบhumธานี

และเขตลาคกระบัง กทม" สยามรัฐ 19 กุมภาพันธ์ 2530 หน้า 14

นิตา ชูโต การประเมินโครงการ ธรรมสารการพิมพ์ 2527, 202 หน้า

เนาวรัตน์ พลายน้อย ความสัมพันธ์ระหว่างยุทธวิธีการพัฒนาชนบทกับการย้ายถิ่น

ปรินญาณีพันธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529, 519 หน้า

อัครสำเนา

ประคิษฐ์ ไม้ขมิมา สังคมวิทยาชนบท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523, 399 หน้า

ประธานการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น, ศูนย์ คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาชนบทในระดับจังหวัด

ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ศูนย์ประธานการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2528, 97 หน้า

แผนพัฒนาชนบทภาคจน ประจำปี 2526 ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
2516, 182 หน้า

รายงานผลความก้าวหน้าในการพัฒนาชนบทในช่วง 4 ปีของแผน ฯ 5

ศูนย์ประธานการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น มีนาคม 2529, 70 หน้า อัดสำเนา

สรุปแผนพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ศูนย์ประธาน

การพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น มิถุนายน 2529, 16 หน้า อัดสำเนา

ผดุง อารยะวิญญู และสุนทร โคตรบรรเทา และมลิวลีย์ ธรรมแสง ปัญหาในการพัฒนา
ชนบทของรัฐบาล ม.ป.ท. 2528, 217 หน้า อัดสำเนา

พจน์ สะเพียรชัย "มองการศึกษา" วารสารการศึกษาแห่งชาติ 19(5) : 1 - 2

มิถุนายน - กรกฎาคม 2529

พนม พงษ์ไพบูลย์ สรุปข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท
2529, 3 หน้า อัดสำเนา

พัฒนาชุมชน, กรม หลักเกณฑ์การตัดสินการประกวดหมู่บ้านระดับเขต ประจำปี 2528 -
2529 2529, 13 หน้า อัดสำเนา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ การบริหารงานพัฒนาชนบท ไทยวัฒนาพานิช 2524, 221 หน้า

ภิญโญ สาร "รัฐศาสตร์การศึกษา" เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสัมมนาปัญหา
เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษาไทย หลักสูตรการศึกษาคุุณวิบัณฑิต สาขาการวิจัย
และพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2528, 7 หน้า อัดสำเนา

มหาดไทย, กระทรวง กรอบนโยบายแนวทางการประสานแผนพัฒนาจังหวัด ประจำปีกับแผน
ของกระทรวง (กษช.6) ประจำปีงบประมาณ 2529 หมวดโครงการกระทรวงมหาดไทย
ปฏิมา 2527, 54 หน้า

- มหาดไทย, กระทรวง กรอบนโยบายการประสานแผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัด ประจำปี
งบประมาณ 2530 หมวดโครงการกระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
 2528, 42 หน้า อัดสำเนา
- มูว์ตัน วุฒิเมธี "แนวความคิดทฤษฎีในการพัฒนาชนบท" เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร
วิทยากรทางการส่งเสริมและพัฒนาชนบท วันที่ 19 - 27 พฤษภาคม 2529 มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์ ร่วมกับ Jica 2529, 218 หน้า อัดสำเนา
- รัชณี เศรษฐโร สังคมวิทยาชนบท ไทยวัฒนาพานิช 2528, 336 หน้า
- วีระพล สุวรรณรัตน์ ความรู้เบื้องต้นในการจัดทำแผนและโครงการตอน : การประเมิน
แผนและโครงการ อักษรพัฒนา 2524, 122 หน้า
- วัน เคชพิชัย การประเมินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จพื้นฐาน ประเภทชั้นเรียน
ในเขตการศึกษา 2 ปริญญาณิพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 2527, 432 หน้า อัดสำเนา
- ศึกษาธิการ, กระทรวง กรอบนโยบายแนวทางการดำเนินการพัฒนาชนบท กระทรวงศึกษาธิการ
ปีงบประมาณ 2529 กระทรวงศึกษาธิการ 2527, 34 หน้า อัดสำเนา
- กรอบนโยบายการประสานแผนพัฒนาชนบทในระดับจังหวัดกับแผนของกระทรวง
ประจำปีงบประมาณ 2530 กระทรวงศึกษาธิการ อรุณการพิมพ์ ม.ป.ป., 61 หน้า
- แผนพัฒนาการศึกษา พุทธศักราช 2520 อยู่ในเค้าโครงร่าง ม.ป.ป., 20 หน้า
- สาธารณสุข, กระทรวง กรอบนโยบายและแนวทางการวางแผน หมวดกระทรวงสาธารณสุข
ปีงบประมาณ 2529 สำนักข่าวพาณิชย์ 2527, 101 หน้า
- กรอบนโยบายและแนวทางการวางแผน หมวดโครงการของรัฐว่าด้วยการพัฒนา
สาธารณสุขชนบท ประจำปีงบประมาณ 2530 9 หน้า อัดสำเนา
- "การฝึกวิชาชีพในชนบท" ใน การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม รวมบทความการศึกษา
นอกโรงเรียน เล่ม 4 หน้า 130 - 137 กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษา
นอกโรงเรียน 2525
- สุพล ทองคำ สุชิน เพชรรักษ์ และอุดม กระจายวงศ์ รายงานการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบ
ที่ส่งผลต่อระบบข่าวสารข้อมูล 2528, 99 หน้า อัดสำเนา

สมพร แสงชัย และสุนทร เกิดแก้ว การประเมินผลโครงการในประเทศไทย สถาบัน

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2520, 222 หน้า

สุมาลี ปตยานนท์ "การประมวลสถานการณ์เกี่ยวกับการอบรมวิชาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ"

วารสารวิจัยสหเทศการศึกษานอกโรงเรียน 3(7) : 30 - 33 กุมภาพันธ์ 2528

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ "ความคิดและวิธีการประเมินผลการศึกษา" วารสารวิจัยสหเทศ-

การศึกษานอกโรงเรียน 3(5) : 8 - 11 ราช 4 เดือน 2527

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ คุณภาพและคุณธรรมในการพัฒนาประเทศ เจ้าพระยาการพิมพ์

2527, 403 หน้า

สมบุญ ชิตพงศ์ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 42 หน้า อัดสำเนา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และนิคม ตั้งคะพิภพ "การประเมินผลกระทบ" วารสารการศึกษา

แห่งชาติ 20(1) : 41 - 46 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2528

เอกสารรายงานการประชุมปฏิบัติการด้านการวิจัย-ประเมินผลโครงการรณรงค์เพื่อการรู้

หนังสือแห่งชาติ กรมการศึกษานอกโรงเรียน 18 - 20 มีนาคม 2528 ณ จังหวัดกาญจนบุรี

กองแผนงานและวิจัยกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2528, 17 หน้า อัดสำเนา

เอกสารสรุปผลงานวิจัย - ประเมินผลงานการศึกษานอกโรงเรียน ระหว่างปี 2520 - 2527

กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2528, 12 หน้า อัดสำเนา

Ahmed, Manzoor and Philip Coombs. Education for Rural Development : Case Studies for Planners. New York, Praeger Publishers, 1975. 661 p.

Bhola, H.S. Evaluating Functional Literacy. Tehran, Hulton Educational Publications, 1979. 164 p.

Cochran, William G. Sampling Techniques. 3th.ed., New York, John Willey & Sons, 1977. 248 p.

Coombs, Philip H. Meeting the Basic Needs of the Rural Poor : the Integrated Community-Based Approach. New York, Pergamon Press, 1980. 590 p.

- Coombs, Philip H. "Non-formal Education for Rural Development Strengthening Learning Opportunities for Children and Youth," Interim Report Prepared by International Council for Education Development. p. 12 - 13, 1973.
- New Strategies For Improving Rural Family Life. Essex, ICBD Publications, 1981. 73 p.
- The Planning of Non-formal Education : Some Initial Thoughts. BK/73/RH 222 - 25, 1973. 14 p.
- The World Education Crisis : A Systems Analysis. New York, Oxford University Press, 1968. 241 p.
- Couvert, Roger. The Evaluation of Literacy Programme : A Practical Guide. Paris, Unesco, 1979. 168 p.
- Ferguson, George A. Statistic Analysis in Psychology and Education. New York, McGraw-Hill Books Co., 1976. 529 p.
- Fernandes, Walter and Rajesh Tandon. Participatory Research and Evaluating : Experiments in Research as a Process of Liberation. New Delhi, Aruna Printing Press, 1983. 213 p.
- Freeman, Howard E. and others. Evaluation Social Projects in Development Countries. Paris, OECD, 1980. 210 p.
- Fry, Gerald. Summative Evaluation : Strengthening Educational Radio for School and Out-of-school Education. Thailand Cousultant's Report (THA/79/010) 15 July-1 September 1985, Bangkok, NEC, 1985. 159 p.
- Grabe, Seven. Evaluating Manual. Mayenne, Imprimerie de la Manutention, 1983. 84 p.
- International Development Research Center and others. Literacy Research in Developing Countries ; Final Report. November 10 - 22, Geneva, Switzerland, 1978. 187 p.
- Katz, F.M. Guidelines For Evaluating a Training Programme for Health Presonnel. Geneva, World Health Organization, 1978. 34 p.
- Keweloh, Werner and Kwa O. Hagen. Adult Education as a Factor in International Cooperation. Accra, The Africa Burean of the German Adult Education, 1977. 205 p.
- Kidder, Louise H., ed. Zelltiz Wrightsman & Cook's Research Methods in Social Relations. 4th.ed., Tokyo, Holt-Saunders Japan, 1981. 483 p.

- Ki-Zerbo, Joseph. "What does it mean" To really know "the third world," Adult Education and Development. 19 : 247 - 254, September, 1982.
- Knox, Alan B. Adult Development and Learning. San Francisco, Jossey-Bass Publishers, 1978. 679 p.
- Raizan, Senta A. and Peter H. Rossi. Program Evaluation in Education : Whe ? How ? To What Ends ?. Washington, D.C., National Academy Press, 1981. 276 p.
- Rossi, Peter H. and Howard E. Freeman. Evaluation : A Systematic Approach. 2nd.ed., Beverly Hills, Sage Publications, 1982. 351 p.
- Rossi, Peter H., Howard E. Freeman and Sonia R. Wright. Evaluation : A Systematic Approach. Beverly Hills, Sage Publications, 1979. 336 p.
- Stell, Sara M. Contemporary Approaches to Program Evaluation : Implication for Evaluating Program for Disadvantages Adults. New York, Syracuse University, Erie Clearing House of Adult Education, 1973. 251 p.
- Thammasat University, Faculty of Social Administration. Evaluation of Women in Development Programme in Thailand. With United Children's Fund and Community Development Department, Ministry of Interior, September, 1980. 175 p.
- Tyler, Ralph W. Basic principle of Curriculum and Instruction. Chicago, The University of Chicago Press, 1949. 127 p.
- Weilenmann, Alexander. Evaluation Research and Social Change. Ghent, Snoeck-Ducaju & Son (Belgium) 1980. 104 p.
- Weiss, Carol H. Evaluation Research : Methods of Assessing Program Effectiveness. Englewood Chiffs, Prentice-Hall, 1972. 160 p.
- Worthen, B.R. and J.R. Sanders. Educational Evaluation : Theory and Practice. California, Wadsworth Publishing Company, 1973. 372 p.
- Wynne, James D. Learning Statistic : A Common Sense Approach. New York, Macmillan Publishing Co., 1982. 546 p.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ตารางผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 1 เกณฑ์การประเมินผลกระทบแยกตามคุณลักษณะในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม
ด้านการเมือง และด้านสภาพจิตใจ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
1. ผลกระทบ	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและ	1/	
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>	รายได้จากการประกอบอาชีพ	3.18	0.73
	1.2 การลดลงของรายจ่ายที่ต้อง ใช้ในชีวิตประจำวัน	2.95	0.90
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี	2.74	0.83
	1.4 การรู้จักช่องทางในการประกอบ อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้	3.79	0.70
	1.5 ความเข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการจัดการ ในการประกอบอาชีพ	3.47	0.65
	1.6 การประกอบอาชีพรองใน ยามว่างหรือในฤดูแล้งเพื่อเพิ่ม รายได้และลดรายจ่ายของ ตนเองและครอบครัว	3.68	0.70
2. ผลกระทบ	2.1 การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม		
<u>ด้านสังคม</u>	ด้านการพัฒนาของรัฐที่จัดใน หมู่บ้าน	3.74	0.64
	2.2 การสำนึกและปฏิบัติในหน้าที่และ ภาระกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน	3.61	0.76

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะ / พฤติกรรม		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
2.3	การตระหนักและให้ความร่วมมือ ต่อนโยบายของรัฐที่รณรงค์ให้ มีชนในหมู่บ้าน	3.76	0.68
2.4	การรักษาดูแลและรับผิดชอบ ต่อการใช้สิ่งของและสาธารณสมบัติ ประโยชน์ร่วมกัน	3.55	0.65
2.5	การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัย และโภชนาการตามคำแนะนำ และหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง	3.66	0.71
2.6	การช่วยเหลือปกป้องและดูแล ความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน	3.47	0.60
2.7	ความมีระเบียบและวินัยต่อตนเอง และผู้อื่น	3.71	0.61
3.	<u>ผลกระทบ</u>		
	<u>ด้าน</u>		
	<u>การเมือง</u>		
3.1	การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่มี ชนในชุมชน	3.82	0.65
3.2	การแสดงความคิดเห็นหรือ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ ปฏิบัติงานในชุมชน	3.58	0.68
3.3	การร่วมมือและปฏิบัติตามคำ แนะนำหรือประกาศทางราชการ ใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ	3.68	0.62

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม		ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
3.4	การปกป้องและรักษาสิทธิ หน้าที่ของตนเองและสังคม ตามระบบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย	3.82	0.69
3.5	ความเข้าใจในบทบาทของการ อยู่ร่วมในสังคมการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย	3.74	0.64
3.6	เข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อ มีการจัดให้มีการประชุมใน หมู่บ้านของตนเอง	3.63	0.79
4. <u>ผลกระทบ</u> <u>ด้านสภาพ</u> <u>จิตใจ</u>	4.1 การยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ของตนเองและครอบครัว	<u>1/</u> 3.82	0.65
	4.2 การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำ มาใช้ในการประกอบอาชีพและ ดำรงตนในสังคม	3.76	0.63
	4.3 การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่าง มีระบบและขั้นตอนที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองครอบครัว และชุมชน	3.47	0.73

ตาราง 1 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s)
4.4 การปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิต ในสังคมและสภาพแวดล้อม	3.61	0.76
4.5 การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อ ต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน	3.79	0.66
4.6 การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณีที่จัดให้มี ในหมู่บ้าน	3.90	0.61
4.7 การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน	3.79	0.66
4.8 การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติด ที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน	3.26	0.64

1/ ความหมายของคะแนนเฉลี่ย

- 1.00 - 1.50   หมายความว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- 1.51 - 2.50   หมายความว่า เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
- 2.51 - 3.50   หมายความว่า เปลี่ยนแปลงปานกลาง
- 3.51 - 4.50   หมายความว่า เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
- 4.51 - 5.00   หมายความว่า เปลี่ยนแปลงมากที่สุด

ตาราง 2 เพศของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

เพศ	ผู้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ชาย	82	73	37	192 (56.64)
หญิง	70	49	28	147 (43.36)
รวม (ร้อยละ)	152 (44.84)	122 (35.99)	65 (19.17)	339 (100.00)

ตาราง 3 เพศของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

เพศ	ผู้ไม่ได้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ชาย	30	27	25	82 (38.32)
หญิง	43	43	46	132 (61.68)
รวม (ร้อยละ)	73 (34.11)	70 (32.71)	71 (33.28)	214 (100.00)

ตาราง 4 อายุของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

อายุ	ผู้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
15 - 24 ปี	18	24	9	51 (15.04)
25 - 45 ปี	77	57	25	159 (46.90)
46 - 55 ปี	35	25	21	81 (23.89)
55 ปีขึ้นไป	22	16	10	48 (14.17)
รวม	152	122	65	339
(ร้อยละ)	(44.84)	(35.99)	(19.17)	(100.00)

ตาราง 5 อายุของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

อายุ	ผู้ไม่ได้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
15 - 24 ปี	23	14	12	49 (22.90)
25 - 45 ปี	23	31	34	88 (41.12)
46 - 55 ปี	14	12	8	34 (15.89)
55 ปีขึ้นไป	13	13	17	43 (20.09)
รวม	73	70	71	214
(ร้อยละ)	(34.11)	(32.71)	(33.18)	(100.00)

ตาราง 6 การศึกษาของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ระดับการศึกษา	ผู้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
อ่านเขียนไม่ได้	11	4	6	21 (6.19)
อ่านออกเขียนได้	26	13	18	57 (16.82)
จบ ป.4 (ระดับ 2)	82	88	37	207 (61.06)
จบ ป.6-7 (ระดับ 3)	21	10	4	35 (10.34)
จบ ม.3-มศ.3 (ระดับ 4)	8	4	-	12 (3.54)
จบ ม.6-มศ.5 (ระดับ 5)	3	-	-	3 (0.89)
สูงกว่ามัธยมศึกษา	1	3	-	4 (1.18)
รวม	152	122	65	339
(ร้อยละ)	(44.84)	(35.99)	(19.17)	(100.00)

ตาราง 7 การศึกษาของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ระดับการศึกษา	ผู้ไม่ได้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
อ่านเขียนไม่ได้	4	5	13	22 (10.28)
อ่านออกเขียนได้	17	19	14	50 (23.36)
จบ ป.4 (ระดับ 2)	36	37	38	111 (51.87)
จบ ป.6-7 (ระดับ 3)	6	9	3	18 (8.42)
จบ ม.3-มศ.3 (ระดับ 4)	4	-	2	6 (2.80)
จบ ม.6-มศ.5 (ระดับ 5)	4	-	-	4 (1.87)
สูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป	2	-	1	3 (1.40)
รวม	73	70	71	214
(ร้อยละ)	(34.11)	(32.71)	(33.18)	(100.00)

ตาราง 8 อาชีพหลักของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ประเภทอาชีพหลัก	ผู้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ไม่ได้ทำงาน (ว่างงาน)	2	1	-	3 (0.89)
ทำนา	70	51	22	143 (42.18)
ทำไร่	41	40	27	108 (31.86)
ทำสวน	1	-	-	1 (0.30)
เลี้ยงสัตว์	2	3	-	5 (1.48)
ค้าขาย	12	5	2	19 (5.61)
รับจ้างการเกษตร	14	14	10	38 (11.21)
จักสาน	2	3	-	5 (1.48)
อื่น ๆ	8	5	4	17 (5.01)
รวม	152	122	65	339
(ร้อยละ)	(44.84)	(35.99)	(19.17)	(100.00)

ตาราง 9 อาชีพหลักของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ประเภทของอาชีพหลัก	ผู้ไม่ได้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ไม่มีงานทำ	3	2	2	7 (3.27)
ทำนา	29	34	24	87 (40.65)
ทำไร่	18	18	24	60 (28.03)
ทำสวน	1	-	-	1 (0.47)
เลี้ยงสัตว์	1	-	-	1 (0.47)
ประมง	1	-	1	2 (0.93)
ค้าขาย	6	2	-	8 (3.74)
รับจ้างการเกษตร	10	9	17	36 (16.82)
จักสาน	-	3	-	3 (1.41)
อื่น ๆ	4	2	3	9 (4.21)
รวม	73	70	71	214
(ร้อยละ)	(34.11)	(32.71)	(33.18)	(100.00)

หมายเหตุ อื่น ๆ หมายถึงอาชีพ เช่น ทำฟางมัลลีย์ (ศิลปะประดิษฐ์) ซ่อมเครื่องยนต์
รับราชการและเลี้ยงลูกหลาน

ตาราง 10 อาชีพครองของผู้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ประเภทอาชีพครอง	ผู้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ไม่มีอาชีพครอง	29	28	18	75 (22.12)
ทำนา	13	4	6	23 (6.78)
ทำไร่	21	9	10	40 (11.80)
ทำสวน	5	2	2	9 (2.65)
เลี้ยงสัตว์	15	13	1	29 (8.56)
ประมง	2	1	-	3 (0.89)
ค้าขาย	9	9	1	19 (5.61)
รับจ้างการเกษตร	38	48	22	108 (31.86)
จักสาน	12	5	3	20 (5.90)
อื่น ๆ	8	3	2	13 (3.83)
รวม	152	122	65	339
(ร้อยละ)	(44.84)	(35.99)	(19.17)	(100.00)

ตาราง 11 อาชีพพรองของผู้ไม่ได้รับบริการจำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ประเภทอาชีพพรอง	ผู้ไม่ได้รับบริการ			รวม (ร้อยละ)
	หมู่บ้านก้าวหน้า	หมู่บ้านปานกลาง	หมู่บ้านล้าหลัง	
ไม่มีอาชีพพรอง	21	22	30	73 (34.11)
ทำนา	6	7	6	19 (8.88)
ทำไร่	7	-	9	16 (7.48)
ทำสวน	3	-	3	6 (2.80)
เลี้ยงสัตว์	3	3	1	7 (3.27)
ประมง	1	-	-	1 (0.47)
ค้าขาย	6	6	-	12 (5.61)
รับจ้างการเกษตร	19	25	18	62 (28.97)
จักสาน	2	4	1	7 (3.27)
อื่น ๆ	5	3	3	11 (5.14)
รวม	73	70	71	214
(ร้อยละ)	(34.11)	(32.71)	(33.18)	(100.00)

หมายเหตุ อื่น ๆ เหมือนกับตารางที่ 9

ตาราง 12 ประเภทของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ผู้รับบริการได้เข้าร่วม

ประเภทของโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรู้พื้นฐาน		
1.1 ไม่มีผู้รับบริการ	330	97.34
1.2 การรู้หนังสือ (อ่านออกเขียนได้)	4	1.18
1.3 การศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน	4	1.18
1.4 การศึกษาเบ็ดเสร็จระดับ 3 - 4	1	0.30
รวม	339	100.00
2. ข่าวสารข้อมูล		
2.1 ไม่มีผู้รับบริการ	261	77.00
2.2 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	61	18.00
2.3 โสตทัศนศึกษา	5	1.47
2.4 การบริการวิชาการเกษตรเพื่อชุมชน	3	0.89
2.5 สุขศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	2	0.58
2.6 เกษตรการสื่อสารเคลื่อนที่	2	0.58
2.7 ผลิตเอกสารแนะนำ	1	0.30
2.8 อื่น ๆ (2.3 + 2.6)	4	1.18
รวม	339	100.00
3. ทักษะอาชีพและการฝึกอบรม		
3.1 ไม่มีผู้รับบริการ	54	15.91
3.2 ฝึกทักษะอาชีพ	21	6.21
3.3 ฝึกอบรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ (แม่บ้าน, สตรีอาสา, เยาวชน และกลุ่มผู้นำต่าง ๆ)	147	43.37

ตาราง 12 (ต่อ)

ประเภทของโครงการ	จำนวน	ร้อยละ
3.4 การสาธิตและอบรมกลุ่มเกษตรกรเฉพาะเรื่อง (บู้ยหมัก, ปลูกไม้ผล ฯลฯ)	46	13.56
3.5 ฝึกอบรมด้านสาธารณสุข (พสส., อสม.)	27	7.95
3.6 (3.2 + 3.3)	5	1.48
3.7 (3.2 + 3.4)	1	0.30
3.8 (3.2 + 3.5)	3	0.88
3.9 (3.3 + 3.4)	26	7.67
3.10 (3.4 + 3.5)	9	2.65
รวม	339	100.00

ตาราง 13 สาเหตุการเข้าร่วมและรับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียน

สาเหตุการได้รับบริการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพิ่มพูนความรู้และทักษะฝีมือ	26	7.67
2. นำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน	22	6.49
3. เข้าร่วมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ	3	0.89
4. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	5	1.48
5. ถูกเกณฑ์หรือบังคับให้เข้าร่วม	7	2.07
6. ผู้นำหมู่บ้านชักชวนให้เข้าร่วม	20	5.90
7. (1 + 2)	50	14.75
8. (1 + 4)	40	11.80
9. (1 + 2 + 3)	50	14.75
10. (1 + 2 + 4)	44	12.97
11. (1 + 2 + 6)	9	2.65
12. (2 + 3 + 4)	9	2.65
13. อื่น ๆ (ตั้งแต่ 2 สาเหตุขึ้นไปแต่มีจำนวนไม่เกิน ร้อยละสองในแต่ละสาเหตุ)	(54)	(15.93)
รวม	339	100.00

ตาราง 14 สาเหตุการไม่ได้เข้าร่วมและรับบริการ

สาเหตุไม่ได้รับบริการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่ทราบข่าวว่ามีโครงการ	54	25.23
2. ไม่มีเวลา	102	47.66
3. มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายการเข้าร่วม	3	1.40
4. โครงการและกิจกรรมไม่น่าสนใจ	-	-
5. สมัครแล้วไม่ได้เข้ารับบริการฝึกอบรม	-	-
6. อื่น ๆ	29	13.55
7. (1 + 2)	5	2.34
8. (1 + 4)	1	0.47
9. (1 + 6)	4	1.87
10. (2 + 3)	2	0.93
11. (2 + 4)	1	0.47
12. (2 + 6)	12	5.61
13. (3 + 6)	1	0.47
รวม	214	100.00

หมายเหตุ อื่น ๆ หมายถึง ไปประกอบอาชีพที่อื่น, มีอายุมากแล้วให้ลูกหลานไปแทน
มีการตั้งเลี้ยงดูลูกหลาน และมีความรู้เพียงพอแล้ว

ตาราง 15 ความต้องการการเข้าร่วมโครงการของผู้ไม่ได้รับ

ความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
เข้าร่วม	91	42.52
ไม่เข้าร่วม	50	23.36
ไม่แน่ใจ	69	32.24
อื่น ๆ	4	1.88
รวม	214	100.00

หมายเหตุ อื่น ๆ หมายถึง ต้องพิจารณาประเภทและประโยชน์ของโครงการก่อน

ตาราง 16 คุณประโยชน์ที่ผู้ไม่ได้รับบริการได้รับ

คุณประโยชน์ที่ได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	149	69.63
ได้รับ	65	30.37
รวม	214	100.00

ตาราง 17 ความเห็นของผู้ไม่ได้รับบริการต่อโครงการที่จัด

ระดับความเห็น	จำนวน	ร้อยละ
มาก	49	22.89
ปานกลาง	109	50.94
น้อย	16	7.48
ไม่มีความเห็น	36	16.82
อื่น ๆ (คิดว่าคงมีประโยชน์)	4	1.87
รวม	214	100.00

ตาราง 18 เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับบริการกับเกณฑ์ของคุณลักษณะในแต่ละด้าน

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ					
1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและ					
รายได้จากการประกอบ					
อาชีพ	3.18	0.73	2.53	1.14	3.47*
1.2 การลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้					
ในชีวิตประจำวัน	2.95	0.90	2.43	1.13	2.72*
1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน)					
เหลือจากการใช้จ่ายในรอบ					
ปี	2.74	0.83	2.21	1.03	3.02*

ตาราง 18 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
1.4 การรู้จักช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด รายได้	3.79	0.70	2.45	1.01	7.94**
1.5 ความเข้าใจระบบการ ตลาด (การซื้อขาย) และการจัดการในการ ประกอบอาชีพ	3.47	0.65	2.52	1.03	5.62**
1.6 การประกอบอาชีพรองใน ยามว่างหรือในฤดูแล้งเพื่อ เพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ในครัวเรือน	3.68	0.70	2.54	0.98	6.96**
รวม	19.82	3.09	14.68	4.56	6.77

2. ผลกระทบด้านสังคม

2.1 การเข้าร่วมหรือมีส่วน ร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนา ของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน ...	3.74	0.64	3.09	1.25	3.14*
2.2 การสำนึกและปฏิบัติใน หน้าที่และภารกิจที่ได้รับ มอบหมายจากชุมชน	3.61	0.76	3.09	1.06	2.91*

ตาราง 18 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
2.3 การตระหนักและให้ ความร่วมมือก่อนนโยบาย ของรัฐที่ทรงคุณค่าให้สมาชิก ในหมู่บ้าน	3.76	0.68	3.07	1.02	4.10**
2.4 การดูแลและรับผิดชอบ ต่อการใช้สิ่งของและ สาธารณสมบัติประโยชน์ ร่วมกัน	3.55	0.65	3.12	1.05	2.5
2.5 การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพ อนามัยและโภชนาการตาม คำแนะนำและหลักเกณฑ์ ที่ถูกต้อง	3.69	0.71	3.07	1.02	3.46*
2.6 การช่วยเหลือปกป้องและ ดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิต และทรัพย์สินที่มีอยู่ใน ครอบครัวและชุมชน ..	3.47	0.60	3.07	0.98	2.51
2.7 ความมีระเบียบและวินัย ต่อตนเองและผู้อื่น	3.71	0.61	2.98	0.97	4.56**
รวม	25.50	3.50	21.48	6.19	3.93**

ตาราง 18 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
3. ผลกระทบด้านการเมือง					
3.1 การใช้สิทธิเลือกตั้งที่จะ ให้มิชนในชุมชน	3.82	0.65	3.07	1.56	2.92*
3.2 การแสดงความคิดเห็น หรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐที่ปฏิบัติงานใน ชุมชน	3.58	0.69	2.91	1.24	3.29*
3.3 การร่วมมือและปฏิบัติ ตามคำแนะนำหรือประกาศ ทางราชการใด ๆ ที่แจ้ง ให้ทราบ	3.68	0.62	3.17	1.15	2.72*
3.4 การปกป้องและรักษาสิทธิ หน้าที่ของตนเองและ สังคมตามระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย	3.82	0.69	2.97	1.05	4.86**
3.5 ความเข้าใจในบทบาท ของการอยู่ร่วมในสังคม การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	3.74	0.64	2.95	1.02	4.65**

ตาราง 18 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
3.6 การเข้าร่วมฟังการ ประชุมชี้แจง เมื่อมีการ จัดให้มีการประชุมใน หมู่บ้านของตนเอง ...	3.63	0.79	3.23	1.28	1.88
รวม	22.26	3.18	18.29	6.04	3.99**
4. ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ					
4.1 การยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตของตนเอง และครอบครัว	3.82	0.65	3.25	1.10	3.11*
4.2 การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนใน สังคม	3.76	0.63	3.19	1.14	3.04*
4.3 การแสดงออกในการแก้ ปัญหาอย่างมีระบบและ ขั้นตอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองครอบครัว และ ชุมชน	3.47	0.73	2.89	0.98	3.59**

ตาราง 18 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	เกณฑ์จากผู้รู้และมีประสบการณ์		ผู้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
4.4 การปรับตัวและพึ่งพา ตนเองในการแก้ปัญหา เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม และสภาพแวดล้อม ..	3.60	0.76	3.05	1.00	3.29*
4.5 การเห็นอกเห็นใจและ เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน และเพื่อนในชุมชน ...	3.79	0.66	3.38	1.20	2.08
4.6 การเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมและ ประเพณีที่ดีให้มีใน หมู่บ้าน	3.90	0.61	3.25	1.36	2.89*
4.7 การรวมกลุ่มหรือเป็น สมาชิกกลุ่มที่ดีให้สมาชิก ในหมู่บ้านและชุมชน .	3.79	0.66	3.15	1.25	3.12*
4.8 การละเว้นอบายมุข และสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อ ตนเองครอบครัวและ ชุมชน	3.26	0.64	2.68	1.50	2.38
รวม	29.40	3.69	24.84	7.32	3.79**
รวมทุกด้าน	96.97	11.71	79.29	21.27	5.04**

** P < .001, * P < .01, df = 375

ตาราง 19 ระดับและการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงของผู้ไม่ได้รับการบริการแยกเป็น
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองและสภาพจิตใจ

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)	
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ						
1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิต และรายได้จากการ ประกอบอาชีพ ($\bar{x}=2.04$, $s=1.08$)	4 (1.87)	20 (9.34)	45 (21.03)	59 (27.57)	86 (40.19)	214 (100.00)
1.2 การลดรายจ่ายที่ต้อง ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{x}=2.25$, $s=1.20$)	2 (.94)	48 (22.43)	32 (14.95)	52 (24.30)	80 (37.38)	214 (100.00)
1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่าย ในรอบปี ($\bar{x}=1.83$, $s=1.01$)	3 (1.40)	13 (6.07)	36 (16.82)	58 (27.11)	104 (48.60)	214 (100.00)
1.4 การรู้จักช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด รายได้ ($\bar{x}=1.93$, $s=0.95$)	1 (0.47)	14 (6.54)	40 (18.69)	72 (33.65)	87 (40.65)	214 (100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
1.5 ความเข้าใจระบบการ ตลาด (การซื้อขาย) และการจัดการในการ ประกอบอาชีพ ($\bar{x}=1.74$, $s=0.86$)	-	0	35	65	106	214
	-	(3.74)	(16.36)	(30.37)	(49.53)	(100.00)
1.6 การประกอบอาชีพรอง ในยามว่างหรือในฤดูแล้ง เพื่อเพิ่มรายได้และลด รายจ่ายในครัวเรือน ($\bar{x}=1.94$, $s=0.97$)	3	9	50	62	90	214
	(1.40)	(4.21)	(23.36)	(28.97)	(42.06)	(100.00)
2. ผลกระทบด้านสังคม						
2.1 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม กิจกรรมด้านการพัฒนา ของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน ($\bar{x}=2.09$, $s=1.08$)	3	23	49	55	84	214
	(1.40)	(10.75)	(22.90)	(25.70)	(39.25)	(100.00)
2.2 การสำนึกและปฏิบัติ ในหน้าที่และภารกิจที่ได้ รับมอบหมายจากชุมชน ($\bar{x}=2.23$, $s=0.95$)	2	19	58	83	52	214
	(0.93)	(8.88)	(27.10)	(38.79)	(24.30)	(100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
2.3 การตระหนักและให้ความ ร่วมมือก่อนนโยบายของ รัฐที่รณรงค์ให้มีชนใน หมู่บ้าน ($\bar{x}=2.18, s=0.89$)	-	15	63	82	54	214
	-	(7.01)	(29.44)	(38.32)	(25.23)	(100.00)
2.4 การรักษาดูแลและ รับผิดชอบต่อการใช้ สิ่งของและสาธารณสมบัติ ประโยชน์ร่วมกัน ($\bar{x}=2.29, s=0.91$)	-	21	66	82	45	214
	-	(9.81)	(30.84)	(38.32)	(21.03)	(100.00)
2.5 การปฏิบัติตนในด้าน สุขภาพอนามัยและ โภชนาการตามคำแนะนำ และหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง ($\bar{x}=2.38, s=0.93$)	2	22	71	80	39	214
	(0.94)	(10.28)	(33.18)	(37.38)	(18.22)	(100.00)
2.6 การช่วยเหลือป้องกัน และดูแลความปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่มี อยู่ในครอบครัวและชุมชน ($\bar{x}=2.27, s=0.92$)	1	17	70	77	49	214
	(0.47)	(7.94)	(32.72)	(35.98)	(22.89)	(100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติงานและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
2.7 ความมีระเบียบและวินัย ต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{x}=2.23$, $s=0.88$)	1 (0.47)	13 (6.07)	68 (31.78)	84 (39.25)	48 (22.43)	214 (100.00)
3. ผลกระทบด้านการเมือง						
3.1 การใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้มีขึ้นในชุมชน ($\bar{x}=2.50$, $s=1.43$)	26 (12.15)	30 (14.02)	51 (23.83)	24 (11.21)	83 (38.79)	214 (100.00)
3.2 การแสดงความคิดเห็น หรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐที่ปฏิบัติงานใน ชุมชน ($\bar{x}=2.24$, $s=1.75$)	6 (2.80)	21 (9.82)	54 (25.23)	71 (33.18)	62 (28.99)	214 (100.00)
3.3 การร่วมมือและปฏิบัติ ตามคำแนะนำหรือ ประกาศทางราชการใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ ($\bar{x}=2.34$, $s=0.96$)	3 (1.40)	20 (9.35)	69 (32.24)	77 (35.98)	45 (21.03)	214 (100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
3.4 การปกป้องและรักษา สิทธิหน้าที่ของตนและ สังคมตามระบบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย ($\bar{x}=2.29, s=0.95$)	2 (0.93)	19 (8.88)	67 (31.31)	78 (36.45)	48 (22.43)	214 (100.00)
3.5 ความเข้าใจในบทบาท ของการอยู่ร่วมในสังคม การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย ($\bar{x}=2.16, s=0.91$)	-	16 (7.48)	60 (28.04)	80 (37.38)	58 (27.10)	214 (100.00)
3.6 การเข้าร่วมฟังการ ประชุมชี้แจงเมื่อมีการ จัดให้มีการประชุมใน หมู่บ้านของตนเอง ($\bar{x}=2.37, s=1.07$)	7 (3.27)	22 (10.28)	66 (30.84)	66 (30.84)	53 (24.77)	214 (100.00)
4. ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ						
4.1 การยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตของตนเอง และครอบครัว ($\bar{x}=2.56, s=1.03$)	2 (0.93)	40 (18.69)	74 (34.58)	57 (26.64)	41 (19.16)	214 (100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

ความถี่/ร้อยละ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
4.2 การเฝ้าหาความรู้ เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ ในการประกอบอาชีพและ ดำรงตนในสังคม ($\bar{x}$ =2.35, s =1.06)	3	30	62	63	56	214
	(1.40)	(14.02)	(28.97)	(27.44)	(26.17)	(100.00)
4.3 การแสดงออกในการแก้ ปัญหาอย่างมีระบบและ ขั้นตอนที่ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง ($\bar{x}$ =2.07, s =0.86)	1	5	66	78	64	214
	(0.47)	(2.34)	(30.84)	(36.45)	(29.90)	(100.00)
4.4 การปรับตัวและพึ่งพา ตนเองในการแก้ปัญหา เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม และสภาพแวดล้อม ($\bar{x}$ =2.36, s =0.93)	1	21	75	74	43	214
	(0.47)	(9.81)	(35.05)	(34.58)	(20.09)	(100.00)
4.5 การเห็นอกเห็นใจและ เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและ ผู้อื่นในชุมชน ($\bar{x}$ =2.78, s =1.00)	6	43	90	48	27	214
	(2.80)	(2.09)	(42.06)	(22.43)	(12.62)	(100.00)

ตาราง 19 (ต่อ)

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					รวม
					ความถี่/ร้อยละ	
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
4.6 การเข้าร่วมกิจกรรม	11	48	68	35	52	214
ส่งเสริมวัฒนธรรมและ	(5.14)	(22.43)	(31.77)	(16.36)	(24.30)	(100.00)
ประเพณีที่ดีให้มีใน						
หมู่บ้าน						
($\bar{x}$ =2.68, s =1.21)						
4.7 การรวมกลุ่มหรือเป็น	-	12	60	61	81	214
สมาชิกกลุ่มที่ดีให้มีขึ้น	-	(5.61)	(28.04)	(28.50)	(37.85)	(100.00)
ในหมู่บ้านและชุมชน						
($\bar{x}$ =2.01, s =0.94)						
4.8 การละเว้นอบายมุขและ	23	39	39	35	78	214
สิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อ	(10.75)	(18.22)	(18.22)	(16.36)	(36.45)	(100.00)
ตนเองครอบครัวและ						
ชุมชน						
($\bar{x}$ =2.51, s =1.41)						

ตาราง 20 เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับกับไม่ได้รับบริการในด้านเศรษฐกิจ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ผู้รับบริการ		ผู้ไม่ได้รับบริการ		t
	$\bar{X}$	s	$\bar{X}$	s	
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ					
1. การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้					
จากการประกอบอาชีพ	2.53	1.14	2.04	1.08	5.03**
2. การลดลงรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน	2.43	1.13	2.25	1.20	1.76
3. การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี	2.21	1.03	1.83	1.01	4.25**
4. การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้	2.45	1.01	1.93	0.95	6.14**
5. ความเข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการจัดการในการประกอบอาชีพ	2.52	1.03	1.74	0.86	9.16**
6. การประกอบอาชีพรองในยามว่างหรือในฤดูแล้งเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในครัวเรือน	2.54	0.98	1.94	0.97	7.06**
รวม	14.68	4.56	11.73	4.22	7.63**

** $P < .01$, * $P < .05$, $df = 551$

ตาราง 21 เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการในด้านสังคม

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ผู้รับบริการ		ผู้ไม่ได้รับบริการ		t
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	
ผลกระทบด้านสังคม					
1. การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม					
ด้านการพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน	3.09	1.25	2.09	1.08	9.63**
2. การสำนึกและปฏิบัติในหน้าที่และ					
ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากชุมชน	3.09	1.06	2.23	0.95	9.66**
3. การตระหนักและให้ความร่วมมือต่อ					
นโยบายของรัฐที่รณรงค์ให้มีขึ้น					
ในหมู่บ้าน	3.07	1.02	2.18	0.89	10.36**
4. การรักษาดูแลและรับผิดชอบต่อการ					
ใช้สิ่งของและสาธารณสมบัติ					
ประโยชน์ร่วมกัน	3.12	1.05	2.29	0.91	9.44**
5. การปฏิบัติตนในด้านสุขภาพอนามัย					
และโภชนาการตามคำแนะนำและ					
หลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง	3.07	1.02	2.38	0.93	7.99**
6. การช่วยเหลือปกป้องและดูแลความ					
ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่					
ในครอบครัวและชุมชน	3.07	0.98	2.27	0.92	9.48**
7. ความมีระเบียบและวินัยต่อตนเอง					
และผู้อื่น	2.98	0.97	2.23	0.88	9.14**
รวม	21.48	6.19	15.69	5.12	11.43**

** P < .01, * P < .05, df = 551

ตาราง 22 เปรียบเทียบผลกระทบทั้งด้านการเมืองระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ผู้รับบริการ		ผู้ไม่ได้รับบริการ		t
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
ผลกระทบด้านการเมือง					
1. การใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้เพิ่มขึ้นใน ชุมชน	3.07	1.56	2.50	1.43	4.34**
2. การแสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานใน ชุมชน	2.91	1.24	2.24	1.07	6.45**
3. การร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำ หรือประกาศทางราชการใด ๆ ที่ แจ้งให้ทราบ	3.17	1.15	2.34	0.96	8.77**
4. การปกป้องและรักษาสีหน้าที่ของ ตนเองและสังคมตามระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย	2.97	1.05	2.29	0.95	7.63**
5. การเข้าใจบทบาทของการอยู่ร่วม ในสังคมการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	2.95	1.02	2.16	0.91	9.25**
6. การเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจง เมื่อมีการจัดให้มีการประชุมใน หมู่บ้านของตนเอง	3.23	1.28	2.37	1.07	8.29**
รวม	18.29	6.04	13.90	4.81	8.99**

** P < .01, * P < .05, df = 551

ตาราง 23 เปรียบเทียบผลกระทบทางด้านสภาพจิตใจระหว่างผู้รับและไม่ได้รับบริการ

คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ผู้รับบริการ		ผู้ไม่ได้รับบริการ		t
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ					
1. การยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของ ตนเองและครอบครัว	3.25	1.10	2.56	1.03	7.41**
2. การใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมา ใช้ในการประกอบอาชีพและดำรง ตนในสังคม	3.19	1.14	2.35	1.06	8.70**
3. การแสดงออกในการแก้ปัญหาอย่างมี ระบบและขั้นตอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ..	2.89	0.98	2.07	0.86	10.04**
4. การปรับตัวและพึ่งพาตนเองในการ แก้ปัญหาเพื่อการดำรงชีวิตในสังคม และสภาพแวดล้อม	3.05	1.00	2.36	0.93	8.16**
5. การเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อต่อ เพื่อนบ้านและผู้อื่นในชุมชน	3.38	1.20	2.78	1.00	6.08**
6. การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณีที่จัดให้มีใน หมู่บ้าน	3.25	1.36	2.68	1.21	5.00**
7. การรวมกลุ่มหรือเป็นสมาชิกกลุ่มที่จัด ให้มีขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน	3.15	1.25	2.01	0.94	11.39**
8. การละเว้นอบายมุขและสิ่งเสพติดที่ เป็นภัยต่อตนเองครอบครัวและชุมชน	2.63	1.50	2.51	1.41	1.36*
รวม	24.84	7.32	19.31	5.92	9.29**

** P < .01, * P < .05, df = 551

ตาราง 24 ภาวะประชากรช่วงปี 2526 - 2529 จำแนกตามประเภทของหมู่บ้าน

ประเภทหมู่บ้าน	ภาวะประชากร 2526 - 2529				
	จำนวนครัวเรือน ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม (ร้อยละ)	จำนวนประชากร ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม (ร้อยละ)	จำนวนคนย้าย ถิ่นเข้า (คน)	จำนวนคนย้ายถิ่นออก ทำงานนอกหมู่บ้าน ถาวร	จำนวนคนย้ายถิ่นออก ชั่วคราว
<u>หมู่บ้านก้าวหน้า</u>					
1. บ้านหนองไร่	13.14	5.35	1	1	6 (0.79)
2. บ้านปากช่อง	-	-	-	-	23 (2.66)
3. บ้านสาคลี	16.07	3.04	2	-	30 (8.02)
4. บ้านทางหลวง	16.88	3.34	3	7	100 (18.55)
<u>หมู่บ้านปานกลาง</u>					
1. บ้านหนองโสน	9.57	11.25	5	1	15 (3.75)
2. บ้านพุดแดง	9.85	14.71	20	-	6 (1.05)
3. บ้านไทรน้อย	14.29	-	5	-	8 (3.86)
4. บ้านลำโพธิ์ทอง	4.65	9.46	1	7	12 (2.99)
<u>หมู่บ้านล้าหลัง</u>					
1. บ้านหนองวัวค้ำ	-	-	17	10	36 (3.17)
2. บ้านหนองตาเนียด	6.19	20.76	39	12	55 (12.97)
3. บ้านห้วยลี	-	-	8	2	-
4. บ้านหม้อลาว	3.03	-	-	-	60 (26.90)
รวม (เฉลี่ย)	10.41	9.27	-	-	7.06
(ร้อยละ)					

ภาคผนวก ข

หนังสือติดต่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือ

ที่ ทม 1007/2491

(ครุฑ)

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขออนุญาต

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อเพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำปริญญาโท เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ รศ.ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ประธาน รศ.ดร. สุนทร โคตรบรรเทา กรรมการ และ ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์ กรรมการ ซึ่งนิสิตใคร่ขออนุญาตคือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและกรมในสังกัด เพื่อให้ นิสิตได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการและ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนา แผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อเป็นข้อมูลในการทำปริญญาโท

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) วชิรญา บัวศรี

(นางวชิรญา บัวศรี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 0201/3020/...

ที่ มท 0201/3020

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

1. ข้อมูลที่ต้องการเกี่ยวข้องกับ ส.น.ผ. พช. และ รพช.
2. เห็นควรให้ความร่วมมือโดยแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตาม 1 ให้ความ

อนุเคราะห์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาตาม 2 หากเห็นชอบโปรดลงนามในหนังสือที่แนบ

ศิริวะ แสงมณี

(นายศิริวะ แสงมณี)

ผอ.กก. สป.

24 ธค.29

สงนามแล้ว

(สมพร กลิ่นพงษา)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

กระทรวงมหาดไทย

ที่ มท 0201/ว 1

เรียน อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

เพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป ทั้งนี้

ผู้ขอข้อมูลจะมารับด้วยตนเอง

ศิริวะ แสงมณี

(นายศิริวะ แสงมณี)

ผู้อำนวยการกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง

2 มกราคม 2530

สำเนาเรียน สำนักนโยบายและแผน

มหาดไทย

สำนักงานเร่งรัดพัฒนา

ชนบท

ที่ ทม 1107/2491

ครุฑ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขอบขออนุญาต

เรียน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายชลสิทธิ์ เขี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อเพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำปริญญาโท เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ รศ.ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ประธาน รศ.ดร. สุนทร โคตรบรรเทา กรรมการ และ ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์ กรรมการ สิ่งที่นิสิตใคร่ขอขออนุญาตคือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและกรมในสังกัด เพื่อให้ นิสิตได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการและกิจการม การศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนา แผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อเป็นข้อมูล ในการทำปริญญาโท

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออันอนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

วชิรญา บัวศรี

(นางวชิรญา บัวศรี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

บันทึกข้อความ/...

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่ วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขออนุมัติเคราะห์

เสนอ ท่านปลัดกระทรวง

ด้วยคณะที่บัณฑิตวิทยาลัยมีความประสงค์จะส่งนายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จะขอเข้าศึกษาและค้นคว้าเพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท โดยจะขอเข้าค้นคว้าและหาข้อมูลในกรมส่งเสริมการเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และขออำนวยความสะดวกให้แก่ นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ ด้วย

จึงขอเสนอมาเพื่อโปรดทราบและประกอบการพิจารณาอนุญาต แล้วจะได้แจ้งให้หน่วยงานทั้งสองทราบ เพื่อให้ความร่วมมือต่อไป

สนาน ม่วงวิโรจน์

25 ธ.ค. 29

(นายสนาน ม่วงวิโรจน์)

(อนุญาต ตามเสนอ แจ้งไป)

ที่ กษ 0201/34331

ชัยทรัพย์ ทรัพย์สาร

เสนอ กรมส่งเสริมการเกษตร

25 ธ.ค. 29

เพื่อทราบและขอได้โปรดให้ความ

(นายชัยทรัพย์ ทรัพย์สาร)

ร่วมมือต่อไปด้วย

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

25 ธ.ค. 29

ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(ลงชื่อ) สนาน ม่วงวิโรจน์

สำเนาเรียน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ผู้อำนวยการกองกลาง

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่ ทม 1007/2491

ครุฑ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก
สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อเพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ
ปริญญานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชน
ในชุมชน

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ รศ.ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ประธาน
รศ.ดร. สุเมธ โคตรบรรเทา กรรมการ และ ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์ กรรมการ
สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์คือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและกรมในสังกัด เพื่อให้
นิสิตได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการและ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนา แผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อ
เป็นข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ที่ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

เรียน ท่านรองปลัดกระทรวงสาธารณสุข

อนุมิตี

19 ธ.ค. 29

เรียน ผ.1

โปรดดำเนินการ

29 ธ.ค. 29

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ขอแสดงความนับถือ

วชิรญา บัวศรี

(นางวชิรญา บัวศรี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อนุมิตี

ให้ประสานงานกับกองฝึกอบรม

สป.ได้

19 ธ.ค. 29

(นายสุจินต์ ผลการกุล)

รองปลัดกระทรวง รักษาการแทน

ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ที่ ทม 1007/2491

ครุฑ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขอบขออนุญาต

เรียน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อเพื่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกระทบบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ รศ.ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ประธาน รศ.ดร. สุนทร โคตรบรรเทา กรรมการ และ ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์ กรรมการ สิ่งที่นิสิตใคร่ขอขออนุญาตก็คือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและกรมในสังกัด เพื่อให้ นิสิตได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการและ กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนา แผนระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อ เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออันกรุณาใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) วชิรญา บัวศรี

(นางวชิรญา บัวศรี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

บันทึกข้อความ/..

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กองการเจ้าหน้าที่ โทร. 2822716

ที่ ศธ 0202/40565

วันที่ 25 ธันวาคม 2529

เรื่อง ขอความร่วมมือให้นิสิตมาศึกษาและค้นคว้าเพื่อจัดทำปฏิญานินพนธ์

เรียน อธิบดีกรมการศึกษาออกโรงเรียน

ด้วยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ขอความร่วมมือให้นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะมาติดต่อเพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เพื่อจัดทำปฏิญานินพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท โดยขอให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอความร่วมมือให้นิสิตดังกล่าว มาศึกษา ค้นคว้า และหาข้อมูลที่กรมนี้ตามที่มหาวิทยาลัยขอความร่วมมือมาด้วย จะขอบคุณมาก

พจน์ ัญญชันธ์

(นายพจน์ ัญญชันธ์)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สำเนาเรียน อธิบดีกรมอาชีวศึกษา

อธิบดีกรมการฝึกหัดครู

อธิการบดีวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

ผู้อำนวยการกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง ฯ

ที่ ทม 1007/2491

ครุฑ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2529

เรื่อง ขออนุญาตเกราษ์

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อ เพื่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การประเมินผลกระทบบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อ ประชาชนในชนบท

ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของ รศ.ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ ประธาน รศ.ดร. สุเมธ โคตรบรรเทา กรรมการ และ ดร. พนม พงษ์ไพบูลย์ กรรมการ สิ่งทีนิสิตใคร่ขออนุญาตเกราษ์คือ ขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานส่ง ไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคที่ได้จัดโครงการ และกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อเป็นข้อมูลในการทำ วิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออนุ เกราษ์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

วชิรญา บัวศรี

(นางวชิรญา บัวศรี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในพื้นที่ชนบท

กระทรวงมหาดไทย

1. สำนักงานนโยบายและแผน ฯ
2. กรมการพัฒนาชุมชน
3. สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

กระทรวงสาธารณสุข

1. สำนักงานปลัดกระทรวง
2. กรมอนามัย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1. กรมส่งเสริมการเกษตร
2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงศึกษาธิการ

1. กองแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวง ฯ
2. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
3. กรมอาชีวศึกษา
4. กรมการฝึกหัดครู
5. วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา

หมายเหตุ ผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในการวางแผนและจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนในชนบท จักประกอบไปด้วย

1. ระดับส่วนกลาง อาทิ รองปลัดกระทรวงฯ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา, รองอธิบดีฯ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา, ผู้อำนวยการกองแผนงาน, ผู้อำนวยการกองฯ (ฝ่ายปฏิบัติการ) เป็นต้น

2. ระดับจังหวัด ได้แก่ หัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด เช่น สำนักงานจังหวัด, สาธารณสุขจังหวัด, เกษตรจังหวัด, พัฒนาการจังหวัด, ศึกษาธิการจังหวัด, หัวหน้าศูนย์ฯ จังหวัด เป็นต้น

3. ระดับอำเภอ/ตำบล หมู่บ้าน เช่น ปลัดอำเภอฝ่ายพัฒนา, พัฒนาการอำเภอ, เกษตรอำเภอ, สาธารณสุขอำเภอ, ศึกษาธิการอำเภอ, พัฒนาการ .., เกษตรตำบล, สาธารณสุขตำบล, ครูประถมศึกษาในองค์กร คปต. เป็นต้น

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแยกออกเป็นดังนี้

1. แบบสอบถามผู้รู้และผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาออกโรงเรียน
(รอบที่ 1 และรอบที่ 2)
2. แบบสำรวจหมู่บ้าน
3. แบบสัมภาษณ์ผู้รับบริการ
4. แบบสัมภาษณ์ผู้ไม่ได้รับบริการ

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

12 ธันวาคม 2529

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

เรียน

ด้วยข้าพเจ้ากำลังทำปฏิญานิพนธ์เรื่อง "การประเมินผลกระทบของโครงการ
การศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการวิจัยครั้งนี้
ส่วนหนึ่งจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ในการประเมินและแสวงหารูปแบบการจัดโครงการหรือ
กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบทของประเทศไทยด้วย

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบท
เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดเกณฑ์
การประเมินผลกระทบและเสนอแนวคิดของกระบวนการจัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียน
ที่เหมาะสมกับประชาชนในชนบท ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งเคราะห์จากเอกสารและสิ่งที่เกี่ยวข้องมา
ชิ้นหนึ่งแล้ว ดังรายละเอียดในแบบสอบถามที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ และขอขอบ
พระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์

(นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์)

แบบสอบถามการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินโครงการ

เรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

คำชี้แจง แบบสอบถามมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท ขอให้ท่านพิจารณาว่าเมื่อประชาชนในชนบทได้เข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว ควรได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านสภาพจิตใจอย่างไรบ้าง ในการพิจารณาของท่านให้คำนึงถึงขอบข่ายของคำว่า โครงการการศึกษาออกโรงเรียนและผลกระทบ คือ

โครงการการศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง บริการทางการศึกษา ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ที่จัดให้กับประชาชน สามารถระบุตัวผู้รับบริการได้อย่างชัดเจน และมีเป้าหมายแน่ชัดที่ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดจนได้พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยอาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ กัน ตามลำพัง หรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาในด้านอื่นก็ได้ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวจะไม่เจาะจงเฉพาะที่ดำเนินการโดยกรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่จะรวมถึงโครงการที่ดำเนินการจากกรมและกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ผลกระทบ หมายถึง ผลของโครงการที่เกิดขึ้นเมื่อประชาชนได้รับบริการหรือเข้าร่วมโครงการการศึกษาออกโรงเรียนไปแล้วช่วงเวลาหนึ่ง ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นได้โดยตรงและโดยอ้อม และผลดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงทั้งตัวบุคคลและชุมชนในส่วนรวมด้วย

ในที่นี้ ผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียน จะพิจารณาเฉพาะผลของโครงการที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ซึ่งมีหน่วยงานอยู่ 4 กระทรวงคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ที่รับผิดชอบจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท สำหรับรายละเอียดของโครงการได้แสดงไว้ตอนท้ายของแบบสอบถามนี้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบ

ในตอนนี้อธิบายให้ท่านพิจารณาว่าคุณลักษณะที่จำเป็นในการกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่ประชาชนในชนบทควรได้รับมีอะไรบ้าง พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นว่าในแต่ละคุณลักษณะนั้นประชาชนควรมีในระดับใดหลังจากได้เข้าร่วมในโครงการการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว

การตอบแบบสอบถาม

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ตามความเห็นลงในช่องระดับของพฤติกรรมที่ประชาชนควรจะได้ปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม (ก่อนได้รับโครงการ) หลังจากที่ได้รับบริการจากโครงการการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว โดยกำหนดให้

- 5 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมากที่สุด
- 4 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก
- 3 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมนปานกลาง
- 2 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อย
- 1 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อยที่สุด

(ตัวอย่าง)

รายการที่จะประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
ผลกระทบด้านสังคม	<p><u>ข้อความ</u> เมื่อประชาชน ได้รับบริการตาม โครงการและกิจกรรม การศึกษาออกโรงเรียน แล้วจะเกิดผลกระทบ กับตนเองและชุมชนดังนี้</p> <p>1. เข้าร่วมหรือมีส่วน ร่วมกิจกรรมกลุ่มใน หมู่บ้านของตนเอง เช่น ไปร่วมประชุมชี้แจง ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น .....</p> <p>2 .....</p>		✓				<p><u>หมายเหตุ:</u> แสดงว่า ประชาชนเข้า ร่วมประชุมที่จัด ขึ้นในหมู่บ้าน เกือบทุกครั้ง</p>

หมายเหตุ การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนนี้ จะดูในภาพรวมว่า
เมื่อประชาชนได้รับบริการตามโครงการหนึ่งโครงการใดหรือหลาย ๆ โครงการ
ก็ตามแล้วย่อมส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล และชุมชน โดยจะ
พิจารณาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ

(จบตัวอย่างเพียงเท่านี้)

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	<p><u>ข้อความ</u> เมื่อประชาชนได้รับ บริการตามโครงการและ กิจกรรมการศึกษานอก โรงเรียนแล้ว ควรได้ส่งผล กระทบกับตนเองและหรือ ชุมชนอย่างไรในแต่ละด้าน ต่อไปนี้</p>						
1.ผลกระทบ	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิต						
<u>ด้าน</u>	และรายได้จากการประกอบ						
<u>เศรษฐกิจ</u>	อาชีพ						
	1.2 การลดลงของรายจ่าย						
	ที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน						
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน)						
	เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี						
	เพิ่มขึ้น						
	1.4 รู้จักช่องทางในการ						
	ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด						
	รายได้						
	1.5 เข้าใจระบบการตลาด						
	(การซื้อขาย) และการจัด						
	การในการประกอบอาชีพ						
	เพิ่มขึ้น						

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	1.6 มีการประกอบอาชีพ รองในยามว่างหรือในฤดู แล้งเพื่อเพิ่มรายได้และ ลดรายจ่ายของตนเองและ ครอบครัว						
	1.7 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่ม เต็ม)						
<u>2.ผลกระทบ</u>	2.1 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม ด้าน กิจกรรมด้านการพัฒนาของ <u>สังคม</u> รัฐที่จัดในหมู่บ้าน						
	2.2 สำนักและปฏิบัติใน หน้าที่และภาระกิจที่ได้รับ มอบหมายจากชุมชน						
	2.3 ตระหนักและให้ความ ร่วมมือต่อนโยบายของรัฐที่ รณรงค์ให้มีชนในหมู่บ้าน						
	2.4 รักษาดูแลและรับผิดชอบ ต่อการใช้สิ่งของและ สาธารณสมบัติประโยชน์ ร่วมกัน						

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	2.5 ปฏิบัติตนในด้านสุขภาพ อนามัยและโภชนาการตาม คำแนะนำและหลักเกณฑ์ ถูกต้อง						
	2.6 ให้การช่วยเหลือ ปกป้องและดูแลความ ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ที่มีอยู่ในครอบครัวและ ชุมชน						
	2.7 มีความเป็นระเบียบ และวินัยต่อตนเองและผู้อื่น เพิ่มขึ้น						
	2.8 อื่น ๆ (โปรดระบุ เพิ่มเติม)						
3. ผลกระทบ ด้าน การเมือง	3.1 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ จัดให้มีขึ้นในชุมชน (เช่น การเลือกตั้งกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานกลุ่ม หรือผู้แทนฯ ที่จัดให้มีขึ้นใน หมู่บ้าน)						

รายการที่จะประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	3.2 แสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชน						
	3.3 ร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศทางราชการใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ						
	3.4 ปกป้องและรักษาสีหน้าของตนเองและสังคมตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย						
	3.5 เข้าใจในบทบาทของการอยู่ร่วมในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย						
	3.6 เข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อมีการจัดให้มีการประชุมในหมู่บ้านของตนเอง						
	3.7 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						
4. ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ	4.1 ยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว						

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	4.2 ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนในสังคม						
	4.3 แสดงออกในการแก้ปัญหา อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ก่อ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน						
	4.4 ปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรง ชีวิตในสังคมและสภาพแวดล้อม						
	4.5 เห็นอกเห็นใจและเอื้อ เฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นใน ชุมชน						
	4.6 เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีให้มี ในหมู่บ้าน						
	4.7 ร่วมกลุ่มหรือเป็นสมาชิก กลุ่มที่ดีมีขึ้นในหมู่บ้านและ ชุมชน						
	4.8 ละเว้นอบายมุขและสิ่ง เสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน						
	4.9 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					ข้อเสนอแนะ (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	4.2 ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนในสังคม						
	4.3 แสดงออกในการแก้ปัญหา อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ก่อ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน						
	4.4 ปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรง ชีวิตในสังคมและสภาพแวดล้อม						
	4.5 เห็นอกเห็นใจและเอื้อ เฟื้อต่อเพื่อนบ้านและผู้อื่นใน ชุมชน						
	4.6 เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีให้มี ในหมู่บ้าน						
	4.7 ร่วมกลุ่มหรือเป็นสมาชิก กลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้านและ ชุมชน						
	4.8 ละเว้นอบายมุขและสิ่ง เสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน						
	4.9 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						

ตอนที่ 2 เป็นการกำหนดหรือเสนอแนะสภาพการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในอนาคต
คำชี้แจง จากการทำนได้ผ่านประสบการณ์และหรือมีส่วนร่วมในการจัดโครงการการศึกษา
ออกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน ท่านคิดว่าในระยะ 5 - 10 ปี (ในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะ
ต่อไป) สิ่งที่จะควรจะเป็นที่ทำให้ประชาชนในชนบทได้รับผลและผลกระทบตามเกณฑ์และคุณลักษณะ
ต่าง ๆ ในตอนที่หนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การดำเนินงานในหัวข้อต่อไปนี้ ควรเป็นอย่างไร

2.1 ด้านการวางแผน (เช่น ระบบข้อมูลเพื่อการวางแผน, การกำหนดกรอบ
และนโยบาย, การเสนอความต้องการของประชาชน, การมีส่วนร่วมในการกำหนดความ
ต้องการของประชาชน, การจัดโครงการที่เหมาะสม, การกำกับและติดตามผล ฯลฯ)

.....
.....
.....

2.2 ด้านการจัดองค์กร (เช่น การจัดตั้งองค์กรการบริหารและประสานงาน,
การแต่งตั้งคณะกรรมการแต่ละระดับ, การสั่งการ ฯลฯ) .....

.....
.....
.....

2.3 ด้านบุคลากร (เช่น จำนวนบุคลากรที่ทำหน้าที่ประสานงานและปฏิบัติการ
ในพื้นที่ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ วิทยากรหรือผู้ชำนาญการในท้องถิ่น ฯลฯ) .....

.....
.....

2.4 ด้านการสั่งการและอำนวยการ (เช่น การสั่งการตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่ง
ถึงระดับตำบล หมู่บ้าน, การบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และแนวนโยบาย ฯลฯ)

.....
.....
.....

2.5 ด้านการประสานงาน (เช่น การประสานแผนและโครงการแต่ละระดับ, การประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ) .....

.....
.....
.....

2.6 ด้านการปฏิบัติการ/การดำเนินงาน (เช่น วิธีการให้บริการ, การมีส่วนร่วมของประชาชน, แนวทางดำเนินงานที่เหมาะสม, การนิเทศและติดตามผล ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

2.7 ด้านงบประมาณ (เช่น เงินที่ใช้ดำเนินโครงการ, วัสดุและอุปกรณ์, การใช้จ่ายเงิน ฯลฯ) .....

.....
.....

2.8 อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

.....
.....
.....

.....
(ลงชื่อ) ..... ผู้ตอบ

(.....)

ตำแหน่งหน้าที่การงาน .....

.....

หน่วยงาน (ชื่อหน่วยงานและที่อยู่) .....

.....

โครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529)
(โครงการที่ปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอ) *

ประเภทการให้บริการ เป้าหมาย และโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน
ที่จัดให้กับประชาชนในชนบทมีดังต่อไปนี้

1. ประเภทการให้ความรู้พื้นฐาน

เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถคิดเป็น ทำเป็น
แก้ปัญหาเป็น และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป มีโครงการหรือกิจกรรม
ประเภทนี้ ได้แก่

- 1.1 โครงการรณรงค์เพื่อการเรียนรู้หนังสือแห่งชาติ
- 1.2 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน
- 1.3 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3 ถึง 5
- 1.4 โครงการการศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์

2. ประเภทการให้ข่าวสารข้อมูล

เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีนิสัยแสวงหาความรู้
เป็นประจำ และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
ในการดำรงชีวิตประจำวัน มีโครงการหรือกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่

- 2.1 โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- 2.2 โครงการโสตทัศนศึกษา
- 2.3 โครงการบริการทางวิชาการ เกษตร เพื่อชุมชน
- 2.4 โครงการสุขศึกษาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- 2.5 โครงการนิทรรศการงานพัฒนาชุมชน

* เป็นโครงการที่สามารถให้บริการกับประชาชนโดยตรงและสามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุก
พื้นที่ในชนบท (แหล่งข้อมูล : กรอบนโยบายแผนพัฒนาชนบทในระดับจังหวัด ของกระทรวง
มหาดไทย สาธารณสุข เกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2529)

- 2.6 โครงการเผยแพร่การเกษตรทางสื่อมวลชนและหน่วยเผยแพร่เคลื่อนที่
- 2.7 โครงการผลิตเอกสารคำแนะนำ
- 2.8 โครงการใช้สื่อผสมผสาน

3. ประเภทการให้ความรู้และทักษะอาชีพและการฝึกอบรม

เป้าหมายเพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น สามารถพึ่งพาตนเอง และมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น มีโครงการหรือกิจกรรมประเภทนี้ คือ

3.1 โครงการด้านการฝึกและพัฒนาอาชีพ ได้แก่

- 3.1.1 โครงการอาชีพอาสาพัฒนา
- 3.1.2 โครงการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่
- 3.1.3 โครงการการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
- 3.1.4 โครงการกลุ่มสนใจ
- 3.1.5 โครงการฝึกอบรมการเกษตรหลักสูตรระยะสั้นให้เกษตรกร

และประชาชนทั่วไป

- 3.1.6 โครงการให้ความรู้เทคนิคเกษตรแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- 3.1.7 โครงการการผลิตอาหารเพื่อโภชนาการ
- 3.1.8 โครงการส่งเสริมยุวเกษตรกร
- 3.1.9 โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร
- 3.1.10 โครงการฝึกอบรมอาชีพกลุ่มสตรีระดับหมู่บ้าน
- 3.1.11 โครงการฝึกอบรมกลุ่มเยาวชน
- 3.1.12 โครงการส่งเสริมอาชีพเยาวชนชนบท

3.2 โครงการด้านการฝึกอบรมกลุ่มผู้นำและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ได้แก่

- 3.2.1 โครงการอบรมผู้ใหญ่ในชนบท
- 3.2.2 โครงการพัฒนาสื่อพื้นบ้านเพื่อการศึกษา
- 3.2.3 โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมในชนบท

- 3.2.4 โครงการสาธารณสุขมูลฐาน
- 3.2.5 โครงการสุศึกษาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
- 3.2.6 โครงการฝึกอบรมคณะกรรมการสตรีระดับตำบล หมู่บ้าน
- 3.2.7 โครงการครอบครัวพัฒนา
- 3.2.8 โครงการจัดค่ายเยาวชนเพื่อการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล
- 3.2.9 โครงการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำท้องถิ่น

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

มกราคม 2529

เรื่อง ขอบขออนุญาตวิเคราะห์ตอบแบบสอบถาม (รอบที่ 2)

เรียน

สืบเนื่องจากที่ท่านได้อนุญาตวิเคราะห์กำหนดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมพร้อมทั้งเกณฑ์การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบททางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านสภาพจิตใจเป็นอย่างดีไปครั้งหนึ่งแล้ว นั้น

เนื่องด้วยการวิจัยนี้จำเป็นอย่างยิ่งจะให้ได้มีเชิงเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้เปรียบเทียบกับผลกระทบที่เป็นจริง โดยสอบถามและสัมภาษณ์จากประชาชนผู้รับบริการโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดอยู่ในชนบทของประเทศต่อไป จึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านช่วยพิจารณาอีกครั้งหนึ่งตามหลักการการประยุกต์ใช้เทคนิค เดลฟาย ดังรายละเอียดในแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับการอนุเคราะห์เช่นเดิม และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์)

นิสิตปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี มศว. ประสานมิตร

คำชี้แจงการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยได้แสดงคำสถิติของการตอบครั้งที่แล้ว ได้แก่

1. คำมัธยฐานของกลุ่ม ใช้เครื่องหมายดอกจัน (*) สีน้ำเงิน ซึ่งแสดงให้ทราบว่าคุณผู้ตอบเป็นอย่างไร

2. ระดับคะแนนของท่านที่ตอบไว้จะใช้เครื่องหมายดอกจัน (*) สีแดง ซึ่งจะปรากฏไว้ในข้อคำถามเดียวกัน

3. คำพิสัยระหว่างควอไทล์แสดงไว้ด้วยเครื่องหมาย _____ ในข้อเดียวกัน จึงขอให้ท่านพิจารณาและทบทวนคำตอบเดิมอีกครั้งหนึ่ง และท่านยังสามารถกระทำได้

2 กรณี ดังต่อไปนี้

1. ยืนยันคำตอบเดิม โดยไม่ต้องทำเครื่องหมายใด ๆ แต่ให้เหตุผลที่ช่องว่างอยู่ท้ายข้อคำถามนั้นด้วย (เฉพาะกรณีคำตอบของท่านอยู่นอก _____)

2. เปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงนั้น

(ตัวอย่าง)

รายการที่จะประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
<u>ผลกระทบด้านสังคม</u>	<p><u>ข้อความ</u> เมื่อประชาชนได้รับบริการตามโครงการและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว จะเกิดผลกระทบต่อตนเองและชุมชน ดังนี้</p> <p>1. เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านพัฒนาของรัฐที่จัดในหมู่บ้าน</p>			* ✓			

(แสดงว่าท่านคงใช้ซึ่งคำตอบเดิม)

หมายเหตุ การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนนี้ จะดูในภาพรวมว่าเมื่อประชาชนได้รับบริการตามโครงการหนึ่งโครงการใดหรือหลาย ๆ โครงการก็ตามแล้ว ย่อมส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล และชุมชน โดยจะพิจารณาในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจ

(จบตัวอย่างเพียงเท่านั้น)

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
1. ผลกระทบ ด้าน เศรษฐกิจ	ข้อความ เมื่อประชาชนได้ รับบริการตามโครงการและ กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน แล้ว ควรให้ส่งผลกระทบกับ ตนเองและหรือชุมชนอย่างไร ในแต่ละด้านต่อไปนี้						
	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิต และรายได้จากการประกอบ อาชีพ			*			
	1.2 การลดลงของรายจ่าย ที่ต้องใช้ในชีวิตรประจำวัน			*			
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี เพิ่มขึ้น			*			
	1.4 รู้จักช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด รายได้		*				
	1.5 เข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการจัด การในการประกอบอาชีพ เพิ่มขึ้น			*			

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	1.6 มีการประกอบอาชีพ รองในยามว่างหรือในฤดู ว่างเพื่อเพิ่มรายได้และ ลดรายจ่ายของตนเองและ ครอบครัว		*				
	1.7 อื่น ๆ (โปรดระบุ เพิ่มเติม).....						
<u>2.ผลกระทบ</u>	2.1 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม กิจกรรมด้านการพัฒนาของ รัฐที่จัดในหมู่บ้าน		*				
<u>ด้าน</u>	2.2 สำนักและปฏิบัติในหน้าที่ และภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย จากชุมชน			*			
<u>สังคม</u>	2.3 ตระหนักและให้ความ ร่วมมือต่อนโยบายของรัฐที่ รณรงค์ให้มีขึ้นในหมู่บ้าน		*				
	2.4 รักษาคุณแลและรับผิดชอบ ต่อการใช้สิ่งของและ สาธารณสมบัติประโยชน์ ร่วมกัน			*			

รายการที่จะประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	2.5 ปฏิบัติในด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการตามคำแนะนำและหลักเกณฑ์ ถูกต้อง		*				
	2.6 ให้ความช่วยเหลือปกป้องและดูแลความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน			*			
	2.7 มีความเป็นระเบียบและวินัยต่อตนเองและผู้อื่น เพิ่มขึ้น		*				
	2.8 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						
3. ผลกระทบด้าน การเมือง	3.1 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน (เช่น การเลือกตั้งกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานกลุ่มหรือผู้แทนฯ ที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน)		*				
	3.2 แสดงความคิดเห็นหรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชน		*				

รายการที่จะประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	3.3 ร่วมมือและปฏิบัติตามคำแนะนำหรือประกาศทางราชการใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ			*			
	3.4 ปกป้องและรักษาสีทิวทัศน์หน้าของตนเองและสังคมตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย			*			
	3.5 เข้าใจในบทบาทของการอยู่ร่วมในสังคมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย			*			
	3.6 เข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงเมื่อมีการจัดให้มีการประชุมในหมู่บ้านของตนเอง			*			
	3.7 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						
4. ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ	4.1 ยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว			*			

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับของการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					เหตุผล (เพิ่มเติม)
		5	4	3	2	1	
	4.2 ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนในสังคม		*				
	4.3 แสดงออกในการแก้ปัญหา อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ก่อ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน			*			
	4.4 ปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรง ชีวิตในสังคมและสภาพแวดล้อม			*			
	4.5 เห็นอกเห็นใจและ เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและ ผู้อื่นในชุมชน		*				
	4.6 เข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมและ ประเพณีที่ดีให้มีในหมู่บ้าน		*				
	4.7 ร่วมกลุ่มหรือเป็นสมาชิก กลุ่มที่ดีให้มีขึ้นในหมู่บ้านและ ชุมชน		*				
	4.8 ละเว้นอบายมุขและสิ่ง เสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน			*			
	4.9 อื่น ๆ (โปรดระบุเพิ่มเติม)						

(2)

แบบสำรวจสภาพหมู่บ้าน

จังหวัด ..... อำเภอ ..... ตำบล .....

หมู่ที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน .....

ผู้ให้ข้อมูล 1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

5. ....

ผู้สัมภาษณ์/รวบรวมข้อมูล .....

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์ .....

แบบสำรวจสภาพหมู่บ้าน

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 จังหวัด ..... อำเภอ .....

ตำบล ..... หมู่ที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน .....

จำนวนครัวเรือน ..... หลัง

ระดับการพัฒนา .....

1.2 จำนวนประชากร ..... คน ชาย ..... คน หญิง .....

1.3 จำนวนคนที่ย้ายทะเบียนบ้านจากที่อื่น

ปี 2526 ..... คน

ปี 2527 ..... คน

ปี 2528 ..... คน

ปี 2529 ..... คน

1.4 จำนวนที่ยังมีชื่อในทะเบียนของหมู่บ้านแต่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน

ชั่วคราวไม่เกิน 3 เดือน ..... คน

ชั่วคราว 3 เดือน - 1 ปี ..... คน

ถาวร ..... คน

อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

1.5 บ้านเรือนมีสภาพคงทนถาวรอย่างน้อย 5 ปี จำนวน .....

2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

2.1 การประกอบอาชีพและการมีงานทำ

2.1.1 จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง .....

2.1.2 จำนวนครัวเรือนที่ต้องเข้าสัปดาห์ใช้งาน .....

2.1.3 อัตราจ้างในหมู่บ้านโดยปกติวันละ .....

2.1.4 จำนวนครัวเรือนไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินทำกิน .....

- 2.1.5 จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพในอุตสาหกรรม ..... หลัง
- 2.1.6 จำนวนครัวเรือนที่ใช้ปุ๋ยในการประกอบอาชีพการเกษตร ..... หลัง
- 2.1.7 ลักษณะของการประกอบอาชีพหลัก
- เกษตรกรรม ..... หลัง
  - รับจ้าง ..... หลัง
  - เลี้ยงสัตว์ ..... หลัง
  - อื่น ๆ (โปรดระบุ) ..... หลัง

2.2 รายได้จากการประกอบอาชีพ

- ส่วนใหญ่มีกำไร
- พอกินพอใช้
- ค่อนข้างขาดทุน
- ไม่พอใช้จ่าย

- ฐานะของครอบครัวส่วนใหญ่ในหมู่บ้านอยู่ในระดับ

- ยากจนมาก   ยากจน
- ค่อนข้างยากจน   พออยู่พอกิน
- ค่อนข้างดี   อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3. ข้อมูลด้านสังคม

3.1 ด้านการศึกษา

3.1.1 จำนวนคนที่ไม่รู้หนังสือตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ มี ..... คน

3.1.2 จำนวนเด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์ปีการศึกษา 2529 แต่ไม่ได้เข้าเรียนมี ..... คน

3.1.3 จำนวนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2528 มีทั้งหมด ..... คน

3.1.4 จำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้เรียนต่อในปี 2528 จำนวน ..... คน

3.1.5 จำนวนประชาชนในหมู่บ้านที่มีการศึกษาสูงกว่า ป.6 ..... คน

3.1.6 สถานที่ให้ความรู้ในหมู่บ้าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- โรงเรียนประถมศึกษา
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- ที่อ่านหนังสือ/แหล่งที่อ่านประจำหมู่บ้าน
- ศาลาประชาคม
- วัด (ศาสนานอื่น ๆ)
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

3.1.7 คราวเรือนที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย กฎหมาย และข่าวสารบ้านเมืองอย่างน้อยเดือนละครั้ง จำนวน ..... หลัง

3.2 กิจกรรมการพัฒนา

3.2.1 จำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ..... หลัง

3.2.2 หมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองหรือไม่

- ใช่ ไม่มี
- ถ้ามี ก่อตั้งกองทุนด้วยการริเริ่มของชุมชนเอง
- กองทุนฯ มีกำไรและจัดสรรผลประโยชน์ตามสิทธิแก่
- สมาชิก
- มีการใช้เงินส่วนหนึ่งของกองทุน
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.2.3 มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านหรือไม่

- มีจำนวน ..... กลุ่ม ไม่มี

3.3 ความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ และการแสดงออกถึงความรับผิดชอบ

3.3.1 หมู่บ้านร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้นหรือไม่

- ร่วมกัน ไม่ร่วมกัน

3.3.2 หมู่บ้านร่วมกันบำรุงรักษามรดกวัฒนธรรมหรือไม่

ร่วมกัน   ไม่ร่วมกัน

3.3.3 หมู่บ้านมีการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

มี   ไม่มี

3.4 ความปลอดภัย

3.4.1 ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาในหมู่บ้านมีการปล้นทรัพย์ โจรกรรม ข่มขืน และฆ่ากันตาย หรือไม่

มี   ไม่มี

ถ้ามี เช่น ..... ครั้ง

..... ครั้ง

..... ครั้ง

3.5 สุขภาพอนามัย

3.5.1 ส่วนใหญ่ผู้ที่ทำคลอดให้กับมารดาในหมู่บ้าน คือ

ผดุงครรภ์   พยาบาล
 หมอตำแย   อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5.2 ในหมู่บ้านมีบริการสาธารณสุขในหมู่บ้านหรือตำบล คือ

ศูนย์หมู่บ้าน โดย ผสส. และ อสม. คูแล
 สถานีอนามัย
 ไม่มีศูนย์ แต่ไปปรึกษาหรือได้รับการแนะนำจาก ผสส., อสม.
 อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5.3 จำนวนเด็กที่ตายแรกเกิดถึง 1 ปี มีจำนวน ..... คน

3.5.4 จำนวนเด็กที่ตายอายุ 1 - 5 ปี จำนวน ..... คน

3.5.5 มีการฉีดวัคซีนให้กับเด็กในหมู่บ้านหรือไม่

ฉีดทุกคน   ฉีดบางคน
 ไม่มีเลย   อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5.6 สภาพของการวางแผนครอบครัว (คุมกำเนิด)

- มีมากกว่าครึ่งของครอบครัว
- มีน้อยกว่าครึ่งของครอบครัว
- ไม่มีเลย

3.5.7 โรคที่พบมากในเด็กและผู้ใหญ่ (เป็นอันดับแรก)

- ไข้หวัด ไข้หวัดธรรมดา
- โรคท้องร่วง ทางเดินอาหาร พยาธิ
- โรคไขข้อ ไขมาเลเรีย
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

3.5.8 จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกใช้ ..... หลัง

4. ข้อมูลด้านการเมือง

4.1 ประชาชนในหมู่บ้านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งฯ ครั้งหลังสุด ..... คน
และมีผู้มีสิทธิในหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน .....

4.2 โดยปกติประชาชนในหมู่บ้านให้ความร่วมมือการดำเนินงานกิจกรรมของรัฐที่ลงไป
ปฏิบัติในหมู่บ้านอย่างไร .....

.....

.....

5. ข้อมูลด้านสภาพจิตใจ

5.1 ในหมู่บ้านชาวบ้านมีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อย่างน้อยเพียงใด

- มาก ปานกลาง น้อย ขาดความสามัคคี

5.2 บุคคลในครัวเรือน การปฏิบัติศาสนกิจและประเพณีท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละครั้ง
จำนวน ..... หลัง

5.3 ครัวเรือนไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในการจัดงานและประเพณีต่าง ๆ จำนวน
..... หลัง

5.4 คริวเรือที่ไม่เล่นการพนันและไม่ติดสุราหรือสิ่งเสพติดอื่น ๆ จำนวน .... หลัง

5.5 ในหมู่บ้านมีการวางแผน ประชุมปรึกษา อภิปรายร่วมกัน โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- มีเยาวชน และสตรีร่วมกลุ่มด้วย
- มีประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง
- มีประชุมอย่างน้อย 1 - 2 ครั้งต่อเดือน
- มีการบันทึกการประชุม จัดในรูปกรรมการ
- มีการวางแผนและกำหนดกิจกรรมล่วงหน้า
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

6. ตั้งแต่มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนเข้ามาในหมู่บ้านแล้ว (ในช่วง 3 - 5 ปี) ประชาชนโดยส่วนรวมมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในทางที่ดีหรือไม่เกิดขึ้นอย่างไรบ้าง

6.1 ความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้านต่อการพัฒนาหรือทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

6.1.1 ในทางที่ดี .....

.....
 .....

6.1.2 ในทางที่ไม่ดี .....

.....
 .....

6.2 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่

6.2.1 ในทางที่ดี .....

.....
 .....

6.2.2 ในทางที่ไม่ดี .....

.....
 .....

6.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุข (สุขภาพอนามัย, ที่อยู่อาศัย, ความเชื่อในการพยาบาลรักษา)

6.3.1 ในทางที่ดี .....

.....
.....

6.3.2 ในทางที่ไม่ดี .....

.....
.....

6.4 ความต้องการในการพัฒนาชีวิตและสังคม ตลอดจนความหวังในชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านโดยส่วนรวม

6.4.1 ในทางที่ดี .....

.....
.....

6.4.2 ในทางที่ไม่ดี .....

.....
.....
.....

7. ข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติม (เช่น สภาพของหมู่บ้าน, สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน, สภาพการให้บริการโครงการหรือกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ฯลฯ)

7.1 สภาพของหมู่บ้าน (การคมนาคม) .....

.....
.....
.....

7.2 สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน .....

.....
.....
.....

7.3 สภาพการให้บริการโครงการหรือกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในช่วง 5 ปี
ที่ผ่านมา .....

.....

.....

.....

(3)

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้บริการ

การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชุมชน

บ้านที่อยู่ของผู้ถูกสัมภาษณ์

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ซอยหมู่บ้าน .....

ตำบล ..... อำเภอ .....

จังหวัด .....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ..... เดือน .....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา ..... น. สัมภาษณ์เสร็จเวลา .....

ความร่วมมือของผู้ถูกสัมภาษณ์ ..... ค่อนข้างมาก ..... ค่อนข้างน้อย/ไม่ดี

ปัญหาในการสัมภาษณ์ .....

สิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตในครัวเรือนของผู้ถูกสัมภาษณ์

1. ฐานะเศรษฐกิจ (เช่น สภาพของบ้านที่ปลูกอาศัย, อุปกรณ์การเกษตรและ
เครื่องทุ่นแรงที่มีอยู่ในบ้าน, ยานพาหนะ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ฯลฯ)2. สภาพความเป็นอยู่ (เช่น ความสะอาดและการจัดที่อยู่อาศัยของที่อยู่อาศัย
และเครื่องใช้เครื่องแต่งกาย, สภาพของเครื่องใช้และอุปกรณ์ภายในบ้าน ฯลฯ)

ชื่อผู้สัมภาษณ์ .....

แบบสัมภาษณ์ผู้รับบริการ

1	2	3

คำชี้แจง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าช่องข้อความที่ผู้ตอบเลือกหรือเติมข้อความ
ลงในช่องว่างเพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้ (แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ทั้งหมดด้วยกันอยู่ 4 ตอน)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

- 1.1 เพศ ชาย หญิง
- 1.2 อายุ 15 - 24 ปี 25 - 45 ปี
- 46 - 55 ปี 55 ปีขึ้นไป
- อื่น ๆ (ระบุ) .....
- 1.3 ระดับการศึกษา อ่านเขียนไม่ได้
- อ่านเขียนได้แต่ไม่จบชั้น ป.4
- จบชั้น ป.4 หรือเทียบเท่า (ระดับ 2)
- จบ ป.6 - ป.7 หรือเทียบเท่า (ระดับ 3)
- จบ ม.3 - มศ.3 หรือเทียบเท่า (ระดับ 4)
- จบ ม.6 - มศ.5 หรือเทียบเท่า (ระดับ 5)
- จบสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป
- อื่น ๆ (ระบุ) .....
- 1.4 สถานภาพในครัวเรือน
- พ่อบ้าน/หัวหน้าครัวเรือน แม่บ้าน/ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน
- บุตร/ลูกหลาน ญาติผู้ใหญ่ในบ้าน
- อื่น ๆ (ระบุ) .....
- 1.5 สถานภาพสมรส
- โสด สมรส หย่าร้าง

1.6 อาชีพหลัก (พิจารณาโดยใช้เวลาการทำงานเป็นหลัก)

☐ ไม่มีงานทำ	☐ ประมง	☐	11
☐ ทำนา	☐ ค้าขาย		
☐ ทำไร่/ปลูกผักหรือผลไม้	☐ รับจ้างการเกษตร/ทั่วไป		
☐ ทำสวน	☐ จักสาน		
☐ เลี้ยงสัตว์	☐ อื่น ๆ (ระบุ)		

1.7 อาชีพรอง/อาชีพที่เสริมรายได้หลักเป็นอันดับแรก (พิจารณาเวลาทำงานเป็นหลัก)

☐ ไม่มีอาชีพรอง	☐ ประมง	☐	12
☐ ทำนา	☐ ค้าขาย		
☐ ทำไร่/ปลูกผักหรือผลไม้	☐ รับจ้างการเกษตร/ทั่วไป		
☐ ทำสวน	☐ จักสาน/สิ่งประดิษฐ์		
☐ เลี้ยงสัตว์	☐ อื่น ๆ (ระบุ)		

ตอนที่ 2 การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม

2.1 ในรอบ 5 ปี (พ.ศ.2525 - 2529) ที่ผ่านมาท่านได้รับบริการ

โครงการการศึกษาออกโรงเรียนประเภทใดบ้าง 13ความรู้พื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง จำนวน ..... โครงการ ได้แก่

1. 14

2. ....

ข่าวสารข้อมูล จำนวน ..... โครงการ ได้แก่

1. 15

2. ....

ทักษะอาชีพและการฝึกอบรม/การรวมกลุ่ม/การสาธิตฯ จำนวน ... โครงการ

ได้แก่

1. 16

2. ....

3. ....

2.2 ท่านเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
 เนื่องจาก
 เหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 17 18 19

- เพื่อต้องการคุณวุฒิเพิ่ม
- เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะหรือฝีมือ
- ต้องการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว
- ต้องการเข้ากลุ่มหรือรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ
- เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ถูกเกณฑ์หรือบังคับให้เข้าร่วม
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านผลผลิต (ให้ผู้สัมภาษณ์พยายามถามในแง่สิ่งที่ผู้ตอบได้รับจริง ๆ มิใช่ความรู้สึกหรือความคิดเห็น)

3.1 ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจจากการเข้าร่วมโครงการการศึกษา
 นอกโรงเรียนมากน้อยเพียงใด

- มาก น้อย 20
- ค่อนข้างมาก ไม่ได้รับเพิ่มขึ้น
- ปานกลาง อื่น ๆ (ระบุ) .....

3.2 ท่านได้นำความรู้และความสามารถจากการเข้าร่วมโครงการการศึกษา
 นอกโรงเรียนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด

- มาก น้อย 21
- ค่อนข้างมาก ไม่ได้นำไปใช้
- ปานกลาง อื่น ๆ (ระบุ) .....

3.3 ท่านได้นำความรู้และความสามารถจากการเข้าร่วมโครงการการศึกษา
 นอกโรงเรียนแล้วท่านมีทัศนคติหรือความรู้สึกอย่างไรต่อการเข้าร่วม

- ดีมาก ไม่ค่อยดีอะไร 22
- ดี ไม่อยากเข้าร่วมอีก
- ปานกลาง/ธรรมดา อื่น ๆ (ระบุ) .....

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านผลกระทบ (ให้ผู้สัมภาษณ์พยายามถามย้ำให้แน่ใจว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผล
อันเนื่องมาจากการให้บริการจากโครงการหรือกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดย
เปรียบเทียบสภาพปัจจุบันกับสภาพที่เป็นอยู่เดิม ในช่วงเวลา 3 - 5 ปีที่ผ่านมา)

คำชี้แจง จงขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมในตัวของท่าน (ผู้ตอบเลือก)
ให้มากที่สุดตามตัวเลขที่กำหนดให้ดังนี้

- 5 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมากที่สุด
- 4 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก
- 3 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมนปานกลาง
- 2 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อย
- 1 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อยที่สุดหรือไม่เปลี่ยนแปลง

(ตัวอย่าง)

รายการที่จะ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					หมายเหตุ
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
<u>ผลกระทบ</u> <u>ด้านสังคม</u>	ข้อความ ในช่วง 3-5 ปี ที่ผ่านมาเมื่อท่านได้รับ บริการจากโครงการการ ศึกษานอกโรงเรียนแล้ว มีสภาพอย่างไร ดังต่อไปนี้ 1. เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม กิจกรรมกลุ่มในหมู่บ้านของ ตนเอง เช่น ไปร่วมประชุม ชี้แจง ร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น		✓				แสดงว่าไปร่วม ประชุมเกือบ ทุกครั้งหรือเป็น สมาชิกกลุ่มเกือบ ทุกกลุ่มที่จัดให้ มีขึ้นในหมู่บ้าน
	2.						

(จบตัวอย่างเพียงเท่านั้น)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง				
		5	4	3	2	1
1. <u>ผลกระทบ</u> <u>ด้าน</u> <u>เศรษฐกิจ</u>	ข้อความ ในช่วง 3-5 ปีที่ ผ่านมาเมื่อท่านได้รับการ จากโครงการหรือกิจกรรม การศึกษานอกโรงเรียนแล้ว มีสภาพอย่างไรในแต่ละ ด้านต่อไปนี้					
	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิต และรายได้จากการประกอบ อาชีพ					☐ 23
	1.2 การลดรายจ่ายที่ต้อง ใช้ในชีวิตประจำวัน					☐ 24
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายใน รอบปี					☐ 25
	1.4 รู้จักช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด รายได้					☐ 26
1.5 เข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการ จัดการในการประกอบอาชีพ เพิ่มขึ้น					☐ 27	

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					
		5	4	3	2	1	
	1.6 มีการประกอบอาชีพรอง ในยามว่างหรือในฤดูแล้ง เพื่อเพิ่มรายได้และลดราย จ่ายในครัวเรือน						☐ 28
2. ผลกระทบ	2.1 เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม กิจกรรมด้านการพัฒนาของ รัฐที่จัดในหมู่บ้าน						☐ 29
<u>ด้าน</u> <u>สังคม</u>	2.2 สำนักและปฏิบัติใน หน้าที่และภาระกิจที่ได้รับ มอบหมายจากชุมชน						☐ 30
	2.3 ตระหนักและให้ความ ร่วมเมื่อค่อนโยบายของรัฐ ที่รณรงค์ให้มีขึ้นในหมู่บ้าน						☐ 31
	2.4 รักษาดูแลและรับผิดชอบ ต่อการใช้สิ่งของและ สาธารณสมบัติประโยชน์ ร่วมกัน						☐ 32
	2.5 ปฏิบัติตนในด้านสุขภาพ อนามัยและโภชนาการ ตามคำแนะนำและหลักเกณฑ์ ที่ถูกต้อง						☐ 33

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					
		5	4	3	2	1	
	2.6 ให้การช่วยเหลือ ปกป้องและดูแลความ ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 34
	2.7 มีความเป็นระเบียบ และวินัยต่อตนเองและผู้อื่น เพิ่มขึ้น	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 35
3. ผลกระทบ							
ด้าน การเมือง	3.1 ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งที่ จัดให้มีขึ้นในชุมชน (เช่น การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม หรือผู้แทนฯ ที่จัดให้มีขึ้นใน หมู่บ้าน)	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 36
	3.2 แสดงความคิดเห็นหรือ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ปฏิบัติงานในชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 37
	3.3 ร่วมมือและปฏิบัติตาม คำแนะนำหรือประกาศทาง ราชการใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 38
	3.4 ปกป้องและรักษาสิทธิ หน้าที่ของตนเองและสังคม ตามระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 39

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					
		5	4	3	2	1	
	3.5 เข้าใจในบทบาทของ การอยู่ร่วมในสังคมการ ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย						☐ 40
	3.6 เข้าร่วมฟังการประชุม ชี้แจง เมื่อมีการจัดให้มี การประชุมในหมู่บ้านของ ตนเอง						☐ 41
4.ผลกระทบ ด้าน สภาพจิตใจ	4.1 ยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตของตนเองและ ครอบครัว						☐ 42
	4.2 ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนในสังคม						☐ 43
	4.3 แสดงออกในการแก้ ปัญหาอย่างมีระบบและ ขั้นตอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว และ ชุมชน						☐ 44

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง						
		5	4	3	2	1		
	4.4 ปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรง ชีวิตในสังคมและสภาพ แวดล้อม						☐	45
	4.5 เห็นอกเห็นใจและ เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและ ผู้อื่นในชุมชน						☐	46
	4.6 เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณี ที่จัดให้มีในหมู่บ้าน						☐	47
	4.7 ร่วมกลุ่มหรือ เป็นสมาชิก กลุ่มที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน และชุมชน						☐	48
	4.8 ละเว้นอบายมุข และ สิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน						☐	49
							☐	50

(4)

แบบสัมภาษณ์ผู้ไม่ได้รับบริการ

บ้านที่อยู่ของผู้ให้สัมภาษณ์

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ชื่อหมู่บ้าน ..... ตำบล ...
อำเภอ ..... จังหวัด .....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

เริ่มสัมภาษณ์เวลา ..... น. สัมภาษณ์เสร็จเวลา ..... น.

ความร่วมมือของผู้ถูกสัมภาษณ์ ดีมาก ดี ปานกลาง ไม่ดี/ไม่ค่อยดี

ปัญหาในการสัมภาษณ์ (ถ้า ใด ๆ ไป) .....

.....

สิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตในครัวเรือนของผู้ถูกสัมภาษณ์

1. ฐานะเศรษฐกิจ (เช่น สภาพของบ้านที่ปลูกอาศัย, อุปกรณ์การเกษตร
และเครื่องทุ่นแรงที่มีอยู่ในบ้าน, ยานพาหนะ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
 ฯลฯ) .....

.....

.....

2. สภาพความเป็นอยู่ (เช่น ความสะอาดและการจัดของที่อยู่อาศัยและ
เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย สภาพของเครื่องใช้และอุปกรณ์ภายในบ้าน ฯลฯ)

.....

.....

.....

ชื่อผู้สัมภาษณ์ .....

แบบสัมภาษณ์ผู้ไม่ได้รับบริการ

--	--	--

คำชี้แจง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าช่องข้อความที่ผู้ตอบเลือกหรือเติมข้อความลงในช่องว่างเพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้ (แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีด้วยกันอยู่ 3 ตอน)

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

				☐	1
				☐	2
				☐	3
				☐	4
1.1 เพศ	☐	ชาย	☐	หญิง	☐
1.2 อายุ	☐	15 - 24 ปี	☐	25 - 45 ปี	☐
	☐	46 - 55 ปี	☐	55 ปีขึ้นไป	☐
			☐	อื่น ๆ (ระบุ)	☐
1.3 ระดับการศึกษา	☐	อ่านเขียนไม่ได้	☐		☐
	☐	อ่านเขียนได้แต่ไม่จบชั้น ป.4	☐		☐
	☐	จบชั้นประถมปีที่ 4 หรือเทียบเท่า (ระดับ 2)	☐		☐
	☐	จบ ป.6-ป.7 หรือเทียบเท่า (ระดับ 3)	☐		☐
	☐	จบ ม.3-มศ.3 หรือเทียบเท่า (ระดับ 4)	☐		☐
	☐	จบ ม.6-มศ.5 หรือเทียบเท่า (ระดับ 5)	☐		☐
	☐	จบสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป	☐		☐
	☐	อื่น ๆ (ระบุ)	☐		☐
1.4 สถานภาพในครัวเรือน	☐	พ่อบ้าน/หัวหน้าครัวเรือน	☐	แม่บ้าน/ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน	☐
	☐	บุตร/หลาน	☐	ญาติผู้ใหญ่ในบ้าน	☐
	☐	อื่น ๆ (ระบุ)	☐		☐
1.5 สถานภาพสมรส	☐	โสด	☐	สมรส	☐
	☐		☐	หย่าร้าง	☐

- 1.6 อาชีพหลัก (พิจารณาโดยใช้เวลาการทำงานเป็นหลัก)
- ไม่มีงานทำ ประมง/จับปลา 11
- ทำนา ค้าขาย
- ทำไร่/ปลูกผักหรือผลไม้ รับจ้างการเกษตร/ทั่วไป
- ทำสวน จักสาน/สิ่งประดิษฐ์
- เลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ (ระบุ) .....

1.7 อาชีพรอง/อาชีพที่เสริมรายได้หลักเป็นอันดับแรก (พิจารณาเวลาทำงานเป็นหลัก)

- ไม่มีอาชีพรอง ประมง/จับปลา 12
- ทำนา ค้าขาย
- ทำไร่ รับจ้างการเกษตร/ทั่วไป
- ทำสวน จักสาน/สิ่งประดิษฐ์ในครัวเรือน
- เลี้ยงสัตว์ อื่น ๆ (ระบุ)

ตอนที่ 2 สภาพการไม่ได้เข้าร่วมโครงการ

2.1 สาเหตุที่ไม่เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนเพราะเหตุใด (กิจกรรมเช่น การให้ความรู้พื้นฐาน การฝึกทักษะอาชีพ การสาธิตและการอบรมต่าง ๆ ฯลฯ) ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

- ไม่ทราบข่าวว่ามีโครงการ

13	14	15
- ไม่มีเวลา
- มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายการร่วมโครงการ
- โครงการหรือกิจกรรมที่จัดอยู่ไม่น่าสนใจ
- สมัครแล้วไม่ได้รับการฝึกอบรม/ร่วมโครงการ
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

2.2 ถ้ามีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนมาจัดในตำบลและหมู่บ้านอีก ท่านจะเข้าร่วมหรือไม่

- เข้าร่วม 16
- ไม่เข้าร่วม (ระบุเหตุผล)
- ไม่แน่ใจ
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

2.3 ท่านคิดว่าโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชนมากน้อยเพียงใด

- มาก ปานกลาง 17
- น้อย ไม่มีความเห็น
- อื่น ๆ (ระบุ) .....

2.4 ท่านได้รับคุณประโยชน์จากที่มีโครงการการศึกษาออกโรงเรียนที่จัดในหมู่บ้านหรือไม่ อย่างไร

- ไม่ได้รับ 18
- ได้รับ ตัวอย่างเช่น (โปรดระบุว่าได้รับแล้วเป็นอย่างไร)
- .....

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง (ให้ผู้สัมภาษณ์สอบถามความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์โดยเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันกับสภาพที่เป็นอยู่เดิมในช่วง 3 - 5 ปีที่ผ่านมา)

คำชี้แจง จงขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมในตัวของท่าน (ผู้ตอบเลือก)

ให้มากที่สุด ตามตัวเลขที่กำหนดให้ ดังนี้

- 5 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมากที่สุด
- 4 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก
- 3 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นกว่าเดิมปานกลาง
- 2 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อย
- 1 หมายถึง การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นกว่าเดิมน้อยที่สุดหรือไม่เปลี่ยนแปลง

(ตัวอย่าง)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลง					หมายเหตุ
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	
<u>ผลกระทบ</u> <u>ด้านสังคม</u>	<p><u>ข้อความ</u> ในช่วงระยะเวลา เวลา 3-5 ปีที่ผ่านมา ท่าน ได้ปฏิบัติหรือมีสภาพการ เปลี่ยนแปลงอย่างใดดัง ต่อไปนี้</p> <p>1. เข้าร่วมหรือมีส่วน ร่วมกิจกรรมกลุ่มในหมู่บ้าน ของตนเอง เช่น ไปร่วม ประชุมชี้แจง, ร่วมเป็น สมาชิกกลุ่ม เป็นต้น .....</p> <p>2. ....</p>					✓	<p>แสดงว่าเกือบ ไม่ได้ไปร่วมเลย หรือไม่ได้เป็น สมาชิกกลุ่ม</p>

(จบตัวอย่างเพียงเท่านั้น)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง				
		5	4	3	2	1
1. ผลกระทบ ด้าน เศรษฐกิจ	ข้อความ ในช่วง 3-5 ปีที่ ผ่านมา ท่านได้ปฏิบัติหรือมี สภาพการเปลี่ยนแปลงอย่าง ใดในแต่ละด้าน ต่อไปนี้					
	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิต และรายได้จากการประกอบ อาชีพ					☐ 19
	1.2 การลดลงรายจ่ายที่ ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน					☐ 20
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายใน รอบปี					☐ 21
	1.4 รู้จักช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิด รายได้					☐ 22
	1.5 เข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการ จัดการในการประกอบอาชีพ เพิ่มขึ้น					☐ 23
	1.6 มีการประกอบอาชีพรอง ในยามว่างหรือในฤดูแล้งเพื่อ เพิ่มรายได้และลดรายจ่าย ในครัวเรือน					☐ 24
	.....					

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง						
		5	4	3	2	1		
3. ผลกระทบ ด้าน การเมือง	3.1 ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งที่จะ ให้มีขึ้นในชุมชน (เช่น การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม หรือผู้แทน ฯ ที่จัดให้มีขึ้นในหมู่บ้าน)						☐	32
	3.2 แสดงความคิดเห็นหรือ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ ปฏิบัติงานในชุมชน						☐	33
	3.3 ร่วมมือและปฏิบัติตาม คำแนะนำหรือประกาศทาง ราชการใด ๆ ที่แจ้งให้ทราบ						☐	34
	3.4 ปกป้องและรักษาสิทธิ หน้าที่ของตนเองและสังคม ตามระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย						☐	35
	3.5 เข้าใจในบทบาทของ การอยู่ร่วมในสังคมการ ปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย						☐	36
	3.6 เข้าร่วมฟังการประชุม ชี้แจงเมื่อมีการจัดให้มีการ ประชุมในหมู่บ้านของตนเอง						☐	37

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ และการเปลี่ยนแปลง					
		5	4	3	2	1	
4. ผลกระทบ ด้าน สภาพจิตใจ	4.1 ยอมรับต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนิน ชีวิตของตนเองและครอบครัว	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 38
	4.2 ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้ในการประกอบ อาชีพและดำรงตนในสังคม	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 39
	4.3 แสดงออกในการแก้ ปัญหาอย่างมีระบบและขั้นตอน ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเอง ครอบครัวและชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 40
	4.4 ปรับตัวและพึ่งพาตนเอง ในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรง ชีวิตในสังคมและสภาพ แวดล้อม	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 41
	4.5 เห็นอกเห็นใจและ เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและ ผู้อื่นในชุมชน	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 42
	4.6 เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและประเพณี ที่จัดให้มีในหมู่บ้าน	.....	.....	.....	.....	.....	☐ 43

ภาคผนวก ง

1. ระเบียบว่าด้วยการวางแผนและการประสานแผนพัฒนาจังหวัด
2. แผนงาน - โครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5
(พ.ศ. 2525 - 2529)

(ครุฑ)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี
พ.ศ. 2525

เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายเร่งรัดพัฒนาชนบทของรัฐบาล และการบริหาร
การพัฒนาชนบทให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ อาศัยอำนาจตามความในข้อ 9 (8) แห่งการประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218
ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึง
วางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1
บททั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการวางแผน
พัฒนาจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2525"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ว่าด้วยการวางแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับภูมิภาค พ.ศ. 2524

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือ
ที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"แผนพัฒนาจังหวัดประจำปี" หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ
จังหวัดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524
ที่จังหวัดได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี

"แผนพัฒนาอำเภอประจำปี" หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ
อำเภอ อันมีลักษณะเป็นแนวทางและรายการประสานแผนงานและโครงการของจังหวัด

อำเภอ ตำบล หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และการดำเนินงานของประชาชนในท้องที่ที่อำเภอได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแก้ไขปัญหาของประชาชนในอำเภอ

"แผนพัฒนาตำบลประจำปี" หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตำบลอันมีลักษณะเป็นแนวทางและรายการประสานแผนงานและโครงการของอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และการดำเนินงานของประชาชนในท้องที่ที่ตำบลได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแก้ไขปัญหาของประชาชนในตำบล

"แผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี" หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และเมืองพัทยา อันมีลักษณะเป็นแนวทางและรายการประสานแผนงานและโครงการของจังหวัด อำเภอ ตำบล และการดำเนินงานของประชาชนในท้องถิ่นที่หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น

"กชช." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"ศปช." หมายความว่า ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น" หมายความว่า คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่นที่ กชช. แต่งตั้ง ตามข้อ 7 (2) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"จังหวัด" หมายความว่า จังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแต่ไม่รวมถึงกรุงเทพมหานคร

"กพจ." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"อกช." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"อำเภอบ" หมายความว่า อำเภอบตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และรวมถึงถึงอำเภอบด้วย แต่ไม่รวมถึงเขต

"กพอบ." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนามอำเภอบ และคณะกรรมการพัฒมากิ่งอำเภอบ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒมาชนบท พ.ศ. 2524

"สภาตำบล" หมายความว่า สภาตำบลตามกฎหมาย ว่าด้วยสภาตำบล

"คปต." หมายความว่า คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒมาชนบทระดับตำบล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒมาชนบท พ.ศ. 2524

"หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น" หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และเมืองพิทยา

"แผนงาน" หมายความว่า กลุ่มโครงการที่ได้กำหนดขึ้นในลักษณะประสานสัมพันธ์กัน เพื่อการแก้ไขปัญหหรือการตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลาย ๑ อย่าง

"โครงการ" หมายความว่า กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

หมวด 2

ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒมาประจำปี

ข้อ 5 แผนพัฒมาตำบลประจำปี ให้ใช้แผนพัฒมาตำบล 5 ปี ซึ่งได้สั่งการให้สภาตำบลทุกแห่งจัดทำขึ้นตามหนังสือที่ สร./กสช.ว.1293 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2524

ข้อ 6 ในกรณีที่จำเป็นจะต้องมีการปรับแผนพัฒมาตำบล 5 ปี เพื่อกำหนดโครงการที่จะดำเนินการประจำปี ให้คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒมาชนบทระดับตำบล (คปต.) เป็นผู้ช่วยเหลือคณะกรรมการสภาตำบลในการปรับปรุงแก้ไขแผนดังกล่าว

ข้อ 7 ให้สภาตำบลส่งแผนพัฒมาตำบลประจำปีไปยังอำเภอบ เพื่อนำเสนอคณะกรรมการพัฒมาอำเภอบ (กพอบ.) ต่อไป

ข้อ 8 แผนพัฒมาอำเภอบประจำปี ให้ กพอบ. ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของอำเภอ ข้อมูลจากแผนพัฒนา หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี รัฐวิสาหกิจ แผนพัฒนาตำบลประจำปี แนวทางการพัฒนาของจังหวัด เพื่อนำมากำหนดประเด็นปัญหาการพัฒนาของอำเภอ จัดกลุ่มปัญหาที่มีความสัมพันธ์ไว้ด้วยกัน และเรียงตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน

(2) กำหนดแนวทางการพัฒนาและวิธีการแก้ไขปัญหาความต้องการของอำเภอ ตาม (1) ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนที่ปรากฏในแผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี รัฐวิสาหกิจ และแผนพัฒนาตำบลประจำปีเป็นหลัก

(3) จัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตาม (2) โดยให้พยายามประสานแผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และของตำบลเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเป็นการประหยัดที่สุด โดยให้ระดมหน่วยงานที่รับผิดชอบ แหล่งที่มาของงบประมาณ จัดกลุ่มแผนงาน โครงการและเรียงตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน

(4) เมื่อจัดทำแผนพัฒนาอำเภอประจำปีตาม (3) เรียบร้อยแล้ว ให้อำเภอส่งแผนพัฒนาอำเภอไปยังจังหวัดเพื่อนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ต่อไป

ข้อ 9 แผนพัฒนาจังหวัดประจำปีให้ กพจ. ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด ข้อมูลจากแผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี แผนพัฒนาอำเภอประจำปี แนวทางการพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม และรัฐวิสาหกิจ ตามที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อนำมากำหนดประเด็นปัญหาการพัฒนาของจังหวัด จัดกลุ่มปัญหาที่มีความสัมพันธ์ไว้ด้วยกันและเรียงตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน

(2) กำหนดแนวทางการพัฒนาและวิธีการแก้ไขปัญหาความต้องการของจังหวัด ตาม (1) ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนที่ปรากฏในแผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี แผนพัฒนาอำเภอประจำปีและโครงการของกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ เป็นหลัก

(3) จัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาตาม (2) และแนวทางการวางแผนตามข้อ 7 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง พ.ศ. 2525 โดยให้ระบุนหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนงาน โครงการ และแหล่งที่มาของงบประมาณ จัดกลุ่มแผนงาน โครงการ และเรียงตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน

(4) เมื่อจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีตาม (3) เรียบร้อยแล้ว ให้จังหวัดส่งแผนพัฒนาจังหวัดให้ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (ศปช.) เพื่อนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) พิจารณา

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด (อกช.) ปฏิบัติและช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานของ กพช. ตามหน้าที่และอำนาจที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

หมวด 3

การดำเนินการตามระเบียบ

ข้อ 11 ให้ทุกจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี แผนพัฒนาอำเภอประจำปี แผนพัฒนาตำบลประจำปี และแผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี เป็นประจำทุกปี

เค้าโครงของแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี แผนพัฒนาอำเภอประจำปี แผนพัฒนาตำบลประจำปี แผนพัฒนาหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประจำปี แบบบัญชีโครงการ กำหนดระยะเวลาในการจัดทำแผน และวิธีดำเนินการตามระเบียบนี้ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่นกำหนด

ข้อ 12 ในการประสานแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง พ.ศ. 2525

ข้อ 13 ในการดำเนินการตามระเบียบนี้ ให้กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ จังหวัด และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 14 การฝึกอบรม การนิเทศ ด้านการวางแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี ให้เป็นไปตามแนวทางและหลักสูตรที่คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่นกำหนด

ข้อ 15 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด 4

บทเฉพาะกาล

ข้อ 16 การปรับปรุงแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาตำบลประจำปี 2526 ให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับภูมิภาค พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 10 ธันวาคม 2524

ประกาศ ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2525

พลเอก

เปรม ติณสูลานนท์

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี

ว่าด้วยการประสานแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง พ.ศ. 2525

เพื่อให้การดำเนินงานแผนพัฒนาชนบทที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี
ประสานและสอดคล้องกับการพัฒนาชนบทตามนโยบายการพัฒนาชนบทระดับชาติ อาศัยอำนาจ
ตามความในข้อ 9 (8) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน
พ.ศ. 2515 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1

บททั่วไป

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสาน
แผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง พ.ศ. 2525"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ข้อ 3 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วใน
ระเบียบนี้ หรือที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"กระทรวง" หมายความว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

"กชช." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ตามระเบียบสำนัก
นายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"หน่วยงานนโยบายระดับชาติ" หมายความว่า สำนักคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการประสานงานและเร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่ง
แต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี หรือคณะกรรมการอื่นใด ซึ่งคณะรัฐมนตรีกำหนด

"กรม" รวมถึงส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากรมและรัฐวิสาหกิจ ซึ่งอยู่ในสังกัด
ของกระทรวง

"จังหวัด" หมายความว่า จังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแต่ไม่รวมถึงกรุงเทพมหานคร

"ส่วนราชการประจำจังหวัด" หมายความว่า ส่วนราชการประจำจังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

"คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่น"^{1/} หมายความว่า คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่นที่ กชช. แต่งตั้ง

"คณะกรรมการประสานแผนระดับชาติและแผนส่วนภูมิภาค"^{1/} หมายความว่า คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาระดับชาติและแผนส่วนภูมิภาคที่ กชช. แต่งตั้ง

กพจ." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"อกช." หมายความว่า คณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับจังหวัด ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

"แผนพัฒนาจังหวัดประจำปี" หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 ที่จังหวัดได้จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี

"คปช." หมายความว่า ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

หมวดที่ 2

วิธีการและขั้นตอนการประสานแผน

ข้อ 5^{1/} ก่อนเริ่มระยะเวลาการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี ตามที่คณะกรรมการแผนพัฒนาระดับภูมิภาคและท้องถิ่นกำหนดให้คณะกรรมการประสานแผนระดับชาติและแผนส่วนภูมิภาคหารือกับกระทรวงกำหนด

หมายเหตุ ^{1/} แก้ไขโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีกับแผนของกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2525 ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2525

- (1) นโยบายการพัฒนาชนบท
- (2) ชื่อแผนงานหรือโครงการ ประเภทกิจกรรมของแต่ละแผนงาน หรือโครงการ และกรมที่รับผิดชอบแผนงานหรือโครงการแต่ละประเภทที่จะทำการประสานแผน
- (3) แนวทางการวางแผนของแต่ละกระทรวง
เสนอให้ กชช. ให้ความเห็นชอบ
เมื่อ กชช. ให้ความเห็นชอบแล้ว ให้คณะอนุกรรมการประสานแผนระดับชาติ และแผนส่วนภูมิภาคส่งเอกสารตาม (1) (2) และ (3) ให้จังหวัดใช้เป็นแนวทางประกอบการวางแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี

ข้อ 6 แผนงานหรือโครงการตามข้อ 5 (2) จะต้องมีลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือหลายลักษณะดังนี้

- (1) เป็นการดำเนินงานในพื้นที่ชนบทที่ยู่ออก เขตสุขาภิบาล เขตเทศบาลและเขตหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งตามกฎหมายพิเศษ
- (2) เป็นการดำเนินงานที่ประชาชนในพื้นที่ชนบทได้รับประโยชน์โดยตรงเป็นระยะสั้น
- (3) เป็นการดำเนินงานที่ประชาชนจะได้รับการเรียนรู้ หรือที่ต้องการการสนับสนุนและความร่วมมือจากกรม ส่วนราชการประจำจังหวัด องค์กรประชาชน หรือประชาชนในพื้นที่

ข้อ 7 แนวทางการวางแผนตามข้อ 5 (3) ประกอบด้วยสาระสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

- (1) แนวทางการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการนั้น
- (2) เจ็อนไขและเป้าหมายของแต่ละแผนงานหรือโครงการ
เจ็อนไขของโครงการตาม (2) ได้แก่ เจ็อนไขพื้นที่ดำเนินการ เจ็อนไขประชากร กลุ่มเป้าหมาย เจ็อนไขเทคนิคเฉพาะ และเจ็อนไขอื่นที่กระทรวงเห็นสมควร

ข้อ 8 ให้แต่ละกระทรวงแต่งตั้งหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดในสังกัดของตนคนหนึ่ง เป็นผู้แทนกระทรวงนั้นประจำจังหวัด

ให้ผู้แทนส่วนราชการประจำจังหวัดตามวรรคแรก ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการประจำจังหวัดและหน่วยงานของส่วนกลางที่ประจำอยู่หรือรับผิดชอบในจังหวัดนั้นในกระทรวงเดียวกัน รวมทั้งทำหน้าที่ประสานแผน แผนงาน และโครงการตามแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับข้อ 5 (1) (2) และ (3)

ข้อ 9 ในกรณีจำเป็นให้ อภช. ตั้งคณะทำงานประสานแผนระดับจังหวัด จำนวนตามกระทรวงในข้อ 4 ช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนกระทรวงประจำจังหวัดตามข้อ 8

ข้อ 10 เมื่อกระทรวงได้รับแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีจาก ศปช. แล้ว ให้จัดส่งแผนงานหรือโครงการในแผนพัฒนาจังหวัดประจำปีให้แก่กรมที่รับผิดชอบแผนงานหรือโครงการนั้นพิจารณานำมาประมวลเป็นแผนงานหรือโครงการ เพื่อเสนอบรรจุไว้ในแผนของกระทรวง แล้วให้กรมใช้แผนดังกล่าวเป็นแนวทางจัดทำคำเสนอของประมาณรายจ่ายประจำปีต่อไป

ข้อ 11 ในกรณีที่แผนงานหรือโครงการในแผนพัฒนาจังหวัดไม่สอดคล้องกับข้อ 5 (1) (2) และ (3) ให้กระทรวงแจ้งจังหวัดเพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกันต่อไป

ข้อ 12 เมื่อพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้กระทรวงแจ้งแผนปฏิบัติการประจำปี เฉพาะแผนงานหรือโครงการที่ทำการประสานแผนไปจังหวัด

ข้อ 13 ให้สำนักงานประมาณและกระทรวงควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีตามข้อ 12 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจาก กพจ. โดยแจ้ง ศปช.

ข้อ 14 ให้นำความในหมวดนี้มาใช้บังคับแก่หน่วยงานนโยบายระดับชาติด้วย โดยอนุโลมเว้นแต่กรณีตามข้อ 8 ให้แต่งตั้งหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทน

หมวดที่ 3

การปฏิบัติตามระเบียบ

ข้อ 15 ให้คณะอนุกรรมการประสานแผนระดับชาติและแผนส่วนภูมิภาคมีอำนาจและหน้าที่ตามระเบียบนี้ ดังนี้

(1) กำกับให้กระทรวง หน่วยงานนโยบายระดับชาติ กรม และจังหวัดปฏิบัติการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

(2) เสนอความเห็นต่อ กชช. ในการกำหนดวงเงินงบประมาณของแผนงานหรือโครงการพัฒนาชนบทของแต่ละส่วนราชการในการจัดทำงบประมาณประจำปี

(3) ดำเนินการอื่นใดเพื่อให้การปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือตามที่ กชช. มอบหมาย

ข้อ 16 ให้ ศปช. ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานระหว่างคณะกรรมการประสานแผนระดับชาติและแผนส่วนภูมิภาคกับกระทรวง หน่วยงานนโยบายระดับชาติ กรม และจังหวัด

ประกาศ ณ วันที่ 9 กรกฎาคม 2525

(ลงชื่อ) พลเอก เปรม ติณสูลานนท์

(เปรม ติณสูลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

ของอำเภอเสนา
ตำบลสามัคคี

ที่	ชื่อโครงการ	พื้นที่		เป้าหมาย ประเภท ลักษณะ ปริมาณงาน	ระยะเวลา	งบ ประมาณ (บาท)	กรมเจ้า ของ ประมาณ โครงการ	หน่วย คำเป็น โครงการ	ผลคาดว่าจะได้รับ
		ตำบล	หมู่บ้าน						
29	ส่งเสริมการทำน่าน้ำคั้น แบบใหม่	5	บ้านใหญ่	ส่งเสริมการทำน่าน้ำคั้น 1 แปลง 30 ไร่ จัดวันอาทิตย์ 1 ครั้ง จัดอบรมเกษตรกร 30 คน 1 ครั้ง 1 วัน	ต.ค.-ก.ย.-29	12,400 800	ส่งเสริม การ เกษตร อำเภอ เสนา	สำนักงาน โครงการ	เกษตรกรได้รับ ความรู้และประโยชน์ 35 ครอบครัว
30	ส่งเสริมการปลูกไม้ผลแบบ สวนหลังบ้าน - มะม่วง	1-10	สามัคคี	ส่งเสริมการปลูกมะม่วงพันธุ์ ดี 50 ต้น	"	1,250	"	"	เกษตรกรได้รับ ความรู้และ ประโยชน์ 14 ครัวเรือน
31	ให้ความรู้วิชาเทคนิคเกษตร กลุ่มบ้าน	1-10	"	ให้ความรู้วิชาเทคนิคเกษตร แก่สมาชิก	ต.ค.-28- ต.ค. 29	178	"	"	สมาชิกได้รับ ความรู้จาก... การอบรม สมาชิก

ลำดับที่	ชื่อโครงการ	ผู้รับผิดชอบ		เป้าหมาย (ประเภท ลักษณะ ปริมาณงาน)	ระยะเวลา	งบประมาณ	กรมเจ้าของงบประมาณ	หน่วยดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
		ตำแหน่ง	ชื่อ						
1	แผนงานบริการชุมชน รณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ	-	ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน	ตรวจเยี่ยม, ส.ร. ท้องถิ่น ประชุมสัมมนา, หนังสือ เสริมการอ่าน, จดหมาย ข่าว, ประชาสัมพันธ์	1 ต.ค. 28 - 30 ก.ย. 29	625	กรมการศึกษา นอกโรงเรียน	ศูนย์ร่วมกับ อำเภอ	มีผู้หนังสือเพิ่มขึ้น 436 คน
2	ห้องหนังสือประจำ หมู่บ้าน	1	ส.ก.ล.	คำร้องท้อแท้ 11 แห่ง จัดซื้อหนังสือ พิมพ์ให้แห่งละ 2 ฉบับ ต่อวัน	1 ต.ค. 28 - 30 ก.ย. 29	2,190	กรมการศึกษา นอกโรงเรียน	ศูนย์ร่วมกับ อำเภอ เสนา เสนา เสนา	ประชาชนรู้ข่าวสาร ทันเหตุการณ์ เพื่อ ส่งเสริมการอ่าน และป้องกันกาารลึ้ม หนังสือ
		4	สามัคคี	คำร้องท้อแท้ 11 แห่ง จัดซื้อหนังสือ พิมพ์ให้แห่งละ 2 ฉบับ ต่อวัน	1 ต.ค. 28 - 30 ก.ย. 29	2,190	กรมการศึกษา นอกโรงเรียน	ศูนย์ร่วมกับ อำเภอ เสนา	ประชาชนรู้ข่าวสาร ทันเหตุการณ์ เพื่อ ส่งเสริมการอ่าน และป้องกันกาารลึ้ม หนังสือ

(2)

แผนงาน-โครงการการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 5

(พ.ศ. 2525 - 2529)

แยกเป็น

- แผนงานและโครงการ
- วัตถุประสงค์
- กลุ่มเป้าหมาย
- หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ตาราง 25 แผนงาน-โครงการการศึกษาออกโรงเรียนในแผนพัฒนาชนบทระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)
(โครงการที่ปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัดและอำเภอ)*

ที่	แผนการ-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
1	หมวดกระทรวงศึกษาธิการ - แผนงานบริหารชนบท โครงการรณรงค์เพื่อความรู้หนังสือแห่งชาติ	1. ให้ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือ ได้อ่านออกเขียนได้ 2.1 ให้ประชาชนรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น 2.2 รู้จักคิดและตัดสินใจ แก้ปัญหาในชีวิต ประจำวัน	- ผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มีอายุระหว่าง 15-50 ปี - ผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ไม่จบชั้น ป.4 และผู้ที่ ล้มต้ง	กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
2	โครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ชนบท			

* เป็นโครงการที่สามารถให้บริการแก่ประชาชนโดยตรงและสามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในชนบท

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
3	โครงการการศึกษาผู้ใหญ่มแบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่สาย สามัญระดับที่ 5	<p>2.3 เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หน้าที่พลเมืองในระบบ ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข</p> <p>3.1 ให้ประชาชนได้รับการศึกษา ต่อเนื่องจากการศึกษาภาค บังคับ ซึ่งเทียบเท่ากับการ ศึกษาในระบบ ตั้งแต่ ป.6 - ม.6</p>	<p>- ผู้จบการศึกษา ภาคบังคับขึ้นไป</p>	<p>กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
4	โครงการการศึกษาออกโรงเรียน ทางวิทยุและไปรษณีย์ (ระดับ 3-4)	<p>4.1 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน ที่ด้อยโอกาสหรือพลาด โอกาสทางการศึกษาต่อเนื่อง ได้เพิ่มพูนความรู้และเจตคติ ที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อการนำไปปรับปรุงชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น</p> <p>4.2 เพื่อส่งเสริมให้เกิด กระบวนการกลุ่มในการ เรียนการสอนและปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน</p>	<p>- ผู้ที่จบการศึกษา ภาคบังคับขึ้นไป</p>	<p>กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
5	โครงการอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	<p>5.1 ให้ประชาชนในหมู่บ้านหนังสือ จะได้ทราบความรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตลอดจนป้องกันการลี้ภัย และมิให้เสียการอ่านต่อไปด้วย</p> <p>6.1 ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารและอาชีพและความบันเทิงโดยจัดฉายภาพยนตร์ สไลด์และสื่อประชาสัมพันธ์อื่น ๆ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์โครงการต่าง ๆ ที่จะให้บริการกับประชาชนด้วย</p>	<p>- ประชาชนทั่วไป</p> <p>- ประชาชนทั่วไป</p>	<p>กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p> <p>กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ลำดับที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	<p>- <u>แผนงานพัฒนาองค์กรและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน</u></p> <p>โครงการพัฒนาสื่อพื้นบ้านเพื่อการศึกษ</p>	<p>1.1 ให้การอบรมสื่อพื้นบ้านที่สามารถนำไปใช้ในการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.2 อบรม คิดเป็น และสื่อมวลชนต่าง ๆ ให้เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินการศึกษาออกโรงเรียน</p>	<p>ประชาชนสัมพันธ์ ศิลปิน และผู้สื่อข่าว</p>	<p>กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p>
2	<p>โครงการอบรมผู้ใหญ่ในชนบท</p>	<p>2.1 อบรมประชาชนเพื่อเตรียมคนสำหรับช่วยเหลือองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาชนบทเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์</p>	<p>- กลุ่มแม่บ้าน - กลุ่มเกษตรกร - กลุ่มสตรี ฯลฯ</p>	<p>กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
3	โครงการส่งเสริมวัฒนธรรม ในชุมชน	<p>พร้อมทั้งให้ช่วยประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนสนใจและเข้า ร่วมโครงการด้วย</p> <p>3.1 ช่วยแนะนำหมู่บ้านเพื่อ ให้กิจกรรมหมู่บ้าน เพื่อให้ เกิดอาชีพเสริมอย่างน้อย 2 อาชีพ</p> <p>3.2 ส่งเสริมให้ประชาชนใน ท้องถิ่นรู้จักเล่นดนตรีพื้นบ้าน แต่ละท้องถิ่น</p>	<p>-- ประชาชนโดยทั่วไป</p>	<p>กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	<p>- <u>แผนงานการผลิตและพัฒนาอาชีพ</u> โครงการอาชีพอาสาพัฒนา</p>	<p>1.1 ให้การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น สาขาต่าง ๆ 1.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการซ่อมแซมและบำรุงรักษา 1.3 ให้ความรู้การผลิตและสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ 2.1 เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมได้รับความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพ</p>	<p>- ประชาชนทั่วไป</p>	<p>กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ</p>
2	<p>โครงการฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรเคลื่อนที่</p>	<p>2.1 เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมได้รับความรู้และทักษะไปใช้ในการประกอบอาชีพ</p>	<p>- เกษตรกร</p>	<p>กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ</p>

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
3	โครงการบริการทางวิชาการ เกษตรเพื่อชุมชน	3.1 ให้บริการชาวสวนวิชาการ เกษตรทางสังคม 3.2 ควบปัญหาให้คำแนะนำเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพเกษตร 3.3 เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ โดยเอกสารและสิ่งพิมพ์	- เกษตรกร	กรมอาชีพศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
4	โครงการการศึกษาผู้ใหญ่ สามอาชีพ	4.1 ส่งเสริมความเป็นอยู่ของ ประชาชนในด้านการศึกษาประกอบ อาชีพ 4.2 ให้ประชาชนได้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่ออาชีพให้ สามารถนำไปใช้ในวิถีประจำวัน และปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่ให้ดีขึ้น อันจะเป็นการลดรายจ่ายและ เพิ่มรายได้	- ประชาชนทั่วไป	กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
5	โครงการกลุ่มสนใจ	5.1 เพื่อให้ประชาชนนำความรู้ทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวัน 5.2 เพื่อส่งเสริมให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	-ประชาชนทั่วไป	กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
6	โครงการฝึกอบรมการเกษตร หลักสูตรระยะสั้นให้เกษตรกร และประชาชนทั่วไป	6.1 ให้เกษตรกรและประชาชนโดยทั่วไปได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นการเกษตร 6.2 ยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น	-เกษตรกรและประชาชนโดยทั่วไป	วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
1	- ผนวกรกระทรวงสาธารณสุข โครงการสาธารณสุขมูลฐาน	1.1 อบรม อสม. (อาสาสาธารณสุข) พสส. และอบรมฟื้นฟูความรู้ อสม.	-ประชาชนทั่วไป	กระทรวงสาธารณสุข

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2	โครงการสู่ขศึกษาและ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์	1.2 ถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่าง หมู่บ้านกลุ่ม ผสส. ฉสม. 2.1 พัฒนาศักยภาพทางด้านสู่ขศึกษา - อบรมครูผู้กระต๊อบตำบล - อบรมองค์กรชุมชน ผสส./ฉสม. กสศ.กม. 2.2 ดำเนินการพัฒนามาตรฐาน งานสู่ขศึกษา - ชุมชน (หมู่บ้าน) - มวลชน 2.3 รณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทางด้านสู่ข	- ผสส./ฉสม. กสศ.กม. - ประชาชนทั่วไป	กระทรวงสาธารณสุข

ลำดับ	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	<p>- <u>หมวดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์</u> <u>แผนงานส่งเสริมอาชีพกลุ่มเกษตรกร</u> โครงการให้ความรู้เทคนิคเกษตรแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร</p>	<p>1.1 เพื่อให้แม่บ้านเกษตรกรนำความรู้เทคนิคเกษตรไปใช้แก้ปัญหาในครอบครัวและชีวิตประจำวัน</p> <p>การเก็บรักษาอาหาร รู้จักประกอบอาหาร รักษาบ้านเรือนให้สะอาดปราศจากสารเคมีรบกวน รู้จักทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไว้ใช้เองหรือจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย</p>	<p>- แม่บ้านเกษตรกร ตั้งแต่อายุ 20 ปี ขึ้นไป</p>	<p>กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2	โครงการผลิตอาหารเพื่อโภชนาการ	2.1 ผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการบริโภค 2.2 ใช้ผลิตอาหารในท้องถิ่น บริโภคอย่างถูกหลักโภชนาการ เพื่อแก้ไขภาวะทุพโภชนาการ ของครอบครัวเกษตรกร 3.1 ฝึกหัดสมาชิกยุวเกษตรกรให้มีความรู้ความชำนาญด้านการเกษตร 3.2 ให้สมาชิกยุวเกษตรกรมีโอกาสฝึกงานในฟาร์มไร่นาจริง 3.3 เพื่อให้รับเงินทุนในการพัฒนาอาชีพ	- แม่น้ำนเกษตรกร อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป - เกษตรกรอายุ 10-25 ปี	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3	โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพยุวเกษตรกร			

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
4	<p>โครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ</p> <p>การเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร</p> <p><u>งานถ่ายทอดเทคโนโลยี</u></p> <p><u>การเกษตร</u></p>	<p>4.1 ให้ความรู้ ความชำนาญด้าน</p> <p>การเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร</p> <p>4.2 ฝึกให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้</p> <p>มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง</p>	<p>-- เกษตรกรทั่วไป</p>	<p>กรมส่งเสริมการเกษตร</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>
1	<p>โครงการเผยแพร่การเกษตร</p> <p>ทางสื่อมวลชนและหน่วยเผยแพร่เคลื่อนที่</p>	<p>1.1 เพื่อเผยแพร่ข่าวสารความรู้</p> <p>ด้านการเกษตรแก่</p> <p>เกษตรกร</p> <p>1.2 เพื่อเผยแพร่ข่าวสารนโยบาย</p> <p>โครงการต่าง ๆ ด้านการ</p> <p>เกษตรแก่ประชาชนโดยทั่วไป</p>	<p>- เกษตรกรโดย</p> <p>ทั่วไป</p>	<p>กรมส่งเสริมการเกษตร</p> <p>กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานรับผิดชอบ
2	โครงการผลิตเอกสารคำแนะนำ	2.1 เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเกษตรแผนใหม่ให้แก่เกษตรกรเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ	- เกษตรกรโดยทั่วไป	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
3	โครงการใช้สื่อผสมผสาน	3.1 เพื่อให้ความรู้ทางด้านวิชาการเกษตรแผนใหม่ 3.2 เพื่อใช้สื่อต่าง ๆ เป็นตัวเร่งในการถ่ายทอดความรู้ 3.3 เพื่อเตรียมตัวเกษตรกรก่อนรับการส่งเสริม	- เกษตรกรโดยทั่วไป	กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	<p><u>หมวดกระทรวงมหาดไทย</u></p> <p>- <u>แผนงานพัฒนาองค์กรและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน</u></p> <p>- <u>งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพสตรี</u></p> <p>โครงการฝึกอบรมคณะกรรมการสตรีระดับตำบลและหมู่บ้าน (กพสต./กพสม.)</p>	<p>1.1 มุ่งให้กลุ่มคนดังกล่าวรู้หน้าที่และตระหนักในภารกิจที่จะต้องเป็นตัวแทนของสตรีในระดับตำบลหมู่บ้าน</p> <p>1.2 เพื่อเพิ่มพูนทักษะความเป็นผู้นำให้รู้จักการทำงานเป็นระบบและมีแผนการทำงาน</p>	<p>- ผู้นำสตรีในตำบล/หมู่บ้าน</p>	<p>กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2	โครงการฝึกอบรมอาชีพกลุ่มสตรีระดับตำบล หมู่บ้าน	<p>2.1 เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของสตรีในชนบทให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพสาขาต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้</p> <p>2.2 เพื่อส่งเสริมให้สตรีรู้จักช่วยตนเองก่อตั้งกลุ่มกิจกรรมชนในหมู่บ้าน</p> <p>2.3 เพื่อให้สตรีตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนชีวิตครอบครัวให้มีคุณภาพและมีมั่นคงตามฐานะและเศรษฐกิจของตน</p>	- กลุ่มสตรีอายุ 12--44 ปี	กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
3	โครงการฝึกอบรมกลุ่มสตรี อาสาพัฒนา	3.1 เพื่อส่งเสริมให้สตรีได้ตระหนัก ถึงภาระหน้าที่ที่พึงมีต่อ ครอบครัวและชุมชน และเพื่อ เป็นฐานในการพัฒนาสตรีต่อไป	- สตรีในชนบทอายุ 12-50 ปี	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
4	โครงการครอบครัวพัฒนา	4.1 เสริมสร้างรากฐานของ ครอบครัวในชนบทให้เป็น มั่นคงมั่นคงในทางเศรษฐกิจ และสังคม	- กลุ่มสตรีแม่บ้าน อายุ 12-44 ปี	กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
		4.2 เสริมสร้างให้ครอบครัวเกิด ความสนใจในตัวเองและรู้จัก รับผิดชอบต่อการดำรงชีวิต ของครอบครัว		

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานหรือรับผิดชอบ
1	<p>งานพัฒนาเยาวชน</p> <p>โครงการฝึกอบรมอาชีพสมาชิกกลุ่มเยาวชน</p>	<p>4.3 นำทัศนคติในด้านเกษตรศาสตร์ในการครองเรือน การศึกษา อาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น</p> <p>4.4 ให้รู้จักนำกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐเข้าไปดำเนินการกับครอบครัวของตนและขยายไปสู่ครอบครัวข้างเคียงด้วย</p> <p>1.1 ศึกษาชีพชนพื้นฐานให้กับเยาวชน</p> <p>1.2 ให้ความรู้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์</p> <p>1.3 ให้ความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม</p>	<p>- เยาวชนที่พัฒนาการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อ</p> <p>อายุ 14-25 ปี</p>	<p>กรมพัฒนาชุมชน</p> <p>กระทรวงมหาดไทย</p>

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
2	โครงการจัดค่ายเยาวชนเพื่อ การจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล	2.1 เพื่อจัดระเบียบชุมชนกำลัง เยาวชนให้เป็นพลังในการ พัฒนาหมู่บ้าน/ตำบล 2.2 เพื่อผลิตเยาวชนให้เป็นผู้นำ ท้องถิ่น 2.3 เพื่อให้เยาวชนมีจิตรวมและ ศูนย์ประสานงานการพัฒนา เยาวชนในระดับตำบลจาก หน่วยงานของรัฐและเอกชน	- เยาวชนนอกโรงเรียน การศึกษาอายุ 15-25 ปี	กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
1	- งานฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ของผู้นำท้องถิ่น โครงการฝึกอบรมเพิ่ม ประสิทธิภาพผู้นำท้องถิ่น	1.1 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยว กับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ของผู้นำและพัฒนาความรู้ ทักษะในการพัฒนาหมู่บ้าน	- ประชาชน/เลขาธิการ - กลุ่มอาชีพ - กลุ่มออมทรัพย์ - คณะกรรมการ หมู่บ้าน (กม.)	กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	<p>- งานส่งเสริมและเผยแพร่โครงการจัดนิทรรศการงานพัฒนาชุมชน</p>	<p>1.1 เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ แก่ประชาชน</p> <p>1.2 เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของชาวชนบทโดยอาศัยหลักวิชาแผนใหม่</p> <p>1.3 เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการพัฒนาร่วมของชาวชนบท</p>	<p>- ชาวชนบทตำบล/หมู่บ้าน</p>	<p>กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย</p>
1	<p>- งานส่งเสริมอาชีพเยาวชนชนบทโครงการส่งเสริมอาชีพเยาวชนชนบท</p>	<p>1.1 พัฒนาเยาวชนนอกโรงเรียนวัยหนุ่มสาวให้เป็นชาวชนบทที่มีคุณธรรม อุดมการณ์ คุณภาพและสามารถเินการประกอบอาชีพ</p>	<p>- เยาวชนในชนบทที่ในพื้นที่ก่อสร้าง รพช. อายุ 15-25 ปี</p>	<p>สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย</p>

ตาราง 25 (ต่อ)

ที่	แผนงาน-โครงการ	วัตถุประสงค์ (ย่อ)	กลุ่มเป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
		<p>1.2 ปลุกฝังการรักชาติ วินัย และคุณธรรมในแต่ละบุคคล</p> <p>1.3 พัฒนาวีธีการประกอบอาชีพ การเกษตรที่ถกกรณวิธีช่างพื้นฐานให้สอดคล้องกับทรัพยากร</p> <p>1.4 ใ้รู้คุณค่าการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาสังคมและท้องถิ่น</p>		

ภาคผนวก จ

รายชื่อและที่อยู่ของผู้รู้และมีประสบการณ์
การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาชนบท

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1. ศจ.ดร. ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์	- รองประธานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. ศจ.ดร. พจน์ สะเพียรชัย	- เลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษานอกระบบ ศึกษานอกโรงเรียน สำนักนายกรัฐมนตรี
3. ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง	- รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
4. นายแพทย์สุจินต์ ผลากรกุล (ตอบเฉพาะการกำหนดเกณฑ์)	- รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
5. นายชัยทรัพย์ ทรัพย์สาร	- รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. นายสนั่น วงศ์พิพัฒน์	- ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและ แผนมหาดไทย สำนักนโยบายและ แผนมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย
7. ดร. โกวิท วรพิพัฒน์	- อธิบดีกรมวิชาการ (อธิบดีกรม การศึกษานอกโรงเรียน ช่วงปี พ.ศ. 2525-2529) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
8. นายบรรจง ชูสกุลชาติ	- อธิบดีกรมอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (นายวรารุช ทองเงิน ตอบแทนหน่วยงาน ฯ)
9. ศจ. อนันต์ กรุแก้ว	- อธิการบดีวิทยาลัยเทคโนโลยีและ อาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (นายสุรพงศ์ เอี่ยมสำอางค์ ตอบแทนหน่วยงาน ฯ)
10. นายสุวณัย ทองนพ (ตอบเฉพาะรูปแบบการจัด ฯ)	- อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
11. ศจ.ดร. เทียนฉาย กิระนันท์	- อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12. รศ.ดร. เจริญผล สุวรรณโชติ	- ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน กรมการศึกษา นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
13. ดร. กนก ตติการ (ตอบแทนเลขาธิการ)	- เศรษฐกร 7 กองนโยบายและ แผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
14. นายสมชาย วัฒนา (ตอบแทนเลขาธิการ ฯ)	- ผู้อำนวยการกองวิจัยและประเมินผล สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
15. นายปวีต ถมยาวิทย์ (ตอบแทนอธิบดี ฯ)	- หัวหน้าฝ่ายยุทธศาสตร์กร กองพัฒนาการ บริหารงานเกษตร กรมส่งเสริม การเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์
16. ดร. เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่	- ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
17. ดร. บุญลือ ทองอยู่	- ผู้อำนวยการกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ
18. นายแพทย์คำรงค์ บุญยี่น	- ผู้อำนวยการกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง ฯ กระทรวงสาธารณสุข
19. ดร. ถนอม อินทรกำเนต	- ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
20. ดร. ประสาน ปิ่นกุ่มภีร์	- หัวหน้าฝ่ายวิจัยและประเมินผล กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
21. ดร. ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ	- นักวิชาการศึกษา 6 กองแผนงานและวิจัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
22. นายปาน กิมมี	- นักวิชาการศึกษา 5 ฝ่ายมาตรฐานการศึกษา กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
23. ดร. ศิริพรรณ ชุ่มนุ้ม	- หัวหน้างานแผนงาน กองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
24. นายสุรณี กุชณะวนิชพงษ์	- หัวหน้าฝ่ายแผนงานและโครงการ กองฝึกอบรม สำนักงานปลัดกระทรวง ฯ กระทรวงสาธารณสุข
25. แพทย์หญิงทัศนีย์ เอมอร	- นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด พระนครศรีอยุธยา สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
26. นายณรงค์ แสงนิสานนท์	- พัฒนาการจังหวัดราชบุรี ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัด จังหวัดราชบุรี
27. นายจรัส ส่งสกุล	- พัฒนาการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัด ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
28. นายสกล สายณ์กุล	- ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเกษตรจังหวัด ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
29. นายสุนารด เขียวเวช	- ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดตราดบุรี สำนักงานเกษตรจังหวัดตราดบุรี
30. นายบัญญัติ กุศลสถาพร	- ศึกษาธิการจังหวัดตราดบุรี สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จังหวัดตราดบุรี
31. นายปวิธน์ วาสักศิริ	- ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
32. นายชิน ทองนาค	- สาธารณสุขอำเภอเสนา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
33. นางวิไลรัตน์ แดงไพโรจน์	- พัฒนาการอำเภอเสนา ที่ทำการพัฒนาชุมชนอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
34. นายประเสริฐ อรุณรัตน์	- ศึกษาธิการอำเภอเสนา สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
35. นายประคิษฐ์ เปี่ยมฤกษ์	- เกษตรอำเภอเสนา สำนักงานเกษตรอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
36. นายถาวร พลเดช	- ผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอบางซ้าย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
37. นายเสนีย์ จุฑานนท์	- พัฒนาการอำเภอบางซ้าย ที่ทำการพัฒนาชุมชนอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
38. นายทวี ถนอมวงษ์	- ศึกษาธิการอำเภอบางซ้าย สำนักงานศึกษาธิการอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
39. นายประสิทธิ์ ตักคัมภทรัพย์	- เกษตรอำเภอบางซ้าย สำนักงานเกษตรอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
40. นายแพทย์ชูวิทย์ ลิขิตยั้งวรา (เฉพาะรูปแบบการจัด ฯ)	- ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริม วิชาการและบริหารสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขราชบุรี จังหวัดราชบุรี

ภาคผนวก ฉ

ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเทคนิคเคลฟาย

ตาราง 26 ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลกระทบของโครงการ ฯ จากผู้รู้และผู้มีประสบการณ์

รายการที่ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	1.1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตและรายได้จากการประกอบอาชีพ	3.09	0.84	3.09	0.84
	1.2 การลดลงของรายจ่ายที่ต้องใช้ในชีวิตรประจำวัน	2.93	1.16	3.05	0.92
	1.3 การมีรายได้ (ตัวเงิน) เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปี	2.85	0.83	2.85	0.83
	1.4 การรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้	3.93	0.79	3.93	0.79
	1.5 ความเข้าใจระบบการตลาด (การซื้อขาย) และการจัดการในการประกอบอาชีพ	3.34	1.12	3.36	0.97
	1.6 การประกอบอาชีพรองในยามว่างหรือในฤดูแล้ง เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	3.80	0.83	3.80	0.83

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
2. ผลกระทบ 2.1 การเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วม					
<u>ด้าน</u>	กิจกรรมด้านการพัฒนาของรัฐ				
<u>สังคม</u>	ที่จัดในหมู่บ้าน	3.78	0.92	3.78	0.92
	2.2 การสำนึกและปฏิบัติ ในหน้าที่และภาระกิจที่ได้ รับมอบหมายจากชุมชน	3.36	0.92	3.36	0.92
	2.3 การตระหนักและให้ ความร่วมมือก่อนนโยบาย ของรัฐที่ทรงรังค้ำให้ชุมชนใน หมู่บ้าน	3.60	1.25	3.80	0.87
	2.4 การรักษาคุณแลและ รับผิดชอบต่อการใช้สิ่งของ และสาธารณสมบัติประโยชน์ ร่วมกัน	3.46	1.16	3.47	0.97
	2.5 การปฏิบัติตนในด้าน สุขภาพอนามัยและ โภชนาการตามคำแนะนำ และหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง	3.80	0.95	3.80	0.95
	2.6 การช่วยเหลือปกป้อง และดูแลความปลอดภัยทั้ง ชีวิตและทรัพย์สินที่มีอยู่ใน ครอบครัวและชุมชน	3.37	0.94	3.37	0.94

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
	2.7 ความมีระเบียบและวินัย ต่อตนเองและผู้อื่น	3.53	1.09	3.7	0.87
3. ผลกระทบ	3.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน	3.76	1.02	3.90	0.83
<u> </u> <u> </u>	3.2 การแสดงความคิดเห็น หรือติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของ รัฐที่ปฏิบัติงานในชุมชน	3.58	1.02	3.76	0.83
<u> </u>	3.3 การร่วมมือและปฏิบัติ ตามคำแนะนำหรือประกาศ ทางราชการใด ๆ ที่แจ้ง ให้ทราบ	3.46	1.16	3.52	0.92
<u> </u>	3.4 การปกป้องและรักษา สิทธิหน้าที่ของตนเองและ สังคมตามระบบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย	3.53	1.34	3.87	0.87
<u> </u>	3.5 ความเข้าใจในบทบาท ของการอยู่ร่วมในสังคม การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	3.65	1.12	3.82	0.87

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ/พฤติกรรม	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
	3.6 เข้าร่วมฟังการประชุม ชี้แจงเมื่อมีการจัดให้มีการ ประชุมในหมู่บ้านของ ตนเอง	3.80	0.83	3.80	0.83
4. ผลกระทบ ด้าน สภาพจิตใจ	4.1 การยอมรับต่อสิ่ง ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตของ ตนเองและครอบครัว	3.76	1.02	3.87	0.87
	4.2 การเฝ้าหาความรู้ เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ใน การประกอบอาชีพและดำรง ตนในสังคม	3.75	0.97	3.85	0.83
	4.3 การแสดงออกในการ แก้ปัญหาอย่างมีระบบและ ขั้นตอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัวและ ชุมชน	3.23	1.02	3.29	0.79
	4.4 การปรับตัวและพึ่งพา ตนเองในการแก้ปัญหาเพื่อ การดำรงชีวิตในสังคมและ สภาพแวดล้อม	3.40	1.16	3.42	0.92

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการที่ ประเมิน	คุณลักษณะ / พฤติกรรม	รอบที่ 1		รอบที่ 2	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
4.5	การเห็นอกเห็นใจ และเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้าน และผู้อื่นในชุมชน	3.76	1.02	3.87	0.87
4.6	การเข้าร่วมกิจกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมและ ประเพณีที่ดีงามในหมู่บ้าน	3.78	1.09	3.89	0.92
4.7	การรวมกลุ่มหรือเป็น สมาชิกกลุ่มที่ดีขึ้นใน หมู่บ้านและชุมชน	3.84	0.92	3.84	0.92
4.8	การละเว้นอบายมุข และสิ่งเสพติดที่เป็นภัยต่อ ตนเอง ครอบครัว และ ชุมชน	3.05	1.02	3.08	0.76

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้สัมภาษณ์และผู้ประสานงานการรวบรวมข้อมูล (ภาคสนาม)

ผู้สัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูล

1. นายพโยม ชมภูแสง
2. นายสาธิต ปิติพรหม
3. นายสมทรง คณิงบุตร
4. นายอรรถพล สุทธิทรัพย์
5. นางสาวอัญชนา สลิลรัตน์
6. นายมนตรี พัยคมเรือง
7. นายปัญญา เกษรโอสถ
8. นายเผือก เอนกฐิน
9. นายอภิชาติ อ่อนเงิน
10. นายสุคตสาร ศรีลาศักดิ์
11. นางสาวสุستی ชมดารา
12. นางสาวฉลวย อินทร์ทับเมฆ
13. นางสาววิรารัตน์ กิจรักษ์
14. นางสาวเมทาวี ภูพล
15. นายสุรพล บุญเกิด
16. นางสาวกัจจา เอี่ยมสำอางค์
17. นางสาวสุภัทรา จุลกะทัฬพะ
18. นายธวัช บุญเกิด
19. นางคุษฎี นาคะบุตร

ผู้ประสานงานและช่วยสัมภาษณ์

20. นางจันทิมา สุกมาก
21. นายเอกชัย วาสิกศิริ
22. นางสาวมาลี เมืองบุตร

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นายชลสิทธิ์ เอี่ยมสำอางค์
วัน เดือน ปี เกิด 6 กันยายน 2495
สถานที่เกิด ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ที่อยู่ปัจจุบัน 9/32 หมู่ 4 ถนนสนามบินน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
โทร. 5271778

ประวัติการศึกษาและการฝึกอบรม

- พ.ศ. 2511 ระดับมัธยมศึกษา (ม.ศ. 3)
จากโรงเรียนประจวบวิทยาลัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- พ.ศ. 2515 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง)
จากวิทยาลัยครูเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
- พ.ศ. 2517 การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.) คณิตศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
- พ.ศ. 2519 วุฒิบัตรอบรมวัดผลการศึกษา (6 เดือน)
จากสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
ประสานมิตร
- พ.ศ. 2522 ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) ประชากรศึกษา
จากมหาวิทยาลัยมหิดล
- พ.ศ. 2524 Cert. in Educational Innovation and
Technology INNOTECH, Philippines.
- พ.ศ. 2526 Cert, of Participation for Adult/
Non-Formal Education Personnel
U. of Hong Kong and U. of Singapore.
- พ.ศ. 2530 การศึกษาศุภบัณฑิต (กศ.ด.) การวิจัยและพัฒนา
หลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ประวัติการรับราชการ

- พ.ศ. 2517-2520 อาจารย์โรงเรียนประจวบวิทยาลัย
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- พ.ศ. 2521-2522 นักวิชาการศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่
กรมสามัญศึกษา
- พ.ศ. 2522 - นักวิชาการศึกษา กองแผนงานและวิจัย
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ

การประเมินผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อประชาชนในชนบท

บทคัดย่อ

ของ

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาคุษฎีบัณฑิต

มีนาคม 2530

การวิจัยนี้ เป็นการประเมินผลกระทบในภาพรวมของทุกโครงการ การศึกษา
นอกโรงเรียนที่จัดในพื้นที่ชนบท โดยมีหน่วยงานที่กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กำหนด
แผนงานและโครงการไว้ในแผนพัฒนาชนบทปี พ.ศ.2525-2529 (แผนพัฒนา ฯ ระยะที่ 5)
อย่างแน่ชัด วัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษานอกโรงเรียนว่า
มีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อประชาชน ครอบครัวและชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ
ด้านสังคม ด้านการเมือง และสภาพจิตใจหรือไม่อย่างไร กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้มา
จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วยประชาชนใน 12 หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งออกเป็นสาม
ประเภทคือ หมู่บ้านก้าวหน้า หมู่บ้านปานกลาง และหมู่บ้านล้าหลัง จำนวน 553 คนหรือ
ครัวเรือน แยกเป็นผู้รับบริการ 339 คน และผู้ไม่ได้รับบริการ 214 คน

วิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ ตอนที่หนึ่งเป็นการหาเกณฑ์ในการประเมิน
โดยใช้เทคนิคเคลฟายจากผู้รู้และมีประสบการณ์ จำนวน 38 คน ตอนที่สองเป็นการศึกษา
ผลกระทบของโครงการ และตอนที่สามเป็นการเสนอรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา
นอกรโรงเรียนในภาคชนบท ส่วนการรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต
กลุ่มสนทนาแบบมีส่วนร่วม และการสำรวจชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลย้อนหลังแล้วนำผลมา
เปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริง ในสภาพปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้เกณฑ์ที่ประชาชนในชนบทควรมีการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะหรือ
พฤติกรรม 27 ข้อย่อยจากสี่ด้าน (ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพ
จิตใจ)
2. ผลกระทบของโครงการแต่ละด้าน ได้แก่
  - 2.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้รับบริการมีการเปลี่ยน
แปลงในเรื่องการเพิ่มผลผลิต และรายได้ ความเข้าใจการตลาดและการจัดการ

และการใช้เวลาว่างประกอบอาชีพหรือในระดัปลานกลาง ส่วนการเปลี่ยนแปลงเรื่องการลดลงของรายจ่าย การมีรายได้เหลือเป็นเงิน (การออม) และการรู้จักช่องทางในการประกอบอาชีพอยู่ในระดับน้อย และเมื่อรวมทุกเรื่องในด้านนี้แล้ว พบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยด้วย

2.2 ผลกระทบด้านสังคม พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงแต่ละเรื่องของด้านนี้อยู่ในระดัปลานกลาง และเมื่อรวมทุกเรื่องแล้วก็อยู่ในระดัปลานกลาง

2.3 ผลกระทบด้านการเมือง พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงแต่ละเรื่องของด้านนี้อยู่ในระดัปลานกลาง และเมื่อรวมทุกเรื่องแล้วก็อยู่ในระดัปลานกลางเช่นกัน

2.4 ผลกระทบด้านสภาพจิตใจ พบว่าผู้รับบริการมีการเปลี่ยนแปลงแต่ละเรื่องของด้านนี้อยู่ในระดัปลานกลาง และเมื่อรวมทุกเรื่องแล้วอยู่ระดับปานกลางที่ค่อนข้างไปทางน้อย

เมื่อนำผลกระทบของโครงการในส่วนของผู้รับบริการไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ปรากฏว่า ผลกระทบทุกด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพจิตใจ ผู้รับบริการมีผลกระทบต่ำกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนผลการเปรียบเทียบผลกระทบของโครงการระหว่างผู้รับกับ ไม่ได้รับบริการพบว่า ผู้รับบริการมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับบริการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพจิตใจอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อจำแนกเป็นประเภทแต่ละหมู่บ้านแล้วผู้รับบริการมีผลกระทบสูงกว่าผู้ไม่ได้รับทุกหมู่บ้านอีกด้วย สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับผลกระทบของโครงการที่มีต่อผู้รับบริการ พบว่าจำนวนโครงการที่ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและการนำไปใช้ และทัศนคติต่อการเข้าร่วมโครงการส่งผลต่อผลกระทบในทุกด้าน

3. รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทช่วง 5 - 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2530 - 2540) ควรเป็นดังนี้ ด้านการวางแผนและการอำนวยการสั่งการหน่วยงานในระดับท้องถิ่น (จังหวัดและอำเภอ) ควรมีอิสระและมีบทบาทมากขึ้น ข้อมูลเพื่อการวางแผนต้องได้มาจากหมู่บ้านที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมการจัดโครงการ การดำเนินงานรวมทั้งการติดตามและประเมินผล

ด้านการประสานงานควรทำตั้งแต่ระดับกำหนดกรอบนโยบายจนถึงผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นทั้งใน
แนวนอนและแนวตั้ง และการประสานงานจะต้องเน้นการจัดกิจกรรมและประสานสัมพันธ์
ทรัพยากรที่มีอยู่ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านบุคลากรและงบประมาณจะต้องยกระดับ
ความสามารถของบุคลากรทุกหน่วยงานทั้งในส่วนที่วางแผนในระดับจังหวัดกับอำเภอ และส่วนที่
ปฏิบัติงานในพื้นที่ของสี่กระทรวง กระทรวงหลักจะต้องสนับสนุนให้หมู่บ้านพึ่งพาตนเอง เช่น
การรวมกลุ่มการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ตลอดจนการดึงหน่วยงานเอกชนให้เข้ามามี
ส่วนร่วมและเป็นเจ้าของโครงการในท้องถิ่นให้มากขึ้น ส่วนการปฏิบัติงานควรให้ประชาชน
มีส่วนร่วมดำเนินการโดยอาจทำในรูปของคณะกรรมการหรือสมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับความสนับสนุน
และช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นเป็นอย่างดี แนวปฏิบัติควรมีการประยุกต์ใช้
เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่รวดเร็วและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านด้วย

THE EVALUATION OF IMPACTS OF NONFORMAL EDUCATION
PROGRAMMES ON PEOPLE IN RURAL AREAS

AN ABSTRACT

BY

CHOLATIT IAMSUMANG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education degree
at Srinakarinwirot University

March 1987

This study was carried out for examining the impact of Non-Formal Education programmes, which were fixed in the Fifth Five Year National Rural Development plan (1982 - 1986) and organized by four main ministries : Interior, Public Health, Agriculture and Cooperation and Education, upon villagers in rural areas. The main aim of the research was to evaluate the changes on economic, social, politic, self-development and prosperity upon individual, families and communities which resulted from the NFE programmes. A sample of 553 villages of house-holds was selected by the multi-stages sampling technique from 12 rural villages. These villages were divided into 3 categories : high developing, middle developing, and low developing. Three hundred and thirty-nine of the sample were those who participated in the available NFE programmes and 214 are those who did not participate. A structure interview format observation, group-discussion and community survey were instruments for data collection.

The method of the study were divided into 3 steps : firstly, to identify an impacts indicators from 38 NFE experts through Delphi Technique, secondly, to evaluate the impacts of the NFE programmes, and thirdly, to propose a paradigm of NFE programmes in rural areas.

Findings

1. There were 27 criterians obtained from NFE experts to determine the impacts of the NFE programmes upon villagers in 4 aspects : economic, social, politic, self-development and prosperity.

2. Impacts of the NFE programmes upon rural villagers in each aspect.

2.1 Economic aspect. The research finding indicated that the changes about increasing products and income, understanding marketing and management and spending free time for second occupation existed among villagers at middle level whilst the changes about decreasing expenses, having some money for saving and recognition of suitable occupation existed at low level. It could be concluded that the changes on over all items within this aspect existed among villagers at rather low level.

2.2 Social aspect. It was found that the changes on all items in this category existed among villagers at middle level, so did the changes on each item

2.3 Political aspect. The study showed that the changes on all item in this category existed among villagers at middle level so did the changes on each item.

2.4 Self-development and prosperity. The study showed that the changes on all items in this category existed among villagers at middle level whilst the changes on each item existed among villagers at middle and rather low level.

According to the comparison between the impacts of the programmes on all aspects existed among villagers and the designed criterions, it was found that the impacts existed had significantly lower level than the designed criteria. Regarding the comparison of the impacts of the NFE programmes existed on the participants and on the non-participants, the impacts existed among participants had

significantly higher level than those of non-participants.

Factors influenced over the impacts of the NFE programmes upon participants. The study indicated that factors about number of programmes attended, knowledge and understanding in the programmes, ability in applying knowledge obtained and attitudes towards participation had influence over the impacts in all aspects.

3. Proposed paradigm of NFE programmes in rural areas for the next 5 to 10 year (1987 - 1997), are as follows:

For planning aspect, it is indicated that branches units at local level such or Provincial or District level should have more authority and roles in operating and instructing programmes to be appropriate to situation. Data and information use for planning should obtain from grass-root level and should be direct to people's need. People should be able to take part in managing, operating and following-up programmes which will be available for them. For co-ordination aspect, co-ordination at vertical and horizontal direction should be available at all levels from policy level to grass-root level. It should be emphasised at the co-ordination in activities operation and in making use of available resources of each concerned agency. For personnel and budgetting aspect, quality of personnel of each agency at every level should be improved. Each village should be promoted to help themselves such as setting up group activities, setting up villages fund raising, moreover, private agencies should be encourage to take part in organizing activities in each local area. In organizing each activity, local people or villagers should be promoted to take part such as set up working

committee. New knowledge and technology should be applied for improving available activities and living situation of the villagers as well.